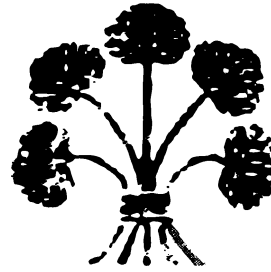
Dünya Edebiyatından Seçmeler

GORİOT BABA

Balzac

MEB YAYINLARI

DÜNYA EDEBİYATINDAN SEÇMELER

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 927
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ: 191
Dünya Edebiyatından Seçmeler: 20

Kitabın adı
GORIOT BABA
Yayın kodu
90.34.Y.0002.463
ISBN 975.11.0077.1
Baskı yılı
1990
Baskı adedi
5.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
9.10.1990 tarih ve 8306 sayılı yazıları ile
üçüncü defa 5.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

GORIOT BABA

H.de Balzac

Çeviren
NAHİD SIRRI ÖRİK

İstanbul, 1990

GORIOT BABA

Kızlığında de Conflans ismini taşımış olan Madam Vauquer, Pariste, Kartiye-Latin ile fobur-Saint-Marsel arasındaki yeni Sainte-Geneviève sokağında, orta sınıftan kimselere mahsus bir pansiyonu kırk seneden beri işleten ihtiyar bir kadındır. *Vauquer evi*adiyle tanınan bu pansiyon erkeklerle kadınları, gençlerle ihtiyarları ayırdetmeksizin kabul eder, fakat bu muhterem müessesenin ciddîliğine ve şerefine karşı tek dedikodu olmamıştır. Ancak, otuz yıldan beri de, burada genç bir insan görülmemiştir ve bir delikanlının burada oturması için ailesince kendisine hakikaten pek az bir aylık verilmesi lâzımdır. Fakat Vauquer pansiyonunda genç insan bulunmazsa da, bu facianın başlangıç tarihi olan 1819 da fakir bir genç kız orada yaşamakta idi. Gerçi facia kelimesi, edebiyatı baştan başa bir felâket kılığı almış bir devirde mübalâğa yüzünden ve insanı işkenceye atacak bir tarzda iptizale uğratıldığından itibarını kaybetmiştir, fakat onu burada kullanmak lüzumludur. Ancak bu lüzum hikâyenin kendisinin gerçek mânasiyle bir facia oluşundan ileri gelmekte bulunuyor. Bundan dolayı da,

eser bitinceye kadar okuyucunun birkaç damla yaş dökmesini umarım. Eser Paris dışında da anlaşılacak mıdır? Bundan şüphe caizdir. Müşahedeler ve mahallî renklerle dolu olan bu levhanın hususiyetleri ancak Montmartre tepecikleriyle Montrouge sırtları arasındaki vâdide, her an düşmeye hazır görünen alçı parçalariyle çamurdan siyah derelerin bu meşhur vâdisinde takdir edilebilir. Bu vâdi gerçek ıstıraplarla ve çoğu sahte sevinçlerle doludur ve o derecede müthiş çalkantılar içindedir ki, orada çarçabuk geçip gitmeyecek bir teessür yaratabilmek için ne yapmak lâzım geldiğini tasavvurdan âcizim. Böyle olmakla beraber, o vâdinin şurasında burasında ayıp ve suçlarla faziletlerden mürekkep halitanın büyük ve heybetli kıldığı ıstıraplara rasgelinir. Bu ıstıraplar karşısında hotgâmlıklar, menfaatler duraklayıp merhamet hâkim olur. Fakat hotgâmlıklara ve menfaatlere hâkim oluveren bu merhamet çarçabuk yutulmuş lezzetli bir meyva gibidir. Zaggernat(1) mabudununkine benziyen medeniyet arabası, parça parça edilmesi ötekilerden daha güç olup tekerleğini ağırlaştıran bir kalbi az zaman içinde ezmeye muvaffak olur ve muzaffer yürüyüşüne devam eder. Siz ki bu kitabı beyaz bir elle tutuyorsunuz, siz .ki kendi kendinize «Bu kitap beni belki de eğlendirir.» diyerek yumuşak

(1) Hindistan'da muazzaam büyüklükte bir Vişnu heykeli. M.

bir koltuğa gömülmektesiniz, siz de böyle yapacaksınız. Baba Goriot'nun gizli felâketlerini okuduktan sonra, hissizliğinizi muharririn hesabına yükliyerek, kendisine mübalâğa atfederek, kendisini şairlikle ittiham ederek yemeğinizi iştiha ile yiyeceksiniz. Ah şunu iyi bilin, bu facia ne muhayyel bir hikâye ne de bir romandır. Bunda her şey doğrudur, o kadar doğrudur ki bunun unsurlarını herkes kendi âleminde, belki kendi yüreğinde bulabilir.

Orta tabakaya mahsus bir pansiyon olarak işletilen ev Madam Vauquer'e aittir. Bu ev Yeni-Sainte-Geneviève sokağının altında, Arbalète sokağına doğru bir inişin başladığı yerdedir ve bu iniş o kadar şiddetli ve ânidir ki, burada beygirler nadir iner veya çıkarlar. Bu hal de sarı renkler döken, kubbelerinin aksettirdiği sert renklerle her şeyi mahzunlaştıran iki âbidenin, Va-de Grâce kubbesiyle Ponthéon kubbesinin arasına sıkışan bu sokaklardaki sessizliğe uygundur. Bu semtte kaldırımlar kurudur, derelerin yataklarında çamur da su da yoktur, duvarlar boyunca da otlar yükselir. En kaygısız adam bile buradan geçerken her yolcu gibi hüzün duyar, bir arabanın gürültüsü burada bir hâdise olur. Burada evler mağmumdur, duvarlar hapishane kokar. Paris'in güzel semtlerinden ayrılıp yolu buraya düşecek olan kimse, burada ancak orta sınıf halka mahsus pansiyonlar yahut müesseseler, sefalet yahut iç

sıkıntısı, ölüme yürüyen bir ihtiyarlık, çalışmaya mecbur olan şen bir gençlik görür. Paris'in hiçbir semti bu yerden daha korkunç, hem de ilâve edelim, daha meçhul değildir. Hele Yeni-Saint-Geneviève sokağı bu hikâye için tunçtan bir çerçeve gibidir, bu hikâyeye de ancak böyle bir çerçeve yaraşır, ve seyyahın Katacomblarda aşağılara inişinde gün nasıl adımdan adıma azalır ve rehberin şarkısı daha derinden gelirse, bu hikâye için de okuyucu varlığını esmer renklere ve ciddî fikirlere ne kadar boğsa o kadar isabet etmiş olur. Bu mukayese doğrudur! Kurumuş yüreklerden yahut boş kafataslarından hangisini görmenin daha müthiş olduğu hakkında kim katî bir hüküm verebilir?

Pansiyonun cephesi küçük bir bahçeye bakar, bu suretle evin yan tarafı Yeni-Saint-Geneviève sokağı üzerindedir ve bu sokaktan bütün yan taraf derinliğine görünür. Bu küçük cephe boyunca, evle küçük bahçe arasında, altı ayak genişliğinde, zemini çakıl bir oluk vardır ve bunun önünden kenarlarında ıtır çiçekleri, zakkum ağaçları ve mavi ve beyaz çiniden büyük vazolara konmuş nar ağaçları bulunan bir yol uzar. Bu yola orta büyüklükte bir kapıdan girilir, bu kapının üzerinde ise üstünde *Vauquer Evi* ve altında *kadın, erkek ve çocuklara mahsus Burjuvazi Pansiyonu* sözleri okunan bir levha görünür. Gündüzleri pek gürültücü bir çıngırakla müsellâh olan

parmaklıklı bir kapıdan, kaldırımın nihayetinde, sokağa karşı olan duvar üzerinde, mahalleye mensup bir sanatkâr tarafından yeşile boyanmış mermerden bir kemer vardır. Üstü yağlıboya taklidi kemerin ortasında ise aşk ilâhını temsil eden bir heykel bulunmaktadır. Bu heykeli örten cilâyı gören sembol meraklıları da belki onda, birkaç adım ötede tedavi edilen Paris aşkının bir hikâyesini keşfedeceklerdir. Kaidenin altında zamanla yarı yarıya silinmiş olan şu:

Sen kim olursan ol, efendin karşında bak:
Öyle idi, öyledir, yahut öyle olacak.

sözleri ise, bu eserin vücuda getiriliş tarihi olan 1777 de Paris'e dönen Voltaire hakkında gösterilmiş heyecanlı muhabbete şahadet etmektedir.

Gece olunca parmaklığın yerine kapalı bir kapı geçer. Genişliği cephenin uzunluğunda olan küçük bahçeye yolun duvariyle yandaki evin müşterek duvarı huduttur, bu komşu evin bütün duvarını kaplıyan bir sarmaşık, evi tamamiyle gizler ve Paris için âdeta rustaî bir manzara halk ederek geçenlerin gözlerini çeker. Bu duvarların her biri, zayıf ve tozlu mahsulleri Madam Vauquer'in her sene yenileşen korkularına ve pansiyonunda oturanlarla müsahabelerine konu teşkil eden ağaçlar ve üzüm salkımlariyle kaplıdır. Duvarların her birinin kenarlarında da ıhlamurlarla örtülü bir dar yol vardır ve genç kızlık adı de Conflans olduğu halde, Madam Vauquer bu ıhla-

mur ismini pansiyonunda oturanların gramer alanındaki ihtarlarına rağmen yanlış talâffuzda ısrar etmektedir. İki muvazi yol arasındaki dörtköşe yerde enginar ekilmiştir ve bunun etrafında budanmış meyva ağaçları bulunup yerde de kuzu kulağı, salata ve maydanoz vardır. Ihlamur ağaçlarının altında ise yeşile boyalı ve etrafına iskemleler konmuş yuvarlak bir masa mevcuttur. Hararetin müthiş olduğu günlerde, kahve içecek kadar zengin olan kimseler buraya gelir, yumurtaları pişirmek iktidarında bulunan bir sıcak kahve içerler. Üç katlık ve üzerinde çatı katı bulunan cephe âdi duvar taşı ile yapılmıştır ve Paris'in hemen tekmil evlerine iğrenç bir mahiyet veren o sarı renkle boyalıdır. Her katta açılmış olan beş pencerenin küçük camları ve pancurları vardır ve bu pancurların hiçbiri aynı surette kaldırılmış olmadığından karmakarışık bir manzara arzederler. Evin arka tarafında her katta iki pencere bulunmaktadır ve zemin katında bu pencereler demir kafeslerle süslüdür. Binanın arkasında takriben yirmi ayak eninde bir avlu mevcuttur; domuzlar, tavuklar, tavşanlar birbirleriyle hoş geçinerek burada yaşarlar, bu avlunun nihayetinde odun saklamaya mahsus bir ambar yükselir. Bu ambarla mutfağın penceresi arasında bir yemek dolabı asılı olup yağlı bulaşık suları oluktan bunun altına dökülür. Bu avlunun Yeni-Saint-Geneviève sokağına açılan dar bir kapısı

vardır: aşçı kadın evin pisliklerini buradan süpürür, taaffünün önünü almak için de bu yolu bol su dökerek yıkar.

Orta tabakaya mahsus pansiyonluğun tekmil vasıflarına sahip bulunan bu ilk katın ön tarafında sokağa bakan iki pencere ile aydınlanmış bir oda mevcuttur ve buraya bir kapı-pencereden girilir. Buradan bir yemek odasına geçilir ve yemek odasiyle mutfağı, basamakları boyanmış ve oğulmuş dört köşe karoları ihtiva eden bir merdivenin sahanlığı ayırır. Çizgilerinin biri soluk ve diğeri parlak olmak üzere çizgili ve sert iplikli bir kumaştan yapılmış koltuk ve iskemlelerle döşeli olan bu ilk odanın manzarası kadar hiçbir şeyin görünüşü dünyada hazin değildir. Ortada üzeri Sainte-anne mermerlerinden yuvarlak bir masa bulunup bu masanın üzerinde bugün her tarafta tesadüf olunan yarı yarıya silinmiş altın tellerle süslü beyaz porselenden bir çanak vardır. Zemini oldukça eğri büğrü olan bu odanın duvarları insan beline kadar boyalı tahta kaplıdır. Duvarların geri kalan kısmına da vernikle kâğıt yapıştırılmış olup Télémaque'ı başlıca sahneleri, klâsik şahsiyetler renkli olmak şartiyle renkli olmak şartiyle bu kâğıtta görülmektedir. Demir parmaklıklı pencerelerin arasındaki yer, kiracılara Ulysse'nin oğluna Calypso tarafından verilmiş ziyafet levhasını arzetmektedir. Bu resim, sefaletin kendilerini yemeğe mahkûm ettiği

yemekle eğlenince nefislerini içinde bulundukları vaziyetin üstüne çıkarmış olduklarını sanan genç kiracıların kırk yıldan beri istihzalarım tahrik etmiştir. İçinin daima temiz oluşu ancak pek mühim ahvalde ateş yakıldığını gösteren taştan ocağın iki tarafında eski ve kuşaklanmış yapma çiçeklerle bezenmiş iki vazo ile zevksizliğin timsali olmak üzere konulmuşa benziyen mavi mermerden bir asma saat durur. Bu birinci salon lisanda kendisini ifade edebilecek kelime bulunmıyan ve *pansiyon kokusu* diye vasıflanması muvafık olan bir koku neşreder. Bu salon kapanıklık, küf, acılık kokar, insanı üşütür, buruna rutubet duyurur, elbiselere nüfuz eder; kendisinde yemek yenmiş bir salonun tadı vardır; yemek kokusu, uşak kokusu, darülâceze kokar Genç, ihtiyar, erkek, dişi, her kiracının her tarafının çıkardığı balgam ve daha kötü ifrazatı ölçecek bir usul icadedilmiş olsaydı, bu kokuyu tarif etmek belki de mümkün olurdu. Böyle iken de, evet bütün etmek belki de mümkün olurdu. Böyle iken de, evet bütün bu âdi ve korkunç şeylere rağmen de, bu odayı şayet yemek odası ile mukayese ederseniz burasını şık bir kadının özel salonu kadar zarif ve hoş kokulu bulursunuz. Duvarları tahta ile tamamen örtülü olan bu yemek salonu bugün adını kararlaştırmak kabil olmıyan bir renkle vaktiyle boyanmış olup kir bu rengin üzerine tabakalar bastırmış ve birtakım garip şekiller hâsıl etmiştir. Bu duvarlara dayalı murdar büfe-

ler vardır ki, uzerlerinde soluk sürahiler, parlak madenî halkalarla, kenarları mavi kalın porselenlerden Tournai işi tabak yığınları vardır. Bir köşede hocreleri numaralanmış bir küçük dolap her pansiyonerin ya yemek ya şarap lekeli havlularını saklamaya mahsustur. İnsan bu odada artık hiçbir yere kabul edilmiyen parçalanmak bilmez eşyaya rasgelir ve bu rasgelişten, şifa bulmaz hastalara mahsus bir hastanede görülen medeniyet enkazlariyle karşılaşmaktan duyulan his duyulur. Burada yağmur yağınca içindeki papaz dışarı çıkan bir barometre; yaldızlı telleri olan siyah cilâlı tahta ile çevrelenmiş olup görende iştiha bırakmıyan berbat resimler; bakır kakmalı bağadan bir duvar saati; yeşil bir soba; üzerındeki tozun zeytinyağı lekelerine karıştığı asma lâmbalar; alaycı bir kiracının parmağım üzerinde bir stilo gibi kullanmasına imkân bırakacak derecede yağlı bir muşamba kaplı uzun bir masa; sakat olmuş iskemleler; mütemadiyen şuraya buraya serilen ve hiç kaybolmak bilmiyen eski hasır parçaları; sonra kırık delikli, menteşeleri bozuk, tahtası yanık olan sefil ısıtma cihazları vardır. Bu eşyaların ne kadar eski, çatlak, çürümüş, titrek, yenmiş, kolu kırılmış, gözü çıkmış, mâlûl, can çekişir bir halde bulunduğunu anlatmak için bu hikâyenin alâkasını çok hafifletecek ve aceleci kimselerce affedilmiyecek bir tarif yapmak icabeder. Kırmızı döşeme silinmeden

yahut boyamalardan hâsıl olmuş oyuklarla doludur. Hulâsa orada şuursuz bir sefalet, muktesit, içine çekilmiş, perişan bir sefalet hâkimdir. Buradaki şeylerin henüz çamuru yoksa da lekeleri vardır; henüz deliği ve sarkan parçaları yoksa da çürümüş bir halde yerlere düşmesi yakındır.

Madam Vauquer'in kedisi hanımından evvel içeri girerek büfenin üzerine sıçradığı, tabakla örtülü birçok çanaklarda bulunan sütü sezinlediği ve ilk horultusunu duyurttuğu zaman bu oda bütün şan ve şerefini kazanmış bulunur. Az sonra dul kadın, altından takma saçları sarkan tülden takkesi başında bulunduğu halde görünür; buruşuk yüzlü terliklerini sürüyerek yürür. Kocamış, tombul, ortasında papağan gagasına benzer bir burun çıkan yüzü, ufak tombul elleri, bir kilise faresi gibi tombalak varlığı, çok dolu ve sallanan korsajı, içinde felâket sızan ve hırs ve tamah yaşıyan bu oda ile hemahenktir ve Madam Vauquer buradaki murdar ve sıcak havayı, bu havadan midesi bulanmaksızın teneffüs eder. Sonbaharın birinci donu gibi serin olan çehresi, etrafı buruşuk ve ifadesi dansözlerin muhafazasına mecbur oldukları gülümseyişten senet ve havale kıran sarrafın acı bakışına geçen gözleri, velhasıl tekmil hüviyeti pansiyonu tarif eder, nitekim pansiyon da onun hüviyetini anlatır. Zindan zindancısız olmaz, birini öteki bulunmadan anlatamazsınız. Tifüs bir hastahane havasında dola-

şan şeylerin neticesi olduğu gibi bu kısa boylu kadının soluk şişmanlığı da bu hayatın bir eseridir. Bir eski elbiseden yapılmış olup kumaşının yünleri dökülen bir iç etekliğinden kısa olan örme yün etekliği salonu, yemek odasını, küçük bahçeyi hulâsa eder, mutfağı haber verir ve pansiyon kiracılarını tahmin ettirir. Kendisi bu salonda bulunduğu vakit bütün o yerler de salona gelmiş demektir. Yaşça elli sularında bulunan Madam Vauquer *başından felâket geçmiş olan bütün kadınlara* benzer. Gözleri camdan hissini verir, ücretini daha yüksekleştirmek için öfkeli bir hal takınmaya hazırlanan bir meyaneci kadının mâsum edasını taşır, fakat bu mâsumluğa rağmen de vaziyetini iyileştirmek için her şeyi yapmaya hazırdır. Eğer Georges[1] yahut Pichegru'yu[2] şimdi teslim kabil olsa bunları teslime de âmededir. Bununla beraber, pansiyon kiracıları, kendileri gibi sızlandığını ve öksürdüğünü duyarak onun *esas itibariyle iyi kadın* olduğunu söylerler. Mösyö Vauquer ne biçim bir adamdı, kimdi? Madam Vauquer müteveffa hakkında hiçbir izahat vermezdi. Adam servetini nasıl kaybetmişti? Madam Vauquer «Felâketlere uğradığından» kaybettiğini söylüyordu. Kocası kendisine karşı fena hareket etmişti, ağlamak için bir çift gözden, yaşamak için bu evden ve çekilmesi mümkün bütün ıstırapları da ifadesine göre çektiği için hiç

(1-2) Napolèon'a karşı suikastler ve hareketler vücuda getirmiş iki Fransız.

kimsenin bahtsızlığına acımamak hakkında başka bir şey bırakmamıştı. Hanımın odasında gidip geldiğini duyunca şişman Sylvie, aşçı kadın, gece pansiyonda kalanların sabah kahvaltılarını vermekte acele ederdi.

Pansiyonda daimî surette kalmıyarak sade yemeğe gelenler umumiyet itibariyle ancak akşam yemeklerine devam ederlerdi ve bu yemek bedeli ayda otuz franktı.

Bu hikâyenin başladığı devrede gece yatan kiracıların sayısı yedi idi. İlk kat evin en iyi iki dairesini ihtiva ediyordu. Daha ufak olanında Madam Vauquer otururdu ve öteki Fransız Cumhuriyeti Hükümetinin memurlarından birinin dul karısı olan Madam Couture'e aitti. Bu kadının yanında kendisine analık ettiği Victorine Taillefer adında gayetle genç bir kız vardı. Bu iki hanımın pansiyon ücretleri bin sekiz yüz franga varıyordu. İkinci katın iki dairesinden biri Poiret isimli bir ihtiyar, diğeri de takriben kırk yaşlarında olup siyah bir peruka takan, favorilerini boyayan, kendisine eski tüccar diyen ve Mösyö Vautrin adını taşıyan bir adam tarafından işgal edilmekte idi. Üçüncü kat dört odadan mürekkep olup bu odalardan biri matmazel Michonneau isimli bir ihtiyar kız, diğeri de kendisine Goriot Baba diye hitabedilmesine müsaade eden bir eski şehriye, makarna ve nişasta fabrikatörü tarafından işgal edilmekte idi. Diğer iki odada ise geçici

kuşlar, Goriot Baba ile Matmazel Michonneau gibi ayda gıdalarına ve yaşadıkları yere ancak kırk beş frank tahsis edebilen nasipsiz yüksek okul talebeleri oturuyordu. Fakat Madam Vauquer onların gelmelerini istemez ve kendilerini ancak daha iyi kiracı bulunmazsa kabul ederdi: Çünkü böyleleri çok ekmek yerlerdi. Anlattığımız tarihte bu iki odadan biri hukuk tahsili yapmak üzere Angoulême civarından Paris'e gelmiş olup kalabalık ailesinin kendisine senede bin iki yüz frank yollıyabilmek üzere en ağır mahrumiyetlere katlandığı bir delikanlıya ait bulunmakta idi. Eugène de Rastignac ismini taşıyan bu talebe o delikanlılardan biriydi ki, hayatın güçlükleri kendilerini çok çalışmaya hazırlamıştır, ailelerinin kendilerine büyük ümitler bağlamış olduklarını pek genç yaşlarından itibaren anlarlar, tahsillerinin ne temin edeceğini şimdiden hesabederek ve bu tahsile cemiyetin gelecekteki gidişine uygun bir mahiyet vermeye çalışarak kendilerine güzel bir istikbal hazırlarlar, bu müstakbel cemiyeti en çok sömürenler olmak da amaçlarıdır. Bu hale sebep olanlar gibi buna katlamnca da büyük bir itina ile saklı tutulmuş müthiş bir durumun bu hikâyesi, onun zekâ ve fetanetinin ve bu müthiş durumun sırlarına nüfuz etmek arzusunun bir mahsulüdür. Hikâyenin içindeki hakikat renklerini de ancak kendisinin dikkatli bakışları ve Paris salonlarında muvaffak olmak için sarfettiği maharet temin etmiştir.

Bu üçüncü katın üstünde çamaşır asmaya mahsus bir yerle birinde Christophe isimli bir uşağın ötekinde de aşçı şişman Sylvie'nin yattığı iki çatı odası vardı. Geceleri pansiyonda kalan yedi kiracıdan başka Madam Vaiquer'in aşağı yukarı her zaman hepsi de yalnız yemeklere abone sekiz hukuk veya tıp talebeleriyle mahallede oturanlardan iki üç kişisi bulunurdu. Salonda on sekiz kişi yemek yerdi, yirmi insan da sığabilirdi. Fakat sabahleyin ancak yedi kişi bulunur ve bunların toplanışları sabah kahvaltısına bir aile yemeği manzarası verirdi. Herkes terlikle inerdi, gündüz yemeğe gelenlerin kıyafetlerine veya tavırlarına dair yahut da geçen akşamın olayları hakkında teklifsizliğin verdiği emniyet içinde mahrem mütalâalar ileri sürülürdü Bu yedi kiracı, Madam Vauquer'in nazlı çocukları idiler ve Madam onlara ihtimam ve hürmetlerini bir astronomi âlimine mahsus isabet ve katiyetle, pansiyon kiralarına göre ayarlıyarak bezleder idi. Tesadüfle bir araya gelmiş olan bu kimseler müşterek bir düşüncenin hüküm ve tesiri altında bulunuyorlardı. İkinci kattaki iki kiracı ayda ancak yetmiş iki frank vermekte idiler Fakat Saint-Marcel semtinde, Bourbe ile Salpêkurè arasında görülen ve istifade etmemekte Madam Couture'ün istisna teşkil ettiği bu ucuzluk, bütün öteki kiracıların az çok belli felâketlerin yükü altında bulundukalrını haber vermiyor değildi.

Bu sebeple de, bu evin içinin arz ettiği ruh karartıcı manzara kiracıların aynı şekilde berbat olan kıyafetlerinde de kendisini gösteriyordu Erkekler rengini kestirmek bir mesele halini alan redengotlar, kibar mahallelerde meydan kenarlarına atılanlar cinsinden ayakkaplar, eskimiş çamaşırlar, ilk hali âdeta tahmin edilemiyen elbiseler giyiyorlardı. Kadınların solmuş, boyanmış, boyası yeniden solmuş elbiseleri, yırttıkları örülmüş dantelâları, kullanılmaktan katılaşmış eldivenleri, renkleri daima koyulmış yakaları ve akmış atkıları vardı. Elbiseler böyle ise de hemen hepsi keresteleri kuvvetli vücutlar, hayatın fırtınalarına karşı konmuş bedenler, soğuk, sert, kıymetleri kalmamış akça gibi silik çehreler gösteriyorlardı. Solup ihtiyarlamış ağızlar pek acıkmış dişlerle silâhlıydı. Bu pansiyon kiracıları sonunu bulmuş yahut devam halinde dramlar hissettiriyordu; bunlar sahne ışığında, boyalı dekorlar arasında oynanan dramlar değil, fakat canlı ve sessiz dramlar, kalbi kuvvetle çarptıran soğuk ve mâtemli dramlar, sürüp giden dramlardır.

İhtiyar Matmazel Michonneau yorgun gözleri üzerinde yeşil taftadan, sarı telle çevrili pis bir siperlik muhafaza ediyordu ve bu siperliğin bir merhamet meleğini dehşete düşüreceği söylenebilirdi. Atkısının gizlediği şekiller o derece sivri idi ki, bu saçakları seyrek ve mahzu atkı bir iskelet

örtmüşe benziyordu. Bu mahlûku kadınlık şekillerinden hangi asit mahrum etmişti? Vaktiyle her halde güzel yüzlü ve güzel endamlı bir kadındı. Bu hale gelişi günahkârlığından mı, kederden yoksa para hırsından mı idi? Çok mu macera geçirmişti? Süs eşyası ticareti mi yapmıştı, yoksa sadece fahişelik mi etmişti? Yanından geçenlerin kaçıştıklarla bir ihtiyarlıkla zevklerin vaktiyle üzerine saldırmış oldukları hayasız bir gençliğin zaferlerini mi ödüyordu? Fersiz bakışı insanı üşütüyordu, yamru yumru yüzü korkutuyordu. Sesi kış yaklaşırken çalılıkta bağıran bir ağustos böceğinin ince sesiydi. Mesane nezlesine tutulmuş olup kendisini beş parasız sanan çocukları tarafından terk edilmiş bir ihtiyar adama bakmıştı. Bu ihtiyar kendisine kaydı hayat şartiyle yılda bir franklık irat bırakmıştı ve adamın vârisleri bunu ele geçirmek için durup durup harekete geçiyor ve onu türlu iftiraya hedef kılıyorlardı. Aşkın türlü cilvesi çehresini harabetmiş bulunmakla beraber bu yüzde beyazlığın ve tende inceliğin hâlâ kalmış bazı eserleri vardı ki, vücudun bir miktar güzellik artığını henüz muhafaza eylediğini farz etmeye müsaade ediyordu.

Mösyö Poiret bir nevi makine idi. Başı yumuşak bir eski kasketle örtülü, sararmış fildişi başlıklı bastonunu elinden düşecekmiş hissini veren bir tutuşla tutarak, içi âdeta boş bir pantolonu iyi kapamıyan redingotunun eskimiş etekle-

ri havalana havalana, mavi çoraplı bacakları sarhoş bir adamın bacakları gibi sallana sallana, ve beyaz kirli yeleği ile hindi boynuna dolanmış ip gibi kıravatını ve bu kıravata pek de uymıyan kaba muslinden buruşuk gömleğini göstere göstere giderken, bu kuklanın İtalyan bulvarı üzerinde dolap duran Yafes oğullarının cüretli ırkına mensup bulunup bulunmadığını birçokları kendi kendilerine sorarlardı. Nasıl bir iş tutmuş da böyle iki büklüm bir hale gelmişti? Karikatür şeklinde resmi yapılsa hakikate uyması imkânsız sayılacak olan eğri büğrü yüzünü hangi ihtıras böyle karartmıştı? Vaktiyle nasıl bir iş güç sahibi idi? Belki adliye nezaretinde, cellatların yüksek işlerine ait masraf pusulalarını, ana baba katillerine mahsus kara örtülerin, bıçaklara mahsus sicimin hesabını yolladıkları büroda memur bulunmuştu. Belki de bir mezbaha kapısında kayıt memurluğu, yahut da temizlik müfettiş muavinliği etmişti. Hulâsa bu adam büyük içtimai değirmenimizin eşeklerinden biri, hattâ Bertran'(1) larından biri, üzerinde Paris'in umumi felâket veya pisliklerinden birinin yığılmış olduğu bir kök, velhasıl kendilerini görünce «Cemiyetin nizamı için böyle adamlar şarttır.» dediklerimizden biri idi. Güzel,

(1 2) La Fontaine masallarındaki iki kahramandır Raton kedi, Bertrand maymundur. Bertrand Raton'un sırtından geçinir. M.

zengın ve mesut Paris, mânevı veya uzvi ıstıraplardan sapsarı bir renk bağlamış olan bu yüzleri bilmez. Fakat Paris gerçekten bir ummandır. Ona iskandil atınız, hakiki derinliği hiçbir zaman anlıyamayacaksınız. Onu dolaşınız, onu târif ediniz: onu gezmeye, onu târif etmeye ne kadar dikkat sarf ederseniz ediniz, bu denizin seyyahları ne kadar çok ve alâkalı olursa olsunlar, orada daima bakir bir yere, meçhul bir mağaraya, çiçeklere, incilere, canavarlara, ebedî dalgıçlar tarafından unutulmuş harikulâde bir şeye daima rasgelinir. İşte Vauquer pansiyonu bu akla sığmaz acayipliklerden biridir.

Bu pansiyonda iki kimse pansiyonun kiracıları ve mudavimleriyle çarpıcı bir tezat vücude getiriyorlardı. Matmazel Taillefer'in yüzünde kan azlığına uğramış genç kızların hastalıklı beyazlığı vardı ve pansiyonun arz ettiği levhanın esasını teşkil eden umumi ıstıraba da daimî bir mahzunlukla, ürkek bir eda idi, fakir ve nahif bir tavırla gerçi uyuyordu. Fakat yüzü ihtiyar değildi, hareketleri ve sesi canlı idi. Bu taze felâket aksi bir toprağa yeni dikilen genç ve yaprakları sararmış bir küçük ağaca benziyordu. Kızılımsı çehresi, kızılımsı sarı saçları, fazla ince beli yeni şairlerin ortaçağın küçük heykellerinde buldukları cazibeyi ifade ediyordu. İçlerinde siyah noktalar bulunan gümüşü gözleri hıristiyani bir tatlılık, bir boyun eğiş bildiriyordu. Sade ve ucuz olan elbise-

leri taze şekiller meydana vuruyordu. Bazı eksiklerin ilâvesi şartiyle güzeldi. Bahtiyar olsaydı fevkalâde lâtif olurdu. Tuvalet kadınların boyaları olduğu gibi saadet de şiirleridir. Eğer bir balonun sevinci bu solgun yüz üzerine pembe renklerini aksettirebilseydi, şimdide hafifçe çıkmış olan bu yanakları zarif bir hayatın tatlılıkları doldurmuş ve allandırmış olsaydı, bu hüzünlü gözleri aşk canlandırsaydı, Victorine en güzel kızlarla rekabet edebilirdi. Kendisinde noksan olan şey kadını ikinci defa halk eden şeyler, türlü kumaşlarla aşk mektupları idi. Hayatının hikâyesi bir kitaba mevzu olabilirdi. Babası kendisine evlât muamelesi etmemek için sebepleri bulunduğuna inanmıştı. Onun evinde yaşatmaya razı olmuyor, senede kendisine ancak altı yüz frank veriyordu. Bütün servetini tam bir halde oğluna devredebilmek üzere birtakım çarelere başvurmuştu. Madam Couture Victorine'in annesinin uzaktan akrabası idi, hattâ bu kadın vaktiyle evine sığınmış ve orada kederinden ölmüştü. Şimdi de Madam Couture Victorine'i yanına almıştı ve kendisine öz çocuğu imiş gibi bakıyordu. Fakat, maattefessüf, cumhuriyet ordularındaki bir levazım komiserinin dul karısı sıfatiyle ondankaydihayat şartiyle bırakılmış küçük bir gelirle tekaüt aylığından başka dünyada hiçbir şeyi yoktu. Tecrübeden de, her hangi bir servetten de muhrum olan bu zavallı kızı bir gün insanlar

ortasında yapayalnız bırakabilirdi. Kadıncağız onu hiç değilse sofu bir kız olarak yetiştirmek için her pazar âyine, her on beş günde bir de günah çıkaran papaza götürüyordu. Böyle yapmakta haklıydı. Babasını seven, annesinin ölürken kendisini affettiğini ona söylemek üzere her yıl evinin yolunu tutan, fakat her sefer de baba evinin merhametsiz ve katî olarak kapalı kapısına başını çarpan bu reddedilmiş evlât için din duyguları bir istikbal arz ediyordu. Babasına onun için şefaatte bulunabilecek tek insan olan erkek kardeşi dört yıl içinde bir kere bile kendisini görmeye gelmemişti ve hiçbir yardımda bulunmuyordu. Victorine babasının gözlerini açmasını, kardeşinin yüreğini riakkate getirmesini Allahtan rica ediyor ve kendilerini ittiham etmeden onlar için dua ediyordu. Madam Couture'le Madam Vauquer bu barbarca hareketi tavsif için küfürler lûgatinde yeter sayıda söz bulamıyorlardı. Bu alçak milyonere onlar lânet ettikçe kızın ağzından acısının çıkardığı feryat yine aşk haber veren bir vahşî ve yaralı güvercin şarkısına benziyen tatlı sözler dökülürdü.

Eugène de Rastignac'ın çehresi tamamiyle bir cenuplu çehresiydi; beyaz teni, siyah saçları, mavi gözleri vardı. Manzarası, hareketleri, daimî tavrı, ilk terbiyesinin ancak kusursuz bir zevke göre almış olan asil bir aile çocuğunu haber veriyordu. Her ne kadar esvaplarını sakınıyor ve âdi günlerde geçen senenin elbiselerini büsbütün eskitmeye

devam ediyorsa da bazan zarif bir delikanlı şeklinde meydana çıkmaya da muvaffak oluyordu. Mûtat kıyafeti eski bir deringot, fena bir yelek, talebelere mahsus kötü siyah, soluk ve iyi bağlanmamış bir kravat, bunlara uygun bir pantolon ve tabanlarına pençe vurulmuş ayakkaplardı.

Bu iki şahsiyetle ötekiler arasında Vautrin, favorileri boyalı kırklık adam, bir geçiş hizmeti görüyordu. Kendisi halkın «İşte tosun gibi adam!» dediği kimselerden biriydi. Omuzları geniş, gövdesi gelişmiş, adeleleri olgun, elleri kalın, dört köşe, parmak boğumları da kalın ve koyu kızıl bir avuç kılla kapalı idi Vaktinden tez gelmiş buruşuklarla çizgili olan çehresindeki sertlik alâmetlerini yumuşak ve adamcı tavırları yalanlıyordu. Gürültülü neşesine uyan alçak davudî sesi hoşa gitmiyor değildi. Başkalarının derdine çare bulur ve güler yüzlü idi. Eğer bir kilit iyi işlemezse onu çarçabuk çıkarır, tamir eder, yağlar, törpüler, tanzim eder ve bunları yaparken «Bu alet benim kendisini bildiğimi bilir.» derdi. O esasen her şeye, gemilere, denize, Fransaya, Fransa dışına, işlere, insanlara, olaylara, kanunlara, otellere ve hapisanelere âşına idi. Eğer biri halinden şikâyet ederse kendisine derhal yardımlarını teklif ederdi. Madam Vauquer'le bazı kiracılara birçok defalar borç vermişti; fakat babacan edasına rağmen derin ve irade dolu bakışiyle öyle bir korku ilham ediyordu ki, lûtfunu görenler ölebilir, fakat, borçlarını geri vermemezlik etmezlerdi. Tükrüğü öyle

bir fırlatıp atışı vardı ki, çetin bir durumdan çıkmak için bir cinayet önünden kendisini geri çektirmiyecek olan tam bir soğukkanlılık haber veriyordu. Bakışı sert bir hâkim gibi bütün meselelerin, bütün vicdanların, bütün hislerin derinliğine nüfuz ettiği hissini veriyordu. Âdeti, öğleden sonra çıkmak, akşam yemeği için tekrar gelmek, gece yarısına kadar çekip gitmek ve o vakit Madam Vauquer'in kendisine teslim etmiş olduğu bir anahtarla girmekti. Bu imtiyaza ancak kendisi mazhar bulunuyordu. Bunun sebebi de belinden sararak *anne* diye hitabettiği madamla arasının pek iyi oluşu idi. Şu kadar ki, onun belini böyle sarışının kadrini Madam Vauquer'in bildiği de iddia olunamazdı. Çünkü bu ağır daireyi sarmak için icabeden uzun kollara ancak Vautrin sahip bulunduğu halde kadıncağız bu işi henüz kolay sanıyordu. Vautrin'in mizacının bir hususiyeti yemişle beraber içtiği konyaklı kahve için ayda on beş frank vermek kibarlığı idi. Pansiyonda kendilerini Paris hayatının kasırgalarına bırakmış bulunan bu delikanlılar yahut doğrudan doğruya şahıslarına taallûk etmiyen her şeye karşı lâkayt olan bu ihtiyarlar derecesinde sathi görüşlü olmıyan kimseler de bulunsaydı bunlar Vautrin'in kendilerine hâsıl ettiği şüpheli his üzerine bir harekete geçerlerdi. Fakat, etrafında bulunanların işlerini o bildiği veya keşfettiği halde, hiç kimse onun ne düşüncelerine ne de

meşguliyetlerine nüfuz edemiyordu. Dışta kalan babacanlığın, daimî uysallığını ve neşesini başkalariyle kendi arasında bir sınır gibi atmakla beraber, mizacının korkunç derinliğini Vautrin çok kere belli ediyordu. Ağzından sık sık çıkan ve Juvél'e(1) lâyık mahiyette sözlerle kanunları tezyiften, yüksek cemiyeti kamçılamaktan ve kendi düsturlarını bizzat bozduğunu ispat etmekten hoşlanır görünüyor ve bu sözler içtimai duruma karşı kin beslediğini, hayatının derinliklerinde itina ile saklanmış bir sır bulunduğunu farz ettirebiliyordu.

Birinin kuvvetine yahut ötekinin güzelliğine belki kendi de fark etmeden meclûp olan Matmazel Taillefer, âni bakışlarını, gizli düşüncelerini bu kırklık adamla genç talebe arasında taksim etmekteydi. Fakat tesadüfün içinde bulunduğu veziyeti değiştirebileceğine ve kendisini zengin bir kısmet haline getirebileceğine rağmen, bu erkeklerden ikisi de kendisine ehemmiyet vermiyorlardı. Esasen bu insanlardan hiçbiri, aralarından her hangi birinin nefsine mal etmeye kalktığı felâketlerin doğru olup olmadığını tahkik zahmetine girmiyordu. Hepsinin de birbirlerine karşı, bizzat kendi vaziyetlerinden doğma ve cemiyetsizlikle karışık bir lâkaytlikleri vardı. Birbirlerinin ıstıraplarını teskin etmekten âciz olduklarını bili-

(1) Pek sert hicviyeler yazmış lâtin şairi.

yorlardı ve bu ıstırapların hikâyesini dinleye dinleye cümlesinin teselli bardağı boşalmış bulunuyordu. İhtiyar karı kocalar gibi biribirlerine söylenecek bir şeyleri artık kalmamıştı. Bu sebeple, aralarında ancak mihanikî bir hayatın münasebetleri, yağlanmamış makinelerin hareketi vardı. Hepsi de sokakta bir körün önünden eğilmeksizin geçecek, bir felâketin hikâyesini teessürsüz dinliyecek, ve bir ölümde, bir sefalet meselesinin kendilerini en müthiş bir can çekişmesine karşı kayıtsız bırakan neticesini göreceklerdi. Bu viran ruhların en bahtiyarı, bu girip çıkması serbest darulâcezede saltanat süren Madam Vauquer'di. Sessizlikle soğuğun, kurulukla rutubetin bir step gibi geniş kıldığı bu küçük bahçe ancak onun için güleç bir koruydu. Dükkân tezgâhının pası kokan, sarı ve neşesiz evin yalnız kendisi için safaları vardı. Bu zindan odaları kendisinin malı idi. Ebedî cezalara hüküm giymiş olan bu kürek mahkûmlarını besliyor ve üzerlerinde hürmet ettikleri bir kudrete sahip bulunuyordu. Bu zavallı insanlar Paris'te, kendisinin verdiği fiyata sıhhi ve yeter gıdaları, zarif ve rahat olmasa bile hiç değilse temiz ve sıhhi bir hale sokabilecekleri odaları nerede bulabilirlerdi? Pek açık bir haksızlık işlemiş bile olsa hak ve şikâyet etmeksizin buna katlanacaklardı.

Böyle bir topluluk bir cemiyetin unsurlarını ufak mikyasda arz etmek icabederdi ve arz ediyor-

du. Aynı masa başında toplanan bu on sekiz kişi arasında kolejlerde olduğu gibi, cemiyet hayatında görüldüğü gibi herkesin tezyiflerine uğrıyan, alaylarına hedef tutulan bir biçare vardı. İkinci sene başlangıcında bu adam, Eugène dö Rastignac'ın aralarında daha iki yıl yaşamaya mahkûm olduğu bu kimseler arasında en göze çarpanı haline geldi. Bu biçare de Goriot Baba idi. İlâve edelim ki, bu cemiyetin tarihi yazılacak yerde resmi yapılsa bütün ışık yine onun başının üzerine inerdi. Bu kinle karışık istihfafın, bu merhamet karışık eziyetlerin, felâkete bu hürmet etmeyişin en eski kiracıyı hedef kılışı hangi tesadufün eseri idi? Buna ahlâk düşkünlüklerinden az affadelin bazı gülünçlükler veya garabetlerle kendi mi sebep olmuştu? Bu sualler birçok içtimai haksızlıklarla yakından alâkalıdır. Her şeye hakiki tevazudan, zaıftan veya lâkaytlikten dolayı tahammül edeni her şeye katlandırmak belki de insan mizacının icabıdır. Kuvvetimizi bir insan veya bir şeyin zararına ispat etmeyi hepimiz sevmez miyiz? Don olduğu zaman en zayıf mahlûk, ufacık bir çocuk bütün kapıların zilini çeker, yahut da ismini bâkir bir âbideye yazmak için yükselir.

Takriben altmış dokuz yaşlarında bir ihtiyar olan Goriot Baba iş hayatından ayrıldıktan sonra, 1813 te Madam Vauquer'in pansiyonuna çekilmişti. İlk önce şimdi Madam Couture tarafından

işgal edilen apartmanı tutmuştu, ve beş liranın eksikliği veya fazlalığı kendisi için hiçbir ehemmiyet arz etmiyen bir adam sıfatiyle o tarihte bin iki yüz frank pansiyon parası vermekteydi. Madam Vauquer bu apartmanın üç odasına peşin alınmış bir para mukabelinde çeki düzen vermiş ve bu para sarı bez perdelerden, Utreht kadifesiyle örtülü cilâlı tahta koltuklardan, çirişle yapıştırılmış birkaç resimle şehir civarındaki meyhanelerin beğenip kabul etmedikleri duvar kâğıtlarından mürekkep kötü bir takımı gûya ki kapamıştı. O zamanlar hürmetle Mösyö Goriot diye anılan Goriot Babanın aldatılmakta gösterdiği âlicenabane lâkaytlik kendisini iş sahasında hiçbir şey fark etmiyen bir sersem sandırmış olabilirdi. Goriot pek zengin bir elbise ve çamaşır dolabiyle, ticaretten çekilirken kendi nefsinden hiçbir şey esirgemiyen tüccarın muhteşem giyim eşyasiyle geldi. Madam Vauquer yarım Felemenk ipeğinden on sekiz gömlek saymıştı, ucu tenteneli kravatı üzerinde bir küçük zincirle birleştirilmiş ve her birinde büyük bir elmas bulunan iki iğne taşıdığı için gömleklerindeki ipeğin letafeti büsbütün de göze çarpıyordu. Hemen daima açık mavi bir elbise giyen Goriot'un her gün beyaz pikeden bir yeleği bulunuyor ve madalyonlar dolu kalın bir altın zinciri geren kavun biçimli ve kabarık karnı bu yelek altında çalkalanıyordu. Kösteği gibi altından olan sigara tabakasında,

görünüşe göre birkaç âşıkane muvaffakıyet suçunu kendisine yükliyen saçlarla dolu bir küçük madalyon vardı. Pansiyonun sahibesi kendisini bir *başarı* olmakla ittiham ettiği vakit Goriot dudakları üzerinde merakı okşanmış burjuvaların neşeli tebessümünü sezdirmişti. Dolapları bıraktığı evden gelmiş takımlarla dolup taşmıştı. Kepçelerin, et yemeği kaşıklarının, sofra takımının, salça kâselerinin, birçok tabakların, velhasıl az çok güzel olup her biri ağırlığınca para eden bu eşyanın çıkarılıp yerlerine yerleştirilmesine hassatan yardım ederken dul kadının gözleri parlamıştı. Bu takımlardan ayrılmayı adam istememişti. Bu hediyeler kendisine aile hayatının mühim günlerini hatırlatıyordu.

Kapağında ağız ağıza öpüşen iki kumru bulunan bir küçük kâse ile tabağını Madam Vauquer'e göstererek demişti ki:

— Bu evlenmemizin yıl dönümünde karımın bana vermiş olduğu ilk hediyedir. Zavallıcık! Bunu kızlığında biriktirdiği paralarla almıştı. İşte madam bundan ayrılmaktansa toprağı tırnaklarımla kazmayı tercih ederim. Hamdolsun kahvemi ömrümün kalan günlerinde her sabah bu tasla içeceğim, acınacak halde değilim, ömrümün sonuna kadar yetecek has ekmeğim var.

Hepsinden de mühim olarak, Madam Vauquer karanlıkları bile deşen gözleriyle bir banka defterinin üzerine yazılmış olup şöyle bir cemedi-

lince bu Goriot ısimli zata sekiz on bın frank raddesinde irat getiren bazı yazılar görmüştü. Kızlık ismi dö Conflans olan ve o tarihte tam kırk sekiz yaşını idrak etmiş bulunup ancak otuz dokuzunu kabul eden Madam Vauquer o günden itibaren birtakım fikirler besliyecekti. Gerçi Goriot'nun gözlerinin kenarları çevrik, şişki ve sarkıktı ve bu kendisini gözlerini sık sık silmeye mecbur kılıyordu, ancak kadın kendisinden hoş ve rabıtalı bir hal bulmuştu. Esasen adamcağızın dört köşe uzun burnu kadar etli ve fırlak baldırı dul kadının ehemmiyet verir görüldüğünü mânevi vasıfları bildiriyor, ay biçimli ve ahmaklığın mâsumluğunu arz eden çehresi de bu vasıfları teyidediyordu. Bu Goriot bütün zekâsını his yolunda sarf etmeye muktedir bulunan, sağlam keresteden yapılmış bir mahlûk olacaktı. Politeknik mektebi berberinin her sabah gelerek pudraladığı güvercin kanadına benzer saçları alçak alnı üzerinde beş kıvrım vücuda getiriyor ve yüzüne yaraşıyordu. Biraz hantal olmakla beraber o kadar süslü idi, o kadar iyi tütün içiyor ve tabakasını daima macouba(1) ile dolduracağından o kadar emin bir eda ile bu tütünü kokluyordu ki, Mösyö Goriot'nun evine yerleştiği günden itibaren Madam Vauquer Madam Goriot halinde yeniden dunyaya gelmek üzere Vauquer'in kefeninden sıyrılmak arzusunu duymuş ve kızartılacağı yağda yanmış bir keklik

(1) Amerikada Martinik adasıda çıkan gayet güzel bir tütün.

gibi gece yatağa bu arzunun ateşinde yatmıştı. Kocaya varmak, pansiyonunu satmak, burjuvazinin bu seçkin mümessiline kol vermek, mahallede muteber bir bayan olmak, fakirler için iane toplamak, pazar günü Choisy'ye, Soisy'ye Gentilly'ye seyrana gitmek; kiracılardan bazılarının temmuz ayında kendisine verdikleri müellif biletlerini beklemeden keyfi istediği gibi, locada oturmak şartiyle tiyatroya gitmek; küçük Paris ailelerine mahsus bütün bu cenneti tahayyül etmişti. Metelik metelik toplanmış kırk bin frangı bulunduğunu kimselere açmamıştı. Servet itibariyle münasip bir kısmet olduğunda hiç tereddüdü yoktu.

Şişman Sylvie'nin her sabah yatağı çökertmiş bulduğu güzellikleri hakkında kendi nefsine karşı şahadette bulunmak için gibi yatağında bir yandan öbür yana dönerken kendi kendine:

— Para dışındaki şeylerde ise adamcağızdan geri tarafım yok, demişti.

O günden itibaren, takriben üç ay müddet, Vauquer'in dul karısı Mösyö Goriot'nun berberinden istifade emiş ve bu eve içinde bulunan muteber kimselerle ahenkli bir manzara vermek lüzumu ile mazur görülecek bazı tuvalet masrafları yapmıştı. Bundan sonra ancak her itibarla seçkin kimseler kabul etmek iddiasını ileri sürerek kiracılarını değiştirmek için türlü hileye

başvurdu. Bir yabancı gelecek oldu mu, Paris'in en ünlü ve en sayın tüccarlarından birinin kendi pansiyonunu başka yerlere tercih ettiğini önemle anlatıyordu. Başında Vauquer Evi okunan el ilânları dağıttırdı. Bu evin *Lâtin memleketindeki orta tabakaya mahsus pansiyonların en eski ve bürmete en mazbarlarından biri olduğu* bunda yazılıydi. El ilânından pansiyonun Gobelîn'ler vâdisi üzerine fevkalâde latif bir nezareti olduğu (Vâdi üçüncü kattan görünüyordu) ve nihayetinde ıhlamur ağaçlı bir yol uzanan bir bahçesi bulunduğu bildiriliyor, iyi havadan ve sessizlikten bahsediliyordu. Yapılan reklâm kendisine Madam la Kontes dö l'Ambermesnil'i temin etti. Otuz altı yaşında bir kadın olan kontes harb meydanlarında ölmüş bir generalin dul karısı sıfatiyle kocasına ait işlerin tasfiyesini ve hakkı bulunan aylığın bağlanmasını bekliyordu. Madam Vauquer sofrasının yemeklerine itina etti, salonlarda altı aya yakın zaman ateş yaktırdı, dağıtılan ilândaki vaitleri o kadar iyi tuttu ki, bu işlere cebinden para kattı. Kontes da bu hallere bakarak Vaumerland baronesi ile Kont Picquoiseau'nun dul zevcesinin kiracı olarak gelmelereni temin edeceğini aziz dostum diye hitabederek söylüyordu. Bu hanımlar kontesin dostu idiler ve maaşlarına ait muamelenin bitmesini Marais'de, Vauquer evinden daha ucuz olan bir pansiyonda bekliyorlardı. Harbiye nezareti kalemleri işlerini neticelendirince gayet müreffeh bir durumda olacaklardı.

Ambermesnil Kontesi: — Fakat kalemler hiçbir işi bitirmezler ki! diyordu

İki dul kadın akşam yemeğinden sonra beraberce hususi daireye çıkıyorlar, Cassı şarabından içerek ve madam Vauquer'in kendi canına ayırdığı tatlıları yiyerek biraz sohbet ediyorlardı. Madam de L'Ambertmesni pansiyon sahibesinin Goriot hakkındaki fikirlerini, esasen ilk günden itibaren keşfetmiş olduğu fikirlerini pek münasip gördü. Onu mükemmel bir adam buluyordu.

Pansiyon sahibesi diyordu ki:

— Ah azizem, gözüm gibi sağlam bir adam. Kendisini çok iyi muhafaza etmiş. Bir kadını daha çok zaman memnun edecek halde.

Kontes iddiasına uygun olmıyan kiyafeti hakkında Madam Vauquer'e lûtufkâr ikazlarda bulundu.

Kendisine: — Harb haline girmeniz lâzım, dedi.

Birçok hesap kitaptan sonra iki dul kadın beraberce Palais-Royal'a gittiler ve orada Galerie de Bois'dan tüylü bir şapka ile bir hotoz aldılar. Kontes muhibbesini *La Petite Jeannette* mağazasına sürükledi, orada da bir elbise ile bir atkı seçtiler. Bu mühimmat kullanıldığı ve dul kadın silâhlarını takıp takıştırdığı zaman *Boeuf à la mode* ilânındaki resme benzedi. Bununla beraber kendisini lehte olarak o derecede değişmiş buldu

ki, nefsini kontese karşı borçlu saydı ve mizacı itibariyle vergili olmadığı halde yirmi franklık bir şapka kabul etmesini ondan rica etti. Ancak şu da var ki, kontese Goriot'yu iskandil etmek ve kendisini methetmek vazifesini yüklemek kararında idi. Bu işi Madam dö L'Ambermesnil büyük bir nezaketle kabul etti ve ihtiyar uncuyu muhasara ederek kendisiyle bir musahabede bulunmaya muvaffak oldu; fakat onu kendi hesabına teshir etmek hususundaki dileğinin ilham ettiği teşebüslere karşı Goriot'yu muhtelif dememek için mahçup buldu ve musahabeden kabalığa karşı isyan içinde çıktı.

Aziz dostuna dedi ki: — Bu adamı kabil değil yola getiremezsiniz. Vesvesesi gülünç bir hadde. Size ancak dert verecek bir pinti, bir hayvan, bir budala!

Mösyö Goriot ile Madam de L'Ambermesnil arasında öyle şeyler geçmiş olacaktı ki, kontes kendisiyle karşı karşıya gelmeyi bile istemedi. Ertesi günü altı aylık pansiyon ücretini ödemeyi unutarak ve beş franklık yamalı bir eski elbise bırakarak gitti. Madam Vauquer araştırmalarındaki bütün şiddete rağmen Paris'te Ambermesnil kontesi hakkında hiçbir malûmat elde edemedi. Bu hazin işten sık sık bahsederek başkalarına karşı fazla emniyet göstermek tabiatı oluşundan şikâyet ederdi. Halbuki emniyetsizlikle bir dişi kediden ilerde idi; sadece yakınlarından şüphe

eden ve ilk yabancıya nefislerini teslim eden birçok insanlara benziyordu. Bu, garip lâkin gerçek olan mânevi bir halettir ki köklerini insan kalbinde bulmak kolaydır. Belki de bazı kimselerin beraber yaşadıkları insanlardan kazanabilecek bir şeyleri artık yoktur; ruhlarındaki boşluğu kendilerine gösterdikten sonra müstahak bulundukları ağır hükmün onlar tarafından verildiğini hissederler. Fakat mahrumu bulundukları bir nimet olan methedilmek mazhariyetine karşı yenilmez bir istek duydukları, yahut da sahip bulundukları vasıflara malik görünmek ihtiyaciyle kıvrandıkları için, bir gün bundan mahrum düşmek bahasına da olsa yabancı kimselerin saygı veya sevgisini elde etmek isterler. Bundan başka bir de tamahkâr bir ruhla doğmuş bazı kimseler vardır ki, buna borçlu oldukları için dostlarına yahut yakınlarına hiçbir iyilikte bulunmazlar, halbuki tanıdıkları kimselere iyilik etmekle bir izzeti nefis hazzı elde ederler. Muhabbetlerinin alanı ne kadar daralırsa sevgileri de o derece azalır; bu alanın genişleyişi nispetinde de lûtufkâr olurlar. Madam Vauquer'in aynı derecede aşağı, yanlış ve nefrete lâyık olan bu iki huya da sahip bulunduğunda şüphe yoktu.

Kendisinin şikâyetlerine karşı Vautrin diyordu ki: —Ben burada olsaydım bu felâket başınıza gelmezdi! Bu soytarı kadının ne mal olduğunu size mükemmelen haber verirdim. Ben kendilerini tanırım.

Kafası dar olan bütün kimselerde olduğu gibi Madam Vauquer'in âdeti olayların sahasından çıkmamak ve bu olayların sebeplerini muhakeme etmemekti. Kendi hatalarından dolayı başkalarını mesul tutmayı severdi. Söylediğimiz kayıba uğradığı zaman namuslu uncuyu felâketinin sebebi saydı ve o tarihten itibaren onun mahiyetini anlamaya başladığını söyler oldu. İşve ve cilveler gibi göz boyamak maksadiyle ettiği masrafların daha faydasızlığını anlayınca bunun sebebini tahmin etmekte gecikmedi. Kendi tâbiri veçhile kiracının bağlanmış olduğunu o zaman fark etti. O kadar hazla beslenen benziyen kontesin de katî bir ifade ile dediği gibi bu adamdan hiçbir şey çekemiyeceği kendisince sabit oldu. Dostlukta aştığı mesafe pek büyük olmamıştı, düşmanlıkta çok daha ileri gitti. Kini aşkına değil aldanmış ümitlerinin büyüklüğüne uygun düştü. İnsan kalbi muhabbetin yüksekliklerinde karar bulsa dahi kinle dolu hislerin hızlı inişinde bir haddi muhafaza etmesi nadirdir. Şu kadar ki, Mösyö Goriot kendisinin kiracısı bulunuyordu, bu sebeple dul kadın yaralı izzeti nefsinin feveranlarını zaptetmeye, bu hayal sükutunun kendisine çektirdiği ahları gizlemeye ve başpapazdan eza gören bir keşiş gibi intikam arzularını susturmaya mecburdu. Küçük ruhlar iyi veyahut kötü hislerini sonsuz küçüklüklerle tatmin ederler. Dişi kurnazlığını dul kadın kurbanına karşı gizli zulümler

icad etmekte kullandı. Pansiyonda yaptığı lüzumsuz ilâveleri çıkarmakla işe başladı.

Eski programına döndüğü gün Sylvie'ye: — Artık hıyar da yok, ançuvez de yok, böyle şeyler vermek sersemlik, dedi.

Mösyö Goriot boğazına hiç de, düşkün adam değildi, onda servetlerini bizzat kazanmış kimseler için lâzım olan hasislik bir ahlâk şeklini almıştı. Çorba, et haşlaması, bir tabak sebze kendisinin vaktiyle olduğu gibi, bundan sonrası için de en sevgili yemekleri idi. Bu sebeple, zevklerini hiçbir itibarla incitemediği kiracısını muztarip etmek Madam Vauquer için müşküldü, kendisine dokunmak imkânı bulunmıyan bir adama tesadüf etmenin ıstırabı içinde, Madam Vauquer onu itibardan mahrum etmeye girişti ve intikam almasına eğlenmek maksadiyle hizmet eden kiracılarına Goriot hakkındaki düşmanlığını bu suretle mal ettirdi. İlk yılın sonlarına doğru dul kadın öyle bir emniyetsizlik derecesine varmıştı ki, yedi sekiz bin frank gelirlik servetli, fevkalâde gümüş takımlara ve kapatılmış bir kadında bulunabilecek elmaslara sahip bir tüccarın bu zenginliğine nispetle pek ehemmiyetsiz bir bedel vererek evinde niçin oturduğunu kendi kendisine sormaya başlamış bulunuyordu. Bu birinci senenin en büyük kısmında Goriot'nun haftada bir yahut iki defa dışarda yemek yediği çok olmuştu, sonra tedricî bir nispetle şehirde

ancak iki defa yemek yemişti; Mösyö Goriot'nun dışarda âlemler ederek yemek yemesi de Madam Vauquer'in menfaatine o derece uyuyordu ki, kiracının gittikçe artan bir intizamla yemeklerde bulunmasından memnun kalmasına imkân yoktu. Bu değişmeler servetin yavaş yavaş azalışı kadar ev sahibesinin canını sıkmak arzusuna atfedildi. Bu çok küçük ruhların en menfur âdetlerinden biri kendi küçüklüklerini başkalarında farz etmektir. Maalesef Mösyö Goriot ikinci senenin sonunda ikinci kata çıkmayı Madam Vauquer'den istiyerek mevzu teşkil ettiği dedikoduları haklı çıkardı. O kadar katî bir tasarrufa muhtaç oldu ki, kışın odasında ateş yaktırmadı. Madam Vauquer parasının peşin verilmesini istedi; buna Mösyö Goriot muvafakat etti ve bu andan itibaren kadın ondan Goriot Baba diye bahseder oldu. Bu düşkünlüğün sebeplerini keşfetmek üzere herkes müsabakaya girişti. Girişilen bu iş güç bir işti! Sahte kontesin demiş olduğu gibi Goriot Baba hislerini belli etmiyen ve ağzından tek söz sızdırmıyan bir kurnazdı. Söyliyecekleri şeylerin hiçbir değeri olmadığı için hiçbir şeylerini gizlemiyen boş kafalı adamların mantığınca, işlerinden bahsetmiyen kimselerin işleri fena gitmek icabeder. Bu sebeple o eski kibar tüccar bir düzenbaz, o zarif çapkın hayasız bir ihtiyar oldu. Vauquer pansiyonuna kiracı olarak o sıralarda gelen Vautrun'in hükmüne göre Goriot Baba borsaya giden ve bu

oyunlarda kendi servetini mahvettikten sonra maliye dilinin hayli sert ifadesine göre herkesin iradını dolandıran bir adamdı. Bazen de, her akşam elindekini tehlikeye atıp on frank kazanan hakir kumarbazlardan biri oluyordu. Bazen kendisini yüksek polise bağlı bir hafiye yapıyorlardı, fakat Vautrin onun böyle polise mensup olabilecek kadar dessas olmadığını iddia ediyordu. Goriot Baba bunlardan başka küçük vâdelerle borç veren bir hasis, piyangoda numara hileleriyle geçinen bir adam da oluyordu. Onu ahlâk düşkünlüğünün, levsin ve âcizliğin vücuda getirdiği en karanlık şeylerin bir mahsulü sayıyorlardı. Ancak, yaşayış tarzı veya ahlâki sefaletleri ne kadar iğrenç olursa olsun, ilham ettiği düşmanlık kendisini pansiyondan çıkartıp sürdürmeye varmıyordu: çünkü adam kirasını ödüyordu. Sonra işe de yarıyordu, herkesin neşeli zamanında alayına, neşesiz zamanında azarına hedef olan oydu. Hakkında Madam Vauquer'in verdiği hüküm verilmiş hükümlerin en doğrusu sayıldı ve umumiyetle kabul edildi. Vauquer'in eski sözüne göre çok sağlam ve genç kalmış olan, gözü gibi sıhhatli ve kendisiyle daha çok safa edilmesi mümkün bulunan bu adam garip zevkleri bulunan bir şehvet düşkünü idi. Dul Vauquer iftiralarını bakın hangi olaylara dayatıyordu: Altı ay sırtından yaşamaya muvaffak olan o musibet kontesin gidişinden birkaç ay sonra idi, bir sabah henüz Madam

Vauquer yatağından kalkmamış bulunurken, merdiveninde bir ipek elbise hışırtısını, genç ve çevik bır kadının küçük ayağından çıkan sesleri ve bu ayak seslerinin Goriot'nun tam zamanında açılmış kapısına doğru süratle gittiğini duymuştu. Ve o anda şişman Sylvie gelip namuslu olamıyacak kadar güzel, bir ilâhe kadar güzel giyinmiş, üzerlerinde hiç çamur bulunmıyan saten potinli bir kızın sokaktan mutfağına kadar bir yılan balığı gibi süzülerek kendisinden Mösyö Goriot'yu sorduğunu bildirmişti. Madam Vauquer'le aşçısı derhal dinlenmeye koyulmuşlar ve bir müddet devam eden ziyaret esnasında muhabbetli bir eda ile söylenen birçok söz duymuşlardı Mösyö Goriot *mabbubesini* uğurlamak için çıkınca şişman Sylvie derhal sepetini kavradı ve âşık çifti takibetmek üzere çarşıya gidiyormuş gibi yaptı.

Dönünce hanımına dedi ki: — Madam, sevgililerini bu şekilde yaşatmak için Mösyö Goriot'nun fevkalâde zengin olması lâzım. Direkli köşede fevkalâde bir konak arabası vardı ve kadın ona bindi.

Yemek yendiği sırada gözlerine gelen güneş ışığından Goriot'nun rahatsız olmaması için Madam Vauquer gidip bir perde çekti ve kabul ettiği ziyareti ima ederek: — Dilberler tarafından seviliyorsunuz da güneş sizi arıyor. Ooo güzel zevkiniz var, doğrusu fevkalâde lâtifti, dedi.

Goriot Baba gururla: — Gelen kızımdı, dedi ve pansiyon kiracıları bu gururda zevahiri kurtarmasını lüzumlu sayan bir ihtiyarın övüngenliğini buldular.

Bu ziyaretten bir ay sonra Mösyö Goriot ikinci bir ziyaret kabul etti. İlk sefer sabah kıyafetiyle gelmiş olan kızı akşam yemeğinden sonra ve bir davete gitmek üzere giyinmiş olarak geldi. Salonda sohbetle meşgul bulunan kiracılar ince vücutlu, sevimli ve bir baba Goriot'nun asla kızı olamıyacak kadar zarif bir güzel sarışın kadın gördüler.

Kendisini tanıyamıyan şişman Sylvie: — İşte ikinci kız! dedi.

Birkaç gün sonra, uzun boylu ve güzel endamlı, esmer, siyah ve canlı gözlü bir başka kız Mösyö Goriot'yu sordu.

Sylvie: — Bu üçüncü kız! dedi.

İlk defasında öteki gibi sabahleyin gelmiş olan bu ikinci kız birkaç gün sonra geceleyin balo tuvaletiyle ve araba ile geldi.

Sabahleyin birinci ziyaretini yaptığı zaman pek sade giyinmiş olan kızdan bu hanımefendide hiçbir eser görmiyen Madam Vauquer'le şişman Sylive: — Bu da dördüncü kız! dediler.

Goriot henüz bin iki yüz frank pansiyon kirası veriyordu. Madam Vauquer zengin bir adamın dört yahut beş metresi olmasını tabiî

gördü ve onları kızı diye kabul ettirmek istediği için de kendisini pek fettan buldu. Bu kadınları Vauquer müessesesine getirmesine hiddetlenmedi. Ancak bu ziyaretler kiracının kendi hakkındaki lâkaytliğinin hikmetini anlattığı için ikinci yıl başından itibaren ondan *koca azgın kedi* diye bahsetmeye nefsini haklı buldu. Nihayet kiracısı dokuz yüz franga düştükten sonra bu hanımlardan birinin merdivenden indiğini bir görüşünde pansiyonunu ne halinde kullanmayı tasavvur ettiğini küstah bir eda ile sordu. Goriot Baba kendisine bu hanımının büyük kızı olduğu cevabını verdi.

Madam Vauquer ters bir tavırla: — Şu halde kızlarınız otuz altı tane midir? dedi.

Sefaletin her boyun eğişini kabul etmiş bir müflis adamın mülâyimliğiyle kiracı: — Ancak iki kızım var, mukabelesinde bulundu.

Üçüncü yılın sonuna doğru Goriot Baba üçüncü kata çıkar ve pansiyon bedelini ayda kırk beş franga indirerek masrafını daha da azalttı. Tütünden vazgeçti, berberini savdı ve artık saçma pudra koymadı. Goriot Baba ilk defa saçı pudralanmamış bir halde meydana çıkınca, pansiyon sahibesi bu saçların rengini görerek bir hayret sesi çıkardı; Goriot'yun saçları kirli ve yeşilimtırak bir gümüşü renkte idi. Gizli kederlerin her gün biraz daha mahzunlaştırılmış olduğu pansiyon masasının etrafında sıralanan bütün çehrele-

rin en dertlisi idi. O zaman artık hiçbir şüphe kalmadı: Goriot Baba şehvet esiri bir ihtiyardı ve düşkünlüklerinin kullanmayı icabettirdiği ilâçlardan gözlerini ancak bir doktorun ustalığı kurtarmış olacaktı. Saçlarının iğrenç rengi ifratlarından ve bunlara devam edebilmek için almış olduğu ilâçlardan ileri gelmişti. Adamcağızın uzvi ve mânevi durumu bu dedikodulara hak veriyordu. Üstü başı eskidikten sonra güzel çamaşırının yerine metresi yarım franga pamuklu satın aldı. Elmasları altın tabakası, kösteği, mücevherleri birer birer ortadan kayboldu. Açık mavi elbisesinden, bütün o güzel kıyafetinden sonra yaz kış kahve rengi kaba çuhadan bir redingot, keçi tüyünden bir yelek ve meşin derisinden gümüşü renkte bir pantalon giyer olmuştu. Gittikçe daha zayıfladı; baldırları yassıldı; bir burjuva saadetinin şişkin memnunluğu ile kabarak yüzü fevkalâde buruştu; alnı çizgi çizgi oldu, çenesi çıkıklaştı. Yeni Sainte-Geneviève sokağında mekân tutuşunun dördüncü yılı esnasında artık kendi kendine benzer tarafı kalmamıştı. Altmış iki yaşında olup kırkında bile görünmiyen sevimli uncu, şişman ve yağlı, ahmaklıktan taze, şen kıyafeti geçenleri neşelendiren, tebessümünde genç bir şey bulunan burjuva artık sersemlemiş yetmişlik, sarsak ve gamlı bir adama benzemişti. O kadar canlı olan mavi gözeri demirin olgun ve gümüşü rengini aldı. Bu gözler sararmışlardı, artık yaşlanmıyor-

lardı ve kırmızı kenarlarından kan akıyor gibiydi. Bazı kimselere Goriot Baba dehşet veriyordu; bazılarına da merhamet telkin ediyordu. Alt dudağının inikliğini fark edip yüz zaviyesinin nihayetini hesabeden birtakım genç tıbbiyeliler hiçbir netice almaksızın kendisini tahkirlerle uzun zaman tartakladılar, sonra da aptallık illetine uğramış bulunduğunu söylediler. Bir akşam, yemekten sonra, Madam Vauquer babalığını ileri sürüşüne inanmadığını anlatıp eğlenen bir eda ile «—Nasıl, artık kızlarınız sizi görmeye gelmiyorlar mı?» diyince, kendisine pansiyoncu kadın bir demir batırmış gibi Goriot Baba titredi.

Müteessir bir sesle: — Bazen geliyorlar, mukabelesinde bulundu.

Talebeler bağırdılar: — Oo, oo. Kendilerini bazan görüyorsunuz öyle mi? Bravo Goriot Baba!

Fakat cevabının üzerine yağdırdığı şakaları ihtiyar duymadı. Düşünceli bir hale tekrar düşmüş bulunuyordu. Onu sathi bir şekilde tetkik edenler bunun zekâsının azlığından ileri gelme bir ihtiyarlık uyuşukluğu olduğunu sanıyorlardı. Eğer kendisini iyi tammış olsalardı, uzvi ve mânevi vaziyetinin arz ettiği mesele ile fevkalâde alâkadar olurlardı. Fakat buna imkânsız demek kabildi. Goriot'nun vaktiyle un ticareti yapıp yapmadığını ve servetinin hangi dereceye varmış bulunduğunu öğrenmek kolay olmakla beraber, vaziyetine karşı merakları uyanan ihtiyar kimse-

ler mahalleden çıkmıyor ve pansiyonda bir kayalık üzerindeki istiridyeler gibi yaşıyorlardı. Öteki kimselere gelince, Paris hayatına has olan sürükleniş Yeni-Sainte-Geneviève sokağından ayrıldıktan sonra, eğlendikleri zavallı ihtiyarı kendilerine artık unutturuyordu. O dar zekâlı ihtiyarlar gibi bu kayıtsız gençler için de Goriot Baba'nın koyu sefaletiyle sersem edasını bir servetle ve her hangi bir iktidarla telif etmek kabil değildi. Kızları olduğunu söylediği kadınlara gelince, bu hususta herkes Madam Vauquer'in fikrine iştirak ediyordu. Madam Vauquer'in fikrine gelince, gece yatıncaya kadar gevezelik etmekle meşgul ihtiyar kadınlarda her şeyi mümkün görmek itiyadının verdiği sert bir mantıkla pansiyoncu şöyle diyordu:

— Eğer Goriot Baba'nın kendisini görmeye gelmiş bütün hanımlar kadar zengin kızları olsaydı, kendisi evimin üçüncü katında ayda kırk beş frangına pansiyoner olmazdı, bir fukara kılık kıyafetiyle de dolaşmazdı.

Varılan bu hükümleri hıçbir şey yalanlamıyordu. Bu sebeple, bu facianın koptuğu zaman olan 1819 teşrinisani ayının sonuna doğru, zavallı ihtiyar hakkında pansiyonda herkesin pek katî fikirleri vardı. Bu fikirlere göre onun hiçbir zaman ne kızı ne de karısı olmamıştı; müzede memur olup dışardan sık sık yemeğe gelen ve her sefer giderken borcunu ödiyen bir adam zevklerde

ifratın Goriot Baba'yı bir sümüklü böceğe çevirdiğini, insan şeklinde bir kemiksiz hayvan haline koyduğunu söylüyordu. Goriot'nun yanında Poiret bir dirayet timsali, bir centilmen idi. Poiret konuşuyor, muhakeme ediyor, cevap veriyordu; vakaa konuşur, muhakeme eder, cevap verirken bir şey söylemiyordu, çünkü başkalarının söylediklerini başka tâbirlerle tekrar etmek itiyadında idi; fakat musahabeye yardım ediyordu, his sahibi görünüyordu. Halbuki, yine müzedeki memurun ifadesiyle Goriot Baba mütemadiyen Réaumur'un sıfırı üstünde bulunuyordu.

Eugène de Rastignac seviyeleri yüksek olan yahut güç bir durum içinde seçkin bir adam vasıflarını muvakkaten kazanmış bulunan kimselerin ruh hafetleri içinde Parise dönmüştü. Paris'te geçirdiği ilk yıl esnasında, fakültede alınacak ilk mertebelerin icabettirdiği çalışma azlığı maddi Paris'in gözle görülür zevklerinden tatmak hususunda kendisini serbest bırakmıştı. Eğer her tiyatronun repertuvarını tanımak, Paris labirentinin girdi çıktısını tetkik etmek, âdetleri öğrenmek, lisanı bellemek ve payitahtın hususi zevklerine alışmak, iyi ve kötü yerleri tetkik etmek, eğlendiren dersleri takibetmek, müzelerin zenginliklerinin hesabını çıkarmak isterse, bir talebenin çok vakti olmaz. O zaman bir talebe kendisi için muazzam gibi görünen boş şeylere hayran kalır. Kendisinin büyük adamı olur, bu büyük adam da

dinleyicilerine lâyık kalabilmesi şartiyle ücreti verilen bir Collège de France profesörüdür. Talebe kravatına itina eder ve Opéra-Comique'nin ilk sıralarında oturan kadın için tavırlar takınır. Biribirini takibeden dersler ala ala kabuğundan sıyrılır, hayatının ufkunu büyültür ve nihayet cemiyeti teşkil eden insan tabakalarının üstüste konulmuş olduklarını anlamaya varır. Eğer bir güzel güneş altında arabaların Chams-Elysées'den geçişlerini hayran seyretmekle başlamışsa az sonra bu arabaları kıskanmaya varır. Edebiyattan ve hukuktan başölye olarak kabul edilip tatile gittiği zaman Eugène bu çıraklığı haberi olmadan geçirmiş bulunuyordu. Çocukluk zan ve hulyaları, taşralı fikirleri ortadan kalkmıştı. Şeklini değiştiren zekâsı, şaha kalkmış ihtirası baba yurdunun ortasında, aile ocağında kendisine hakikati gösterdi. Babası, annesi, iki erkek kardeşi, iki kızkardeşi, geliri bir tekaüdiyeden ibaret olan bir halası Rastignac ailesinin küçük toprağı üzerinde yaşıyordu. Takriben üç bin frank getiren bu mülk, bağcılığa hâkim olan ihtimallerin kararsızlıklarına tâbidi, fakat bu ihtimalleri hesaba koymadan kendisi için her yıl bin iki yüz frank bulmak, ayırmak icabediyordu. Kendisinden gizlemek mürüvvetini gösterdikleri bu daimî muzayaka manzarası; çocukluğunda o kadar güzel görmüş olduğu kızkardeşleriyle tahayyül edilmiş bir güzellik tipini kendisi için tahakkuk ettiren

Paris kadınları arasında istemeden yaptığı mukayese; kendisine bel bağlıyan bu kalabalık ailenin şüpheli istikbali; en ehemmiyetsiz mahsulâtın saklanmasında sezdiği hasis dikkat; ailesi için üzüm mengenesinde tortudan yapılan içki; velhasıl burada kaydı beyhude olan bir sürü haller eugène'in ikbale erişmekteki arzusunu yüz misli artırdı ve kendisininde şan ve şerefe karşı iştiyak uyandırdı. Büyük ruhların şiarlarına uygun olarak her şeyi ancak ehliyetine borçlu bulunmak istedi. Fakat zekâsı tamamiyle cenuplu zekâsı idi; bu sebeple, kuvvetlerini hangi tarafa tevcih etmeyi de, hangi cihete doğru, yelkenleri şişirmek icabettiğini de bilmeksizin deniz ortasında bulundukları vakit delikanlıları kaplıyan tereddütler, kararlarım tatbik etmek istediği zaman Fugène'in bu kararlarına hâkim oldular. İlk önce bütün varlığı ile çalışmaya koyulmak istedi, fakat birtakım ahbaplıklar temin etmek gerektiği kanaatine varmakta gecikmedi, bunun üzerine kadınların içtimai hayatta ne kadar nüfuzları bulunduklarını anladı ve bu âlemde kendisini himaye edecek kadınlar bulmak üzere birden cemiyet hayatına atılmak kararını verdi. Zekâsını ve ateşini zarif bir edanın ve kadınların memnuniyetle sihrine kapıldıkları asabi bir güzelliğin artırdığı bir delikanlı için bu hamiyeler az mı olurdu? Bu fikirlerin hücumuna kırlar ortasında, kendisini şimdi pek değişmiş bulan kızkardeşleriyle bera-

ber ve vaktiyle neşe içinde yaptığı seyranlar esnasında uğramıştı. Halası Madam de Marsillac eskiden saraya takdim olunmuş ve orada en mühim zadegânı tanımıştı. Kendisine o kadar çok anlatmış olduğu hâtıralarda genç ikbal harisi hiç değilse hukuk mektebinde giriştiği kadar mühim birçok içtimai fütuhatın birden unsurlarını gördü; tekrar canlandırabilecek olan akrabalık bağları hakkında kadını sorguya çekti. Ensap ağacının dallarını sarstıktan sonra ihtiyar bayan zengin akrabaların hodgâm taifesi arasında yeğenine hizmet edebilecek bütün kimselerden Madam la Vikontes de Beauséant'nın nispeten en çok lûtuf kârı olacağına hükmetti. Bu genç kadına eski üslûpla bir mektup yazdı ve eğer Vikontesin teveccühünü kazanırsa onun öteki akraba ile de kendisini temasa getireceğini söyliyerek bu mektubu Eugène'e verdi. Eulgène Paris'e dönüşünden birkaç gün sonra halasının mektubunu Madam de Beauséant'a yolladı. Vikontes ertesi gün için bir balo dâvetiyesiyle mukabele etti.

1819 ikinci teşrin ayının sonunda bu burjuva pansiyonunun genel durumu bu idi. Aradan birkaç gün geçip Eugène Madam de Beauséant'ın balosuna gittikten sonra gecenin ikisine doğru pansiyona döndü. Kaybolmuş zamanı kazanmak için, cesur talebe sabaha kadar çalışmaya, dans ettiği sırada karar vermiş bulunuyordu. Bu sessiz mahallenin ortasında geceyi ilk defa olarak uyku-

suz geçirecekti, çünkü dünya ihtişamların görerek kendisini sahte bir iradenin cazibesi altına bırakmış bulunuyordu. Akşam yemeğini Madam Vauquer'in evinde yememişti. Bu sebeple pansiyon kiracıları balodan ancak ertesi sabah, Prado şenliklerinden yahut Odéon balolarından da ipek çoraplarını çamura bulayıp iskarpinlerini çarparak dönmüş olduğu saatte döneceğine hükmetmişlerdi. Sürgüyü sürmelemeden önce Christophe sokağa bakmak üzere kapıyı açmıştı. Rastignac bu esnada geldi ve arkasında çok gürültü eden Christophe bulunduğu halde odasına gürültü ermeden çıktı. Soyundu, terliklerini giydi, kötü bir redingotu sırtına geçirdi, çalı çırpısına ateş verdi, çarçabuk çalışmaya hazırlandı ve yaptığı bu hazırlıklarda ses çıkarmamaya dikkati odada kaldığı müddetçe Christophe'un kaba kunduralarının velvelesi ile boşa gitti. Hukuk kitaplarına gömülmeden önce Eugène kısa bir müddet düşünceli kaldı. Beauséant Vikontesinde Paris modasının kraliçelerinden birini tanımıştı, bu kraliçenin evi de Saint-Germain semtinin en lâtif evlerinden biri sayılıyordu. esasen de bu kadın hem taşıdığı isim, hem de serveti sayesinde asalet âleminin en mühim şahsiyetlerinden biri bulunuyordu. Halası de Marsillac'ın sayesinde talebe bu evde iyi bir kabule mazhar olmuş ve bu mazhariyetin bütün ehemmiyetini de kavrıyamamıştı. Bu yaldızlı salonlara kabul edilmek bir yüksek asalet beratı-

na muadildi. Bütün cemiyetlerin en kapalısı olan bu cemiyette kendisini göstermekle her tarafa gitmek hakkını kazanmış bulunuyordu. Bu parlak âlemden gözleri kamaşmış, vikontesle ise ancak birkaç kelime konuşabilmiş olan Eugène, bu kibarlar âlemini dolduran Paris ilâheleri arasında bir delikanlının derhal tapacağı genç kadınlardan birini seçmekle iktifa etmişti. Uzun boylu ve güzel endamlı olan Kontes Anastasie de Restaud Paris'in en güzel endamlarından birine sahip sayılıyordu. Büyük siyah gözler, fevkalâde bir el, muntazam bir ayak, hareketlerde ateş, Ronquerolls Markisinin halis kan bir beygir dediği bir kadın tasavvur ediniz. Asabındaki bu incelik ve ateş de kendisinden hiçbir meziyeti eksiltmiyordu. Fazla şişmanlıkla itham edilmemek şartiyle dolu ve yuvarlak şekilleri vardı. *Sâf cins beygir, cins kadın,* bu tâbirler gök meleklerinin, ossianique(1) çehrelerin, dandy'lik tarafından reddedilen bütün eski aşk mitolojisinin yerine geçmeye başlıyordu. Fakat Rastignac için Madam Anastasie de Restaud böyle teşbihler ilham etmeksizin arzuya lâyık kadın oldu. Yelpaze üzerine yazılmış kavalyeler listesinde kendisine iki vals turu temin etmiş ve ilk kontrdans esnasında onunla konuşabilmişti.

(1) Ossian isimli Romantik İngiliz şairinin şiirlerindeki vasıflara sahip.

Kadınların o kadar hoşlarına giden heyecanlı bir eda ile kendisine birdenbire: — Size bundan sonra nerede tesadüf etmeli Madam? demişti.

Restaud kontesi de: — Ormanda, Bouffon'larda, evimde, her yerde yerde beni görebilirsiniz, cevabını vermişti.

Ve maceraperest cenuplu, bir genç adam için bir kontrdans ve bir valsin bir kadınla münasebet tesis etmesine verdiği imkân derecesinde bu lâtif kontesle münasebet tesisine çalışmıştı. Büyük bir hanım sandığı bu kadın Madam de Beauséant'nın hısımı olduğunu söylediği için, kendisini davet etti ve bu suretle evine girip çıkmak hakkını kazandı. Onun kendisine gönderdiği son tebessüm üzerine Rastignac ziyaretini lâzım sandı. Cehliyle eğlenmemiş olan bir adama tesadüf etmek bahtiyarlığına ermişti. Bu cehalet devrin meşhur küstahlarının, gururlarının zaferi içinde ve Lady Brandon, Langeais düşesi, Kergaroué kontesi, Madam de Sérizy, Carigliano düşesi, kontes Ferraud, Madam de Lanty, Aiglemont Markizi, Madam Firmiani, Listomère Markizi ve Espard Markizi, Maufrigneuse düşesi ve Grandlieu'ler gibi en zarif kadınlar ortasında olarak burada bulunan Maulincourt'lar, Ronquerolles'lar, Maxime de Trailles'lar, de Marsay'lar, Ajuda-Pintolar, Vandenesse'ler ortasında öldürücü bir kusur idi. Sâf talebe Langeais düşesinin âşıkı olup bir çocuk kadar sade bir general olan Montriveau Markisi-

ne hakikaten bir tâli eseri olarak çattı ve bu zat kendisine Restaud kontesinin Helder sokağında oturduğunu öğretti. Genç olmak, dünyaya susamış bulunmak, bir kadını şiddetle istemek ve iki evin kendisi için açıldığını görmek! Beauséant kontesinin evinde ayağını Saint-Germain mahallesine koymak ve Chaussée d'Antin'de Restaud Kontesinin evinde dizini yere indirmek! İçiçe Paris salonlarına bir bakışla nüfuz etmek ve bu salonlarda bir kadın kalbinde yardım ve himaye görecek kadar kendisini güzel delikanlı sanmak! Düşmiyecek bir cambaz emniyetiyle yürümek icabeden sert ve dik tele bir tekme atacak kadar kendisini ihtiraslı hissetmek ve sevimli bir kadında arkasından kendini itip ilerletecek en iyi arkadaşı bulmak! Bu düşünceler içinde ve çalı çırpıdan bir ateş yakınında, Kanunu Medeni kitabiyle sefalet arasında ulvu yükselen bu kadının önünde kim Eugène gibi istikbali hulyalara dalarak görmeye çalışmaz, bu istikbali kim muvaffakıyetle doldurmazdı? Birdalda karar kılmıyan düşüncesi müstakbel zevkleri o derecede kudretle tahayyül ediyordu ki kendisini âdet Madam de Restaud'nun yanında sanıyordu; bu esnda Saint Joseph'in sayhasına benziyen bir iç çekmesi gecenin sükûnunu ihlâl etti ve delikanlının yüreğinde ölüm halinde bir adamın can çekişmesi tarzında akisler yaptı. Yavaşça kapısını açtı ve koridora çıkınca Goriot Babanın kapısının

altında çizilmiş bir ışık hattı gördü. Eugène komşusunun hasta olmasından korktu, gözünü kapı deliğine yaklaştırdı, odaya baktı ve ihtiyarı öyle karışık işlerle meşgul gördü ki, bu sözde uncunun gece vakti yaptığı işleri iyi tetkik etmekle cemiyete hizmet edeceğine hükmetti. Devrilmiş bir masanın kenarına altın yaldızlı ve gümüş bir yemek tabağı ile bir çorba kâsesini bağlamış olması icabeden Goriot Baba türlü oymaları bulunan bu takımları sarmış bulunduğu bir halatla öyle sıkıştırıyordu ki, her halde bu işi takımları külçe haline getirmek için yapsa gerekti. Yaldızlı gümüşü bir ip vasıtasiyle hamurmuş gibi gürültüsüzce yuğuran ihtiyarın sinirli kollarına bakarak Rastignac kendi kendine dedi ki: — Ama herif ha! «Sonra bir dakika başını delikten kaldırıp kendi kendine söylenmekte devam etti:» — Yoksa bu adam işine daha emin bir şekilde devam etmek için ahmaklık, aciz taklidi yapan ve dilenci şeklinde yaşıyan bir hırsız yahut bir hırsız yatağı mıdır?

Talebe gözünü kapı deliğine yeniden dayadı. Halatını açmış olan Goriot Baba gümüş külçesini almış, örtüsünü masa üzerine yaydıktan sonra külçeyi örtünün üzerine koymuştu ve yuvarlak çubuklar haline getirmek üzere bunları yuğurarak bu ameliyeyi fevkalâde bir kolaylıkla başardı

Yuvarlak gümüş çubuklar hemen tam şeklini aldığı esnada Eugène kendi kendine: — Bu ada-

mın eski Lehistan Kralı Auguste kadar kuvvetli olduğuna hükmetmek lâzım! dedi.

Goriot Baba eserine mahzun bir eda ile baktı, gözlerinden yaşlar geldi, bu altın yaldızlı gümüşü ışığında külçe haline getirmiş olduğu ince uzun mumu söndürdü ve Eugène kendisinin iç çekerek yattığını duydu.

Talebe: — Bu adam deli, diye düşündü.

Goriot Baba yüksek sesle: — Zavallı çocuk! dedi.

Bu söz üzerine Rastignac bu olay hakkında hiçbir şey söylememeyi ve komşusunu çarçabuk mahkûm etmemeyi ihtiyata uygun buldu. Odasına girmek üzere iken anlatması oldukça müşkül bir gürültü duydu. Bu gürültünün merdiveni çıkmakta bulunan, ayakkaplarının altları ipten kimselerce yapılması icabediyordu. Eugène kulak verdi ve hakikaten iki adamın nefes seslerini duydu. Sonra ne kapının gürültüsünü ne de adamların ayak seslerini duyulmadan, birden bire ikinci katta, Mösyö Vautrin'in odasında zayıf bir ışık hâsıl olmuştu.

Eugène kendi kendine: — Halka mahsus bir pansiyonda ama da esrar varmış! dedi.

Birkaç adım indi, dinlemeye koyuldu ve para sesi kulağına çarptı. Az sonra ışık söndürüldü, kapı kapanışı duyulmadığı halde iki adamın nefes alışları tekrar işitildi. Bunu takiben de, iki adamın aşağı inişleri nispetinde gürültü azaldı.

Odanın penceresini açarak Madam Vauquer: — kim o? diye bağırdı.

Vaturin kalın sesiyle: — Ben geldim Vauquer anne, dedi.

Eugène kendi kendine: — Tuhaf şey! Christophe kapıyı sürgülemişti. Pariste insanın etrafında neler olup bittiğini bilmesi için gece uyumaması lâzım, diyerek odasına girdi.

Aşk ve istikbal arzusunun doldurduğu düşüncelerden bu küçük olaylarla bir müddet uzaklaştıktan sonra çalışmaya başladı. Baba Goriot hakkında kendine gelen şüphelerle ve bundan ziyade parlak bir kaderin habercisi şeklinde karşısına durmadan gelen Madam de Restaud'nun çehresiyle meşgul bir halde nihayet yattı ve yumrukları sıkılmış olduğu halde uyudu. Delikanlılar çalışmaya vadedilmiş on geceden yedisini uykuya verirler. Gece uykusunu feda etmek için yirmisini aşkın bulunmak lâzımdır.

Ertesi sabah Paris kendisini sarıp dumana gark eden kalın sislerden birinin hükmü altında bulunuyordu. Böyle günlerde sözüne en sadık insanlar bile vakti fark etmezler. İş randevuları yapılamaz. Öğle saati çalacağı sırada vakti herkes sekiz sanır. Saat dokuz buçukken Madam Vauquer yatağından henüz kımıldamamıştı. Bu sayede istirahat saatini uzutan Christophe ve Slyvie pansiyonerlere mahsus olan sütün kaymaklı kısmiyle kendi canlarına hazırladıkları kahveyi ra-

hat rahat içiyorlardı, kanuna mugayir olarak tahsil edilen bu sözü Madam Vauquer'in anlamaması için de Slyvie'nin uzun uzun sütü kaynatmak âdetiydi.

Christophe birinci ekmek dilimini batırarak dedi ki: — Mösyö Vautrin'e bu gece yine iki kişi geldi. Ama kim ne derse desin o iyi bir adamdır. Madam Vauquer bu gelenleri duyarsa belki endişe eder, kendisine hiçbir şey söylememeli.

— Size para verdi mi?

— Bu aya mahsup olarak bana beş frank verdi. «Sus» demenin bir biçimi yani.

Slyvie: — Elleri geniş olan Vautrin'le Madam Couture bir tarafa, ötekiler yılbaşı günü sağ elleriyle bize verdiklerini sol elleriyle geri almak isterler, dedi

Christophe dedi ki: — Hem de ne verirler? Topu topu beş frank. İşte Goriot Baba iki yıldan beri ayakkabılarını kendisi boyuyor. Poiret olacak pinti ayakkabılarını boyatmıyor, boyayı bulsa kunduralarına sürecek yerde bu boyayı içebilir. Talebe denen çelimsize gelince, bana iki frank veriyor. İki frank benim eskiyen fırçalarımın karşılığı olamaz. Espaplarını satıyor. Ne berbat yer!

Sylvie kahvesini ufak ufak yudumlarla içerek dedi ki: — Adam sen de, yerlerimiz mahallenin

yine en iyi yerleridir. Burada rahat yaşanıyor. Ha Chistophe, Vautrin dede için bir şey söylendi mi size?

— Evet. Birkaç gün evvel sokakta rasladığım bir bay bana: «Favorileri boyalı şişman bir bay sizin evinizde oturuyor değil mi?» diye sordu. Ben dedim ki: «Hayır bay, o favorilerini boyamaz. Onun kadar neşeli bir adamın buna vakti yoktur.» Bunu Mösyö Vautrin'e söyledim de o da: «İyi yapmışsın çocuğum! Hep böyle cevap ver. İnsan için noksanlarını bildirmek kadar hoş olmıyan şey yoktur. Bu yüzden insanın evlenmesi suya düşebilir.» diye cevap verdi.

Sylvie dedi ki: — Bana da çarşıda gömleğini giyerken kendisini görüp görmediğini söyletmek için musallat oldular. Şu lâfa bakın hele! «Sözünü keserek ilâve etti:» — A, işte Val-de-Grâce'ın saati ona çeyrek kaldığını haber veriyor. Halbuki kimsenin de kımıldandığı yok!

— Yok efendim, hepsi de çıkıp gitti. Madam Couture'le genç kızı daha saat sekizken Saint-Etienne kilisesinde Mubarek Tanrıya sırnaşmaya gittiler. Goriot Baba elinde bir paketle çıktı. Talebe ancak dersinden sonra, saat onda dönecek. Merdivenleri temizlerken gittiklerini gördüm, hattâ elinde taşıdığı paketle Goriot Baba bana çarptı, taşıdığı bu pakette de demir gibi katı bir şey vardı. Bu adamcağız ne iş görüyor? Başkaları kendisini bir fırıldak gibi oynatıyorlar, fakat o

yine iyi bir adamdır, ötekilerin hepsinden de iyidir. Vakaa kendisi vergili değildir ama beni bazen yolladığı hammlar kıyak bahşişler verirler, kılık kıyafetleri de pek parlaktır.

— Kızlarım dediği kadınlar değil mi? Bir düzünedirler

— Ben bunlardan ancak ikisine gittim, onlar da buraya gelmiş olanlardır.

— İşte Madam kımıldanıyor; yine dünyanın şamatasını koparacak. Odasına gitmem lâzım. Siz süte dikkat edin Christophe, kedinin ahlâkı malûm.

Sylvie hanımının yanına çıktı.

— Saat ona çeyrek var Sylvie! Beni bir çocuk gibi uyutup durmuşsunuz! Ben bu saate kadar yatakta kalayım: bu görülmüş şey değil!

— Bıçakla kesilecek kalınlıkta bir sis var da.

— Fakat sabah kahvaltısı nasıl oldu?

— Nasıl olacak! Kiracılarınızın içleri içlerine sığmıyormuş: alacasına karanlık olur olmaz hepsi gittiler.

Madam Vauquer dedi ki: — Sözüne dikkat etsene Sylvie! Sabah karanlığiylen denir.

— Ah madam nasıl isterseniz öyle konuşurum. Michonnette karı ile Poireau herifi ise kımıldanmadılar. Evde kendilerinden başka kimse yok. Hiç kıpırdanmadan uyuyorlar. Zaten kıpırdanmaya mecalleri yok ya!

— Fakat onlardan öyle bir eda ile bahsediyorsun ki gûya...

Kaba ve yüksek bir gülüşle gülerek Sylvie cevap verdi: — Gûyası ne? İkisi bir çift olmuşlar.

— Garip şey Sylvie; Christophe kapının sürmesini çektikten sonra Mösyö Vautrin bu gece nasıl girebildi?

— Hiç de öyle değil Madam. Christophe Mösyö Vautrin'in geldiğini duydu da aşağıya inip kendisine kapıyı açtı. Siz ise bakın ne sandınız...

— Bana gömleğimi ver, sonra da çabuk git yemeğe bak Koyun etinden kalanı patatesle besle, pişirilmiş armut da ver, tanesi on paraya mal olanlardan.

Bir iki dakika sonra Madam Vauquer aşağı indi, bu esnada kedi bir çanak sütün örtmekte bulunduğu tabağı elinin bir vuruşiyle devirmiş bulunuyor ve sütü hızlı hızlı içiyordu.

Madam Vauquer: — Mistigris! diye bağırdı.

Kedi kaçtı, sonra dönüp gelerek kendisinin bacaklarına sürtünmeye başladı.

Madam Vauquer kediye: — Evet evet, yüzüme gül, ihtiyar namussuz! dedi. Sonra bağırdı: — Sylvie! Sylvie!

— Yine ne var Madam?

— Bakın kedi neler içmiş!

— Christophe atlı hayvanın kabahati. Kendisine sofrayı hazırlamasını söylemişti. Nereye gitmiş acaba? — Üzülmeyin madam, kalandan Goriot Babaya kahve hazırlarım. İçine su korum, fark bile etmez. Hiçbir şeye dikkat etmiyor, ne yediğinin bile farkında değil.

Madam Vauquer tabakları korken: — O maskara herif nerelere gitti? diye sordu.

— Bilinir mi ki? Bin tarakta bezi var.

Madam Vauquer: — Çok uyumuşum, diye söylendi.

— Fakat bu sayede de madam bir gül gibi tazelenmişler...

Bu esnada kapının zili çaldı ve kalın sesiyle:

Yıllar yılı dolaştım cihanı
ve her tarafta gördüler beni...

diye şarkı söyliyerek Vautrın içeri girdi.

Pansiyon sahibesini görüp çapkınca bir nezaketle kollarına alarak: — Vay, bonjur Vauquer anne! dedi.

— Haydi bırakın...

Vauquer dedi ki: — Hayasız! deyin. Haydi söyleyin. Haydi söyleyin diyorum size. Durun, sofra takımlarını sizinle beraber koyayım. Ah pek sevimliyim değil mi?

Esmerle Kumrala gönül kaptırmak
sevmek, ah çekmek

Şimdi tuhaf bir şey gördüm... Tesadüfen.

Dul kadın: — Ne gördünüz? diye sordu.

— Goriot baba saat sekiz buçukta Dauphine sokağında eski sofra takımları, rütbe sırmaları satın alan kuyumcuda idi. Bu meslekten olmıyan bir adam için mükemmel denebilecek bir şekilde külçe haline getirilmiş olan gümüş sofra takımlarını kendisine iyi bir paraya sattı.

— Ya, sahih mi?

— Evet. Ben Messageries royales vapurlarından biriyle vatandan ayrılmak üzere Paris'ten uzaklaşan bir dostunu uğurlayıp buraya dönüyordum; alay olsun diye Goriot babayı bekledim. Bu mahallede, Grés'ler sokağında yürüdü, bu sokakta Gosbeck adlı tanınmış bir faizcinin dükkânına girdi. Bu gosbeck, babasının kemiklerinden domino yapmaya muktedir olan müthiş bir heriftir, bir Yahudi, bir Arap, bir Rum, bir Çingenedir. Hem insan buna niyeti olsa da kendisini soyamaz, çünkü paralarını herif bankaya kor.

— Bu Goriot Baba ne iş yapıyor?

Vautrin dedi ki: — Bir iş yapmıyor, yapmış olduklarını bozuyor, o kadar koyu bir sersem ki birtakım kadınların aşkından kendini mahvediyor, o kadınlarsa...

Sylvie: — İşte geldi, dedi.

Goriot Baba — Christophe benimle beraber yukarı gel! diye bağırdı.

Christophe kendisiyle beraber yukarı çıktı ve az sonra indi

Madam Vauquer uşağına: — Nereye gidiyorsun? diye sordu.

— Mösyö Goriot'nun bir işine gidiyorum.

Christophe'un elindeki mektubu Vautrin çekip aldı, zarfın üzerinde: *Madam la Kontes Anastasie de Restaud* sözlerini okudu ve geri verirken ilâve etti: — Gittiğin yer neresi?

— Helder sokağı. Bunu ancak Madam la Kontesin kendisine teslim etmek emrini aldım.

Vautrin mektubu ışığa tuturak dedi ki — Bunun içinde ne var? Bir banknot mu? Hayır «zarfı yarı açıp bağırdı:» — Ödenmiş bir senet! Ooo, cidden kibar pinpon!

Eliyle Christophe'un kafasını avuçlayıp onu olduğu yerde bir zar gibi çevirerek: — Haydi git koca kurnaz, iyi bir bahşiş alacaksın, diye ilâve etti.

Takımlar sofraya konmuştu. Sylvie sütü pişiriyordu. Madam Vauquer hâlâ

Yıllar yılı dolaştım cihanı
ve her tarafta gördüler beni...

diye şarkı söyliyen Vautrin'in yardımiyle sobayı yakmata idi. Her şeyin hazırlanmış bulunduğu sırada Madam Couture ile Matmazel Taillefer içeri girdiler.

Madam Vauquer MadamCouture'e: — Bu kadar erken nereden geliyorsunuz güzelim? dedi

— Saint-Etienne du Mont'da dua ettik. Bugün Mösyö Taillefer'e gidecek değil miyiz?

Sonra sobanın önüne oturup ayaklarını uzattı ve ayakkabılarından duman çıkarken ilâve etti: — Zavallıcık yapraklar gibi titriyor.

Madam Vauquer: — Isının Victorine dedi.

Vautrin öksüz kıza bir iskemle uzatarak dedi ki: — Babanızın kalbini rikkate getirmek için Cenabı Hakka yalvarmak iyidir Fakat bu yetmez. Bu pis mahlûka, söylendiğine göre üç milyonu olduğu halde size drahoma vermiyen bu vahşiye nasıl bir mal olduğunu bildirecek bir dosta muhtaçsınız. Size drahoma vermiyor, halbuki bu zamanda güzel bir kıza drahoma lâzımdır.

Madam Vauquer: — Zavallı çocuk! Emin olun yavrucuğum, babanız olacak canavar Allahın gazabını zorla üstüne çekiyor, dedi

Bu sözler üzerine Victorine'ın gözleri yaşardı ve kendisine Madam Couture'un yaptığı bir işaret üzerine pansiyoncu kadın sustu. Komiserin dul karısı dedi ki: — Onu bir görebilsek, kendisiyle konuşabilsem, karısının son mektubunu kendisine teslim edebilsem. Posta ile bu mektubu yollamaya hiçbir zaman cesaret edemedim; el yazımı tanıdığı için belki de zarfı açmaz...

Vautrin sözünü keserek bağırdı: — *Ey mâsum, bedbaht ve mazlum kadınlar,* ne kadar güç bir durumdasınız! Birkaç güne kadar işlerinizle alâkadar olacağım, her şey de yoluna girecek.

Victorine Vautrin'e, nemli olduğu kadar ateşli, fakat bu adamı müteessir etmiyen bir nazar fırlatarak dedi ki: — Ah Mösyö, eğer babamın yanına varmak yolunu bulursanız kendisine söyleyin: onun sevgisiyle annemin şerefi benim için dünyanın bütün zenginliklerinden kıymetlidir. Şayet kalbini biraz yumuşatabilirseniz, sizin için Allaha dua ederim. Emin olun ki minnettarlığım...

Vautrin alaycı bir sesle «*yıllar yılı dolaştım cihanı...*» diye şarkı söyledi

Bu esnada ve ihtimalki Sylvie'nin kalan koyun etini hazırlamak üzere yaptığı salça kokusunun davetiyle Goriot, Matmazel Michonneau ve Poiret aşağı indiler. Yedi kişinin biribirlerine iyi bir gün diliyerek sofrada yer aldıkları sırada saat onu çaldı. Sokaktan talebenin ayak sesi duydu.

Delikanlı içeri girince Sylvie: — Âlâ, bugün herkesle beraber yiyeceksiniz, Mösyö Eugène, dedi.

Talebe pansiyon insanlarını selâmladı ve Goriot Babanın yanına oturdu.

Koyun etinden tabağına bol miktarda alarak ve Madam Vautrin'in gözü ile daima ölçtüğü

ekmekten keserek: — Başıma bir garip macera geldi, dedi.

Poiret sordu: — Bir macera ha?

Vautrin Poiret'ye dedi ki: — Evet, bir macera: Buna niye şaştınız, ihtiyar mıymıntı? Mösyö gibi yakışıklı bir delikanlının başından çok macera geçebilir.

Matmazel Taillefer mahcup bir eda ile talebeye göz attı.

Madam Vauquer: — Bize başınızdan geçeni söyleyin, dedi.

Dün gece Madam la Vikontes dö Beauséant'nın balosunda idim. Kendisi akrabamdandır, muhteşem bir konağı, duvarları ipek kaplı odaları vardır. Velhasıl bize muhteşem bir eğlence tertibetti ve davetinde bir kral gibi eğlendim...

Vautrin sözünü birden keserek: — Bir kralcık gibi, dedi.

Eugène derhal mukabele ederek sordu: — Ne demek istiyorsunuz Mösyö?

— Kıralcık diyorum, çünkü küçük devletlerin hükümdarları büyük krallardan çok ziyade eğlenirler.

Her sözü tasdik âdeti olan Poiret dedi ki: — Bu doğrudur, kral olmaktansa şu küçük kuş olmayı tercih ederim, çünkü...

Talebe onu susturup sözüne devam etti: — Neyse, gece balonun en güzel kadınlarından biriyle dans ettim. Bu lâtif bir kontesti, hayatımda gördüğüm en lâtif mahlûk. Başında şeftali çiçekelri vardı, bir yanına fevkalâde güzel bir çiçek demeti, havayı kokulariyle dolduran tabiî çiçekler iliştirmişti. Fakat söylediğim sözler hakikati anlatamaz, siz onu görmeliydiniz, dansla canlanmış bir kadın tasvir etmek imkânsızdır. Halbuki bu sabah bu ilâhî kontesi, dokuz sularında, yaya olarak Grés sokağında görmez miyim! Kalbim çarptı, sandım ki...

Vautrin talebeye derin bir nazar fırlatarak dedi ki: — Buraya geldiğini sandınız da yüreğiniz ondan çarptı. Hiç şüphe yok ki Gobseck Baba adını taşıyan bir faizciye gidiyordu. Eğer Paris'teki kadınların yüreklerini eşelerseniz, orada âşıktan evvel faizciyi bulursunuz. Kontesinizin ismi Anastasie de Restaud'dur, kendisi Helder sokağında oturur.

Bu sözler üzerine talebe dik bir bakışla Vautrin'e baktı. Goriot Baba da birden başını kaldırdı, konuşan iki adama doğru pansiyon kiracılarını hayrete düşüren parlak ve endişe ile dolu bir nazar attı.

Goriot ıstırapla bağırdı: — Christophe oraya geç varacak! Demek ki gitmiş!

Vautrin Madam Vauquer'in kulağına eğilerek: — Keşfettim, dedi.

Goriot bir makine gibi ve ne yediğini bilmeden yemek yiyordu. Hiçbir zaman, şimdi göründüğü derecede sersem ve dalgın görünmemişti.

Euhène: — Kuzum Mösyö Vautrin, onun adını size kim söyledi? diye sordu.

Vautrın cevap verdi: — Allah Allah! Goriot Baba biliyor ya! Ben niçin bilmiyecekmişim!

Talebe: — Mösyo Goriot mu biliyor? dedi.

Zavallı ihtiyar: — Nasıl, dün çok mu güzeldi? diye sordu.

— Kim?

— Madam de Restaud.

Madam Vauquer Vautrin'e — Hele şu ihtıyar zamparaya bakın, nasıl da gözleri alevleniyor! dedi.

Matmazel Michonneau talebeye yavaş sesle: — Kadının masraflarını yoksa bu mu ödüyor? diye sordu.

Goriot Baba'nın gözleriyle âdeta yediği talebe devam etti: — Ah evet, fevkalâde güzeldi. Madam de Beauséant orada bulunmasaydı ilâhî kontesim balonun kıraliçesi olurdu. Delikanlılar yalnız ona bakıyorlardı, listesinde yazılı olanların on birinsiydim, tekmil danslara kalkıyordu. Öteki kadınlar hiddetlerinden kuduruyorlardı. Eğer bir mahlûk dün bahtiyar oldu ise bu mahlûk kendisidir. Yelkenli gemiden, dörtnal giden attan ve dans

eden kadından daha güzel hiçbir şey olmadığı pek haklı olarak söylenmiş.

Vautrin dedi ki: — Dün çarkın yukarısında, bir düşesin evinde; bu sabah basamağın en altında, bir faizcinin yanında işte Parisli kadınlar böyledir. Eğer çılgın lükslerini kocaları temin edemezse kendilerini satarlar. Şayet kendilerini satmayı beceremiyorlarsa, içinde kendilerini daha güzel gösterecek bir şey bulmak üzere annelerinin karnını deşebilirler. Velhasıl kaadir olmadıkları şey yoktur. Malûm, malûm!

Talebeyi dinlerken güzel bir günün güneşi gibi yüzü alevlenmiş olan Goriot Baba Vautrin'in bu zalim müşahedesi üzerine neşesini tamamen kaybetti.

Madam Vauquer dedi ki: — Peki sizin başınızdan geçen macera hani? Kendisiyle konuştunuz mu? Hukuk tahsil etmeyi isteyip istemediğini kendisinden sordunuz mu?

Eugène: — Beni görmedi dedi. Fakat Paris'in en güzel kadınlarından birine, balodan sabahın ikisinde dönmüş olması icabeden bir kadına saat dokuzda Grès'ler sokağında raslamak garip değil midir? Böyle şeyler insanın ancak Paris'te başından geçebilir.

Vautrin: — Adam sen de, bundan çok tuhaf şeyler de olur! diye bağırdı.

Matmazel Taillefer'in zihni yapacağı teşebbüsle o derecede meşguldü ki, bu sözleri âdeta duymamıştı. Gidip giyinmesi için Madam Couture kendisine işaret etti. İki kadın çıkarken Goriot Baba da kendisini taklidetti.

Madam Vauquer Vautrin'le öteki kıracılarına: — Halini gördünüz ya? Bu kadınlar uğruna kendisini mahvettiği belli, dedi.

Talebe: — Güzel Restaud kontesinin nefsini Goriot Baba'ya teslim ettiğine ne söylense inanmam, diye bağırdı.

Vautrin sözünü keserek dedi ki: — Fakat size bunu kabul ettirmeye çalışmıyoruz. Siz henüz Paris'i iyi tanıyamıyacak kadar gençsiniz. Bu şehirde adına *bir derde tutulmuş* denen kimselere tesadüf olunduğunu daha sonra öğreneceksiniz...

Bu sözler üzerine Matmazel Michonneau Vautrin'e anlıyan bir bakışla baktı. Diyebilirdiniz ki bir alay beygiri boru sesini duyuyor.

Kendisine derin bir nazar atmak için sözünü kesen Vautrin: — Ah, ah, biz de birtakım dertlere müptelâ olmuş değil miydik! dedi.

İhtiyar kız çıplak heykeller görmüş bir rahibe gibi başını eğdi.

Vautrin sözüne devam etti: — Evet, bu kabîl insanlar bir meraka tutulurlar ve bundan artık kurtulmazlar. Susuzlukları ancak bir çeşmeden alınan, alelekser de taaffün etmiş bir nevi suya

karışır; bu sudan içmek için karılarını, çocuklarını satabilirler, ruhlarını şeytana satabilirler. Bazıları için bu çeşme kumardır, borsadır, bir resmin yahut böcek koleksiyonudur, musikidir; kimisi için bu kendilerine tatlılar pişiren bir kadındır. Bu adamlara dünyanın tekmil kadınlarını takdim edebilirsiniz, zerre kadar ehemmiyet vermezler, ancak müptelâsı oldukları derde çare bulan kadını isterler. Alelekser bu kadın kendilerini aslâ sevmez, ters muamele eder, birtakım zevk kırıntılarını kendilerine çok pahalıya satar. Buna rağmen herifçi oğulları bıkıp usanmazlar ve kadına son akçalarını getirmek üzere son yorganlarını emniyet sandığına koyabilirler. Goriot Baba bu adamlardan biridir. Sessiz ve muti olduğu için kontes onun parasını yiyor. İşte kibar âlemi dediğiniz budur. Zavallı adamcağızın aklı fikri hep onda. Görüyorsunuz, aşkının haricinde akıl ve şuurdan tamamiyle mahrumdur. Fakat bahsi tutulduğu kadınla alâkalı bir mevzua dökün, yüzü bir elmas gibi kıvılcım saçıyor. Bu işteki sırrı keşfetmek güç bir şey değil. Bu sabah külçe yaptırmak için altın yaldızlı gümüş takımları götürdü. Kendisinin Grès'ler sokağında Gosbeck Babanın dükkânına girdiğini gördüm. Sözümü iyi takibedin. Goriot Baba oradan dönüşünde Restaud Kontesine içinde borcu ödenmiş bir senet bulunan bir mektubu Christophe'la yolladı, o alık da mektubu ve adresini bize gösterdi. Şu aşikâ ki,

kondesin de ihtiyar faizciye gidişi işin müstacelliğindendi. Goriot Baba kontesin borcunu yüklenmek nezaketini gösterdi ve bu borcu ödedi. Vaziyeti olduğu gibi görmek için kafa patlatmaya hiç lüzum yok. Genç talebem, bu size şunu ispat eder: kontesiniz güler, dans eder, türlü cilve saçar, şeftali çiçeklerini sallayıp elbisesinin kıvrımlarını düzeltirken bir taraftan da kendisinin yahut da sevgilisinin vâdesi geçmiş borç senetlerini düşünerek aklı başından gidiyormuş!

Eugène: — Beni şiddetli bir meraka düşürüyorsunuz, yarın Madam de Restaud'nun evine gideceğim, diye bağırdı.

Poiret: — Evet, yarın Madam de Restaud'ya gitmeli, dedi.

— Belki de kibar hareketlerinin bedelini almaya gelmiş olan Goriot'yu orada bulursunuz.

İğrenen bir eda ile Eugène: — Şu halde Paris'iniz bir bataklık, dedi.

Vautrin mukabele etti: — Hem de acayip bir bataklık. Araba içinde çamurlara batanlar burada namuslu kimselerdir, yaya olarak çamura batanlar namussuzdur. Bu bataklıktan her hangi bir şey bulup alın, adliye sarayının meydanında herkese teşhir edebilirsiniz. Bir milyon çalın, salonlarda bir fazilet nümunesi diye gösterilirsiniz. Bu ahlâk nizamını devam ettirmek için de jandarma ile adelete otuz milyon ödüyorsunuz... Mükemmel!

Madam Vauquer bağırdı: — Nasıl, Baba Goriot altın yıldızlı gümüş yemek takımını külçe haline mi getirdi?

Eugène: — Kapağın üstünde iki kumru yok mu idi? diye sordu.

— Evet, tamam.

Eugène: — Bu takıma her halde çok bağlı idi demek ki, kâse ile tabağı külçe haline koyduktan sonra ağladı. Bunu tesadüfen gördüm, dedi.

Dul kadın: — Takıma canı gibi bağlı idi, mukabelesinde bulundu.

Vautrin: — Adamcağızın haline bakın hele, ihtirasları ne şiddetli mahlûk! Bu kadın onu kendisine ama da bendetmiş! diye bağırdı.

Talebe odasına çıktı. Vautrin sokağa çıktı. Bir iki dakika sonra Madam Couture'le Victorine Sylvie'nin gidip getirdiği bir kira arasına bindiler. Poiret Matmazel Michonneau'ya kolunu takdim etti ve her ikisini günün iki güzel saatini nebatat bahçesinde gezinerek geçirmeye gittiler.

Şişman Sylvie dedi ki: — Hele bakındı, âdeta evli hali aldılar. Bugün sokağa ilk defa olarak beraber çıkıyorlar. Her ikisi de o kadar kuru ki, birbirlerine çarpsalar çakmak gibi ateş çıkaracaklar.

Madam Vauquer gülerek: — Matmazel Michonneau'nun şalına dikkat gerek, kav gibi ateş alabilir, dedi.

Akşamın dördünde Goriot döndüğü zaman, Victorine'i tüten iki lâmbanın ışığında kızarmış gözlerle buldu. Madam Vauquer sabahleyin Mösyö Taillefer'e yapılmış semeresiz ziyaretin hikâyesini dinliyordu. Kıziyle bu ihtiyar kadının gelişlerine sıkılan Taillefer, kendilerine vermek istediği cevabı bildirmek arzusiyle yanına çıkmalarına müsaade etmişti.

Madam Couture Madam Vauquer'e anlatıyordu: Hanımcağızım, tasavvadı adine vistorinei oturmadı bile, kız hep ayakta kaldı. Bana hiddetlenmeden, gayet soğukkanlı, ve kızından matmazel diye bahsederek onun evlerine gelmesi derdine uğramamalarını, matmazelin kendisini rahatsız etmek suretiyle (Evet,kız senede bir defa geldiği halde canavar herif böyle diyordu!) Kendisini rahatsız etmek suretiyle teveccühünü kaybettiğini; Victorine'in annesi servet sahibi olmıyarak alındığı için kızın bir şey iddiasına hakkı bulunmadığını söyledi. Velhasıl o kadar ağır şeyler söyledi ki, zavallı yavrucağı hıçkıra hıçkıra ağlattı. Bunun üzerine de çocuk babasının ayaklarına kapandı, ancak annesi için yalvardığını ve arzularına mırıldanmadan itaat edeceğini, fakat zavallı ölünün vasiyetnamasini okumasını rica için ısrara cesaret ettiğini söyledi. Mektubu aldı ve fevkalâde güzel ve müessir şeyler söyliyerek babasına takdim etti. Bu sözleri bilmem ki nereden buluyordu, kendisine bunları Allah söyletiyordu, çün-

kü zavallı çocuk o kadar güzel şeyler söyledi ki kendisini dinlerken ben kendimden âdeta geçmiş bir halde ağlıyordum. Bu korkunç adamın bu esnada ne yaptığını bilir misiniz? Tırnaklarını kesiyordu! Zavallı Madam Taillefer'in göz yaşlariyle ıslattığı mektubu aldı ve «Âlâ!» diyerek ocağın üzerine fırlattı. Kızını yerden kaldırmak istedi, kız öpmek için ellerini almak isteyince de ellerini çekti. Bu bir alçaklık değil mi? Oğlu olacak avanak içeri girince kızkardeşine selâm vermedi.

Goriot Baba: — Demek ki bunlar bırer canavar? dedi.

Adamcağızın bu sozune dikkat etmeden Madam Couture devam etti: — Sonra baba ile oğul bana selâm vererek ve işlerinin aceleliğinden bahisle özür dileyerek gittiler. İşte ziyaretemizin hikâyesi. Hiç değilse kızını gördü. Onu nasıl inkâr edebiliyor bilmiyorum, çünkü kendisine iki su damlasının biribirlerine benzeyişi gibi benziyor.

Yatılı olanlar ve ancak yemeklere devam edenler biribiri arkasından geldiler, biribirlerine gün aydın diyor ve Paris'in bazı sınıflarında bir tuhaflık mahiyeti haiz olup ahmaklık başlıca unsurunu teşkil eden ve hüneri bilhassa edasında yahut telâffuzunda olan mânasına sözler söylüyorlardı. Bu nevi argo mütemadiyen değişir. Esasını teşkil eden lâtifenin bir aydan fazla ömrü yoktur. Siyasi bir hâdise, cinayet mahkemesinde

bir dâva, sokaklara düşmüş bir şarkı, bir aktörün tuhaflıkları, her şey fikirleri ve kelimeleri sanki bir aletle alıp bunları birbirine çomak üzerinde yollamayı icabbettiren bu fikir oyununun oynanmasına imkân verir. Görüş galetlerini panoramalardan daha uzak bir hadde götürmüş olan diorma'nın yeni icadı bazı resim atelyelerine sözlere rama hecelerini ilâve edip konuşmak âdetini sokmuştu ve bu şakayı Vauquer pansiyonun müdavimlerinden genç bir ressam buraya da getirmişti.

Müze memuru: — Eee Mösyö Poiret, *santé'ramalar*(1) nasıl bakalım? diye sordu. Sonra, cevap beklemeden, Madam Couture'le Victorine'e: — Bir kederiniz var hanımlar, dedi.

Rastignac'ın dostu olup Horace Bianchon adını taşıyan bir tıbbiyeli bağırdı: — Yemek yemiyecek miyiz? Küçücük midem topuklarımın üstüne indi.

Vautrin: — Müthiş bir *froidorama*(2) var. Keyfinizi biraz bozun, Goriot Baba, Ayağınız sobanın tekmil ağzını kaplıyor yahu! dedi.

Bianchon Eugè'i boynundan yakalıyarak ve kendisini boğacak kadar sıkarak: — İşte dâvasını kaybetme hukuku dokturu Son Ekselens Rastignac Markisi. Hey, selâm herkese!

---

(1) Santé, sıhhat.
(2) Froid, soğuk.

Matmazel Michonneau yavaşça içeri girdi. odada bulunanları bir şey söylemeden selâmladı ve üç kadının yanlarına gidip oturdu.

Bianchon Matmazel Mıchonneau'yu göstererek Vautrin'e yavaş sesle dedi ki: — Bu ihtiyar yarasa beni hep ürpertir. Gall[3] sistemini okuyan ben kendisinde Yahuda'nın çıkıntılarını buluyorum.

Vautrin: — Mösyö kendisini tanıdılar mı? dedi.

Bianchon cevap verdi: — Ona kim tesadüf etmemiştir ki! Vallahi bende bu ihtiyar beyaz kız sonunda bir taban tahtasını çürüten bir uzun kurt tesirini yapıyor.

Kırklık adam favorilerini tarayarak: — İşte böyle delikanlı, dedi ve ilâve etti:

O bir güldü, yaşadı güller gibi
Bir sabahcık.

Çorba kâsesini hürmetle tutarak Christophe'un içeri girdiğini gören Poiret: — Ah Ah, işte harikulâde bir *Soupeaurama,*[1] dedi.

Madam Vauquer dedi ki: — Affedersiniz efendim bu soupeaurama çorbası değil, lahana çorbası.

---

(3) Bir insanın ahlâkını başın şekil ve halinden anlamak nazariyesini gütmüş Alman hekimidir. (1758 — 1828)

(1) Soupe, çorba.

Bütün delikanlılar kahkahalarla güldüler.

— Poiret mat oldu.

— Poirrrrrette mat oldu.

Vautrin: — Vauquer anneye iki aferin yazın, dedi.

Memur: — Bu sabahki sise hiç dikkat eden oldu mu? diye sordu.

Bianchon dedi ki: — Bu heyecanlı ve emsalsiz bir sis, matemli, hüzünlü, kalın, boğucu bir sis, bir Goriot sisi idi.

Ressam: — Goriorama deyin, çünkü gözü görmüyordu, dedi.

— Hay Maylord Gâôriotte, zatı âlinizden bahsolunuyor!

Sofranın nihayetine, yemeklerin getirildiği kapının yakınına oturmuş olan Goriot Baba, ticaret zamanından kalmış olup kendini bazen gösteren bir âdetle havlusunun altında bulunan bir ekmek parçasını koklıyarak başını kaldırdı.

Kaşıkların, tabakların ve seslerin gürültüsüne hükmeden bir sesle Madam Vauquer kendisine ters ters bağırdı: — Nedir o, ekmeği beğenmiyor musunuz?

Goriot: — Bilâkis Madam. Birinci nevi Etampes hamuru ile yapılmış, cevabını verdi.

Eugène kendisine: — Bunu nereden anladınız? diye sordu.

— Beyazlığından, tadından.

Madam Vauquer dedi ki: — Tadına burnunuzla bakmış olacaksınız. O kadar muktesit oluyorsunuz ki, bir gün gelecek, mutfağın havasını içinize çekmek suretiyle besleneceksiniz.

Müze memuru bağırdı: — O halde bir ihtira beratı alın, esaslı bir servet toplarsınız.

Ressem dedi ki: — Bırakın canım, bu vaktiyle unculuk etmiş olduğuna bizi inandırmak için söylüyor.

Yine müze memuru sordu: — Demek ki burnunuz bir imbiktir(1)

Bianochon: — İm ne? dedi.

— Cor-nouille.

— Cor-nemuse.

— Cor-naline.

— Cor-niche.

— Cor-nichon.

— Cor-beau.

— Cor-nac.

— Cor-norama.

(1) İmbiğin Fransızcası cornue'dur. Bundan sonra Bianchon'un İm - ne? diye tercüme ettiğimiz Cor - quoi? suali üzerine hazır olanlar cor'la başlıyan muhtelif kelimeleri tekrarlıyorlar. Bunların mukabillerinin Türkçede (cor) kelimesiyle başlaması imkânı bulunmadığı için bu izahatı ilâve etmeyi ve metinden hikâyenin devamı üzerinde de müesir olan bir parçayı çıkarmamayı müreccah saydık. M.

Bu sekiz cevap salonun her tarafından bir yaylım ateşinin süratiyle fırladı ve zavallı Baba Goriot'nun hazır bulunanlara ahmak bir eda ile, ecnebi bir lisan anlamaya çalışan bir adam gibi bakakalışı ötekilerini büsbütün güldürdü.

Yanında oturan Vautrin'e: — Ne Cor'u? diye sordu.

Vautrin Goriot Baba'nın şapkasını bir yumrukla bastırıp gözlerinin üstüne kadar indirerek: — Ayak nasırı, baba(2)! dedi.

Bu âni hücuma şaşakalan zavallı ihtiyar bir an hareketsiz durdu. Christophe ise çorbasını bitirdiğini sanarak adamcağızın tabağını götürdü. Bundan dolayı Goriot şapkasını çıkarıp kaşığını eline alınca çorba ile doldurayım derken bu kaşığı masaya çarptı. Odada bulunanların hepsi kahkahalarla güldüler.

İhtiyar dedi ki: — Efendi siz pis şakalar ediyorsunuz. Şayet bana bir daha bu tarzda el lâtifeleri yaparsanız...

Vautrin sözünü keserek: — Peki ne olur baba? dedi.

— Şu olur ki, bir gün bunu pek pahalı ödersiniz.

---

(2) Ayak nasırının Fransızcası cor aux pieds'dir ve cor kelimesi ilk kelimesini teşkil etmek şartiyle pansiyon odasında yapılmış kelime oyunları burada bitmektedir. M.

Ressam: — Cehennemde, fena çocukların konduğu o küçük siyah köşede öder, değil mi? dedi.

Vautrin Victorin'e dedi ki: — Matmazel hiçbir şeyler yemiyorsunuz. Baba inadından dönmedi mi?

Madam Couture: — O bir âfet! dedi.

Vautrin: — Kendisini hakkı tanımaya mecbur etmeli, dedi.

Bianchon'un oldukça yakınında bulunan Rastignac dedi ki: — Fakat mademki yemek yemiyor, matmazel yemek meselesini ileri sürüp bir dâva açabilir. Aa bakın, Goriot Baba Matmazel Victorine'i nasıl tetkik ediyor!

İhtiyar zavallı genç kıza bakayım derken yemek yemeyi unutuyordu Kızın yüzünde hakiki bir ıstırap; babasını seven ve değeri bilinmiyen çocuğun hakiki ıstırabı haykırıyor gibiydi.

Eugène yavaş sesle dedi ki: — Azizim, Goriot Baba hakkında aldanmışız. O ne bir ahmak ne de âsaptan mahrum bir adam. Ona kabul ettiğin Gall sistemini tatbik et ve hakkında varacağın kanaati bana söyle. Bu gece kendisini altın yaldızlı gümüş bir takımı sanki balmumundanmış gibi ezip bükerken gördüm, bu esnada yüzünün hali de fevkalâde duygular ifşa ediyor. Hayatı bana tetkik edilmeye lâyık bir derecede esrarlı görünüyor. Evet Bianchon, boş yere gülüyorsun, ben lâtife etmiyorum.

Bianchon: — Bu adam bir harikadır, kabul. Eğer isterse kendisinin teşrihini yaparım, dedi.

— Hayır, kafasını muayene et.

— Peki ama belki de ahmaklığı sâridir.

Ertesi günü Rastignac kıyafetine gayetle itina ederek giyindi ve üçe doğru, yolda türlü çılgın ümide kapıla kapıla Madam de Restaud'ya gitti. Böyle çılgın ümitler gençlerin hayatlarını heyecanlarla güzelleştirirler O zaman kendileri ne mâniaları ne tehlikeleri hesabetmez, her şeyde muvaffakıyet görürler, varlıklarına sade muhayyelelerinin kudreti ile şairane bir mahiyet verirler ve ancak şiddetli arzularında yaşamış bulunan projeler tahakkuk etmeyince kendilerini bedbaht veya mahzun bulurlar. Eğer onlar cahil ve mahçup olmasalar âlemin nizamı başka bir ḫal alırdı. Üstüne çamur sıçratmamak için talebe bin ihtiyatla yürüyordu; ancak böyle yürürken Madam de Restaud'ya ne diyeceğini de düşünüyor, sarf etmek üzere zarif sözler toplıyor, muhayyel bir müsahabe için ince cevaplar icadediyor, istikbalini üzerine bina ettiği ilânı aşka imkân verecek birtakım hal ve vaziyeler tasavvur ederek pek ince sözlerini, Talleyrand'kâri cümlelerini hazırlıyordu. Bunları hazırlarken de çamurlara battı ve Palais-Royal'da ayakkabılarını boyatmaya ve pantalonunu fırçalatmaya mecbur oldu.

Bir *felâket halinde* lüzumu olacağı düşüncesiyle aldığı beş frangı bozdururken kendi kendine: — Eğer zengin olsaydım araba ile giderdim, rahat rahat da düşünürdüm, dedi

Nihayet Helder sokağına vardı ve Restaud kontesini görmek isterdi. Kapıda bir arabanın gürültüsünü duymadan kendisinin avlıyı yaya olarak geçtiğini gören hizmetkârların istihfaf dolu bakışlarını bir gün muzaffer olmaktan emin adamın soğuk hiddetiyle karşıladı. Halbuki Rastignac âciz halini zaten bu avluya girip avuç avuç para serpmekle devam ettirilen bir hayatın lüksünü bildiren, aynı zamanda Paris'in saadetlerini tadışı anlatan o zarif arabalardan birine koşulu ve koşumları en zengin nev'inden bir güzel atın nallarını yere vuruşunu gördüğü zaman anlamıştı. Bu halde iken uşakların bakışları kendisi için büsbütün acı oldu. Dışardan hiçbir tesir ve yardım olmaksızın neşesi kaçtı. Zihninde açılmış olup zekâ ile dolu bulmayı umduğu çekmeler kapandı; ahmaklaştı. Bir uşakça gelenlerin isimleri kendisine haber verilen kontesin cevabını intizaren Eugène bekleme odasında bir pencerenin önüne tek ayakla kondu, dirseğini bir pencere sürmesinin üstüne dayadı ve hiçbir maksadı olmaksızın avluyu seyre başladı. Vakti uzun buluyordu, doğru bir hat takibettiği takdirde mucizeler doğuran o cenup ınadına sahip olmasaydı bu yerden kalkıp giderdi.

Uşak gelip: — Mösyö, Madam hususi salonunda ve gayet meşgul. Bana cevap vermedi. Fakat eğer Mösyö salona geçmek isterlerse, orada zaten biri var, demişti

Bir tek sözle efendilerini itham eden yahut onlar hakkında hüküm veren bu adamların korkunç kudretlerini Rastignac takdir etti, aynı zamanda da, her halde bu küstah uşaklara evin insanlarını tanıdığını göstermek istiyerek, herifin çıkmış olduğu kapıyı katiyet bildiren bir eda ile açtı, lâkin kendisini lâmbalar, büfeler, banyoya mahsus havlular ısıtan bir cihaz bulunan, hem karanlık bir koridora hem de gizli bir merdivene giden bir yerde buluverdi. Yan odadan gelen boğuk gülmeler duyduğu utanç hissini büsbütün artırdı.

Ayrı bir istihzaya benziyen sahte bir saygı ile uşak kendisine: — Salon bu tarafta mösyö, dedi.

Eugène o kadar hızla döndü ki bir banyoya çarptı, fakat şapkasının banyonun içine düşmesine mâni olabildi. Bu esnada küçük bır lâmba ile aydınlanan uzun koridorun nihayetinde bir kapı açıldı, Rastignac aynı zamanda Madam de Restaud'nun, Goriot Babanın seslerini ve bir öpüşme gürültüsünü duydu. Yemek salonuna girdi, bu salonu geçti, ilerliyen uşağı takibetti ve girilen ilk salonda, pencerenin avluya baktığım fark ederek pencere önünde durdu. Goriot Babanın hakikaten kendi Goriot Babası olup olmadığını görmek istiyordu. Kalbi çok hızı atıyordu, Vautrin'in

korkunç mülâhazalarını hatırlatıyordu. Uşak Eugène'i salon kapısında beklemekte idi. Fakat içerden birden bire şık bir delikanlı çıkarak dedi ki: — Ben gidiyorum Maurice. Kendisini yarım saatten fazla beklediğimi Madam la Kontese söylersiniz.

Her halde böyle küstah olmaya hakkı bulunan bir küstahtı ve avluya bakmak için olduğu kadar talebenin yüzünü görmek için Eugène'in durduğu pencerenin önüne bir İtalyan şarkısını mırıldana mırıldana geldi.

Maurice intizar salonuna dönerek: — Mösyö lö kont bir dakika kadar beklemekle isabet edecektir. Madam işini bitirdi, dedi.

Bu esnada Goriot Baba küçük merdiven kapısından arka kapısının yanına çıkmış bulunuyor ve iki tekerlekli hafif bir araba kullanan göğsü nişan alâmetli genç bir adama yol vermek üzere büyük kapının açılmış olduğunu fark etmeden şemsiyesini kılıfından çıkarıp açmaya hazırlanıyordu. Çiğnenmemek üzere kendisini geri çekmeye güç vakit buldu. Şemsiyenin kumaşı beygiri ürkütmüş ve hayvan binek taşına hücum ederken hafifçe yolunu şaşırmıştı. Bu genç adam hiddetli bir eda ile başını çevirdi, Goriot Babayı gördü ve adamcağız dış kapıyı geçmeden evvel insanın muhtaç bulunduğu faizcilere gösterdiği mecburi saygıyı, yahut da lekeli bir adama karşı gösterilmesi icabeden, fakat sonra insanı utancından kızartan hürmeti bildiren bir selâm verdi. Goriot

Baba dostça ve nazik bir kuçük selâmla mukabele etti. Bu olaylar bir şimşek süratiyle geçti. Yalnız olmadığını fark edemiyecek kadar büyük bir dikkatle dışarıya bakan Eugène birden bire kontesin sesini duydu.

Biraz öfke de karışan sitemli bir eda ile: — A, a gidiyor muydunuz Maxine? demişti.

Kontes arabanın girişine dikkat etmemişti. Rastignac birden bire döndü ve kontesi pembe fiyangolu beyaz kişmirden bir peynuvarla zarifane giyinmiş, Paris kadınlarının sabahları âdetleri olan şekilde ihmalkâr bir tarzda başını yapmış gördü; pek lâtif kokuyordu, şüphesiz ki banyodan çıkmıştı ve tâbir caizse yumuşamış olan güzelliği daha zevk veren bir hal almıştı; gözleri nemli idi. Delikanlıların gözleri her şeyi görmesini bilir. Bir nebatın havada kendisine ait olan maddeleri emmesi gibi duygular kadının güzellikleriyle birleşir. Eugène de bu kadının ellerindeki tatlı serinliği bu ellere dokunmaya ihtiyaç görmeden hissetti. Hafifçe açık olan elbisenin bazan çıplak bıraktığı korsajın pembe renklerini kumaş altından görüyor ve bakışı pembelikler üzerine yayılıyordu. Korsenin temin ettiği istifadelere kontesin ihtiyacı yoktu, çevik belinde sade kemer vardı, boynu aşka davet ediyordu, terlikler içinde ayakları güzeldi. Maxime öpmek için kontesin elini aldı, Eugène Maxime'i bunun üzerine fark etti, kontes de Eugène'i gördü. Zeki insanların hemen

almasını bildikleri bir eda ile de: — Ah siz misiniz Mösyö de Rastignac! Sizi gördüğümden pek memnunum, dedi.

Maxime, istemediği yere girmiş olanı çekip gitmeye sevk edecek kadar mânalı bir nazarla bir Eugène'e, bir kontese bakıyordu.

«Bu da ne! Bu küçük soytarıyı umarım ki kapı dışarı atacaksın dostum!»

Bu cümle, kontes anastasie'nin «Maxime» diye hitabetmiş olduğu ve bir kadının kendisi hiç şüphe etmeden bütün sırlarını haber veren bir itaat içinde yüzüne baktığı küstahça mağrur delikanlının gözlerindeki mânanın vazıh ifadesi idi. Rastignac bu delikanlıya karşı hiddetli bir kin duydu. Evvelâ Maxime'in sarı ve çok dalgalı güzel saçları kendi saçlarının ne kadar korkunç olduğunu kendisine öğretti; ayakkabıları da yürürken gösterdiği bütün itinaya rağmen hafifçe çamura bulanmış olduğu halde Maxime'in ince ve temiz botları vardı; nihayet Eugène saat iki buçukta siyah elbise giymişti, Maxime'in sırtında ise belini zarafetle sıkan ve kendisini güzel bir kadına benzeten bir redingot vardı. Charente'ın zeki çocuğu bu ince ve boylu, açık renk gözlü, soluk tenli ve öksüzleri mahvetmeye kaadir bir adam olan dandy'ye[1] kıyafetin temin ettiği tefevvuku hissetti. Madam de Restaud Eugène'in cevabını

(1) İngilizcede bir nevi kibar züppe.

beklemeden, kendisine bir kelebek manzarası verecek şekilde elbisenin eteklerini havalandırarak, kanadlı gibi öteki salona koştu ve Maxime onu takibetti. Eugène de hiddet içinde Maxime'le kontesi takibetti. Büyük salonun ortasında, ocağın hizasında bu üç şahsiyet karşı karşıya gelmiş bulundular. Bu menfur Maxime'i rahatsız edecegini talebe biliyordu. Fakat Madam de Restaud'u hiddetlendirmek bahasına da olsa dandy'yi rahatsız etmek istiyordu. Onu Madam de Beauséant'nın balosunda görmüş olduğunu birdenbire hatırlayınca Maxime'in Madam de Restaud için ne olduğunu keşfetti ve büyük sersemlikler yaptıran yahut büyük muvaffakiyetler elde ettiren genç cüretle kendi kendisine: — işte rakîbım, onu yenmek isterim, dedi.

İhtiyatsız delikanlı! Kont Maxime de Tailles'ın kendisini tahkir ettirdiğini, düello ilk önce ateş ettiğini ve düşmanın öldürdüğünü bilmiyordu. Eugéne usta bir avcı idi, fakat bir silâh taliminde yirmi iki bebekten daha yirmisini devirmiş değildi. Genç kont ateş kenarında bir koltuğa kendini attı, maşayı aldı ve o kadar şiddetli, o kadar abus bir eda bir ocağı karıştırdı ki, Anastasie'nin güzel yüzün birden bire karardı. Genç kadın Eugéne'e doğru döndü ve «Niçin kalkıp gitmiyorsunuz?» sözünü pek iyi söylenip sonra soğuk nazarlardan biriyle ona baktı. Böyle bakışlar karşısında terbiyeli insanlar, çıkış cümleleri demek icabeden cümleleri derhal söylemesini bilirler.

Eugéne zarif bir eda takındı ve dedi ki:

— Sizi biran evvel görmek istiyordum, çünkü...

Sözü yarıda kaldı. Bir kapı açıldı. Avluda görünen arabayı idare eden bay birdenbire, şapkasız olarak görüdü, kontesi selâmladı, endişeli bir şekilde Eugéne'e baktı ve elini uzatarak, kardeşçe bir ifade ile, Maxime'e «Bonjur» dedi. Bu kardeşçe ifade Eugéne'i pek hayrete düşürdü. Taşralı delikanlılar üçüzlü hayatın ne kadar hoş olduğunu bilmezler.

Kontes talebeye kocasını göstererek: — Mösyö de Restaud, dedi.

Eugéne büyük bir hürmetle eğildi.

Kontes devam ederek ve Eugéne'i Restaud kontuna takdim ederek dedi ki: — Mösyö, Madam la Vikontes de Beauséant'ın Marcillac'lar vasıtasiyle akrabası olan Mösyö de Rastignac'tır. Kendisini Vikontesin son balosunda tanımakla bahtiyar oldum.

Madam la Vikontes Beauséant'ın Marcillac'lar vasıtasıyle akrabası! Bir ev sahibesinin evinde ancak seçkin kimseler bulunduğunu ispat etmekten duyduğu bir gurur neticesi olarak kontesin âdeta tumturaklı bir eda ile söylediği bu sözler fevkalâde bir tesir hâsıl ettiler. Kont soğuk bir şekilde merasimperver edasını bırakıp talebeyi selâmladı.

— Sizinle tanışabilmiş olmaktan pek memnumum Mösyö, dedi.

Kont Maxime de Trailles ile Eugéne'e doğru endişeli bir nazar attı ve küstah edasını birdenbire bıraktı. Bir ismin kudretli müdahelesinin mahsulü olan bu sihirli değnek darbesi cenuplunun beyninde otuz hücreyi birden açtı ve hazırlamış olduğu zeki sözleri kendisine hatırlattı. Âni bir ışık, henüz kendisine karanlık olan Paris yüksek cemiyetini aydınlık bir hava içinde görmesine müsaade etti. Vauquer pansiyonu, Goriot Baba şimdi düşüncelerinde çok uzakta idiler.

Restaund kontu Eugéne'e: — Marcillac'ların nesilleri münkarizdir, sanıyorum, dedi.

Eugéne cevap verdi: — Öyledir, Büyük amcam Şövalye de Rastignac Marcillac ailesinin son ferdi olan bir kızla evlenmiştir. Ancak bir kızı doğdu, o kız da Madam de Beuséant'ın annesidir ve Mareşal de Clarimbault ile evlenmiştir. Biz Rastignac'ların küçük koluyuz ve büyük amcam Visamiral kralın hizmetinde bütün servetini kaybetmiş olduğu için gayretle fakiriz. İhtilâl hükümeti Hint kumpanyasını tasfiye ederken alacaklarımızı tanımak istemedi.

— Büyük amcamız 1789 dan evvel *Vengueure*'e kumanda etmiyorlar miydi?

— Evet, ediyordu.

— O halde *Warwick*'e kumanda etmekte olan büyük babamı tanımışlardır.

Maxime Madam de Restaud'ya bakarak hafifçe omuzlarını silkti ve «Eğer bununla şimdi bahriyeden bahse başlarsa mahvolduk» der gibi bir tavır aldı. Anastasie Mösyö de Trailles'in bakışını anladı. Kadınların malik oldukları nefse hâkimiyet kudretiyle gülümsiyerek şunları söyledi:

— Gelin Maxime, sizden bir şey istiyeceğim. Efendiler, sizi *Warwick*'le *Vengeur*'de beraberce seyrana bırakacağız..

Ayağa kalktı ve kendisiyle beraber küçük salonun yolunu tutan Maxime'e sinsi bir istahza dolu bir işaret yaptı. Bu gayri resmî çift henüz kapıya varmıştı ki, konut Eugéne ile müsahabesini kesti.

Sıkılmış bir halde bağırdı: — Anastasie, gitmeyin azizem. iyi biliyorsunuz ki...

Kontes sözünü keserek: — Geliyorum, geliyorum; Maxime'e yaptırmak istediğim şeyi söylemek için bir dakika kâfi, dedi.

Pek çabuk da döndü. Kontes keyiflerine göre hareket edebilmek için kocalarının mizacına dikkat etmeye mecbur olup kıymetli bir emniyeti kaybetmemek üzere fantazilerinin nereye kadar gidebileceğini tâyin etmesini bilen, bu sebeple de hayatın küçük şeylerede onları müşkül durumlara asla düşürmiyen kadınlardandı ve kontun sesindeki ihtizazlardan yan salonda kalmanın hiç

isabetli bir hareket olmıyacağını anlamıştı. Bu can sıkıcı hallere Eugéne sebepti. Kontes talebeyi infial dolu bir eda ve işaretle Maxsime'e gösterdi ve Maxime konta, karısına ve Eugéne'e pek tarizli bir eda ile:

— Dinleyin, iş halindesiniz, sizi rahatsız etmek istemem, Allaha ısmarladık, dedi.

Ve ayrıldı.

Kont: — Maxime, kalsanıza canım! diye bağırdı.

Eugénele kontu bir kere daha yalnız bırakarak Maxime'in arkasından yandaki salona gitmiş olur kontes kendisine: — Akşam yemeğine gelin, dedi.

Mösyö de Restaud'un Eugéne'i yolcu edeceğini zannettikleri müddet bu salonda kaldılar.

Rastignac Kendilerinın kahkahalarla gülüştüklerini, konuştuklarını duyuyordu, bazan sustuklarını fark ediyordu; fakat kontesi tekrar görmek ve Goriot Baba ile münasebetinin ne olduğunu anlamak için muzip talebe Mösyö de Restaud'ya nükteler yapıyor, kendisini pohpoluyor yahut münakaşalara sokuyordu. Aşikâr bir surette Maxime'e âşık olan bu kadın, kocasına hâkim olup ihtiyar uncu ile gizli bir bağı bulunan bu kadan kendisine pek esrarlı bir mahlûk gibi geliyordu. Bu sırra nüfuz etmek istiyor, bütün Paris'i şahsında toplıyan bu kadın üzerinde bu

sayede mutlak blir saltanat temin edeceğini umuyordu.

— Anastasie! diyerek kont karısını yeniden çağırdı. Konttes delikanlıya dedi ki: — Ne yapalım Maxime'çiğim, boyun eğmek lâzım, bu akşama...

Maxıme kulağına eğilerek dedik ki: — Bu küçük delikanlıya kapınızı kapıyacağını umarım Nasie. Elbisenizin göğsül açıldıkça gözleri kömür gibi tutuşuyordu. Size ilânı aşk edecek, sizi dile getirecektir. Beni de kendisini öldürmeye mecbur edeceksiniz.

Kontes: — Ne münasebet, Maxime! dedi. Bu küçuk talebeler bilâkis mükemmel birer paratoner değil midirler? Hem ben Restaud'yu kendisine düşman ederim.

Maxime kahkaha ile güldü ve kontes arkasında bulunduğu halde yürüdü. Kadın onun arabaya binişini, atını şahlandırıp kamçısını sallayışını görmek üzere pencerede kaldı. Büyük avlu kapısı kapandıktan sonra salona döndü

İçeri gırdiği zaman kont kendisıne bağırdı: — Biliyormusunuz dostum, mösyönün ailesinin bulunduğu arazi Charente üzerinde, Verteuil'e yakın. Mösyönün büyük amcasiyle dedem tanışırlarmış.

Kontes alâkasız bir eda ile: — Tanışıp bir memlekette bulunduğumuza pek memnun oldum, dedi.

Eugéne yavaş bir sesle: — Hem aşinalığınız tahmininizden fazla, diye mukabele etti.

Kontes birden: — Nasıl? dedi.

Talebe devam etti: — Şimdi evinizden aynı pansiyonda kapı kapıya oturduğumuz bir Mösyönün, Goriot Babanın çıktığını gördüm.

Ateşi karıştırmakta olan kont bu *baba* lâkabı üzerine sanki ellerini yakmış gibi maşayı ateşe atarak ayağa kalktı.

— Mösyö Goriot diyebilirdiniz, mösyö! diye bağırdı.

Kocasının hiddetini görerek kontes ilk önce sarardı, sonra kızardı ve güç bir duruma düşmüş göründü. Tabiî kılmak istediği bir sesle ve yapma bir lâkaytlık edasiyle — Kendisini daha çok sevdiğimiz birini tanımak kabil değildir, cevabını verdi.

Sözünde devam etmedi, sanki içinde bir heves uyanıyormuş gibi piyanosuna baktı ve: — Musikiyi sever misiniz mösyö? dedi.

Kızarmış ve büyük bir ahmaklık ettiğini sezmekten sersemlemiş olan Eugéne: — Çok severim, cevabını verdi.

Kontes doğru piyanosuna gidip bütün tuşlarına aşağıdaki *ut*'dan yukarıdaki *fa*'ya kadar bir Rrrrah! Sesi çıkaracak şekilde kuvvetle dokunurken âdeta bağırdı:

— Şarkı söyler misiniz?

— Hayır Madam.

Restaud kontu aşağı yukarı geziniyordu.

— Yazık, kendinizi büyük bir muvaffakıyet vasıtasından mahrum etmişsiniz! Kontes şarkı söylemeye başladı: — *Ca-aro,ca-a-a-ro,ca-a-a-a-ro,-non du-bi-ta-re.*

Goirot Baba'nın adını telâffuz etmekle Eugéne sihirli bir değnek darbesi indirmiş, fakat bunun tesiri «Madam de Beauséant'ın akrabası» sözleriyli indirdiği darbenin yaptığı tesirin zıddı olmuştu. Eski ve güzel şeyler toplamaya meraklı bir adamın evine bir teveccüh eseri olarak alındıktan sonra heykel başları dolu bir dolaba dikkatsizlik eseri olarak çarpıp bu başlardan kırıkları iyi yaptırılmamış üç dördünü düşüren bir adam vaziyetinde bulunuyordu. Kendisini bir uçuruma fırlatacak bir hale gelmiş olduğu söylenebilirdi. Madam de Restaud'nun yüzü sert ve soğuk, lâkaytleşmiş gözleri zavallı talebenin gözlerinden kaçıyordu.

Eugéne dedi ki: — Madam, Mösyö de Restaud ile konuşulacak şeyleriniz var, tazimlerimi kabul edin ve müsaade buyurun da...

Kontes Eugéne'i bir jeste durdurarak istical ile: — Her gelişinizle bize, Mösyö de Restaud ile bana pek büyük bir zevk vereceğinize emin olunuz, demekle istical gösterdi. Eugéne çifti derin

bir selâmla selâmladı ve ısrarlarına ragmen dış salona kadar Mösyö de Restaud kendisine refaket etti.

Kont Maurice'e: — Mösyönün her gelişinde ne madamın ne de benim evde bulunmadımızı söylersiniz, diye tembih etti.

Eugéne binek taşına ayağını atınca yağmurun yağdığını gördü.

Kendi kendine dedi ki: — Meğer buraya sebebini de şumulünü de bilmediğim bir çamı devirmeye gelmişim, üstelik de elbisemle şapkamı berbat edeceğim. Hukuk derslerine çalışmak üzere bir köşede kalmalı, ancak sert bir hâkim olmayı düşünmeliyim. Kibar âlemine nasıl devam edebilirim ki orada münasip manevralar yapabilmek için bir sürü şey, arabalar, boyanmış botlar, elzem aletler, altın köstekler, sabahtan giyilmek üzere beyaz geyik derisinden altı franklık eldivenler ve akşamları daima sarı eldivenler gerek? Hay gidi Goriot baba olacak ihtiyar maskara hay!

Sokak kapısına vardığı zaman yeni evliler taşımış bulunması icabeden ve patronundan birkaç kaçak seferin parasını çalmayı pek istiyen bir kira arabası kendisini şemsiyesiz, siyah elbise, beyaz yelek, sarı eldivenler ve cilâlı ayakkaplarla görerek işaret etti. Eugéne bir delikanlıyı girdiği uçurumun derinliklerine-orada hayırlı bir netice bulacağı umudu ile-gittikçe daha çok dalmaya

sevk eden derin gazaplardan birine düşmüş bulunuyordu. Arabacının sorusuna bir baş işaretiyle muvafak etti. Portakal çiçeği taneleriyle gelin teli parçalarının içine evlilerin binmiş oldukları şehade ettikleri arabaya girdi.

Beyaz eldivenleri derhal çıkarmış bulunan arabacı:

— Mösyö nereye gidiyor? diye sordu.

Eugéne kendi kendine dedi ki: — Vallahi mademki batıyorum, bu batışın hiç değilse bir hayır olsun? «Yüksek sesle ilâve etti:» — Beauséant konağına gidin.

Arabacı: — Hangisine? dedi.

Bu Eugéne'i şaşırtan tarikulâde bir söz oldu. Bu yeni şık iki tane Beuséant konağı olduğunu, kendisini hiç düşünmiyen hısım akrabası bakımından ne kadar zengin bulunduğunu bilmiyordu.

— Beauséant vikont, sokağı...

Arabacı onun sözünü kesıp başını sallıyarak: — Grenelle sokağı, dedi, "Basamağı kaldırarak ilâve etti: — Çünkü Saint-Dominique sokağında da Beauséant kontunun ve Markisinin konakları vardır.

Eugéne ters bir eda ile: — Biliyorum, dedi.

Şapkasını arabanın içinde karşı tarafa fırlatarak kendi kendine dedi ki: — Bugün demek

bütün dünya benimle eğleniyor! işte bir kral cizyesine mal olacak bir keyf. Fakat hiç değilse sözde akraba olan hanıma yapacağım ziyaret asılzadeliğe fevkalâde yaraşacaktır. Goriot Baba olacak ihtiyar namussuz bana şimdiden on franga patladı. Adam sen de, başıma gelene Madam dö Beauséant'a anlatacağım, kendisini belki de güldürürüm. Bu kuyruksuz ihtiyar fare ile bu güzel kadın arasındaki günahkâr münasebetlerin sırrı her halde malûmudur. Bana pek zahmetlere mal olacak tesiri veren bu ahlâksız kadına başımı çarpacak yerde akrabanın teveccühünü kazanmak daha hayırlı. Eğer güzel Vikontesin ismi bu kadar kudretli ise şahsının ağırlığı ne olabilir? Yükseğe baş buralım. İnsan gökte bir şeye hücum edince Allahı hedef tutmalı!

Bu sözler Eugéne'in içinde yüzdüğü bin bir düşüncenin kısa tarifidir. Yağmurun yağdığım görerek biraz sükûn ve huzura erdi. Kendinde kalan kıymetli beşer franklardan ikisini telef ettiğine göre bunların elbisesini, botlarını ve şapkasını muhafaza uğrunda kullanılacaklarını düşündü. Arabacısının: «Lûtfen kapıyı açın!» diye bağırmasını sevinçli bir his içinde duydu. Sırmalı al elbise giymiş bir kapıcı konağın dış kapısının rezelerini öttürdü ve Rastignac arabasının kemerli kapının altından geçişini, avluda dolaşışını ve binek taşının saçağı altında duruşunu tatlı bir hazla takibetti. Kırmızı kenarlı bol bir mavi

kaput giymiş olan arabacı gelip araba basamağını açtı. Arabadan inerken Eugéne avlu sütunlarının altından boğuk gülmeler geldiğini duydu. Üç dört uşak bu âdi düğün arabasiyle eğlenmişlerdir. Bu sırada da avluda, kulaklarına güller takılı, gemlerini ısıran ve pudralı, kravatı itinali bir arabacının kaçmak istiyorlarmış gibi dizginlerinden sımsıkı tuttuğu iki ateşli beygir koşulu bir zarif kupa arabası gördü, ve Paris'in bu en zarif kupa arabalarından biriyle kendi altınaki arabayı mukayese ettiği sırada duyduğu bu gülüş talebeyi aydınlattı., Chaussée d'Antin'de, Madam de Restaud'nun avlusunda yirmi altı yaşındaki adamın iki tekerlekli ve tek beygirli narin arabası bulunuyordu. Saint-Germain semtinde büyük bir asîlin lüksü, otuz bin frangın ödiyemiyeceği bir at araba bekliyordu.

Paris'te meşgul olmıyan pek az kadına tesadüf edebileceğini ve bu kraliçelerden birini ele geçirmeye kanını vermenin de yetmiyeceğini biraz geç anlıyan Eugéne kendi kendine: — İçerdeki de kim! Hiç şüphe yokki akrabamın yanında da Maxime'i var, dedi.

Binek taşının basamaklarını ruhunda ölümle çıktı. İlerleyince camlı kapı açıldı; uşakları kaşağılanan eşekler kadar ciddî buldu. Kendisinin de bulunduğu o balo Beauséant konağının ilk katındaki büyük merasim salonlarında verilmişti. Davetle balo arasında akrabasına bir ziyarette bu-

lunmadığı için, Madam de Beauséant'nın hususi dairesine henüz girmemişti; bu sebeple seçkin bir kadının ruhunu ve yaşayış tarzını haber veren şahsi zarafetin bedialarını ilk defa olarak görecekti. Bu etüt, Madam de Restaud'nun salonu kendisine bir mukayese unsuru temin ettiği için büsbütün alâka verici bir mahiyet alıyordu. Saat dört buçukta Vikontes görülebilirdi. Beş dakika önce olsa akrabasını kabul etmezdi. Onun Paris salonlarında her gece kulaktan kulağa anlatılan o değişik hikâyelerin birini teşkil eden şifahi hal tercümesinden haberi olmıyan ve muhtelif Paris etiketlerine dair bir şey bilmiyen Eugéne, çiçeklerle dolu, beyaz renkli, basamakları yaldızlı, halısı kırmızı bir merdivenden Madam de Beauséant'nın yanına götürdü.

Vikontes üç yıldan beri en meşhur ve en zengin Portekiz asılzadelerinden biriyle, Ajuda-Pinto Marksiyle Münasebette idi. Bu, biribirlerine bağlanmış bulunanların arada bir üçüncü şahsa tahammül edemiyecek derecede lâtif buldukları mâsum bağlanışlardan biriydi. Vikont de Beauséant da Bu gayrı resmî evliliğe istiyerek veya istemiyerek hürmet etmek suretiyle halka bizzat örnek olmuş bulunuyordu. Bu dostluğun ilk günleri esnasında Vikontesi saat ikide görmeye gelenler Ajuda-Pinto Markisin orada bulmuşlardı. Pek yakışıksız bir hareket olacağı için kapısını kapamaktan âciz olmakla beraber Madam de

Beauséant gelenleri o kadar soğuk kabul ediyor ve perdenin kornişini o derecede dikkat ve önemle seyre dalıyordu ki, kendisini ne kadar rahatsız ettiğini herkes anlıyordu. Saat iki ile dört arasında kendisini ziyaret ederse insanın Vikontesi rahatsız ettiği Paris'te bilinince, Madam de Beauséant mutlak bir yalnızlık içinde kaldı. Vikontes Bouffon'lara yahut operaya Mösyö de Beauséant ve Mösyö d'Ajuda-Pinto ile beraber gidiyordu; fakat kendilerini yerleştirdikten sonra yaşama kaidelerini bilir ve bunlara riayet eden bir adam sıfatiyle Mösyö de Beauséant karısı ile Portekiz'liden daima ayrılıyordu. Mösyö d'Ajuda evlenecekti. Rochefiyde'lerden bir kız alıyordu. Yüksek âlemde bir tek kişi bu izdivacı henüz bilmiyordu, bu kimse Madam de Beauséant'dı. Kadın dostlarından birkaçı kendisine müphem bir şekilde bundan vakaa bahsetmişlerdi. Kıskanılan bir saadeti dostlarının bozmak istediklerini sanarak o buna gülmüştü. Halbuki askılar çıkacaktı. Bu izdivacı Vikontese haber vermeye gelmiş olduğu halde güzel Portekizli henüz tek söz söylemeye cüret edememişti. Niçin mi? Şüphe yok ki hiçbir şey bir kadına böyle bir *ültimatom* bildirmekten güç değildir. Bazı adamlar düello alanında, kalplerine bir kılıçla tehdideden bir adam karşısında, iki saat müdet mersiyeler söyledikten sonra ölü tavrı takınıp ayrılmak için tuz istiyen bir kadın karşısında olduğundan daha rahat kalırlar. Bu

sebeple de Mösyö d'Ajuda-Pinto diken üzerinde bulunuyor ve Madam de Beauséant'nın bu havadisi yine öğreneceğini, kendisine yazacağını, bu aşk kaatiliğini yazı ile yapmanın dille yapmaktan daha kolay olacağını kendi kendine söyliyerek çıkmak istiyordu. Vikontesi'in uşağı. Eugéne de Rastignac'ı haber verdiği zaman Ajuda-Pinto Markisi sevinçten titredi. Şunu iyi bilin ki, seven bir kadın zevke çeşitler temin etmekten ziyade kendine şüpheler hak etmekte meharetlidir. Kendisinden ayrılacağı sıradaki bir hareketin mânasını, Virgile'in atının aşkı bildiren uzak zerrelerini hissedişinden daha çabuk keşfeder Bu sebeple Madam de Beauséant'nın bu gayri ihtiyari, fakat mâsumane müthiş titreyişi keşfetmiş olduğuna tereddüdetmeyiniz. Eugéne biliyordu ki Paris'te hiç kimsenin evine kocanın, karının yahut çocukların hikâyesini dostalar anlattırmadan gitmemek lâzımdır ve, Lehistanda hoş bir ifade ile-ve şüphesiz ki sizi bataklığa saplıyan yanlış bir adımdan kurtarmak için-*Arabanıza beş öküz koşunuz!* dedikleri çam devirmelerinden birini irtikâp etmemek için bu şarttır. Konuşurken vukua gelen felâketlerin henüz Fransa'da hiçbir ismi olmayışı ise, şüphesiz ki dedikoduların azim yaygınlığından dolayı bu kabîl felâketlerin imkânsız farz edilişindendir. Arabasına beş öküzü koşmasına zaman da bırakmıyan Madam de Restaud'nun evinde çamura battıktan sonra, Madam de Beau-

séant'nın evine gelerek yeni çamlar devirmeye girişmek yalnız Eugéne'in kârı olabilirdi. Ancak Madam de Restaud ile Mösyö de Traille'ı fevkalâde rahatsız etmekle beraber, Mösyö d'Ajuda'yı müşkülâttan kurtarıyordu.

Eugé'ne lüksün sadece zarafet olmak hissini verdiği şık, gümüşü ve pembe bir salona girdiği zaman Portekizli kapıyı boylamakta acele ederek: «Allaha ısmarladık» dedi.

Madam de Beauséant başını çevirerek ve markiye bir nazar atarak dedi ki: — Akşama yine buluşacak değil miyiz? Bouffon'lara gitmiyor muyuz?

Öteki, eli kapının tokmağında: — Ben gelemiyeceğim, dedi.

Madam dö Beauséant yerinden kalktı. Eugéne ayakta, fevkalâde bir zenginliğin şâşaalarından serseme dönüp Arap masallarının hakikatine inanır ve kendisini fark bile etmiyen bu kadının huzurunda nereye sokulacağını bilemezken, markiyi yanına çağırdı. Vikontes sağ elinin şahadet parmağını kaldırmıştı ve güzel bir hareketle markiye karşısında bir yer gösteriyordu. Bu harekette aşkın o kadar şiddetli bir istibdadı oldu ki, marki kapının tokmağını bıraktı ve geldi. Eugéne kendisine gıpta ile baktı.

«İşte kupa arabalı adam! Fakat bir Paris kadınının bakışını elde etmek için insanın cıva

gibi atları, hususi elbiseli uşakları ve avuç dolusu altını mı olmak lâzım?» diye düşündü.

Lüks şeytanı ona ihtirası aşıladı, para kazanmak hırsı varlığını sardı, altın susuzluğu boğazını kuruttu. Eline üç ay da bir yüz otuz frank geçiyordu. Babası,annesi, erkek kardeşleri, kızkardeşleri hepsi birden ayda ancak iki yüz frank harcıyorlardı. Bugünkü vaziyetiyle varılması icabeden gaye arasındaki bu süratli mukayese kendisini büsbütün şaşkına çevirdi.

Vikontes Portekizliye gülerek: — Italyanlar tiyatrosuna niçin *gelmiyorsunuz?* dedi.

— Bir iş var da. İngiliz sefirinde akşam yemeği yiyeceğim.

— Bu işi bırakırsınız.

Bir erkek aldatınca yalan üstüne yalan yığmaya mecburdur. Mösyö d'Ajudo bunun üzerine gülerek: — Bunu istiyor musunuz? dedi.

— Tabiî istiyorum.

Portekizli aşka her hangi bir kadını tatmin edecek olan mânalı bakışlardan bir bakışla bakarak: — İşte bu söze kendimi muhatap etmek arzusunda idim, dedi.

Vikontes'in eline aldı, öptü ve gitti.

Eugéne elini saçlarından geçirdi ve Madam de Beauséant'nın kendisini hatırlıyacağını umarak selâm vermek üzere eğilip büküldü, fakat

Vikontes birdenbire dışarı fırladı, koridora hücum etti, pencereye koşarak arabaya bindiği sırada Mösyö d'Ajuda'ya baktı; kulak verdi ve kapıdaki uşağın arabacıya: «Mösyö dö Rochefide'in evine» dediğini duydu.

Bu sözler ve Mösyö d'Ajuda'nın arabasına giriş tarzı kadın için şimşek ve yıldırım oldu ve öldürücü korkulara şikâr bir halde dönüp geldi. Kibar âlemindi en büyük felâketler bundan ibarettir. Vikontes yatak odasına girdi, bir masanın önüne geçti ve eline güzel bir kâğıt aldı.

«Mademki yemeği İngiliz sefaretinde değil de Rochefide'lerde yiyorsunuz, bana izahat borçlusunuz, sizi bekliyorum.» diye yazdı.

Eline gelen titremenin okunmaz bir hale soktuğu birkaç harf yazdıktan sonra «Claire de Bourgogne» demek istiyen bir C koydu ve zile bastı.

Derhal gelen uşağına dedi ki: — Jacgues, saat yedi buçukta M. de Rochefide'in evine gidersiniz, orada Ajuda Markisini istersiniz. Eğer Mösyö lö Marki orada ise bir cevap istemeksizin bu tezkereyi kendisine verirsiniz. Eğer yoksa döner ve mektubumu bana getirirsiniz.

— Madam la Vikontesin salonunda bir misafiri var.

Madam de Beauséant: — Ah sahih! diyerek kapıyı açtı.

Eugéne kendisini pek müşkül bir durumda hissetmeye başlamıştı. Nihayet Vikontesi gördü ve onun: «Affedersiniz Mösyö, bir kelime yazmam lâzımdı: şimdi tamamiyle sizinim.» derken sesindeki teessür delikanlının kalbini rikkate getirdi.

Vikontes ne dediğini bilmiyor, çünkü şöyle düşünüyordu: «Demek ki Matmazel de Rochefide'le evlenmek istiyor ha? Fakat kendisi serbest midır ki evlenecek? Yarın bu izdivaç bozulacaktır, yoksa ben... yok hayır, yarın böyle bir mesele kalmıyacaktır.» Onun deminki sözlerine Eugéne cevap vererek: — Kuzinim, diye başladı.

Vikontes küstahlığı talebeyi donduran bir bakış atarak: — Ne? dedi.

Eugéne bu «ne?» nin mânasını anladı. Üç saatten beri o kadar çok şey öğrenmiştik ki, tetik üzerinde duruyordu.

Kızarak: — Madam, diye tekrar söze girişti.

Tereddütleri, sonra devam ederek dedi ki: — Affedin beni, o kadar çok himayeye ihtiyacım var ki biraz akrabalığın hiç ziyanı olmazdı.

Madam dö Beauséant gülümsedi, fakat mahzun gülümsedi; yaşadığı havada felâketin homurdandığını şimdiden hissediyordu

— Eğer ailemin içine bulunduğu vaziyeti bilseydiniz, himaye ettikleri delikanlıların içinde bulundukları zorlukları dağıtan hayırlı perilerden birinin rolünün oynamak hoşunuza giderdi.

Vikontes gülerek: — Peki halazade, size ne gibi bir hayrım dokunabilir? dedi.

— Bilir miyim ben? Zamanın gölgeleri içinde kaybolan bir hısımlık bağı ile size bağlı olmak da bütün bir ikbaldir. Beni şaşırttınız; size ne söylemeye gelmiş olduğumu bilmiyorum. Siz Paris'te tanımış olduğum yegâne insansınız... Beni eteğinize bağlamak istemenizi ve sizin için ölebilir bir zavallı çocuk gibi kabul etmemizi sizden rica edecek, hem de bir şey danışacaktım

— Benim için bir adam öldürür mü idiniz?

Eugéne — İki adam öldürürüm, dedi.

Bir iki yaşı gözlerinde hapsederek Vikontes dedi ki — Çocuk! Evet siz bir çocuksunuz! Evet siz bir çocuksunuz. Siz sevince yürekten seveceksiniz!

Eugéne «Hem de ne türlü!» demek istiyen bir eda ile başını salladı.

İkbal hırsiyle verilmiş olan bu cevaptan dolayı Vikontes talebeye karşı şiddetli bir alâka duydu. Cenuplu hesapla hareket etmeye başlamış bulunuyordu. Madam de Restaud'nun mavi saloniyle Madam de Beauséant'ın pembe salonu arasında, iyi öğrenilip tatbik olunduğu taktirde her şeye insanı sevk eden içtimai yüksek bir hukuk teşkil ettiği halde kendisinden bahsolunmıyan *Paris hukuku*'na ait üç yıllık tahsili bitirmiş bulunuyordu.

Dedi ki: — Söyliyeceğimi hatırladım. Madam de Restaud balonuzda dikkatimi çelbetmişti, bu sabah kendisinin evine gittim.

Madam de Beaséant gülümsiyerek: — Onu müşkil bir vaziyete sokmuş olacaksınız dedi.

— Evet, eğer bana yardımınızı reddederseniz ben dünyayı kendi aleyhine çevirecek bir cahilim! Zannediyorum ki, Paris'te meşgul olmıyan genç, güzel zengin ve zarif bir kadına tesadüf etmek çok zor. Sizlerin anlatmayı o kadar iyibildiğiniz şeyi: hayatı bana öğretecek bir kadına muhtacım. Her yerde bir Mösyö de Trailles bulacağım. Ben size bir muammanın mahiyetini sormak ve orada yaptığım bir ahmaklığın nev'ini ve cinsini bana söylemenizi sizden rica etmek için gelmiştim. Bir babadan bahsettim ki...

Uşak içeri girdi talebenin sözünü keserek: — Madamla düşes de Langeais, dedi ve Eugéne fevkalâde canı sıkılmış bir adam jesti yaptı.

Kontes yavaş sesle dedi ki: — Eğer muvaffak olmak isterseniz evvelâ hislerinizi bu kadar açığa vurmayınız.

Sonra ayağa kalkarak ve düşese doğru giderek: — Oo bonjur sevgilim, dedi. Onun ellerini bir kızkardeşe göstereceği sevgi heyecanlariyle sıktı. Düşes de bu okşanmalara en tatlı nüvaziş-lerle mukabele etti.

Rastignac kendi kendisine dedi ki: — İşte iki iyi dost. Bu tarihten itibaren iki hamim olacak. Bu kadınların aynı insanları sevmeleri lâzım, düşes de şüphesiz beni himaye edecektir.

Madam de Beauséant: — Sizi görmek saadetini hangi lûtuflar düşünceye borçlu bulunuyorum, sevgili Antoinette'im? diye sordu.

— Mösyö d'Ajuda-Pinto'nun Mösyö de Rochefide'in evine girdiğini gördüm de, yalnız olduğunuzu düşündüm.

Madam de Beauséant dudaklarını ısırdı, kızarmadı, bakışı aynı kaldı, düşes o uğursuz sözleri söylerken alnına âdeta daha huzur geldi.

Düşes Eugéne'e dönerek: — Meşgul olduğunuzu bilseydim, diye ilâve etti.

Vikontes dedi ki: — Mösyö akrabamdan Mösyö Eugéne de Rastignac'tır. (Ve ilâve etti:) — General de Montriverau'dan haber alıyor musunuz? Sérizy dün bana kendisinin hiç görülmediğini söyledi. Bugün size geldi mi?

Fevkalâdt âşık olduğu Mösyö de Montriveau tarafından terk edildiği söylenen düşes bu sualdeki iğneyi yüreğinde hissetti ve: — Dün Elysée'de (1) idi, cevabını verirken yüzü kızardı...

---

(1) Romanın geçtiği tarihte krallığın ikinci veliahtı olan prensle karısı tarafından işgal edilmekte olan meşhur saray.

Madam de Beauséant: — Hizmette mi di? diye sordu

Bakışları ile şeytanet dalgaları saçarak düşes sözüne devamla: — Clara, Mösyö d'Ajuda-pinto ile matmazel de Rochefide'in evlenme kâğıtlarının yarın askıya konduğunu şüphesiz ki biliyorsunuz? diye sordu.

Bu darbe çok şiddetli idi, Vikontes sarardı ve gülerek cevap verdi.

— Ahmaklara söz sermayesi olan bir riayet M. d'Ajuda Portekizin en güzel isimlerinden birini Rochefide'lere neden götürsün? Rochefide'ler daha dün asîller sırasına sokulmuş kimselerdir.

— Fakat Berthe'in iki yüz bin lira iradı olacağı söyleniyor.

— Mösyö d'Ajuda böyle hesaplarda bulunmıyacak kadar zengindir.

— Evet ama, sevgilim, Matmazel de Rochefide pek hoş bir kız.

— Ya?

— Velhasıl marki bu akşam orada yemekte, şartlar tesbit edilmiş. Olan biten hakkında bu derece az bilginiz bulunması beni çok hayrete düşürüyor.

Madam de Beauséant dedi ki: — Yine bir pot mu kırdınız mösyö? — Sevgili Antoinette bu zavallı çocuk bizim âlemimize o kadar yeni atılmış-

tır ki, söylediğiniz şeylerden hiçbir şe anlamıyor. Kendisine karşı lûtufkâr olun, bu bahis hakkında konuşmayı yarına bırakalım. Hem yarın her şey resmî olacaktır, siz de pek emin bir halde yarı resmî olabilirsiniz.

Düşes Eugéne'in üzerine, bir adamı ayaklarından başıma kadar kaplıyan. yamyassı eden ve sıfır haline koyan küstah bakışlardan birini fırlattı.

Zekâsı kendisine oldukça yardım eden ve bu iki kadının muhabbeti cümleleri altında saklanmış ısırıcı tariz ve istihzaları keşfetmiş bulunan talebe dedi ki: — Madam de Restaud'nun kalbine bilmeden bir bıçak sapladım madam. Bilmeden, işte kabahatim, Size yaptıkları fenalığın mahiyetini bilen kimselerle görüşmekte devam eder ve hattâ kendilerinden belki de korkarsınız. Halbuki yaranın derinliğini bilmeden yaralıyana bir ahmak, hiçbir şeyden istifade etmesini bilmiyen bir sersem nazariyle bakılır, herkes de kendisini istihkar eder.

Madam de Beauséant telebeye büyük ruhların içine aynı zamanda minnettarlık ve vakar koymasını bildikleri bakışlardan biriyle baktı. Bu bakış, kıymetini ölçmek için düşesin attığı mezat memuru bakışında gencin yüreğinde açılmış yaraya da teskin edici bir merhem hizmetini gördü.

Eugéne devam ederek dedi ki: — Halbuki kont de Restaud'nun teveccühünü de kazanmış-

tım... (Aynı zamanda çok mütevazi ve biraz müstehzi bir eda ile düşese dönerek:) — Çünkü henüz pek kimsesiz, pek fakir bir zavallı talebeden başka bir şey olmadığını size söylemeliyim madam, dedi.

— Bunu söylemeyin Mösyö de Rastignac. Biz kadınlar hiç kimsenin istemediği bir kimseyi hiçbir zaman istemeyiz.

Eugéne dedi ki: — Söylememde hiçbir beis yok, henüz ancak yirmi iki yaşındayım, insan yaşının felâketlerine tahammül etmeyi bilmelidir. Esasen ben günahlarımı söyleme mevkiindeyim ve günahlarımı söylemek için daha güzel bir yerde diz çökülemez. Bir başka yerde yeniden günah çıkarmak üzere burada insan günaha girebilir.

Dine bir tecavüz olan bu sözlere karşı düşes soğuk bir eda ile ve bunlardakı zarefetsizliği belirterek Vikontese: — Mösyö arazisinden yeni gelmiş, dedi.

Madam de Beauséant samimîyetle hem akrabasının hem düşesin hallerine güldü.

— Evet sevgilim, yeni geldi, hem de kendisine ince zevk aşılıyacak bir mürebbiye arıyor.

Eugéne dedi ki: — Hoşunuza giden şeylerin esrarını bilmeyi istemek tabiî değil midir madam la düşes? «Kendi kendine de: bir berber ağzından çıkacak cümlelerde onlara hitabettiğimde hiç şüphem yok,» diye düşündü.

Düşes dedi ki: — Fakat zannediyorum ki Madam de Restaud Mösyö de Trailles'in talebesidir.

Eugéne cevap verdi: — Bundan hiç haberim yoktu madam. Bu sebeple de sersemce aralarına girdim. Ne ise, bir müddet sonra koca ile oldukça anlaştım, hanımın da bana bir müddet tahammül edeceğini görüyordum, ne çareki gizli bir merdivenden dışarı çıktığını ve bir koridor nihayetinde kontesi öptüğünü az evvel görmüş olduğum bir adamı tanırım diye kendilerine söyliyeceğim tuttu!

İki kadın: — Bu adam kimdir? dediler.

— Fakir talebe olan benim gibi Saint-Marceau semtinin nihayetinde, ayda iki liraya yaşıyan bir ihtiyar. Herkesin eğlendiği ve kendisine Baba Goriot diye hita ettiğimiz bir betbaht!

Vikontes — Ah ne çocuksunuz, Madam de Restaud bir Matmazel Goriot'dur, diye bağırdı.

Düşes ilâve etti: — Bir şehriyecinin kızı, bir pastacının kızı ile aynı günde huzura takdim edilmiş olan bir kadıncağız. Hatırlamıyor musunuz Clara? Kral gülmeye başlamış ve una dair Lâtince bir söz söylemişti. Insanlar ki, nasıl bu?.. Aynı hamurdan mânasına bir tâbir...

Eugène: — *Ejusdem farince,* dedi.

Düşes: — Evet, aynen böyle, dedi.

Dehşet içinde görünen talebe dedi ki: — Ah babası ha?

— Evet babası. Bu adamcağız kendileri için âdeta deli divane olduğu iki kızın babasıdır, kızlar ise kendisini âdeta inkâr etmişlerdir.

Vikontes Madam dö Langeais'ye bakarak: — İkinci bir Alman ismi taşıyan, kendisine Nucingen baronu denen bir bankerle evli değil midir? Kadının adı Delphine olacak? Operada yan tarafta bir locası olduğu gibi Bouffon'lara da gelen, dikkati celbetmek için de pek yüksek sesle gülen bir sarışın kadın değil mi?

Düşes gülümsiyerek dedi ki: — Fakat size hayranım sevgilim. Bu insanlarla neden bu kadar meşgul oluyorsunuz? Matmazel Anastasie'nin ununa bulanmak için Restaud gibi delice âşık olmak lâzımdı. Oh bu unlardan iyi bir fiyat da temin edecek değildir. Anastasie kendisini mahvedecek olan Mösyö de Trailles'ın ellerinde.

Eugéne — Babalarını inkâr etmişler! diye tekrar ediyordu.

Kontes cevap verdi: — Evet, evet, babalarını inkâr etmişler. Bir baba, öyle iyi bir baba ki kendilerini mükemmel bir şekilde evlendirerek saadetlerini temin etmek üzere her birini rivayete göre beşer yahut altışar yüz bin frank vermiş. Kızlarının eskisi gibi kızları kalacaklarını, onların evlerinde kendisine perestiş edileceğini, türlü ihtimamlara mazhar olacağını sanıp nefsine ancak sekiz on bin franklık bir gelir bırakmış.

Damatları iki yıl içinde onu sefillerin sefili imiş gibi cemiyetlerinden sürüp çıkarmışlar...

Ailenin sâf ve mukaddes duygularıyle kısa bir müdet evvel taze bir hayat kazanmış olan, genç imanların henüz hükmü altında bulunan ve Paris medeniyetinin harb meydanı üzerinde ancak ilk günün idrak eden Eugéne'in gözlerinden birkaç damla yaş aktı. Hakiki teessürler o derecede şâidir ki, bu üç insan bir müddet sükût içinde bakıştılar.

Sonra Madam de Langaeais dedi ki: — Evet doğru, bu pek müthiş gibi geliyor, halbuki bu hali her gün görüyoruz. Buna bir sebep yok mudur? Söyleyin bana azizim, bir damadın ne olduğunu hiç siz düşündünüz mü? Bir damar sizin yahut benim bin bağla bağlanacağımız sevgili küçük mahlûku kendisi için büyüttüğümüz bir adamdır. O küçük sevgili mahlûk ise on yedi sene ailenin sevinci olur, Lamartine'in üslûbu ile beyaz ruhu olur, sonra da belâsı kesilir. Damat denen adam kızımızı bizden aldığı, zaman ailesine o meleği bağlıyan bütün hisleri kalbinde tekmil canlılıklariyle kesmek için aşkını bir balta gibi kullanacaktır. Dün kızımız bizimi her şeydi, kendisi için biz her şeyik; ertesi günü o bizim düşmanımız kesilir. Bu facianın her gün vukua geldiğini görmüyor muyuz? Burada gelin her şeyi oğlu için feda etmiş olan kaynataya karşı fevkalâde küstahtır. Ötede bir damat kaynanasını kovar. Bugünkü haliyle

cemiyette facia olarak ne kaldı diye sorulduğunu duyuyorum. Fakat pek ahmakça işler hali alan izdivaçlarımızdan ayrıca da bu damat faciası korkunçtur. Bu ihtiyar şehriyecinin başına geleni çok güzel anlıyorum. Duymuştum ki bu Foriot...

— Goriot, Madam.

— Evet, bu Moriot ihtilâl esnasında mıntakasının reisi imiş; mahut kıtlığın esrarına vâkıfmış ve ununu kendisine mal olduğundan on misli fazlasına o zamanlar satarak servetini yapmaya başlamış. İstediği kadar para kazanmış. Büyük annemin kâhyası kendisine fevkalâde kârlar temin edecek miktarda un satmış. Bu Noriot da hiç şüphesiz o adamların hep gibi kazancının selâmeti umumiye komitesiyle paylaşırdı. Hatırlıyorum, kâhya büyük anneme tam bir emniyet içinde Grandviliers'de kalabileceğini, çünkü buğdayların mükemmel bir vatandaşlık vesikası olduğunu söylerdi. Fakat kafa kesenlere buğday satan Goriot'nun hayatını tek bir sevginin ihtirası kaplamışmış. Dendiğine göre kızlarına tapan bir adammış. Büyüğünü Restaud hanedanına yükselmiş ikincisini kısal taraftarı geçinir zengin bir banker olan Nucingen Baronuna aşılamış. Takdir edeceğiniz gibi imparatorluğun devamı müddetince iki damat bi ihtiyar ihtilâl adamını evlerinde bulundurmayı mahzurlu görmemişler: Buonaparte (1) ile

(1) Kralcıların Bonaparte'ı tezyif için adını İtalyan aslına sadık kalarak söyledikleri malûmdur. M.

bunda pek de beis yoktu. Lâkin Bourbon'lar avdet edince adamcağız. M. de Restaud'yu ve daha çok bankeri müşkül bir vaziyete sokmuş. Babalarını sevmekte belki de devam eden kızlar hem keçiyi hem lâhanayı, babayı ve kocayı idare etmek istemişler; Toriot'yu misafirlere yokken eve almışlar; bunun için gûya muhabbetten ileri gelen vesileler icadetmişler. «Filân gün gelin babacığım, daha iyi olur, çünkü başbaşa kalırız!» tarzında sözlerle onu ancak bazı günler evlerine sokmuşlar. Dostum, benim itikadımca derin duyguların gözleri ve bir idrakleri vardır... Adam damatları için muzır olduğunu ve kocalarını seviyorlarsa kızlarının buna üzüleceklerini anlamış. Bu zavallı ihtilâl artığı da yüreğinden kan kusmuş. Baba olduğu için kendisini feda etmiş: kendi kendini uzaklaştırmış. Kızlarını memnun görerek iyi yaptığını anlamış: Baba ile çocukları bu küçük dramın suç ortakları olmuşlar. Bunu her yerde görüyoruz. Bu Doriot Baba kızlarının salonunda bir makine yağı lekesine benzemiyecek miydi? Orada güç bir vaziyette kalacak, canı sıkılacaktı. Bu babanın başına gelen şey en çok seveceği adam yüzünden en güzel kadının da başına gelebilirdi. Eğer aşkıyle onun içini sıkarsa adam gider, kendisinden kaçmak için âdice hareketlerde bulunur. Bütün hisler böyledir. Kalbiniz bir hazinedir, onu birden boşaltın, elleri boş kalırsınız. Bir adama beş parası olmamasını affetmediğimiz gibi

bir hisse de kendisini çırılçıplak göstermesını affetmeyiz. Bu baba her şeyi vermişti. Yirmi sene müddetle varlığını, aşkını vermişti; bir gün içinde de servetini verdi. Limon iyi sıkılınca kızları posayı bir sokak kenarına attılar.

Şalına sarılarak ve gözlerini kaldırmıyarak Vikontes: — Dünya alçaktır, dedi, çünkü Madam de Langeais'nin bu hikâyeyi anlatırken kendisi için söylemiş olduğu sözlerle kalbinden yaralanmıştı.

Düşes devam etti: — Alçak mı? Hayır. Yolunda devam ediyor, işte o kadar. Eğer size dünyadan bu şekilde bahsediyorsam bu onu manzarasına aldanmadan size göstermek içindir.

Vikontesin elini sıkarak ilâve etti: — Sizin gibi düşünüyorum. Dünya bir bataklıktır, yükseklerde kalmaya gayret edelim.

Ayağa kalktı: — Bu anda çok güzelsiniz azizem. Hayatımda gördüğüm en güzel renkler yüzünüzde, diyerek Madam de Beauséant'ı alnından öptü.

Sonra akrabaya bakıp hafifçe başını eğerek dışarı çıktı. Eugène onun sofra takımını gece külçe haline koyuşunu seyrettiğini hatırlıyarak: — Goriot Baba ulvi bir mahlûk! diye söylendi.

Madam de Beauséant duymadı, düşünceliydi. Birkaç sükût dakikası geçti ve utanma karışan

bir nevi hayret içinde zavallı talebe ne gitmeye, ne kalmaya, ne konuşmaya cüret etmiyordu.

Nihayet Vikontes dedi ki: — Dünya alçak ve haindir. Bir felâket bize erişir erişmez gelip onu bize söyliyecek ve kalbimizi hançeriyle deşerken bu hançerin sapını bize hayranlıkla seyrettirecek bir dosta daima tesadüf olunur. Şimdiden istihza, şimdiden alaylar! Yok, kendimi müdafaa edeceğim!

Asaletine yaraşan bir eda ile başını kaldırdı ve mağrur gözlerinden şimşekler çıktı.

Eugène'i görerek dedi ki: — Ah siz buradasınız!

Mahçup ve zavallı bir eda ile Eugène: — Hep buradayım, dedi.

— Mösyö de Rastignac, bu dünyaya lâyık olduğu gibi muamele ediniz! Yükselmek istiyorsunuz, size yardım edeceğim. Kadın ahlâksızlığının ne kadar derin olduğunu ölçeceksiniz, erkeklerdeki sefil iddiaların büyüklüğünü öğreneceksiniz. Bu dünya kitabını iyi okumuş olduğum halde meçhulüm kalmış bazı yapraklar vardı. Şimdi her şeyi biliyorum. Ne kadar soğukkanla ve rikkat tanımadan hesap ederseniz o kadar uzağa gidersiniz. Merhametsizce vurun, o zaman sizden korkarlar. Erkekleri de kadınları da her menzilde çatlamış bir halde bırakacağınız posta beygirleri olarak kabul ediniz, bu suretle arzularınızın zirvesi-

ne kadar varırsınız. Şunu bilin ki, sizinle alâkadar bir kadına malik olmadıkça burada hiçbir şeye varamazsınız. Bu kadının genç, zengin, zarif olması lâzımdır. Fakat eğer hakiki bir sevginiz varsa onu bir hazine gibi gizleyiniz. Onun varlığından hiç şüphe ettirmeyiniz, yoksa mahvolursunuz. Artık cellât olmazsınız, kurban olursunuz. Eğer bir gün severseniz sırrınızı iyi saklayınız. Kalbinizi kime açacağını iyi bilmeden onu teslim etmeyiniz. Henüz mevcut olmıyan bu aşkı iyi muhafaza etmek için bu dünyaya karşı emniyet beslememeyi öğrenin. Dinleyin beni Miguel... (Hiç farkında olmadan isimde aldanıyor, sâfiyana Portekizlinin adını söylüyordu.) Ölümünü diledikleri babalarının iki kız tarafından terk edilmiş bulunmasından da müthiş bir şey var, o da iki kızkardeşin kendi aralarındaki rekabettir. Restaud asîldir, karısı kibar âlemince kabul edilmiştir, huzura çıkmıştır; fakat hemşiresi, zengin hemşiresi, bir para adamının karısı olan güzel Madam Delphine de Nucingen kederinden ölüyor; kıskançlık kendisini yiyor, kızkardeşinden yüz mil geride; hemşiresi artık hemşiresi değildir; babalarını inkâr etmiş oldukları gibi bu iki kadın birbirlerini de inkâr ediyorlar. Bu sebeple Madam de Nucingen salonuna gitmek için Saint-Lazare sokağı ile Grenelle sokağı arasındaki bütün çamuru içebilir. De Marsay'in kendisini gayesine eriştirebileceğini zannetti ve kendisini de Marsal'ı esiri yaptı, de

Marsay'ı canından bezdiriyor. De Marsay kendisiyle hiç alâkadar değildir. Eğer siz kendisini bana takdim ederseniz onun başının tacı olursunuz, size tapar. Bundan sonra da elinizden gelirse kendisini sevinız, aksi takdirde maksatlarınıza hizmet ettiriniz. Madam de Nucingen'i bir iki kere, büyük dâvet geceleri, çok kalabalık varken çağırırım fakat hiçbir zaman sabahleyin kabul etmem. Selâm veririm, bu kifayet edecektir. Goriot Baba'nın adını ağzınıza aldığınız için kendinize kontesin kapısını kapattırımz. Evet azizim, Madam de Restaud'nun yirmi defa evine gidecek olsanız onu yirmi defasında da evde bulamıyacaksınız. Kendinize evinin kapısını kapattırdınız. Şu halde Goriot Baba sizi Madam Delphine dö Nucingen'in evine soksun. Güzel Madam dö Nucingen sizin için bir nevi nişan ve paye olacaktır. Siz onun tarafından seçilen olunuz, kadınlar sizin için çıldıracaklardır. Rakibeleri, dostları, en iyi dostları sizi onun elinde almak istiyeceklerdir. Bizim şapkalarımızın eşini taşıdıklarından edalarımıza malik olmayı uman zavallı burjuva kadınlar bulunduğu gibi daha evvel başkası tarafından seçilmiş erkeği seven kadınlar da vardır. Paris'te muvaffak olmak her şeydir, iktidarın anahtarı budur. Eğer kadınlar sizde zekâ ve ehliyet bulurlarsa, kendilerine aksini söylemezseniz erkekler de buna inanacaklardır. Bu takdirde her şeyi istiyebilirsiniz, her yere ayak atmış olursunuz. O

zaman dünyanın ne olduğunu bileceksiniz, dünyanın bir aldatılanlar ve namussuzlar cemiyeti olduğunu anlıyacaksınız Ne berikiler ne ötekiler arasında bulunmayınız.

Boynunu eğerek ve talebeye bir kıraliçe bakışı atarak ilâve etti: — Bu labirente girmek üzere size ismimi bir Ariane ipliği(1) olarak veriyorum. Bu isme kir bulaştırmayınız, bana beyaz olarak iade ediniz. Haydi şimdi bırakıp gidin beni. Biz kadınların da vermekliğimiz gereken muharebeler vardır.

Eugène onun sözünü keserek dedi ki: — Gidip bir madene ateş koymak için sadık bir adama ihtiyacınız olursa?

Madam de Beauséant: — Peki, olduğu taktirde? dedi.

Eugène eliyle kalbine vurdu, akrabasının tebessümüne gülümsedi ve çıktı. Saat beşti. Eugène'in karnı acıkmıştı, yemek saatine yetişememekten korktu. Bu korku Paris'te gideceği yere hızla götürülmek saatini kendisine anlattı. onun yaşındaki bir delikanlı hakir görüldüğünü anlarsa öfkelenir, hiddet ve gazaba tutulur, bütün cemiyeti yumruğu ile tehdidettiği gibi kendi kendinden de şüpheye düşer. Rastignac bu esnada

(1) Yunan mitolojisine göre Girit Kralının Kızı olan Ariane kapatıldığı labirentten kurtulması için sevgilisine büyük bir yumak iplik vermişti.

şu: *kendinize kontesin kapısını kapattırdınız* sözlerinin teessürü altında idi.

«Gideceğim ve şayet Madam de Beauséant haklı ise, eğer benim içeri alınmamaklığım tembih olunmuşsa.. ben de.. Evet, Madam de Restaud devam ettiği her salonda beni bulacaktır. Silâh kullanmayı, tüfek atmayı öğreneceğim, Maxime'ini öldüreceğim.» diye söylendi.

Vicdanı ise: «Ya para, parayı nereden bulacaksın?» diye bağırıyordu.

Restaud kontesini evinde teşhir edilen zenginlik birden bire gözlerinin önünde parladı. Orada bir Goriot kızının âşık olması icabeden lüksü, yaldızları, göze çarpacak yerlere konmuş kıymetli eşyayı, sonradan görmenin şuursuz lüksünü, kapatma kadının israfını görmüştü. Bu göz kamaştırıcı manzara muazzam Bauséant konağı tarafından birden bire ezildi. Paris cemiyetinin yüksek mıntakalarına giden muhayyilesi idrakine ve vicdana yeni ufuklar açarak yüreğine bin kötü düşünce ilham etti. Dünyayı olduğu gibi gördü: kanunlarla ahlâk zenginler karşısında âcizdi ve servet dünyada her şeye hâkim bulunuyordu.

Kendi kendine: — Vautrin'in hakkı var, her şey, her fazilet para! dedi.

Yeni Sainte-Geneviève sokağına varınca hızla odasına çıktı, arabacıya on frank vermek üzere

indi ve o iğrenç yemek odasına gelerek bir ahır yemliğindeki hayvanlar gibi on sekiz kiracının tıkınmakla meşgul bulunduklarını gördü. Bu sefaletlerin manzarası ve bu odanın hali kendisine dehşetli bir istikrah verdi. İntikal o kadar süratli, tezat o derecede tamdı ki, kendisinde ihtiras duygusunu aşırı derecede inkişaf ettirmemesine imkân olamazdı. Bir tarafta en zarif içtimai âlemin taze sevimli timsalleri, genç, hararetli, sanat ve lüksün bediaları ile çerçevelenmiş çehreler, ihtiraslı, şiir dolu başlar, diğer taraftan da çerçeveleri çamurdan korkunç levhalar ve ihtirastan ancak ipleri ve mekanizmaları kalmış korkunç çehreler. Terk olunmuş bir kadın gazabının Madam de Beauséant'nın lisaniyle verdiği dersler hafızasında canlandı ve sefalet bunları tefsir etti. Rastignac servete varmak için iki müvazi siperaşmaya, ilimle aşk üzerine dayanmaya, âlim bir doktor ve cemiyetçe pek makbul bir adam olmaya karar verdi. Henüz pek çocuktu! Bu iki hat biribiriyle birleşmelerine imkân olmıyan iki düz çizgidir.

Vautrin, kalbin en gizli sırlarını öğrendiğine ihtimal verdiren nazarlardan birini üzerine fırlatarak, kendisine dedi ki — Pek neşesizsiniz Mösyö lö Marki.

Rastignac cevap verdi: — Bana «Mösyö lö Marki» diye hitabedenlerin lâtifelerine tahammül etmek niyetinde değilim. Burada hakikaten Mar-

ki olmak için insanın yüz bin lira iradı bulunmalı, Vauquer pansiyonunda yaşayınca da kaderin lûtufdidesi olduğunu bir kimse iddia edemez.

Vautrin pederane, aynı zamanda da istihkar edici bir eda ile, sanki: «Bir lokmada yutacağım çocuk!» der gibi Rastignac'a baktı. Sonra cevap verdi:

— Asabi bir haldesiniz, çünkü dilber Restaud kontesi nezdinde muvaffakıyet kazanamadınız.

Rastignac: — Babasının bizim masamızda yemek yediğini söylediğim için beni evine sokmuyor, diye bağırdı.

Odada herkes biribirine baktı. Goriot Baba yere indirdiği gözlerini silmek için başını çevirdi.

Komşusuna — Gözüme tütün sıçrattınız, dedi.

Eski uncunun yanında oturan adama bakarak Eugène: — Goriot Baba'yı müteessir edecek olan kimse bana tecavüz etmiş olacaktır, o hepimizden daha iyi bir insandır, dedi.

Matmazel Taillefer'e doğru dönerek: — Hanımlar müstesna, diye ilâve etti

Bu cümle bahse bir son vermiş oldu, Eugène sözlerini hazır bulunanlara sükûtu emreden bir eda ile söylemişti. Sade Vautrin homurdanarak dedi ki:

— Goriot Baba'nın müdafaasını deruhte etmek ve kendisinin mesul ve hamisi vaziyetine geçmek için bir kılıcı iyi tutmayı bilmek ve iyi tabanca çekmek lâzımdır.

Eugène: — Ben de böyle yapacağım, dedi.

— Bugün harb haline girdiniz demek?

Rastignac cevap verdi: — Belki de. Fakat ben başkalarının gece ne yaptıklarını keşfetmeye çalışmadığıma göre hiç kimseye de hareketlerim için hesap vermeye borçlu değilim.

Vautrin Rastignac'a ters baktı.

— Çocuğum, bir kimse oynatılan kuklalara kanmak istemezse oynanan barakaya tamamen girmeli ve perdelerin dêliklerinden içeriye bakmakla iktifa etmemelidir. (Eugène'in öfkeli eda ile cevap vermek üzere bulunduğuna görerek ilâve etti:) — Bu sözler kâfi. Ne zaman isterseniz beraberce ufak bir konuşma yaparız.

Akşam yemeği neşesiz ve soğuk geçti. Goriot Baba talebenin sarf ettiği cümlenin kendisine verdiği derin ıstıraba dalmıştı, kendisine karşı hislerin değişmiş olduğunu ve zulûmlere sükût emretmek vaziyetindeki bir delikanlının müdafaasını üstüne almış bulunduğunu hissetmedi.

Madam Vauquer yavaş sesle: — Mösyö Goriot şu saatte demek ki bir kontes babası? diye sordu.

Rastignac kendisine: — Hem de bir barones babası, cevabını verdi.

Bianchon Rastignac'a dedi ki: — Onun elinden gelecek şey ancak budur; ben onun başını tetkik ettim. Kendisinde yalnız bir çıkıntı, babalık çıkıntısı var, o *ebedî bir baba* olacaktır.

Eugène, Bianchon'un lâtifesi kendisini güldürmiyecek kadar ciddî idi. Madam de Beauséant'nın nasilhatlerinden istifade etmek istiyordu ve nereden ve nasıl para bulacağını kendi kendine soruyordu. Aynı zamanda dolu ve boş gözleri önünde geçen dünya manzaralarından üzüntü duydu; akşam yemeği bittiği zaman kendisini yemek odasında herkes yalnız bıraktı.

Goriot müteessir bir sesle: — Demek ki kızımı gördünüz? diye sordu

Dalmış olduğu düşüncelerden adamcağız tarafından uyandırılan Eugène onun elini aldı ve kendisini bir nevi rikkat içinde seyrederek: — Siz mert ve hürmete lâyık bir adamsınız. Kızlarınızdan ilerde bahsederiz, dedi.

Goriot Baba'yı dinlemek istemeden ayağa kalktı ve odasına çekilerek orada annesine şu mektubu yazdı:

«Sevgili anneciğim, benim için açacağın bir üçüncü meme bulunup bulunmadığına bak. Pek çabuk ikbale erecek vaziyetteyim. Bin iki yüz franga ihtiyacım var ve bu paraya derhal sahip olmalıyım. Talebime dair babama bir şey söyleme, bu paranın bana verilmesini belki münasip bul-

maz, ben de eğer bu paraya sahip olamazsam beynime bir kurşun sıkmaya beni sevk edecek bir ıstıraba düşebilirim. Sebeplerini seni gördüğüm zaman anlatırım, çünkü içinde bulunduğum durumu sana anlatmak için ciltler yazmak gerektir. Kumar oynamadım anacığım, hiç borcum yok; fakat bana vermiş olduğun hayatın muhafazasını istiyorsan bana bu parayı bulmak lâzımdır. Sana şunu söyliyeyim ki beni himayesi altına alan Beauséant Vikontesinin evine gidiyorum. Salonlara devam edeceğim ve kendime temiz bir çift eldiven almak için param yok. Ancak ekmek yiyebilirim, sade su içebilirim, icabında aç kalırım; fakat buranın bağı çapalamakta kullanılan aletlerinden vazgeçemem. Benim için mesele ya yolumu yapmak yahut da çamurda kalmaktır. Bana bağladığınız tekmil ümitleri biliyorum ve bunları süratle gerçekleştirmek istiyorum. Benim iyi anneciğim, eski elmaslarından birkaçını sat, ben yakında onların yerlerine yenilerini alırım. Ailemezin vaziyetini, bu tarzda fedakârlıkların değerini takdir edecek kadar biliyorum ve inan ki bunu yapmanı boşuna istemiyorum, aksi takdirde bir canavar olurum. Ricamda ancak mutlak bir lüzumun feryadını gör. İstikbalimiz tamamiyle bu yardıma istinat etmektedir, ben bu harbe başlıyacağım; çünkü bu Paris hayatı daimi bir muharebedir. Eğer parayı tamamlamak için halamın dantelâlarını satmaktan başka imkân yoksa kendisine daha güzellerini yollıyacağımı söyle, ilâahirihi.»

Biriktirmiş oldukları parayı istemek üzere her iki kızkardeşine yazdı ve seve seve yapacakları bu fedakârlıktan aile meclisinde bahsetmemeleri şartiyle kendilerinden bu parayı alabilmek için onların dürüstlük ve incelik hislerine müracaat etti, genç yüreklerde o kadar gergin duran ve kuvvetli akisler bırakan şeref duygularına hitap etti.

Bununla beraber, bu mektupları yazdığı zaman gayri ihtiyari bir çırpınışa tutuldu: kalbi çarpıyordu, vücudu titriyordu. İnzivaya gömülmüş olan o ruhların lekesiz aseletlerine bu genç muhteris vâkıftı, iki kızkardeşine ıstıraplar vereceğini biliyordu; aynı zamanda ne kadar büyük bir sevinç duyacaklarını ve tarlalar nihayetindeki evde sevgili büyük biraderden ne derin bir hazla gizlice bahsedeceklerini biliyordu. Vicdanı bir ışık halinde yükseldi ve kendisine onları gizlice küçük hazinelerini sayarken gösterdi. Bu parayı kendisine gizlice göndermek için onların genç kızlara mahsus alaycı zekâyı sarf edişlerini, ulvi olmak üzere ilk defa gizli işler yaptıklarını gördü.

Kendi kendine: — Bir kızkardeş kalbi elmastan bir saffet, nihayetine varılmaz bir sonsuzluktur! diye söylendi

Bu mektupları yazmış olduğu için utanıyordu. Kızkardeşleri kendisinin muvaffak olmasını ne kadar hararetle istiyecek, bunun için Allah'a ne temiz yürekle yalvaracaklardı! Eğer bütün

parayı yollıyamazsa annesi ne büyük bir ıstıraba düşecekti! Bu güzel hisler, bu müthiş fedakârlıklar Delphine de Nucingen'e varmak için kendisine basamak hizmetini görecekti. Ailenin kutsal mihrabı üzerine atılmış son günlük taneleri olmak üzere gözlerinden birkaç yaş geldi. Nevmitlik dolu bir heyecan içinde gezindi. Aralık bulunan kapısından kendisini bu halde gören Goriot Baba içeri girdi ve: — Neniz var Mösyö? dedi.

— Ah komşucuğum, siz baba olduğunuz gibi ben de evlât ve kardeş olduğumu henüz unutmadım. Kontes Anastasie için titremekte haklısınız. Münasebette bulunduğu Mösyö Maxime de Trailles ismindeki adam kendisini mahvedecektir.

Goriot Baba Eugène'in mânasını anlamadığı birkaç söz kekeliyerek çekildi. Ertesi günü Rastignac mektuplarını götürüp postaya verdi. Son ana kadar tereddüdetmişti, fakat kutuya bunları: «Muvaffak olacağım!» diyerek, oyuncunun, büyük kumandanın sözünü, birçok adamı kurtarmaktan ziyade mahveden fatalist sözü söyliyerek attı.

Birkaç gün sonra Eugène Madam de Restaud'nun evine gitti ve kabul edilmedi. Üç kere daha gitti, üç keresinde de Kont Maxime dö Tailles'ın bulunmadığı saatlerde gitmiş olduğu halde kapıyı kapalı buldu. Vikontes doğru söylemişti. Talebe artık çalışmaz oldu. Yoklamada hazır bulunmak üzere mektebe uğruyordu ve hazır olduğunu bir kere ispat ettikten sonra çekip gidiyordu. Talebe-

lerin ekserisinin kendi kendilerine yaptıkları muhakemeyi o da yapmıştı. Çalışmalarını sınıf geçmenin mevzuubahs olacağı zamana bırakmıştı; ikinci ve üçüncü sene kayıtlarını üst üste yapmaya, sonra da hukuk ilmini ciddî bir şekilde ve son anda elde etmeye karar vermişti. Bu suretle, Paris ummanında seyahat etmek, bu ummanda kadın ticareti yapmak veyahut servet avlamak için on beş gün müddetle serbest bulunuyordu. Bu hafta esnasında Madam de Beauséant'ı iki kere gördü, onun evine ancak Ajuda Markisinin arabası çıkarken gidiyordu. O meşhur ve büyük kadının, Saint-Germain semtinin o en şairane çehresinin zaferi birkaç gün daha devam etmişti. Matmazel de Rochefide'in Ajuda-Pinto Markisiyle evlenmesi geri bırakılmıştı. Fakat saadetini kaybetmek korkusunun yaşanmış bütün günlerden daha hararetli kıldığı bu son günlerin felâketi artık hızla getirmesi mukadderdi. Rochefiled'lerle istişare ettikten sonra Ajuda Markisi bir dargınlığı takibeden barışmayı hayırlı bir iş saymıştı: bu suretle Madam de Beauséant'nın bu izdivaç fikrine alışacağını ve markinin öğleden sonraki zamanını geçirişindeki hususiyeti erkeklerin hayatında evvelden bilinen bir istikbale feda edeceğini umuyorlardı. Yani, her gün tazelenen en mukaddes vaitlere rağmen, Mösyö d'Ajuda komedya oynuyordu ve Vikontes aldatılışına memnun oluyordu. En iyi dostu olan Langea-

is düşesi ise bu hale bakarak «Pencereden asaletle atılacak yerde kendisini merdivenlerden yuvarlattığını» söylüyordu Bununla beraber bu son saadet ışıkları Vikontes'in Paris'te kalmasına ve genç akrabasına hizmet etmesine müsaade edecek kadar uzun sürdü. Vikontes bu genç akrabaya karşı sevgi besler olmuştu ve sevginin temelinde kendine karşı alâka göstermezse bundan dolayı cezalandırılacağı hakkında bir garip korku vardı. Kadınların hiçbir gözde merhamet, hakiki teselli görmedikleri bir vaziyette Eugène kendisine karşı fedakârlık ve hassasiyetle dolu olarak görünmüştü. Halbuki bir erkek böyle bir halde kadına tatlı sözler söylerse bu ancak bir hesap işi olur.

Rastignac Nucingen evine yanaşmayı sınamadan önce sahayı iyi tanımak arzusu ile Goriot Baba'nın bundan evvelki hayatını öğrenmek istedi ve şu suretle hulâsası kabil olan malûmatı topladı:

Jean-Joachim Goriot ihtilâlden önce meharetli, muktesit ve 1789 daki ilk ayaklanmanın tesadüfen kurbanı olmuş bulunan ustasının ticarethanesini satın alabilecek kadar müteşebbis bir uncu çırağı idi. Jussienne sokağında, buğday hali yakınında bir dükkân açmış ve bu tehlikeli devirde ticareti için en nüfuzlu kimselerin himayesini temin etmek dirayetini göstererek bu maksatla bulunduğu mıntıkada parti reisliğini kabul etmişti. Bu diyaret servetinin menşei olmuş,

serveti ise gerçekten yahut hile esiri olarak meydana çıkan kıtlıkla beraber başlamıştı. Bu kıtlık üzerine buğday fiyatları Paris'te azim bir yükseliş kaydetmişti. Bazı kimseler bakkallarda en halis un almaya giderken millet fırınların kapısında biribirini öldürüyordu. O yıl esnasında Goriot Baba mühim bir servet topladı, ve bilâhere, bu servet, büyük bir para yığınının temin ettiği bütün üstünlüğü kendisine temin etti. İktidarca mütevazı kimselerin nasibine erişti; kendisini değersizliği kurtardı. Esasen serveti, zengin olmakla artık bir tehlike kalmamış bulunduğu bir zamanda öğrenildiği için hiç kimsenin kıskançlığını da tahrik etmedi. Buğday ticaretine bütün zekâsını ve bilgisini vermişe benziyordu. Mesele buğdaylara, unlara, tanelere, nevilerine, nereden geldiklerini tâyin ve muhafazalarına dikkat etmeye, fiyatları tahmin etmeye, mahsulün bol veya az olacağını hesaplamaya, zahireyi ucuza satmaya, Sicilyada, Ukraynada mahsul bulmaya taallûk edince Goriot'nun bir benzeri yoktu. Onun işlerini idare edişini, tohumların memlekete getirilmesi ve memleketten çıkarılması hakkındaki kanunları anlatışını, bu kanunların vücude getirilişlerindeki hikmetle kusurlarını izah edişine şahit olan bir insan, onun devlet nazırı olmaya lâyık bulunduğuna hükmedebilirdi. Sabırlı, faal, azimkâr, sebatkâr, sevkiyatında süratli, kartal gibi ta yükseklerden her şeye nüfuz eden bir

bakışa sahipti; her şeyi önler, her şeyi tahmin eder, her şeyi bilir, her şeyi gizlerdi; tasavvur etmek hususunda diplomat, yürümek bahsinde askerdi. iş ihtisas alanının dışında kalınca, işsizlik saatlerinde omuzu kapının pervazına dayanmış olarak eşiğinde beklediği basit ve karanlık dükkânından çıkınca, alık ve kaba amele, bir fikir muhasebesini anlamaktan âciz, zekânın bütün zevklerine lâkayt adam, tiyatroda uyuyan adam, ahmaklıklarının büyüklüğü ile dikkati celbeden bazı Paris tiplerinden biri oluyordu. Bu kabîl insanların hemen hepsi biribirlerine benzerler. Hemen hepsinin kalbinde ulvi bir his bulursunuz. İki mutlak his Goriot'nun kalbini doldurmuş, dimağındaki bütün zekâyı hububat ticareti inhisarına aldığı gibi bu iki his de kalbindeki sevme kabiliyetini emip almıştı. Brie'de zengin bir çiftçinin tek evlâdı olan karısı kendisine dinî bir hayranlık, hudutsuz bir aşk ilham etmişti. Goriot onda kendi tabiatiyle kuvvetli bir tezat arz eden narin ve azimkâr, hassas ve güzel bir tabiata hayran olmuştu. Eğer insanın yüreğinde fıtri bir duygu varsa, o da âciz bir mahlûka karşı her an yapılan himayenin verdiği gurur değil midir? Buna aşkı, zevklerini ihsan edene karşı bütün açık ruhların tam minnetini ilâve edin ve birçok ruh garabetinin hikmetini anlarsınız Bulutsuz yedi saadet yılından sonra Goriot karısını kaybetmek felâketine uğradı. Son zamanlarda kadın hisse taallûk etmiyen sahalarda da kocası üzerin-

de nüfuz kazanmaya başlamıştı. Belki de bu cansız tabiatı besliyecek, ona dünya ve hayat şeylerini anlamak şuurunu verecekti. Bu ölüm üzerine babalık duygusu Goriot'da cinnet derecesine kadar inkişaf etti. Kendisine kızlarını vermek istiyen tüccar veya çiftçiler tarafından yapılmış tekliflerin parlaklığına rağmen dul kalmakta ısrar etti. Goriot'nun sevgi duymuş bulunduğu yegâne adam olan kaynatası, dünyadan gitmiş bulunmasına rağmen karısına ihanet etmemeye onun yemini olduğuna emin bulunduğunu söylüyordu. Halin bu ulvi deliliği anlamaktan âciz olan adamları bu vaziyetle alay ettiler ve Goriot'ya gülünç bir lâkap taktılar. Pazar günü bol şarap içtikten sonra bu lâkabı söylemeye kalkan ile adam, uncudan, omuzunun üzerine, kendisini Oblin sokağının bir köşesine başı önde olmak üzere yollıyan bir yumruk yedi. Goriot'nun kızlarına karşı beslediği şuursuz fedakârlık hissi, kıskanç ve ince aşk o kadar malûmdu ki, fiyat üzerinde hâkim kalmak için onu çarşıdan savmak istiyen rakiplerinden biri, kendisine Delphine'e bir arabanın çarpmış olduğunu bir gün söyledi. Goriot benzi sapsarı, derhal hali terk etti. Bu yalan haberden duyduğu keder, sonra da yalanı anlayınca hissettiği sevinçle yalancıya karşı duyduğu gazap yüzünden birçok günler hasta oldu. Haberi vermiş adamın omuzu üzerine öldürücü yumruğunu indirmedi ise de müşkül bir vaziyette kendisini iflâsa mecbur ederek halden kovdu. İki

kızının talim ve terbiyesi tabiî çılgınca oldu. Altmış bin franktan fazla irada sahip olup şahsı için bin iki yüz frank sarf etmiyen Goriot'nun saadeti kızlarının fantezilerini tatmin etmekti. İyi bir talim ve terbiyeye sahip bulunmaya delâlet eden bilgileri kendisine vermeye en mükemmel hocalar memur edildiler; daima beraberlerinde bulunmak üzere bir de matmazele sahip oldular ve talihleri sayesinde bu matmazel zeki ve ince anlayışlı bir kimse çıktı; kızlar ata biniyorlardı, arabaları vardı, zengin bir ihtiyar asılzadenin metresleri nasıl yaşarsa öyle yaşıyorlardı. En pahalıya mal olacak arzularını babalarının yerine getirmeye şitabedişini görmeleri için istediklerini söyleyivermeleri kâfî idi; Goriot takdim ettiği şeylere karşı sadece okşanmak istiyordu. Goriot kızlarını melek mertebesine koyuyor ve tabiî olarak zavallı adam onları kendi üstünde görüyordu; kızlarını kendisine çektirdikleri üzüntüleri bile seviyordu. Evlenmek çağına geldikeri zaman kızları kocalarını kendi zevklerine göre seçebildiler. Her biri drahoma olarak baba servetinin yarısına sahip olacaktı. Güzelliğinden dolayı Restaud kontunun alâkasını celbetmiş olan Anastasie'nin aristokrasiye temayülleri vardı ve bu temayüller kendisini baba evinden yüksek içtimai âlemlere atılmak üzere ayrılmaya sevk etti. Delphine parayı seviyordu. Alman asıllı bir banker olup mukaddes imparatorluk baronluğunu temin etmiş olan Nucingen'le evlendi. Goriot uncu ola-

rak kaldı. Bu ticaret adamın bütün hayatı olduğu halde kızları ile damatları işinde devam ettiğini görmekten utanç ve hiddet duymakta gecikmediler. Israrlarına beş yıl dayandıktan sonra yılların kârı ile çekilmeye razı oldu. Pansiyona gelip yerleştiği zaman Madam Vauquer elindeki serveti ayda sekiz ilâ on bin frank getirecek bir miktar olarak tahmin etti. Goriot'yu pansiyona atılmaya sevk eden keyfiyet ise, iki kızın kocalarınca sade kendisini evlerine daimî olarak almaktan değil, fakat herkesin göreceği şekilde misafir edilmekten bile menedişlerini anlamanın verdiği nevmitlik olmuştu.

Bu malûmat ticarethanesini satın almış olan Mösyö Muret isminde bir adamın Goriot Baba hakkındaki bütün bilgisini teşkil etmekte idi. Langeais düşesinin ağzından duymuş olduğu tahminler bu suretle teyidedilmiş oluyordu. Bu dillere düşmemiş fakat korkunç Paris faciasının hikâyesi burada nihayet bulmaktadır.

Kânunuevvel ayı birinci haftasının sonlarına doğru, biri annesinden diğeri büyük kızkardeşinden olmak üzere Rastignac iki mektup aldı. Pek iyi tanıdığı bu iki el yazısı ile kalbi hem sevinçtan çarptı, hem dehşetten titredi. Bu iki narin kâğıt ümitleri üzerinde bir hayat veya ölüm kararını ihtiva ediyorlardı. Ebeveyninin içinde bulundukları güç durumu düşünerek biraz korku duydu ise de onların kendisine olan muhabbetlerinin bü-

yüklüğünü bildiği için kanlarının son damlalarını çekip almış olmak dehşetini hissetti. Annesinin mektubu şu sözleri ihtiva etmekteydi:

«Sevgili çocuğum, benden istemiş olduğun parayı sana gönderiyorum. Bu parayı iyi kullan; hayatını kurtarmak mevzuubahis olsa dahi babandan habersiz bu kadar mühim bir parayı sana ikinci defa olarak yollıyamam, çünkü habersiz yollasam bu evimizin ahengini bozar. Bu kadar parayı bir kere daha temin için arazimizi rehine koymaya mecbur oluruz. Bilmediğim projelerin değeri hakkında bir hükümde bulunmak benim için imkânsızdır; fakat bunların ne olduklarını söylemekten korktuğuna göre bunların mahiyetleri nedir? Anlatmak için sana ciltler lâzım değildi, bizlerce ancak bir söz yeter ve bu söz beni kararsızlığın ıstıraplarından kurtarırdı. Mektubunun bende hâsıl ettiği ıstıraplı tesiri senden gizliyemiyeceğim. Aziz çocuğum, kalbime böyle bir dehşet salmaya seni mecbur bırakan his nedir? Seni okurken ben çok ıstırap çektiğim için her halde sen de yazarken çok ıstırap çekmiş olacaksın. Ne çeşit bir işe giriyorsun? Hayatın, saadetin, hakiki hüviyetini teşkil etmiyen bir hüviyet içinde görünmeye, iktidarının yetmiyeceği bir para sarf etmeden ve tahsilin için kıymetli bir zaman kaybetmeden görmeye gidemiyeceğin bir âleme bağlı kalacak, öyle mi? Bir ana kalbine ınan iyi Eugène'im, ve karışık yolların insanı büyük olan

hiçbir şeye götürmiyeceğine emin ol. Sabır ve tevekkül, senin vaziyetinde bulunan delikanlıların hasletleri olmalıdır. Seni azarlamıyorum, takdimemize hiçbir acılık katmak istemem. Sözlerim öngörücü olduğu kadar da sana inanan bir annenin sözleridir. Sen mecburiyetlerinin neler olduğunu biliyorsan ben de kalbinin ne derecede sâf olduğunu, ne mükemmel niyetler beslediğini biliyorum. Bundan dolayı sana korkusuz «Git, yürü sevgilim!» diyebilirim. Ben titriyorum, çünkü anayım, fakat adımlarının her birine temennilerimiz ve takdislerimiz refakat edecektir. İhtiyatlı ol aziz çocuk. Bir yetişkin erkek gibi uslu olmalısın, senin için aziz olan beş kişinin mukadderatı sana dayanmaktadır. Evet, saadetin bizim saadetimiz olduğu gibi bütün ikbal ümitlerimiz de sendedir. Teşebbüslerinde sana yardım etmesi için hepimiz Allaha yalvarıyoruz. Bu işte halan Marcillac eşsiz bir kalp iyiliği gösterdi, hallerini târif ettiğin eldivenlerini gözleriyle âdeta görüyordu. «Çocukların büyüğüne karşı bir zaifim var.» diye neşe ile itiraf ediyordu. Eugène'im halanı çok sev, senin için ne yaptığını ancak muvaffak olduğun vakit söyliyeceğim, yoksa parası parmaklarını yakar. Çocuklar, siz hâtıralar feda etmenin ne olduğunu bilemezsiniz. Fakat sizin için neler feda edilmez! Seni alnından öptüğünü ve bu buse ile sana çok zaman bahtiyar olmak kuvvetini nakletmek istediğini söylemeye halan beni memur ediyor. Eğer

parmakları sızılı olmasaydı kendisi sana bizzat yazacaktı. Baban iyidir. 1819 mahsulü ümitlerimizi aşıyor. Elveda aziz çocuk; Kızkardeşlerin hakkında sana bir şey söylemiyeceğim: Laure sana mektup yazıyor. Ailenin küçük hâdiselerine dair gevezelik etmek zevkini kendisine bırakıyorum. Allah versin de muvaffak olasın. Oh evet muvaffak ol Eugène'im, bana bir ikinci defa dayanamıyacağım şiddette bir ıstırap çektirme. Serveti çocuğuma vermek üzere isterken fukaralığın ne olduğunu anladım. Haydi Allaha ısmarladık. Bizi habersiz bırakma ve annenin sana yolladığı buseyi işte buradan al.»

Eugène bu mektubu bitirdiği zaman ağlıyordu, kızının senedini gidip ödemek üzere sofra takımını külçe haline getirip satan Goriot Babayı düşünüyordu.

Kendi kendine diyordu ki: — Anan elmaslarını aynı hale soktu! Eski hâtıralarını satarken şüphesiz ki halan ağladı. Anastasie'ye ne hakla lânet ediyorsun? Onun sevgilisi için yaptığını sen kendi istikbalin namına taklid ediyorsun. Anastasie ile senden hanginiz daha insansınız?

Talebe içini tahammül edilmez bir ateşin kemirdiğini hissetti. Dünyadan vazgeçmek, bu parayı almamak istiyordu. Hemcinsleri hakkında hüküm verirlerken insanlarca değeri nadiren bilinen, fakat dünyanın hukukçuları tarafından mahkûn edilmiş mücrimi gökyüzünün melekle-

rince ekseri affettiren o asîl ve güzel iç pişmanlıklarını duydu. Bu halde kızkardeşinin mektubunu açtı ve onun mâsum ve lâtif ifadesi yüreğine tazelik verdi:

«Aziz kardeş, mektubun tam zamanında geldi. Agathe'la ben paramızı o kadar muhtelif şekillerde kullanmaya kalkıyorduk ki, ne satın alacağımızı tâyine bir türlü karar veremiyorduk. Efendisinin saatlerini düşünen İspanya Kralının uşağı gibi yaptın, bizi biribirimizle barıştırdın. Çünkü, aziz Eugène'im, hangi arzumuzu tercih edeceğimizi tâyin için mütemadiyen kavga halinde idik ve bütün dileklerimize cevap veren bir sarf yerini de keşfetmemiştik. Agatha sevinçten sıçradı. Velhasıl bütün gün sevinçten iki deli gibi olduk, *O rütbe ki* «Halamın üslûbu» annem sert edasiyle bize «Fakat neniz var matmazeller?» diyordu. Eğer biraz da azarlanmış olsaydık sanırım ki bundan daha memnun olacaktık. Sevdiği kimse için ıstırap çekmekten bir kadın her halde çok zevk bulacak! Ancak ben sevincimin içinde düşünceli ve mükedderdim. Her halde büyüyünce fena bir kadın olacağım, çok müsrifim. Kendime iki kemer, korselerimin deliklerini delmek için güzel bir alet, velhasıl hiç lüzumu olmıyan birtakım şeyler satın almıştım, bu sebeple, muktesit olan ve parasını bir saksağan kuşunun gıda biriktirmesi gibi biriktiren şişman Agathe'dan daha az paraya sahiptim. Onun iki yüz frangı

vardı. Benimse, zavallı dostum, ancak yüz elli frangım var. Çok ceza görmüş oluyorum, canım kemerini kuyuya atmak istiyor, bu kemeri takarken daima ıstırap duyacağım. Senin hakkını çaldım. Agathe pek güzel hareket etti. Bana: «Üç yüz elli frangı ikimizin paramız olarak yollıyahm!» dedi. Lâkin ben bu işleri geçmiş oldukları tarzda anlatmaktan kendimi menedemedim. Emirlerine itaat etmek için nasıl hareket etmiş olduğumuzu biliyor musun? Şanlı paramızı aldık, ikimiz beraber gezmeye çıktık, bir kere büyük yola varınca da Rufflec'e koşarak Messagerie Royales bürosunu idare eden Mösyö Grimbert'e elimizdeki parayı teslim ettik. Dönerken kırlangıçlar gibi hafiftik. Agathe bana: «Yoksa bizi böyle hafiflete şey saadet midir?» dedi. Biribirimize bin şey söyledikse de sizden çok bahsedildiği için bunları size tekrar etmiyeceğim Paris'li efendi! Ah aziz birader seni çok seviyorum, işte iki kelime ile her şeyi söyledim. Sıra gelince, halamın ifadesiyle bizim gibi çok bilmişler her şeye, halamın ifadesiyle bizim gibi çok bilmişler her şeye, hattâ susmaya muktedirler. Annem halamla beraber esrarlı bir şekilde Angoulême'e gitti. Mösyö lö baron gibi bizim de iştirak ettirilmediğimiz uzun müzakerelerden sonra vukua gelen seyahatlerinin yüksek siyasal mahiyeti hakkında her ikisi sükûtu muhafaza ettiler. Rastignac hükümetinde mühim ihtimaller zihinleri işgal etmekte-

dir. Prenseslerin majeste kraliçe için işledikleri ajur çiçekler serpilmiş muslin elbise en derin bir sır halinde ilerlemektedir. Artık ancak iki yaprağın işlenmesi kalmıştır. Verteuil cihetine getirilecektir. Ahali bu işte duvarı kaplıyacak meyvalardan, yeşilliklerden istifade imkânını kaybedecektir, fakat ecnebiler için güzel bir manzara kazanılacaktır. Eğer veliahtın mendile ihtiyacı varsa, dul Marcillac hanımının Pompeyi ve Herkulanum sözleri altında ifade edilen hazine ve sandıklarını karıştırırken güzel Felemenk bezinden ve kendisince meçhul bir kumaş keşfetmiş bulunduğu haber verilir; Agathe ve Laure prensesler ipliklerini, dikiş iğnelerini ve daima biraz ziyadece kırmızı olan ellerini veliahtın emrine korlar. İki genç prens, don Henri ile don Gabriel, bol bol üzüm reçeli yemekte, kızkardeşlerini kudurtmakta, hiçbir şey öğrenmemekte inadeylemekte, kuşları yerlerinden çıkarmakla eğlenmekte, gürültü etmekte ve devletin kanunlarına rağmen kendilerine değnek yapmak üzere kamışları kesmek hususundaki meşum itiyatlarını muhafaza etmektedirler. Âdice Bay Papaz diye anılan Papa elçisi, sarfın mukaddes kanunlarını ağaçlara tırmanıp mevya koparmak hakkındaki kanunlara karşı ihmalde devam ettikleri takdirde kendilerini afarozlanmakla tehdidetmektedir. Allaha ısmarladık aziz birader; bir mektup birinin saadeti için hiçbir zaman bu derecede çok temenni, ne de

bu kadar memnunluk dolu sevgi taşımamıştır. Vaziyete göre, geldiğin zaman bize söylenecek çok şeyin olacak demek oluyor. Bana her şeyi söyliyeceksin, ben kızkardeşlerinin büyüğüyüm. Cemiyet içinde muvaffakıyetlerin olduğunu halam bize ima etti.

İşte bir hanım olduğunu söylüyor, bundan ötesini de gizliyorlar...

Yani bizden gizliyorlar.

Söyle Eugène, eğer istersen biz mendilden vazgeçer ve sana gömlekler yaparız. Bu hususta çabuk cevap ver. Eğer sana iyi dikilmiş güzel gömlekler lâzımsa hemen başlamamız lâzım gelecektir. Şayet Paris'te bizim bilmediğimiz şekiller varsa, hele bilekler için bize model yollarsınız. Allaha ısmarladık, Allaha ısmarladık! Seni alnının sol köşesinden, munhasıran bana ait bulunan tarafından öperim... Öbür yaprağı Agathe'a bırakıyorum. Sana söylediğim şeylerden hiçbirini okumamayı kendisi bana vâdetti. Fakat bundan daha çok emin olmak için sana yazacağı esnada yanında kalacağım. Seni seven kızkardeşin.

«Laure de Rastignac»

Eugène kendi kendisine dedi ki: — Ah evet, ne bahasına olursa olsun zengin olmak lâzım! Bu fedakârlığı hazineler ödiyemez. Onlara her bahtiyarlığı birden temin etmek arzusundayım. (Bir dakika sustuktan sonra devam etti:) — Bin beş

yüz frank! Bunun her tanesi maksadıma hizmet etmelidir! Laure'un hakkı var. Bütün gömleklerim hep kaba bezden! Bir genç kız başka birinin saadeti namına bir hırsız kadar hilekâr oluyor. Kendi için mâsum ve benim için öngörüşlü, dünyadaki suçları anlamaksızın affeden melek gibi.

Dünya sanki Rastignac'ın malı olmuştu! Terzisi şimdiden dâvet edilmiş, yoklanılmış, fethedilmiş bulunuyordu. Rastignac Mösyö de Trailles'ı görünce delikanlıların hayatları üzerinde terzilerin tesirlerini anlamıştı. Bir terzi ya bir can düşmanıdır, yahut da hesap pusulası tarafından temin edilmiş bir dosttur. Bu iki şık arasında heyhat ki bir ortası yoktur. Eugène kendi terzisinde ticaretinin tazammun ettiği babalığı anlamış olan ve kendisini delikanlıların halleri ile istikballeri arasında birleştirici bir hat sayan bir dama rasgelmişti. Minnettar Rastignac ilerde bu adamın ikbalini hakikaten çok güzel düşürdüğü cümlelerden biriyle kendisini meşhur ederek temin edecekti. Bu cümle: — Eseri olan pantolonlar bilirim ki yirmi bin lira getiren izdivaçlar temin etmiştir, sözleri olacaktı.

Bin beş yüz frank ve istediği kadar elbise! Fakir cenuplu artık baştan ayağa kadar ümit ve emniyet kesildi ve sofraya bir miktar paraya sahip olmanın bir delikanlıya verdiği tarif edilmez bir eda ile indi. Bir talebenin cebine para

girdiği anda, onun varlığında esrarlı ve efsanevi bir sütun yükselir ve kendisi artık bu sütuna dayanır. Artık eskisinden iyi yürür, yükselmek hususunda bir istinat noktası hisseder, emin ve dik bakışlıdır, çevik hareketleri vardır; bir gün önce mütevazi ve naçizdi, darbeler yiyebilirdi; ertesi günü bir başvekile el kaldırabilir. Varlığında harikûlâde haller olur: her şeyi ister ve her şeye kaadirdir, karma karışık şeyler ister, neşeli, âlicenap, taşkındır. Velhasıl dün kanadsız olan kuş eski şeklini tekrar bulmuştur. Parasız talebe bin tehlike arasından bir kemik parçasını çalan bir köpek gibi bir zevk parçasını kapar; onu parçalar, iliğini emer, sonra yine koşar, fakat kaçıp gidecek birkaç altını cebinde kımıldatan delikanlı zevklerinin çeşnisine bakar, bu zevklerin uzun uzun tadını çıkarır, bu zevklere dalar, âdeta gök yüzünde uçar, *Sefalet* kelimesinin neyi ifade ettiğini artık bilmez olur. Paris onun tamamen malıdır. Her şeyin parlak olduğu, her şeyin ışıldadığı ve yandığı yaş! Erkeğin de kadının da istifade etmediği neşeli kuvvet yaşı! Bütün zevkleri yüz misli artıran borçlar ve şiddetli korkular yaşı! Seine nehri sahillerinin Saint-Jacques sokağı ile Saint-Péres sokağı arasındaki kısmında yaşamamış olan kimse insan hayatı hakkında hiçbir şey öğrenmemiş demektir!

Rastignac Madam Vauquer tarafından verilen tanesi on paraya pişmiş elmaları sömürürken

kendi kendine: — Ah Paris kadınları bilselerdi kendilerini sevdirmek için buraya gelirlerdi! diye düşünmekte idi.

Bu esnada Messageries Royales'ın bir müvezzii parmaklıklı kapıyı çaldıktan sonra yemek salonunda göründü. Mösyö Eugène de Rastignac'ı istiyerek kendisine alması için iki çıkın ve imza etmek üzere bir defter uzattı. O zaman Rastignac Vautrin'in kendisine fırlattığı derin bakışla bir kırbaç darbesi yemiş gibi oldu.

Bu adam kendisine: — Silâh dersleriyle nişan seanslarını ödiyecek bir paraya sahip oluyorsunuz, dedi.

Madam Vauquer çıkınlara bakarak: — Altın kalyonları geldi, dedi.

Matmazel Michonneau paraya gözlerini çevirmekten, bu gözlerdeki arzu ve ihtirası göstermek korkusiyle çekiniyordu.

Madam Couture: — İyi bir anneniz var, dedi.

Poiret: — Mösyönün iyi bir annesi var, diye tekrar etti.

Vautrin dedi ki: — Evet, anneye hacamat yapılmış. Şimdi soytarılıklarınızı yapabilir, salonlara gider, orada drahomalar avlar ve başlarında şeftali çiçekleri bulunan konteslerle dans edebilirsiniz. Fakat inanın bana delikanlı, atış talimlerine devam edelim.

Vautrin düşmanına karşı nişan alan bir adam hareketi yaptı. Rastignac memura bahşiş vermek istedi ve cebinde hiçbir şey bulmadı. Vautrin cebini karıştırdı ve adama iki frank attı.

Talebeye bakarak: — Kredınız sağlamdır, diye ilâve etti.

Rastignac kendisine teşekkür etmeye mecbur kaldı, halbuki Madam de Beauséant'nın evinden döndüğü gün sert bir eda ile teati edilmiş sözlerden sonra bu adama tahammül edemez olmuştu. Bu sekiz gün esnasında Eugène ile Vautrin sessizce karşı karşıya kalmışlar ve biribirlerini hep tetkik etmişlerdi. Talebe bu vaziyetin neden ileri geldiğini kendi kendine boş yere sormuştu. Fikirlerin mahsulü bulunduları kuvvetlerin derecesine uygun uzaklıklara vardıkları, kendilerine emreden dimağın yolladığı yere de havadan çıkışlarında bombaları sevk eden kanunla mukayesesi kabil bir riyaziye kanunu mucibince gidip hükmettikleri muhakkaktı. Bu halin tesirleri türlü türlüdür. Fikirlerin içerlerine nüfuz edip tahribatta bulundukları yumuşak mizaçlar olduğu gibi kuvvetle silâhlanmış mizaçlar, üzerlerinde başkalarının iradelerinin yassılaştığı ve bir duvar karşısında kurşun taneleri gibi yere düştüğü tunç siperli kafalar da vardır; sonra da tabyaların yumuşak tunç toprağında güllelerin tesirsiz gömülüşü gibi başkasının fikirlerinin gelip öldüğü gevşek ve kuvvetsiz mizaçlar da vardır. Rastignac

en hafif darbe üzerine patlıyan barut dolu başlardan birine sahipti. O kadar ateşle gençti ki, birçok fevkalâdeliklerinin fark etmeden tesiri altında kaldığımız bu fikirler manzarasının, bu hisler âleminin tesirleri altında kalmamasına imkân yoktu. Mânevi görüşü de çok nafiz gözlerinin kudretine sahipti. Bütün zırhların noksanını keşfetmekte mahir mübarezeciler olan yüksek şahsiyetlerde bizi hayran eden o esrarlı nüfuz, o kolaylıkla kavrayış ve çekiliş her hissinde vardı. Esasen bir aydan beri Eugène'de meziyet kadar kusurlar da inkişaf etmiş bulunuyordu. Kusurlarına vücut veren şey cemiyet ve gittikçe artan arzularının tahakkuku olmuştu. Halletmek üzere insanı doğru güçlüğün üstüne götüren ve Loire nehri ötesindeki bir adama her hangi bir kararsızlıkta kalmak müsaadesini vermiyen cenuba has ateş ise meziyetleri arasında bulunuyordu. Bu ateşinlik öyle bir meziyettir ki şimal adamlarınca bir kusur sayılır. Onlar için eğer bu hal Murat'ın[1] ikbalinin menşei olmuşsa ölümünün de sebebi bulunmuştur. Bundan şu neticeye varmak icabeder ki, eğer bir cenuplu şimalin hilekârlığını Loire ötesinin cüretkârlığı ile birleştirmeye

(1) Napoléon'un enistesi olan Murat'nın Napoléon düşünce tahtını muhafaza edemediği ve tekrar ele geçirmeye çalışırken esir edilip kurşuna dizildiği malûmdur. M.

kadir olursa noksansız olur ve Isveç Kralı kalır(2). Bu sebeple, kendisinin dostu mu yoksa düşmanı mı olduğunu bilmeksizin Rastignac Vautrin'in bataryalarının ateşi altında uzun müddet kalamazdı. Bazen öyle sanıyordu ki, her şeyi fevkalâde kapalı olduğu için her şeyi bilen, gören ve hiçbir şey söylemiyen bir sfenksin hareketsiz derinliğine sahip olmuşa benziyen bu garip insan kendisinin isteklerine nüfuz etmekte ve kalbini okumaktadır. Cebini dolu hissedince Eugène bu hale isyan etti.

Kahvesinin son damlasının lezzetim tattıktan sonra çıkmak için ayağa kalkan Vautrin'e: — Beni beklemek lûtfunda bulunun, dedi.

Kırklık adam geniş kenarlı şapkasını başına geçirerek ve dört hırsızın hücumuna uğramaktan korkmıyan bir adam edasiyle alelekser çark gibi çevirdiği demir bastonunu alarak: — Niçin? dedi.

Bir çıkını süratle çözen ve Madam Vauquer'e yüz kırk frank sayan Rastignac Vautrin'e: — Size borcumu vereceğim, mukabelesinde bulundu, sonra dul kadına dedi ki: — İyi dostluklar temiz hesaplarla kurulur. Saint-Sylvestre'e kadar ödeştik. Bana şu beş frangı bozunuz.

Poiret Vautrin'e bakarak: — İyi hesaplar ıyi dostları temin ederler, dedi.

---

(2) Nopoléon'un mareşallerinden Bernedotte'un Isveç veliahtı seçilerek Napoléon düşerken aleyhine geçmek sayesinde mevkiini muhafaza ettiği ve neslinin İsveçte hâlâ saltanat sürdüğü malûmdur. M.

Rastignac perukalı sfenkse para uzatarak: — İşte iki frankınız, dedi.

Vautrin delikanlının ruhuna kadar nüfuz eden her şeyi keşfeder bir nazar fırlatarak ve onu yüz kere darılmak raddelerine getirmiş olan müstehzi ve derin mânalı bir tebessümle gülümsiyerek — Bana bir şey borçlu olmaktan korkuyorsunuz galiba? diye bağırdı.

İki çıkını elinde tutan ve odasına çıkmak üzere ayağa kalkmış bulunan talebe: — Evet, tamamen öyle, cevabını verdi.

Vautrin salona açılan kapıdan çıkıyordu. Talebe de merdivenin sahanlığına açılan kapıdan çıkmak üzere idi.

O zaman Vautrin salonun kapısını çarparak ve kendisine soğuk bir nazarla bakan talebeye doğru gelerek: — Bana söylediğiniz sözün terbiyeye pek de uymadığını biliyor musunuz Rastignacorama Markisi? dedi.

Rastignac yemek odasının kapısını kapadı ve Vautrin'i kendisiyle beraber merdiven altına, yemek odasını mutfaktan ayıran dört köşe yere kadar götürdü, orada bahçeye açılan ve üzerinde demir parmaklık bulunan iki kanadlı bir kapı vardı. Talebe mutfaktan çıkan Sylvie'nin önünde dedi ki:

— Mösyö Vautrin, ben Marki değilim, adım da Rastignarorama değildir.

Michonneau kayıtsız bir eda ile: — Döğüşecekler, dedi.

Poiret: — Döğüşecekler, diye tekrar etti

Paralarının tulumunu okşıyarak Madam Vauquer: — Yok canım, diye mukabele etti.

Matmazel Victorine bahçeye bakmak üzere ayağa kalkıp bağırdı: — Hayır diyorsunuz ama, ıhlamurların altına doğru gidiyorlar. Fakat bu zavallı delikanlının hiç suçu yok.

Madam Couture kendisine: — Yukarı çıkalım yavrucuğum; bunlar bizim işimiz değil, dedi.

Madam Couture ile Victorine ayağa kalkınca kapıda şişman Sylvie ile karşılaştılar. Sylvie yollarını keserek sordu.

— Ne oluyor kuzum? Mösyö Vautrin Mösyö Eugène'e: «Anlaşalım!» dedi, sonra kendisini kolundan tutup ilerletti, şimdi ingin arlarımızı çiğneye çiğneye yürüyorlar.

Bu esnada Vautrin göründü.

Gülümseyerek dedi ki: — Sakın korkmayın Madam Vauquer. Ihlamurlar altında tüfenklerimi deneyeceğim.

Victorine ellerini birleştirerek: — Ah mösyö, Mösyö Eugène'i neden öldürmek istiyorsunuz? dedi.

Vautrın geriye doğru iki adım attı ve Victorine'e dikkatle baktı.

Zavallı kızı kızartan bir sesle bağırdı: — Bu da ayrı hikâye! «Sonra ilâve etti:» — Bu delikanlı pek sevimli değil mi? Bana bir fikir veriyorsunuz. Her ikinizin de saadetinizi temin edeceğim, güzel çocuğum.

Madam Couture evlâtlığını kolundan tutmuştu, kulağına: «Bu sabah pek tuhafsınız Victorine» diye fısıldıyarak kendisini sürükledi.

Madam Vauquer dedi ki: — Evimde tabancalar atılmasını istemem. Gecenin bu saatinde bütün komşuları korkutup polisi mi getireceksiniz?

Vautrin cevap verdi: — Telâş etmeyin Vauquer anne. Sadece atış talimi yapacağız canım.

Rastignac'ın yanına varıp teklifsizce koluna girdi.

Kendisine dedi ki: — Otuz beş adımdan kurşunumu üstüste beş defa bir karamaçaya isabet ettirdiğimi size ispat etsem bile bu cesaretinizi kırmıyacak. Biraz gazaplı olduğunuzu sanıyorum, kendinizi bu vaziyette sersemce öldürtebilirsiniz.

Eugène: — Geri çekiliyorsunuz, dedi.

Vautrin cevaben dedi ki: — Beni kızdırmayın.

Yeşile boyanmış iskemleleri göstererek ilâve etti: — Bu sabah soğuk yok, gelin şuraya oturun. Burada hiç kimse sözlerimizi duymıyacaktır. Size

söyliyeceklerim var. Siz fenalığını istemediğim iyi kalpli bir gençcağızsınız. Sizi severim, Ölümü... Hay gidi şeytan, bak ne diyecektim! Evet, Vautrin hakkı için sizi severim. Sizi niçin sevdim, söyliyeceğim size bunu. Bunu söylememe intizaren de sizi sanki halkeden benmişim gibi biliyorum, bunu da size ispat edeceğim.

Kendisine yuvarlak masayı gösterek: — Çıkınlarınızı şuraya koyun, diye ilâve etti.

Rastignac parasını masanıerine koydu ve oturdu. Kendisini öldürmekten bahsettikten sonra şimdi hamisi kesilen bu adamın tavırlarında birden bire hâsıl olmuş değişiklik karşısında sonsuz bir tecessüse kapılmış bulunuyordu.

Vautrin söze girişti: — Kim olduğumu, ne iş görmüş olduğumu yahut ne iş yapmakta olduğumu bilmek isterdiniz değil mi? Çok mütecessizsiniz yavrum. Haydi sakin olun, çok şeyler duyacaksınız. Ben felâketler gördüm. İlk önce dinleyin beni, sonra cevap verirsiniz. İşte üç kelime ile bundan evvelki hayatım: Ben felâketler gördüm. Kimim ben? Vautrin. Ben ne iş yaparım? Hoşuma gideni. Geçelim. Ahlâkımı mı öğrenmek istiyorsunuz? Bana iyilik edenlere yahut kalbi kalbime hitabedenlere karşı iyiyim. Bunlar için her şeye müsaade vardır, kendilerine «Dikkat et yeter!» demeden bacaklarıma onlar tekmeler atabilirler! Fakat Hüda hakkı için, beni rahatsız edenlere, hoşlanmadıklarıma karşı bir iblis kadar hainim.

Ve yere bir tükrük fırlatarak ilâve etti: — Bir insan öldürmenin nazarımda şu tükrük kadar ehemmiyeti olmadığını size öğretmem de yerinde olur. Ancak insanı bu katiyen lâzım ise, temiz bir şekilde öldürmeye dikkat ederim. Sizin sanatkâr adı verdiğiniz insanınm. Şu gördüğünüz adam Benvenuto Cellini(1)nin hâtıralarını, hem de İtalyancasından okumuştur. Yaman bir insan olan Cellini'den bizi rasgele öldüren kaderi taklidetmeyi ve her bulunduğu yerde güzeli sevmeyi öğrendim. Esasen bütün insanlara karşı yalnız bulunmak ve zafer kazanmak oynamaya değer güzel bir rol değil midir? İçtimai karışıklığımızın bugünkü teşkilâtı hakkında uzun uzun düşündüm. Yavrum düello bir çocuk oyunu, bir sersemliktir. Yaşıyan iki adamdan birinin ortadan kalkması lâzımsa bunu tesadüfe bırakmak için insanın sersem olması lâzımdır. Düello mu? Yazı yahut turadır, işte o kadar. Her yeni kurşunu ötekinin girdiği yere isabet ettirmek şartiyle, hem de otuz beş adımdan beş kurşunla bir karamaçayı üstüste parçalarım. İnsan böyle bir marifet sahibi olunca düşmanını yere sereceğinden kendini emin sanabilir, değil mi? Halbuki bir adamın üstüne yirmi adım uzaktan silâh çektim, isabet ettiremedim. Herif ise ömründe bir kere silâh kullanmış adam değildi.

---

(1) Meşhur bir İtalyan heykeltraş, kuyumcu ve hakkâk (1500 — 1571). M.

Yeleğiyle gömleğini açarak bir ayının sırtı kadar kıllı, ve bu kızıl renkli kıl tabakası dehşetle karışık bir istikrah veren Rastignac'a göğsünü gösterdi, göğsünde bulunan bir deliğe parmağını sokturarak dedi ki: — Bakın, bu delikanlı beni şuradan vurdu. Fakat ben o tarihlerde bir çocuktum, sizin yaşınızda, yirmi birinde idim. Henüz bir şeye, bir kadının aşkına, sizin içinde yolunuzu şaşıracağınız bir sürü sersemliklere inanıyordum. Biz vuruşabilirdik, değil mi? Farz edelim ki ben toprağın altındayım, bu takdirde siz nerede olurdunuz? Kaçmak, İsviçre'ye gitmek, babanın, parası olmıyan babanın parasını yemek icabedecekti. İçinde bulunduğunuz vaziyeti size ben anlatacağım; fakat bunu bu dünyanın işlerini muayene ettikten sonra tutulacak ancak iki yol bulunduğunu gören adamın tefevvuku ile yapacağım. Tutulacak iki yoldan biri ahmakça bir itaat diğeri de isyandır. Ben hiçbir şeye itaat etmiyorum, bu söz açık değil mi? Yürüdüğünüz yola nazaran size lâzım olan şey nedir biliyor musunuz? Bir milyon, hem de derhal; yoksa, bu aklımızla ulvi bir varlık, bulunup bulunmadığını anlamak için Saint Cloud önünde nehre atılmış ağların içini dolaşmaya gidebeliriz. Bu milyonu ben size vereceğim.

Eugène'e bakarak bir dakika durdu.

— Ooo küçük baba Vautrin'inize karşı tavrınız biraz düzeldi. Milyonu vermek sözünü duyunca kendisine «Bu akşam buluşalım» denen ve süt

içip yalanan bir kedi gibi süsü ile meşgul olan bir genç kıza benziyorsunuz. İsabet! Haydi bakalım işi halledelim! İşte bilânçonuzu veriyorum delikanlı Orada babanız, anneniz, büyük halanız, biri on sekiz biri onyedi yaşında iki kızkardeşiniz, biri on beş biri on yaşlarında iki biraderiniz var, işte nüfusun kontrolu bu. Hala hemşirelerinizi büyütüyor. Papaz gelip iki biradere Lâtince öğretiyor. Aile beyaz ekmekten ziyade kestane ezmesi yiyor, baba pantolonlarını ihtiyat ile kullanıyor, anne güç hal ile bir kışlık elbise ve bir yazlık elbise yaptırıyor. Kızkardeşleriniz de sırtlarına ne bulurlarsa onu giyiyorlar. Ben her şeyi biliyorum, cenuba gidip öğrendim. Evinizde vaziyet budur ve senede size bin iki yüz frank gönderiyorlarsa da toprak ancak üç bin frank getirmektedir. Bir aşçı kadınınızla bir uşağınız var, zevahiri muhafaza etmek lâzım, baba barondur. Bize gelince, biz büyük dâvalar peşindeyiz. Beauséant'lar akrabamız olmakla beraber yayan yürürüz. serveti isteriz de beş paramız yoktur, Vauquer annenin berbat yemeğini yeriz de Saint-Germain semtinin güzel ziyafetlerini severiz, sefil bir yatak üzerinde yatarız ve bir konak isteriz! İstediğiniz şeylerden dolayı sizi sevmiyorum. İhtiras sahibi olmak herkese vergi değildir şekerim. Hangi erkekleri aradıklarını kadınlardan sorunuz, ihtirası olan erkekleri ararlar. İhtiraslıların ciğerleri öteki erkeklerinkilere nispetle daha kuvvetlidirler, kanlarındaki demir daha zengindir, kalpleri daha

sıcaktır. Ve kadın kuvvetli olduğu saatlerde nefsini o kadar bahtiyar ve güzel hisseder ki, onunla beraber mahvolmuş bile olsa kuvveti azim olan erkeği ötekilere tercih eder. Size suali sormak için arzularınızın listesini çıkarıyorum. Sual ise işte şudur. Bir kurt kadar iştihanız var, dişleriniz sivridir, sofranın yiyeceklerini hazırlamak için nasıl hareket edeceğiz? İlk önce kanunu medeyini yiyip hazmetmemiz lâzım, bu eğlenceli değildir ve bir şey öğretmez, fakat lâzımdır. Öyle olsun. Bir istinaf mahkemesinin reisi olmak üzere, rahatça uyuyabileceklerini zenginlere temin etmek üzere, bizden daha iyi insan olan biçareleri omuzlarında kürek mahkûmluğu damgasiyle zindana göndermek için avukat olacağız. Bu pek lâtif bir şey değildir, sonra da çok zaman ister. Evvelâ Pariste iki yıl ilim yutmak ve pek istediğimiz *cicilere* dokunmadan bakmak gerek. Hiçbir zaman meramına ermemek şartiyle daima istemek yorucudur. Eğer solgun ve âzası kemiksiz hayvanlar cinsinden olsaydınız korkacak hiçbir şeyiniz olmazdı; fakat aslanların hararetli kanlarına ve günde yirmi münasebetsizlik yapacak bir iştihaya sahip bulunuyoruz. Binaenaleyh, Cenabı Hakkın cehenneminde gördüğümüz işkencelerin en müthişi olan bu mahrumiyetler işkencesine dayanmamıza imkân yoktur. Uslu olduğumuzu, süt içtiğimizi ve mersiyeler yazdığımızı kabul edelim; böyle faziletkâr olunca da, birçok sıkıntıdan ve bir köpeği kudurtacak mahrumiyetlerden sonra berbat bir

kasabada âdi bir herifin muavini olmakla mesleğe başlamak icabedecektir; bu kasabada da hükümet size bir kasabın köpeğine kemik fırlatışı gibi yılda bin frank atacaktır. Hırsızların arkalarından havla, zenginin hakkını müdafaa et, hassas kalpli kimseleri kiyotine ver! Bu ne büyük mazhariyet! Eğer bir arkanız yoksa, bulunduğunuz taşra muhakemesinde çürüyüp gidersiniz. Otuz yaşlarında, eğer henüz hâkim elbisesini başlarına çalmamışsınız senede bin iki yüz franga hâkim olursunuz. Kırk yaşına vardığınız sıralarda takriben altı bin liralık mala sahip bir değirmencinin kızı ile evlenirsiniz. Eksik olsun. Sizi himaye edecekler mi var? O takdirde otuz yaşında iken bin ekü aylıkla kral müddeiumumisi olursunuz ve belediye reisinin kızı ile evlenirsiniz. Bir rey cetvelinde Manuel yerine Villèle okumak gibi, (Hem bu mukaffadır, vicdana rahatlık verir) evet böyle okumak gibi siyasi âdilikler irtikâp edersiniz kırk yaşında başmüddeiumumilerden olursunuz, artık mebus da çıkabilirsiniz. Şuna da dikkat edin aziz çocuğum ki, böyle olmak için küçük vicdanınıza karşı birkaç suç işlemiş olacaksınız, yirmi yıl sıkıntı ve gizli sefalet çekmiş bulunacaksınız, kızkardeşleriniz de evde kalmış bulunacaktır. Fazla olarak şunu da dikkatinize arz etmekle şeref bulurum ki, Fransa'da ancak yirmi tane başmüddeiumumi vardır, ve içlerinde bir derece terfi etmek için ailelerini satacak düzenbazlara tesadüf olunmak şartiyle bu mertebeye talip

yirmi bin namzetsiniz. Eğer bu sanat sizi ığrendiriyorsa başka şeye bakalım. Rastgnac baronu avukat mı olmak istiyor? Oh güzel! On sene eziyet çekmek, ayda bin frank harcamak, bir kütüphane, bir idarehane sahibi olmak, salonlar dolaşmak, dâva elde etmek için birtakım adamların eteğini öpmek, adliye binasını diliyle yalamak lâzım Bu meslek sizi ikbale götürse hayır demezdim; fakat Paris'te elli yaşında senede elli bin franktan çok kazanan beşten fazla avukat bulun bakayım bana. Adam sen de, böyle ruhumu aşağılamaktansa korsan olmağı tercih ederim. Hem avukat yazıhanesi açmak için lâzım olan paraları nereden bulmalı? Bütün bunlar keyif verici işler değildir. Bir kadının drahoması bize bir imkân temin eder. Evlenmek ister misiniz? Bu boynunuza bir taş asmaktır. Hem eğer para için evlenirseniz şeref hisleriniz, asaletiniz ne olur? Bunu yapmaktansa insanlığın yalanlarına karşı isyanınıza bugünden başlamak daha doğrudur. Bir kadının önüne bir yılan gibi serilmek, kaynananın ayaklarını yalamak, bir dişi domuza istikrah verecek âdilikler yapmak, bari bu iğrençliklerle saadeti bulsaydınız! Fakat bu şartlar içinde almış olduğunuz bir kadınla bir lâğımın taşları kadar zelil olursunuz. Karısiyle mücadele etmektense erkekle muharebe etmek yine hayırlıdır. İşte hayatın dört yol ağzı, seçiniz delikanlı. Zaten seçmiş bulunuyorsunuz: Akrabanız de Beauséant'ın konağına gittiniz ve orada lüksü sezdiniz.

Goriot Babanın kızı Madam de Restaud'ya gittiniz, orada da Paris'li kadını anladınız. O gün alnınızda yazılı bir sözle döndünüz, pek güzel okuduğum bu söz *İkbale varmak!* Her ne bahasına olursa olsun varmak sözü idi. Kendi kendime: «Bravo! İşte hoşuma giden bir delikanlı!» demiştim. Size para lâzım oldu. Parayı nereden bulmalı? Kızkardeşlerinizi sızdırdınız. Bütün erkek kardeşler kızkardeşlerini az çok kafese korlar. Beş franklık sikkeden ziyade kestanesi çok bir memleketten kimbilir nasıl koparılan bin beş yüz frangınız talana çıkmış askerler gibi çözülüp gidecektir! Sonra ne yapacaksınız? Çalışacak mısınız? Şu anda anladığınız tarzda çalışmak Poiret kuvvetindeki kimselere ihtiyarlık çağları için Vauquer annenin evinde bir yer temin eder. Süratle bir servet sahibi olmak, hepsi sizin yaşınızda olan elli bin delikanlının şu dakikada halline çalıştıkları dâvadır. Bu elli bin içinde siz tek bir rakamsınız. Yapmanız icabeden gayretler ve mücadelenin şiddeti hakkında hüküm veriniz. Elli bin iyi yer olmadığına göre bir kaba üşüşmüş örümcekler gibi birbirinizi yemeniz lâzım. Burada insanın nasıl yolunu açtığını biliyor musunuz? Bu yol ya zekânın şâşaasiyle yahut da fesattaki ustalıkla açılır. Bu insan yığınına ya bir top darbesi gibi girmeli yahut da bir veba gibi sokulmalı. Namus hiçbir şeye yaramaz. İnsanlar dehanın kudreti altında ezilirler, ona karşı kin duyarlar, taksim etmeksizin aldığı için onun aleyhinde iftiralar

ederler; fakat eğer deha işlediği işte inadederse insanlar eğilirler. Şu kadarla anlatayım: İnsanlar dehayı çamur altına gömmeye muvafak olmazlarsa kendisine diz çöküp taparlar. Ahlâk düşkünlüğü yaygındır, ehliyet nadirdir. Bu sebeple, ahlâk düşkünlüğü pek bol olan ehliyetsizliğin silâhıdır, bu silâhın ucunu her yerde hissedeceksiniz. Gelir namına kocaları ancak altı bir frank aylığa sahip iken tuvaletlerine on binden fazla harcıyan kadınlar göreceksiniz. Bin iki yüz franklık memurların arazi satın aldıklarını göreceksiniz. Bir Fransız âyan zadesinin Longchamp şösesinin ortasından koşabilecek olan arabasına binebilmek için kadınların fuhşa düştüklerini göreceksiniz. Kocası elli bin lira irat sahibi kız tarafından kabul edilmiş poliçeyi zavallı Goriot Baba budalasının ödediğini gördünüz. Size iddia ederim ki cehennemden misal işlere raslamadan Paris'te iki adım atamazsınız. Zengin, güzel ve genç de olsa hoşunuza giden ilk kadının sizi arı kovanına girmiş haline sokacağını kellem pahasına iddia ederim. Bütün kadınlar kanunun cezalarına çarpılmamak üzere türlü hiyleye baş vurmaktadırlar, her şey için kocalariyle harb durumundadırlar. Sevgililer için, paçavralar için, çocuklar için, evin geçimi yahut övünmek için, emin olun ki nadiren de fazilet sakikasiyle yapılan dalavereleri size anlatmak icabetse sözümün sonu gelmez. Söylediğim bu hallerden dolayı namuslu adam umumi düşmandır. Fakat namuslu adam kimdir sanırsınız?

Paris'te namuslu adam susan ve paylaşmayı reddeden adamdır. Size mesailerinden dolayı hiçbir zaman mükâfat görmemek şartiyle her tarafta işi gören ve kendilerine Allahın aletler cemaati diyeceğim zavallı kölelerden bahsediyorum. Şüphesiz ki fazilet ahmaklığın bütün parlaklığı ile onların bulundukları yerdedir, lâkin sefalet de oradadır. Eğer bize Allaha son hüküm gününde gelmemek gibi kötü bir lâtifede bulunursa bu namuslu kimselerin nasıl acı acı yüz buruşturacakları şimdiden gözümün önüne geliyor. Eğer ikbali kısa bir zaman içinde istiyorsanız ya şimdiden zengin olmalı yahut da öyle görünmelidir. Zengin olmak için bu dünyada büyük darbeler indirmek lâzımdır; yoksa çiğnenip gidersiniz! Eğer girebileceğiniz yüz meslekte çabuk muvaffak olan on kimseye tesadüf ederseniz halk bunlara hırsız adını vermiştir. Varacağınız hükmü kendiniz bulun. İşte olduğu gibi hayat. Bu bir mutfaktan daha güzel değildir, mutfak kadar da kokar, eğer insan yemek yemek istiyorsa ellerini kirletmesi lâzımdır. Ancak sonra iyi temizlenmeye dikkat edin: Devrimizin bütün ahlâki düsturu budur. Eğer size dünyadan bu şekilde bahsediyorsam bana o bu hakkı vermiştir, ben onun mahiyetini bilirim. Dünya denen şeyi kötülediğimi mi sanıyorsunuz? Asla değil. O daima böyle olmuştur. Ahlâk âlimleri dünyayı hiçbir zaman değiştiremiyeceklerdir. İnsan noksanlarla doludur. Bazen az yahut çok riyakâr olur ve o zaman ahmak-

lar kendisinin iyi yahut fena ahlâklı olduğunu söylerler. Halk tabakası lehine zenginleri itham etmiyorum: İnsan yüksekte, aşağıda, ortada aynıdır. Bu yüksek hayvan sürüsünün her milyonunda kendilerini her şeyin, hattâ kanunların üstüne koyan açık yürekli on kişiye raslanılır; ben onlardanım. Siz eğer yüksek bir adamsanız düz bir hat üzerinden ve başınız yüksek olarak yürüyünüz. Fakat kıskançlığa, iftiraya, âcizliğe karşı, bütün dünyaya karşı mücadele etmek lâzımdır. Napolèon, adı Aubry olup kendisini sömürgelere yollamasına ramak kalan bir harbiye nazırına tesadüf etmişti. Kendinizi bir tartınız. Bakın her sabah bir gün evvelkinden daha kuvvetli bir irade ile kalkabilecek misiniz? Bu takdirde size hiç kimsenin reddedemiyeceği bir teklifte bulunacağım. İyi dinleyiniz. Benim bir fikrim var. Fikrim büyük bir arazi, meselâ yüz bin hektarlık bir mülk ortasında pederşahî bir hayat sürmek üzere Birleşik Amerika'nın cenubuna gitmektir. Ben orada çift çubuk sahibi olmak istiyorum, esirlere malik olmak, kerestemi satarak, dilediğimi yaparak, alçıdan yapılmış bir ine sağınıp yaşanılan bu yerde tasavvur olunmaz bir hayat geçirerek, öküzlerimi, tütünümü, kerestemi satıp birkaç milyoncuk kazanmak arzusundayım. Ben büyük bir şairim. Şiirlerimi yazmıyorum: Bunlar fiil ve his halindedirler. Şu esnada elli bin frangım var ki bu bana güç hal ile kırk zenci temin edebilir. İki yüz bin franga ihtiyacım var, çünkü pederşahî

hayata olan sevgimi temin için iki yüz zenci istiyorum Çünkü zenciler, mütecessis bir kral müddeiumumisi gelip sizden bir hesap istemeksizin kendilerine karşı dilendiği gibi hareket edilen birtakım çocuklardır. Bu kara sermaye ile on yılda üç yahut dört milyonum olur. Eğer muvaffak olursam kimse bana «Sen kimsin?» diye sormıyacaktır. Ben Amerika vatandaşı Bay Dört Milyon olurum. Yaşım da ellisine varmış olur, henüz çöküp bitmiş bir halde bulunmam, kendimi mizacıma uygun şekilde eğlenceye veririm. iki kelime ile söyliyeyim: eğer size bir milyonluk bir drahoma temin edersem bana iki yüz frank verir misiniz? Yüzde yirmi komisyon pek mi yüksektir? Karıcığınıza kendinizi sevdirirsiniz. Bir kere evlendikten sonra endişeler, nedametler gösterirsiniz, on beş gün müddetle mahzum görünürsünüz. Bir gece birtakım dilbazlıklardan sonra, iki buse arasında kendisine «sevgilim!» diye hitabederek iki yüz bin frank borç bildirirsiniz. Bu vodvil her gün en seçkin delikanlılar tarafından oynanmaktadır. Bir genç kadın kalbini alana kesesini reddetmez. Böyle hareket etmekten ziyanlı çıkacağınızı mı sanıyorsunuz? Hayır. Bir işten iki yüz bin frangınızı kazanmak imkânını bulursunuz. Paranız ve zekânız sayesinde dilediğiniz kadar mühim bir servet elde edersiniz. Velhasıl bu hesapla altı aylık bir zaman içinde kendi saadetinizi, sevimli bir kadının saadetini ve Vautrin babanızın saadetini temin etmiş olacaksınız, kışın

odunsuzluktan parmaklarını hohlıyan ailenizin saadeti de cabası. Ne size teklif ettiğim şeyden, ne de sizden istediğim şeyden dolayı hayret etmeyiniz. Paris'te yapılan altmış güzel izdivaçtan kırk yedisi böyle pazarlıklara mahal verir. Kocaların noter odasında sıkboğaz edildikleri iddia olunur...

Vautrin'in sözünü keserek, Rastignac hayretle: — Yapacağım şey nedir? diye sordu.

Oltasının nihayetinde bir balık hisseden bir avcının mırıltısına benziyen bir sevinç hareketlerini belli ederek öteki dedi ki: — Hemen hiçbir şey yapacak değilsiniz. İyi dinleyin beni! Betbaht ve sefil bir genç kızın kalbi aşkla dolmaya en haris bir sünger, üzerine bir damla his düşer düşmez derhal şişen bir süngerdir. Gelecek servetten şüphe etmeksizin yalnızlık, nevmitlik ve fukaralık içinde yaşadığı sırada kendisine raslanmış bir genç kıza kur yapmak, vallahi bu elden kent ile on dördün bulunması, ikramiye çıkacak numaraları bilmek, günün olaylarını bile bile tahviller üzerinde oynamaktır. Kazıklar üzerinde, bozulması imkânsız bir izdivaç kurmuş olursunuz. Bu genç kıza milyonlar gelsin, bunları ayaklarınıza sanki çakıllarmış gibi serpecektir. Eğer Adolphe, Alfred yahut Eugène onun için nefsini feda etmek zekâvetini göstermiş bulundu işe «Al sevgilim! Al Adolphe! Al Eugène!» diyecektir. Fedakârlıkla kastettiğim şey ise beraberce mantarlı et yemekleri yemek üzere *Cadran belu*'ye ve oradan gece

Ambigu-Comique tiyatrosuna gitmek için bir eski elbise satmaktır, ona bir şal vermek üzere saatini emniyet sandığına koymaktır. Size ne âşıkane karalamalardan ne de kadınların çok kıymet verdikleri birtakım herzelerden, meselâ insan kendilerinden uzak bulunduğu vakit mektup kâğıdına göz yaşı yerine geçmek üzere su damlaları serpmek gibi işlerden bahsetmiyorum. Bu gönül diline mükemmelen âşina görünüyorsunuz bana. Şunu bilin ki, Paris muhtelif içtimai tabakaların verdiği mahsulle yaşıyan yirmi vahşi kabîlenin, İllinois'ların, Huron'ların kaynaştıkları bir yeni dünya ormanı gibidir; siz bir milyonlar avcısısınız. Bunları elde etmek için tuzaklar, ökseler, çığırtkanlar kullanıyorsunuz. Avcılığın çeşitli tarzları vardır. Bazıları drahoma avlarlar; bazıları tasfiye avındadır; şunlar vidanları avlarlar, berikiler kendilerine sermaye temin etmiş olanların varını yoğunu alırlar. Dağarcığı pek dolu olarak dönen yüksek cemiyet tarafından selâmlanır, takdirlerle, hürmetlerle kabul edilir. Bu lûtufkâr toprağın hakkını teslim edelim, sizin işiniz dünyada bulunan en müsamahalı şehre düşmüştür. Bütün Avrupa payitahtlarının mağrur aristokrasi saflarına yeni bir milyoneri kabul etmiyebilir, lâkin Paris böyle bir milyonere kollarını açar, davet ve şenliklerine koşar, yemeklerini yer ve alçaklıklarına kadeh kaldırır.

Eugène: — Fakat zengin bir kızı nereden bulmalı? dedi.

— O zengin kız sizin malınız halinde, sizin karşınızda!

— Matmazel Victorine mi?

— Tamam

— Bu nasıl olabilir?

— Küçük Rastignac baronesi sizi şimdiden seviyor!

Hayret içinde olan Eugène: — Onun beş parası yok, mukabelesinde bulundu.

Vautrin dedi ki: — Ah işte mevzua girdik! İki kelime daha ilâve edince her şey aydınlacaktır. Baba Taillefer ihtilâl esnasında dostlarından birini katlettiği iddia olunan ihtiyar bir namussuzdur. Tosunun fikirlerinde istiklâli olanlardandır. Kendisi banker, Frédéric Taillefer ve şerikleri müessesenin başlıca hissedarı. Tek bir oğlu var, Victorine'in zararına malını bu oğula bırakmak istiyor. Ben böyle adaletsizleri sevmem. Ben don Quichotte gibiyim, kuvvetliye karşı zayıfın müdafaasını deruhte etmesini severim. Eğer Allahın iradesi oğlunu elinden almak suretinde tecelli ederse Taillefer kızını tekrar kabul edecektir. O nasıl olursa olsun evlât istiyor, nesil sahibi olmak istiyor, bu insanlığın mayasında bulunan bir ahmaklıktır, kedisinin atık şahsen evlât sahibi olamıyacağını da biliyorum. Victorine halim ve sevimlidir, az zaman içinde babasını avucunun içine alacak ve his kırbaciyle kendisini Almanya-

da yapılan topaçlar gibi çevirecektir. Aşkınıza karşı minnettar olacağı için de sizi unutmayacaktır, sizinle evlenecektir. Ben kaderin rolünü deruhte ediyorum, Allahı bu işi istemeye sevk edeceğim. Kendisine iyiliklerde bulunduğum bir dostum var, Loire ordusunun(1) şimdi muhafız kıtasına alınmış bir miralayıdır. Benim fikirlerimi dinler ve müfrit kralcı olmuştur. Kendisi içtihatlarında ısrar eden sersemlerden değildir. Meleğim, eğer size verilecek başka bir nasihatım varsa o da ne içtihatlarınıza ne de sözlerinize sadık olmamaktır. Eğer sizden isterlerse bunları satınız. Hiçbir zaman içtihat değiştirmemiş olmakla övünen bir adam daima dosdoğru yoldan yürümeyi taahhüdeden bir adam insandan hata sâdır olamıyacağına inanan bir ahmaktır. Prensipler yoktur, ancak olaylar vardır; kanunlar yoktur, ancak durumlar vardır. Yüksek adam bunları sevk ve idare etmek üzere olayları ve durumları benimser. Eğer sabit prensipler ve kanunlar olsaydı, milletler bunları bizim gömlek değiştirmemiz kabilinde değiştirmezlerdi. Fert bütün bir milletten ziyade akıllı olmakla mükellef değildir. Fransaya en az hizmet etmiş olan adam her şeyi kırmızı renkte gördüğü için muhterem bir fetiştir, La Fayette diye etiketlenerek makineler arasında ancak müzeye konulmaya lâyıktır,

(1) Bu isimle anılan ordu son dakikaya kadar birinci Napolèon'a sadık kalmıştı. M.

halbuki kendisine herkesin bir taş fırlattığı adam, yüzüne istediği kadar yemin tükürecek derecede insanlığı istihkar eden prens Viyana kongresinde Fransanın parçalanmasına mâni olmuştur(1). Ah ben olup biten işleri bilirim! Pek çok adamın sırrına sahibim. Sözü uzatmaya lüzum yok. Bir prensipin tatbikı bahsinde üç kişiyi mutabık görürsem sarsılmaz bir içtihat sahibi olacağım, bunun için de çok bekliyeceğim! Mahkemelerde kanunun bir maddesi hakkında aynı fikirde bulunan üç hâkime raslanılamaz. Bahsettiğim adamına dönüyorum. Efendisine bunu söylesem İsayı çarmıha gerer. Vautrin babasının bir tek sözü üzerine, zavallı kızkardeşine beş frank bile yollamıyan herifle kavgaya girişecektir, ve...

Burada Vautrin ayağa kalktı, vaziyet aldı ve hücum etmesini öğreten bir silâh hocasının hareketini yaptı.

— Ve ötekinin işi bitti! diye ilâve etti

Eugène: — Ne müthiş şey! Lâtife etmek mi istiyorsunuz Mösyö Vautrin? dedi.

Vautrin devam etti: — Durun durun durun, sükûn bulun Çocuk olmayın. Bununla beraber eğer sizi bu hal eğlendirirse hiddetlenin de, gazaba da gelin! Benim bir alçak, bir namussuz

(1) Burada büyük ihtilâlden 1830 da başlıyan Lois - Philippe'e kadar müteaddit rejimlere hizmet etmiş olan Talleyrand prensinin kast edildiğini söylemeye lüzum yoktur. M.

bir rezil, bir haydut olduğumu söyleyin, fakat bana ne dolandırıcı ne de hafiye diye hitabetmeyin! Haydi söyleyin, içinizde birikenleri boşaltın. Sizi affediyorum, yaşınız için bu o kadar tabiîdir ki! Ben de bir vakit böyle idim. Ancak düşünün. Bir gün beterini yapacaksınız. Bir güzel kadının evine dilbazlığa gideceksiniz. (İlâve etti:) — Bunu düşündünüz! Çünkü eğer aşkınızı bir gelir haline koymazsanız nasıl yaşarsınız? Fazilet parçaları bölünmez aziz talebem, ya mevcuttur ya da mevcut değildir. Bize suçlarımıza kefaret vermekten bahsolunuyor. Bir pişmanlık tezahürü, bir cürmün suçunu ödemiş olmak da bir güzel sistem! İçtimai merdivenin filân basamağına konabilmek üzere bir kadını aldatmanın, bir ailenin çocukları arasına nifak sokmanın, velhasıl bir evin çatısı altında yahut başka bir şekilde, ve zevk için yahut şahsi menfaat gayesiyle yapılan bütün alçaklıkların birer iman, ümit ve hayır hareketi olduklarını mı zannedersiniz? Bir çocuğun servetinin yarısını bir gecede alan cemiyet adamına niçin iki ay hapis de bin franklık, bir kaime çalan bir zavallı fakire şiddetlendirici sebeplerle kürek? İşte kanunlarınız. Mânasızlığın ta kendisi olmıyan tek maddesi yoktur. Eldivenli ve yalan sözlü adam kan dökülmiyen, lâkin bir şey verilerek yapılan cinayetler işlemiştir, kaatil bir maymuncukla bir kapı açmıştır: İki gece işi! Size teklif ettiğim şeyle bir gün yapacağınız şey arasında yalnız kan olması ve olmamasının farkı vardır. Bu dünyada

değişmiyen bir şeye inanıyorsunuz. Şu halde insanları istihkar ediniz ve medeni kanunun ağı arasından aşılması mümkün bir ilmik bulmaya bakınız. Her an görülen büyük servetlerin sırrı unutulmuş bir cürümdür, bu cürmün unutulmuş bulunması ise süratle yapılmış olmasından ileri gelir.

— Susun mösyö! Daha fazlasını dinlemek istemem, bana kendi kendimden şüphe ettireceksiniz. Şu anda bütün bilgim dürüstlük hissidir.

Vautrin dedi ki: — Nasıl isterseniz, güzel çocuk. Ben sizi daha kuvvetli sanıyordum, artık size bir şey söylemem. Bununla beraber son bir kelime.

Talebeye sabit bir bakışla baktı.

Kendisine: — Sırrıma sahip bulunuyorsunuz, dedi.

— Sizi reddeden bir delikanlı bunu unutmaya da muktedirdir.

— Bunu iyi söylediniz, sözünüzden memnun oldum. Evet, bir başkası bu kadar dürüst davranmazdı. Sizin için yapmak istediğim şeyi hatırlayınız. Size on beş gün veriyorum. Ya kabul yahut da reddedersiniz.

Vautrin'in rahat rahat, bastonu kolunun altında gidişine bakarak Rastinac kendi kendine dedi ki: — Bu adamın nasıl da demirden bir azmi var, Madam de Beauséant'nın birtakım şekiller

içinde söylediği şeyleri bana açık açık söyledi. Çelikten tırnaklarla kalbimi yırtıyordu. Madam de Nucingen'e niçin gitmek istiyorum? Benim daha hesaplarımı kurduğum anda o bunları keşfetti. İki kelime ile diyebilirim ki, bu haydut fazilet hakkında bana insanların ve kitapların söylediğinden fazlasını söyledi.

Çıkınların masanın üzerine atarak: — Eğer faziletin tavize tahammülü yoksa şu halde kızkardeşimin paralarını mı çaldım? dedi.

Oturdu ve bu halde, insanı sersem eden bir düşünceye daldı.

— Fazilete sadık kalmak, ulvi işkence! Adam sen de, Herkes fazilete inanır; fakat fazileti olan kimdir? Milletlerin mâbudu hürriyettir; fakat toprak üzerinde hür olan millet nerede? Gençliğim henüz bulutsuz bir gökyüzü gibi mavidir. Büyük yahut zengin olmayı istemek yalan söylemeye, eğilmeye, sürünmeye, süründükten sonra kalkmaya, hulûskârlığa, doğruyu gizlemeye razı olmak değil midir? Vaktiyle yalan söylemiş, eğitmiş ve yerlerde sürüklenmiş bulunanlara uşak olmaya muvafakat etmek değil midir? Suç ortakları olmadan önce onlara sadece hizmetkârlık etmek lâzımdır. Fakat hayır, ben asaletle, günahsız çalışmak istiyorum. Gündüz ve gece çalışmak ve servetimi ancak sâyime borçlu bulunmak isterim. Bu servetlerin en yavaş kazanılanı olacaktır, fakat başım da yastığımın üzerine her akşam fena

bir düşünceye bulaşmamış bir halde konacaktır. Hayatını seyretmekten ve onu bir zambak kadar sâf bulmaktan güzel bir şey var mıdır? Ben ve hayat, bir delikanlı ile nişanlısı gibiyiz. Vautrin on sene evlilikten sonra gelen hali bana gösterdi. Vallahi aklımı kaybediyorum. Artık ben hiçbir hesap kurmadan kalbimi dinliyeceğim, o iyi bir delildir.

Eugène hulyasından terzisinin geldiğini haber veren şişman Sylvie'nin sesiyle ayrıldı. Adamın karşısına gümüş dolu iki çıkın tutarak çıktığına da memnun oldu. Akşam elbisesini tecrübe ettikten sonra yeni gündüz elbisesini giydi. Bu kıyafet sayesinde bambaşka bir hüviyet kazanmış bulunuyordu.

Kendi kendine: — Mösyö de Trailles'a elbette ki bedelim. Nihayet bir asılzade hali aldım, diye düşündü.

Baba Goriot Eugène odasına girerek: — Mösyö, Madam de Nucingen'in devam ettiği evleri bilip bilmediğini benden sordunuzdu değil mi? dedi.

— Evet.

— Gelecek pazartesi günü Mareşal Cariglia-no'nun balosuna gidecek. Eğer siz de orada bulunabilirseniz, iki kızımın iyi eğlenip eğlenmediklerini, nasıl giyinmiş olduklarını, velhasıl her şeyi bana söylersiniz.

Eugène kendisini ateşinin önüne oturtarak: — Bunu nasıl öğrendiniz. Goriot Babacığım? diye sordu.

— Bana bunu oda hizmetçisi söyledi. (Goriot neşeli bir eda ile ilâve etti:) — Thérése ve Constance vasıtasiyle her yaptıklarını öğrenirim.

İhtiyar,kendisini metresiyle o fark etmemek şartiyle temas halinde tutan bir tedbirden henüz bahtiyar olacak çağda bir aşığa benziyordu.

Istıraplı bir kıskançlığı saffetle ifade ederek: — Siz kendilerini göreceksiniz, dedi.

Eugène: — Bilmiyorum. Madam dö Beauséant'a giderek beni mareşalın haremine takdim edip etmiyeceğini soracağım, cevabını verdi.

Eugène bu güzel kıyafet içide vikontesin evine gideceğini ve bundan sonra kıyafetinin hep aynı güzel üstbaş olacağını içinde bir sevinçle düşünüyordu. Ahlâkiyatçıların insan kalbinin uçurumları dedikleri şey ancak şahsi menfaatlerin aldatıcı düşünceleri, ihtiyar haricindeki hareketleridir. O kadar çok söylevin mevzuunu teşkil eden bu haller, bu ani vazgeçip çekilmeler zevklerimiz namına yapılan hesaplardır. Kendini iyi giyinmiş, ellerinde güzel eldivenler ve ayaklarında güzel kunduralarla görünce, Rastignac faziletli kararını unuttu. Gençlik adaletsizlik cihetine teveccüh ettiği zaman vicdan aynasında kendisine bakmaya cüret edemez, halbuki ileri yaş bu

aynada nefsini görmüştür: Hayatın bu iki safhası arasındaki bütün fark bundan ibarettir. İki komşu, Eugène'le Goriot Baba birkaç günden beri iyi dost olmuşlardı. Aralarındaki gizli muhabbet Vautrin'le talebe arasında bunun zıttına sebep olmuş bulunan psikolojik sebeplerden ilerigeliyordu. Hislerimizin uzvi âlemde tesirlerini tesbit etmeye teşebbüs edecek olan cesur filozof bizimle hayvanlar arasındaki münasebetlere ait eşitlikler hakkında şüphesiz ki birçok misaller bulacaktır. Bir mizacı hangi fizyonomist, ilk gördüğü adamın kendisini sevdiğini veya sevmediğini bir köpeğin hissedişindeki süratten daha çabuk olarak keşfedebilir? Eski kelimelerin kırpıntılarını kemirmeyi sevenlerin meşgul oldukları felsefi sersemlikleri yalanlamak üzere lisanlarda kalan hakikatlerden biri de, havalardan geçip biribirlerini bulan sevgi zerreleridir. İnsan sevdiğini duyar. His her şeye nüfuz eder ve mesafeleri aşar. Bir mektup bir ruhtur, konuşan sesin o kadar sadık bir aksidir ki, hassa kimseler onu aşkın en kıymetli hazineleri arasında sayarlar. İtidal ve mantık bilmiyen sevdasının kendisini bir köpek aşkındaki ulviyete kadar yükseltmiş olduğu Goriot Baba, talebenin yüreğinde kendisine karşı canlanmış olan merhameti, takdirkâr bağlılığı, gençlik sevgilerini sezmişti. Fakat yeni vücuda gelen bu dostluk bağı henüz hiçbir sır verip almayı mucip olmamıştı. Eugène'in Madam de Nucingen'i görmek arzusunu izhar etmiş olsa onun evine ihtiyar vasıtasiyle

girmeyi ummuş olmasından değildi; ancak ihtiyarın ağzından kaçıracağı bir sözün işine yarıyacağını ümit ediyordu. Goriot Baba, ancak Eugène iki ziyaretini yapmış olduğu gün kendileri hakkında alenen söylemeye kalktığı şeyler dolayısiyle kızlarından Epgène'e bahsetmişti.

Ziyaret gününün ertesi günü ona demişti ki: — Adımı ağzınıza almış olduğunuz için Madam de Restaud'nun size darıldığına nasıl hükmedebilirsiniz azizim mösyö? İki kızım beni çok severler, ben bahtiyar bir babayım. Ancak şu var ki iki damatlarım bana karşı fena hareket ettiler. Sevgili mahlûklar, kocalariyle ihtilâflarımdan dolayı muztarip etmek istemedim ve kendilerini gizli görmeyi tercih ettim. Bu esrarlı vaziyet, bana kızlarını ne zaman isterlerse görebilen babaların bilmedikeri bin zevk verir. Ben kızlarımı isteyince göremem, anlıyor musunuz? Bu sebeple, hava güzel olunca, kızlarımın çıkıp çıkmıyacaklarını oda hizmetçilerinden öğrendikten sonra, Champs-Elysées'ye giderim. Kendilerinin geçmelerini beklerim, arabalar gelirken yüreğim çarpar, tuvaletlerini hayranlıkla seyrederim, geçerken bana küçük bir tebessüm gönderirler. Bu tebessüm bir güzel güneşten bir ışık düşüyormuş gibi tabiatı yaldızlar. Ondan sonra ben olduğum yerde kalırım, kızlarım döneceklerdir, kendilerini tekrar görürüm! Açık hava onlara iyi gelmiştir, renkleri pespembedir. Etrafımda: «İşte güzel bir

kadın!» denıldiğini duyarım. Bu söz içime sevinç verir. Onlar benim kanım değil midirler? Kendilerini götüren beygirleri severim, onların dişleri üzerinde bulunan küçük köpek olmak isterim. Onların zevkleri bana hayat verir. Herkesin bir seviş tarzı vardır, benimkinin hiç kimseye bir zararı yokken âlem niçin benimle meşgul oluyor? Ben de kendi zevkime göre bahtiyarım. Gece baloya gitmek üzere evden çıktıkları sırada kızlarımı görmeye gidişimin kanunlara mugayir tarafı mı var? Eğer geç kalırım da bana: «Madam çıktı:» derlerse ne büyük bir keder duyarım! Bir kere, iki günden beri görmemiş olduğum Nasie'yi görmek için sabahın üçüne kadar bekledim. Kendisini görünce hazzımdan ölüyordum! Sizden rica ederim, benden ancak kızlarımın ne kadar iyi olduklarını söylemek için bahsediniz Beni her türlü hediyeye gark etmek isterler. Ben kendilerini bundan menederim, kendilerine «Saklayın paranızı! Ben paranızı ne yapayım? Bana hiçbir şey lâzım değildir.» derim. Hakikaten de ben neyim aziz mösyö? Ruhu kızlarımın bulunduğu her yerde olan zavallı bir ceset.

Eugène'in Madam de Beauséant'nın evini ziyaret saatine kadar Tuileries'ye gidip gezmek üzere bulunduğunu görerek adamcağız dedi ki: — Madam de Nucingen'i gördükten sonra hangisini tercih ettiğinizi bana söylersiniz.

Bu gezinti talebe için pek zararlı oldu. Bazı kadınların dikkatlerini celbetti. O kadar güzel, o kadar genç ve o derecede ince bir zarafet içinde idi ki! Nefsini âdeta hayran bir dikkatin mevzuu gördükten sonra artık paraları ellerinden alınmış kızkardeşleriyle halasını da, faziletin ilham ettiği feraget ve nefretleri de düşünmez oldu. Melek sayılması o kadar kolay olan şeytanın,kanadları rengârenk olan yakutlar serpen, sarayların cephesine altın oklarını atan, kadınların yanaklarını kızıllaştıran, esasında çok basit şeyler olan hatları ahmakça bir şâşaaya bürüyen o şeytanın başının üzerinden geçtiğini görmüştü; yalan parıltılar bize iktidarın bir timsali gibi gelen o boş gururların Allahını dinlemişti. Süs ticaretiyle meşgul olup kendisine «Avuç avuç altın ve aşk!» demiş olan ihtiyar bir kadının iğrenç profili bir bakirenin hafızasında nasıl nakşolup kalırsa, Vautrin'in sözü de, ne kadar çıplak ve acı olursa olsun delikanlının kalbine öyle yerleşmişti. Tembel tembel dolaştıktan sonra Eugène saat beşe doğru Madam de Beauséant'nın evine vardı ve orada delikanlıların kendilerini müdafaa etmeye muktedir bulunmadıkları müthiş darbelerden birine uğradı. O vakte kadar vikontesi aristokratik terbiye ile alman ve ancak yürekten geldiği takdirde tam olan terbiyeli bir güleryüzlülük, tatlı bir cazibe ile dolu bulmuştu.

Yanına girdiği zaman Madam de Beauséant sert bir jest yaptı ve aksi bir sesle: — Mösyö dö

Rastignac, hiç değilse şimdi sizi görmek benim için imkânsızdır! Bir işle meşgulüm, dedi. Müdekkik bir insan için, ki Rastignac süratle bu vazfı elde etmiş bulunuyordu, bu cümle, tavır, bakış, sesin edası madam de Beauséant'nın mensup bulunduğu sınıf mizacının ve itiyatlarının tam ifadesi olmuştu. Kadife eldiven altında demir eli, nazik tavırlar altında şahsiyeti, hotgâmlığı, cilâ altında tahtayı buldu. Tahtın sorguçları altında başlıyan ve en mütevazı asılzadenin miğferi altında biten *Ben kral* sözünü duydu. Eugène kadın lâfına kanmış ve onun asaleti hakkında verdiği teminata inanıvermişti. Velinimeti borçluya bağlamak icabeden ve birinci maddesi büyük kalbler arasında tam bir müsavat vücuda getiren lâtif mukaveleyi bütün bedbahtlar gibi samimiyetle imzalamıştı. İki vücudu tek bir vücut halinde birleştiren iyilik ve lûtufkârlık hakiki aşk kadar anlaşılmamış ve o kadar nadir olan semavi bir ihtirastır. İkisi de güzel ruhların cömertliğidir. Rastignac Carigliano dûşesinin balosuna erişmek istiyordu, bu kasırgaya göğüs gerdi.

Müteessir bir sesle: — Madam eğer iş mühim bir meseleye taallûk etmese gelip sizi rahatsız etmezdim. Sizi daha sonra görmekliğime lûtfen müsaade ediniz, beklerim, dedi.

Bu kadın asîl olduğu kadar iyi kalbli idi ve sözlerine vermiş olduğu huşunetten biraz mahçup: — Peki öyle ise, gelip benimle akşam yemeği yiyin, dedi.

Bu âni değişmeden mütehassis olmakla beraber, Eugêne giderken kedi kendine söylendi: — Başını yerlere ey, her şeye katlan. En iyileri bir an içinde dostluğunun vaitlerini siler ve seni şurada bir eski kundura gibi bıkakırsa, ötekiler neler yapmazlar? Demek ki herkes kendi için çalışıyor öyle mi? Fakat şu da var ki, onun evi istendikçe gidilen bir dükkân değildir ve kendisine muhtaç olduğum için suç bendedir. Vautrin'in dediği gibi insanın kendisini top mermesi yapması lâzım.

Vikontesin evinde yemek yemekten duyacağı zevki düşünmek talebenin acı mülâhazalarını dağıttı. Bu suretle mukadderatının bir icabı olarak en küçük hâdiseler kendisini öyle bir hayata sürüklüyordu ki, Vauquer pansiyonunun müthiş sfenksinin hükümleri veçhile bunda bir harb meydanında gibi öldürmemek için ölmek, aldatılmamak için aldatmak icabediyordu. Bu harb meydanının hududunda vicdanını, kalbini bırakmak, bir maske takmak, insanları merhametsizce kullanmak ve Lacédémone(1) da olduğu gibi taca lâyık olmak için ikbal ve serveti görülmeden yakalamak gerekti. Vikontesin yanına döndüğü zaman onu daima kendisine göstermiş olduğu okşayıcı iyilikle dolu buldu. Vikontun karısını beklemekte olduğu bir yemek salonuna beraberce

(1) Eski Yunanistan'daki Isparta şehrinin diğer bir adı. M.

gittiler. Herkesin bildiği veçhile Restauration(1) devrinde en son haddine vardırılmış olan sofra lüksü bu odada kedini gösteriyordu. Her şeyden bezmiş olan birçok kimseler gibi Mösyö de Beauséant'nın sofra zevklerinden başka artık hiçbir zevki kalmamıştı, oburluk bahsinde Kral Louis XVIII ile Escars dukasının mektebine mensup bulunuyordu. Yani sofrası iki nevi lükse, zarfın ve zarf içindekinin lükslerine sahipti. İçtimai büyüklüklerin kuşaktan kuşağa geçtiği evlerden birinde ilk defa olarak yemek yiyen Eugène'in gözleri böyle bir manzarayı hiçbir zaman görmemişti. Moda, imparatorluk zamanında balonların sonunda gelen supeleri lâğvetmiş bulunuyordu. Bu balo supelerinde askerler kendilerini dışarda olduğu gibi içerde de bekliyen bütün mücadelelere hazırlanmak için kuvvet toplamaya mecbur bulunurlar Eugène ise ancak balolarda bulunmuştu. İlerde o kadar çok sahip olacağı ve şimdiden elde etmeye başladığı emniyet edası ahmakça hayret göstermekten kendisini menetti. Fakat bu oymalı gümüş takımlarını ve muhteşem bir sofranın bin itinasını gördükten, gürültüsüz yapılan bir sofra hizmetine ilk defa hayran şahit olduktan sonra, muhayyelesi ateşli bir adam için bu daimi surette zarif hayatı sabahleyin kabul etmek istediği mahrumiyetler hayatına tercih etmemesine imkânı

(1) Napoléon'dan sonra Bourbon'ların Fransa tahtını işgal etmeleriyle başlıyan devre bu adın verildiği malûmdur. M.

olamazdı. Düşüncesi bir an onu burjuva pansiyonuna attı; bundan o kadar derin bir dehşet duydu ki, temiz bir eve girmek için olduğu kadar geniş elini omuzu üzerinde hissettiği Vautrin'den kaçmak üzere bu pansiyonu ikinci kânunda terk edeceğine yemin etti. Konuşan veya söze müracaat etmiyen ahlâk bozgunculuğunun Pariste aldığı bin şekil düşünülecek olursa, Devletin nasıl bir gafletle burada mektepler açtığını, delikanlıları bu mekteplerde topladığını, güzel kadınların bu şehirde nasıl olup da taarruza uğramadıklarını ve sarraflar tarafından teşhir edilen altınların nasıl olup da sihirli bir şekilde keşküllerinden uçmadığını sağduyusu olan bir adam kendi kendine sorar. Fakat delikanlılar tarafından işlenmiş çok az cinayet, hattâ suç bulunduğu bir kere düşünülecek olursa, kendi kendileriyle cenk eden ve hemen daima muzaffer olan bu sabırlı Tantale'lere(1) karşı insanın ne büyük bir saygı duyması icabeder! Paris'le mücadelesinde kendisini kudretle tasvir etmiş olsaydı, fakir talebe yeni medeniyetimizin en dramatik mevzularından birini vermiş olurdu. Madam de Besauséant konuşmaya davet etmek üzere Eugène'e boş yere bakıyordu, vikont hazırken o hiçbir şey söylemek istemedi.

(1) Efsanelere göre, Allahın berrak bir göl ve meyva dolu dalları ağırlaşmış ağaçlar önünde susuzlukla açlığa mahkûm ettikleri bir kıral. M.

Vikontes kocasına sordu: — Beni bu akşam İtalyanlar tiyatrosuna götürüyorsunuz değil mi?

Vikont da talebenin sahih sandığı müstehzi bir esef ve tehalükle dedi ki: — Arzunuzu yerine getirmekten ne kadar bahtiyar olurdum, bilemezsiniz. Fakat Variétés'de biriyle buluşmaya mecburum.

Vikontes içinden: «Metresine gidecek.» diye düşündü.

Vikont sordu: — Yoksa d'Ajuda bu akşam beraberinizde değil mi?

Karısı canı sıkılmış bir halde «değil» cevabını verdi.

— Şu halde sizin için mutlaka bir kol lâzımsa M. de Rastignac'ın kolunu alınız.

Vikontes gülümsiyerek Eugène'e baktı.

— Bu sizi çok dile getirecek bir şey olur, dedi.

Rastignac eğilerek: — Chatcaubrıand, *Fransız tehlikeyi sever, çünkü zafer şanını onda bulur.»* demiştir, cevabını verdi.

Birkaç dakika sonra süratli bir araba içinde Madam de Beauséant'la beraber moda bir tiyatroya doğru yola çıkmış bulunuyordu, ve sahnenin karşısına düşen bir locaya girişinde fevkalâde lâtif bir tuvalet giymiş olan vikontes kadar dürbünlere hedef olduğunu görünce kendisini bir masal yaşıyor sandı. Saadetten saadete yürüyordu.

Madam de Beauséant kendisine dedi ki: — Bana söyliyecekleriniz var değil mi? A bakın, Madam de Nucingen bizimkinden üç loca ötedeki locada. Kızkardeşiyle Mösyö de Trailles öbür cihetteler.

Bu sözleri söylerken vikontes Matmazel de Rochefide'in bulunması gereken locaya bakıyordu ve orada M. d'Auda'yı görmeyince yüzü fevkalâde bir güzellik kazandı.

Eugéne Madam de Nucingen'e baktıktan sonra: — Pek lâtif kadın, dedi.

— Kirpikleri beyaz.

— Evet, fakat ne ince ve güzel endamı var!

— Elleri kocaman.

— Gözleri ne kadar güzel!

— Yüzü uzun.

— Fakat uzunluğun bir kibarlığı var.

— Kibarlığı bulunması sizin için isabet. Bakın nasıl durmadan dürbünle bakıyor. Goriot'nun kızı olduğu her hareketinden belli.

Bu sözleri söylemekle Vikontes Eugéne'in büyük bir hayrete düşürdü.

Çünkü Madam De Beauséant dürbünü ile salona bakıyor ve Madam de Nucingen'e hiç dikkat etmiyor görünüyordu, halbuki hiçbir hareketini de kaçırmamıştı. Tiyatro gayet seçkin ve zarif bir halkla doluydu. Madam de Beauséant'nın

genç, güzel ve zarif akrabasının bütün alâkasına mevzu teşkil etmekten Delphine de Nucingen müftehirdi.

Delikanlı yalnız ona bakıyordu.

— Mösyö de Rastignac, kendisine hep bu şekide bakmakta devam ederseniz âdeta bir rezalet olacak. İnsanların üstüne bu tarzda düşünce de hiçbir maksadınıza muvafak olmazsınız.

Eugéne dedı ki: — Sevgili akrabam, bana şimdiye kadar çok lûtufunuz dokundu, eğer eserinizi ikmal etmek isterseniz sizden artık sadece tek bir lûtuf rica edeceğim. Bu lûtuf size az zahmeti mucip olacak, beni de çok memnun edecektir. İşte âşık olmuş bulunuyorum.

— Bu kadar tez mi?

— Evet.

— Sevdiğiniz de bu kadın mı?

Akrabasına nafiz bir bakış fırlatarak Eugéne: — Girişeceğim iddiaların başka bir taraftan kabule mazhar olmalarına yoksa ihmal mi var? Dedi.

Bir lâhza sonra ilâve etti: — Carigliano düşesi Madam la düşes de Berry'nin dairesinde vazife sahibidir. Siz kendisini göreceksiniz, beni onq takdim etmek ve pazartesi günü verdiği baloya götürmek lûtfunda bulununuz. Orada Madam de Nucingen'e tesadüf eder ve kendisine karşı ilk hücumuna girişirim.

Madam de Beauséant dedi ki: — Hay hay, Eğer ona karşı arzu duyuyorsanız, sevgi işleriniz pek mükemmel bir durumda. İşte de Marsay Galathionne prensesinin locasına girdi. Madam de Nucingen işkence içinde, pek hiddetli. Bir kadınla, bahusus bir banker karısiyle temasa girmek için daha uygun bir zaman olamaz. Chausée-d'Antin semtinde oturan bu hanımların hepsi intikamı severler.

— Şu halde siz aynı vaziyette ne yapardınız?

— Ben ses çıkarmadan ıstıraba katlanırım.

Bu esnada Ajuda Markisi Madam de Beauéant'nın locasına girdi ve dedi ki:

— Gelip sizi bulmak için işlerimi adamakıllı halledemedim, boş bir fedakârlık olmaması için de size bunu haber veriyorum.

Vikontesin yüzüne gelen saadet hakiki bir aşkın ifadesini anlamayı ve bu saadet ifadesini Paris işvebazlığının sahtekârlıklariyle karıştarmamayı Eugéne'e öğretti. Akrabasına hayranlıkla baktı, tek söz söylemedi ve içini çekerek yerine M.d'Ajuda'ya bıraktı.

Kendi kendine: — "Böyle seven bir kadın ne asîl, ne ulvi mahlûklur! Halbuki bu adam ona bir bebek için ihanet edecek! İnsan ona nasıl ihanet edebilir?

Yüreğinde bir çocuk gazabı duydu. Madam de Buauséant'nın ayakları altında yuvarlanmak isti-

yordu, henüz meme emen körpe bir beyaz keçiyi ovadan yuvasına kaldıran bir kartal gibi onu kalbine götürebilmek için insanlık üstü bir iktidar diliyordu. Şimdi içinde bulunduğu büyük Güzellik müzesinde tablosu olmamasından, kendisine mahsus bir metresi bulunmasından utanıyordu.

Kendi kendine: "Bir metres ve âdeta kralkâri bir mevki sahibi olmak kudretin delileridir!" dedi. Ve hakaret gören bir adam düşmanına nasıl bakarsa Madam de Nucingen'e öyle baktı. Yerini d'Ajuda'ya bırakarak kenara çekilmek suretiyle gösterdiği saygıya karşı bir göz kırpışında bir teşekkür yollamak üzere Vikontes Eugéne'e döndü. Birinci perde bitmişti.

Viktontes Ajuda Markisine sordu: — Kendisine M. de Rastignac'ı takdim edecek kadar Madam de Nucingen'i tanıyorsunuz değil mi?

Marki: — Kendisi mösyöyü tanımaktan pek bahtiyar olacaktır, dedi.

Güzel Portekizli ayağa kalktı, talebenin kolundan tuttu ve Eugéne bir lâhza sonra kendisini Madam de Nicingen'in yanında buldu.

Marki Dedi ki: — Madam la baron, Beauséant Vikontesinin akrabasından şövalye Eugéne de Rastignac'ı size takdimle şeref buluyorum. Üzerinde o derecede büyük bir tesir yapıyorsunuz ki, kendisini mabudesine yaklaştırarak saadetini ikmal etmek istedim.

Biraz istihzalı bir eda ile söylenen bu sözlerde biraz kaba bir mahiyet de yok değildi. Şu kadar ki, iyi bir kılığa konulunca böyle bir kabalık bir kadını hiçbir zaman hiddetlendirmez. Madam de Nucingen gülümsedi ve yeni ayrılmış bulunan kocasının yerine Eugéne'e ikram ederek dedi ki: — Yanımda kalmanızı size teklif etmeye cüret edemiyorum mösyö. İnsan Madam de Beauséant'nın yanında bulunmak saadetine mazhar olunca oradan ayrılmaz.

Eugéne yavaş sesle: — Bense akrabamı memnun etmek istediğim takdirde sizin yanında kalmam icabettiği fikrindeyim madam, dedi. Yüksek sesle de ilâve etti: — Mösyö lö Marki gelmeden evvel sizden ve bütün varlığınızdaki müstesnalıktan bahsediyorduk.

M. d'Ajuda çekildi.

Nucingen baronesi dedi ki: — Demek benim yanımda hakikatten kalacaksınız, öyle mi mösyö? Şu halde biribirinizi iyi tanıyacağız; Madam de Restaud sizi tanımak hususunda bana zaten şiddetli bir arzu vermişti.

— Öyle ise kendisi asla samimî bir insan değil, çünkü bana kapısını açtırmadı.

— Nasıl?

— Madam bunu sebebini size doğru olarak söyliyeceğim, fakat size böyle bir sır tevdi ederken bütün müsamahanızı rica ederim. Ben bay pederi-

nizin komşusuyum. Kendisinin Madam de Restaud'nun babası olduğunu bilmedim. Ondan kemali masumiyetle bahsetmek ihtiyatsızlığında bulundum ve hemşireniz hanımla kocasını kızdırdım. Bu evlât ihanetini Langeais düşesinde Madam de Beauséant'nın ne kadar çirkin bulduklarını tahmin edemessiniz. Kendilerine orada geçen sahneyi anlattım, delice güldüler. İşte bu esnada da, Madam de Beauséant sizinle hemşireniz arasında bir mukayesede bulunarak sizden gayet iyi şekilde bahsetti ve komşum M. Goriot'ya karşı ne kadar iyi hareket ettiğinizi söyledi. Hem kendisini nasıl sevmiyebilir misiniz? Sizi o kadar şiddetle seviyor ki bunu şimdiden kıskanıyorum. Bu sabah iki saat sizden bahsettik. Sonra bu akşam, akrabamla yemek yerken, babanızın anlattıklarının tamamen tesiri altında bulunuyordum. Şefkatli olduğunuz kadar güzel olmıyacağınızı iddia ettim. Madam de Beauséant bu kadar büyük bir hayranlığa hizmet etmek istemiş olacak ki, sizi burada göreceğimi mûtat lûtufkârlığiyle söyledi ve beni buraya getirdi.

Bankerin karısı dedi ki: — Nasıl, size şimdiden minnet mi borçluyum mösyö? Biraz daha konuşursak iki eski dost olacağız.

Rastignac: — Vâkıa sizin yanınızda dostluk müptezel bir his olmamak icabeder, fakat ben sizin hiçbir zaman sadece dostunuz olmak istemem, dedi.

Müptedilere mahsus olan bu sersemce sozler kadınlara daima sevimli görünür ve ancak lâkayt bir hisle okunurken soğuk gelirler. Bir delikanlının tavrı, edası, bakışı, bu sözlere ölçüye sığmaz değerler verir. Madam de Nucingen Rastignac'ı perestiş edilmeye lâyık buldu. Sonra, her kadın gibi, talebenin yaptığı açıkça sorgulara hiçbir şey diyemiyerek, başka bir mevzua girdi.

— Evet, bize karşı bir Allah gibi hareket etmiş olan zavallı pedere karşı kızkardeşim hiç iyi hareket etmiyor. Mösyö de Nucingen babamı ancak sabahları görmemi pek katî olarak istedi de buna öyle razı oldum. Fakat vaziyet beni uzun zaman bedbaht etti. Ağlayıp durdum, karı kocalık hayatımın kabalıklarını takibeden bu şiddetler aile durumumuzu en çok bozan şeylerden biri oldu. Âlemin nazarında Paris'in şüphesiz en bahtiyar kadınıyım, hakikatte ise en bedbaht benim. Size bu şekilde söz söylediğim için beni mecnun sayacaksınız. Lâkin babamı tanıyorsunuz, bu sıfatla da benim için yabancı olamazsınız.

Eugéne kendisine dedi ki: — Size ait olmak arzusunu daha çok duyan bir insana hiçbir zaman tesadüf etmiyeceksiniz. Siz hepiniz, bütün kadınlar, ne ararsınız?

Ruha giden bir sesle ilâve etti: — Saadeti değil mi? Şu halde eğer saadet bir kadın için sevilmek, tapınılmak, kendisine arzularını, heveslerini, kederlerini, sevinçlerini bildirebileceği

bir dosta malik olmak, bunların başkalarına anlatılacaklarından korkmaksızın nefsini güzel kusurlar ve güzel meziyetleriyle ruhunun çıplaklığında göstermek ise, inanın bana, daima ateşli olan bu fedakâr kalb ancak genç, ümit ve hayeller dolu, işaretlerinizin bir teki, bile ölmeye kaadir, cemiyet hakkında henüz hiçbir şey bilmiyen - ve dünyanın yerine siz geçtiğinizden bilmek de istemiyen - bir delikanlıda bulunabilir. Saflığıma güleceksiniz, fakat ben bir vilâyetin içinden, tamamiyle bâkir, ancak güzel ruhlar tanımış olarak geliyorum, arzum da aşksız yaşamaktı. Fakat sonra akrabamı gördüm, o da beni kalbinizin çok yakınına getirdi; aşkın bir hazinesini bana keşfettirdi; ben Chérubin (1) gibiyim, kendimi içlerinden birine vakfedebilmeye intizaren bütün kadınların âşığıyım. Bu tiyatroya girdiğim zaman sizi görünce size doğru gûya ki bir sele kapılıp sürüklendiğimi hissettim. Sizi o kadar çok düşünmüştüm ki! Fakat sizi hiçbir zaman hakitten olduğunuz derecede güzel tahayyül etmemiştim. Madam de Beauséant size bu kadar çok bakmamaklığımı bana emretti. Sizin güzel kırmızı dudaklarınızı, beyaz tenınizi, o kadar tatlı gözlerinizi görmenin ne kadar cazip bir şey olduğunu bilmiyor. Ben de size delice söylüyorum, fakat müsaade edin de bunları söyliyeyim.

(1) Mariage de Figaro piyesinin kahramanı M.

Bu tatlı sözlerin kendilerine söylenişini duymak kadar kadınların hoşlarına giden bir şey yoktur. Hattâ, cevap vermemesi icabettiği halde bu sözleri en sofu kadın bile dinler. Rastignac da bir kere böyle söze başladıktan sonra hafif ve okşayıcı bir sesle devam edip gitti; Madam de Nucingen ise Galathionne prensesinin locasını terk etmiyen de Marsay'a arada bir bakarak Eugéne'e tebessümlerle cesaret veriyordu. Kocasının kendisini götürmeye geldiği vakte kadar Rastignac Madam de Nucingen'in yanında kaldı.

Ayrılırken: — Madam, Carigliano düşesinin balosundan evvel sizi ziyaret etmekle bahtiyar olacağım, dedi.

Baron, yuvarlak yüzü tehlikeli bir incelik arz eden şişman bir Alzaslı, koyu bir alzas şivesiyle dedi ki: — Mademki Madam sizi davet ediyor, iyi kabul edilmekten emin olunuz.

Eugéne ayağa kalkan ve Ajuda ile tiyatrodan ayrılmaya hazırlanan Madam de Beauséant'ı selâmlamaya giderken: — İşlerim iyi bir durumda, çünkü benim kendisine "Beni çok sevecek misiniz?" dediğimi duyunca pek de çekinmedi. Beygirime gem kondu, üzerine sıçrıyalım ve kendisine hükmedelim, diye söyleniyordu.

Zavallı talebe baronesin zihnen meşgul olduğunu ve de Marsay'dan ruhu harap eden bir ayrılık mektubuna intizar ettiğini bilmiyordu. Eugéne herkesin arabasını beklediği methale

kadar Vikontesle beraber yürüdü. Yanlarından ayrılınca Portekizli gülerek Vikontese dedi ki: — Akrabanız tanınmıyacak bir hal almış. Bankayı iflas ettirecek. Bir yılanbalığı gibi kıvrak ve girgin, uzaklara kadar gideceğini sanırım Tesellisi icabeden bir kadını tam o tesellinin icabettiği anda kendisine yalnız siz bulabilirdiniz.

Madam de Beauséant: — Fakat Madam de Nucingen'in kendisini terk eden adamı henüz sevip sevmediğini bilmek lâzım, dedi.

Talebe İtalyan tiyatrosundan Yeni-Saint-Geneviéve sokağına pek tatlı projeler yapa yapa yayan olarak döndü. Gerek vikontesin locasında, gerek Madam de Nucingen'in locasında bulunduğu sırada Madam de Restaud'nun kendisini dikkatle muayene ettiğini fark etmişti ve bundan kontesin kapısının artık kendisine kapanmıyacağına hükmediyordu. Bu suretle yüksek Paris cemiyetinin kalbinde dört mühim teması temin etmiş olacaktı. Çünkü mareşalın karısının da hoşuna gideceğini hesaplıyordu. Buna nasıl imkân bulacağını kendi kendine de izah edememekle beraber keşfetmiş bulunuyordu ki, bu dünya menfaatlerinin karışık oyununda çarkın yukarsında bulunmak için bir yere asılması lâzımdır. Kendisinde de çarkı durduracak bir kuvvet hissediyordu.

— Eğer Madam de Nucingen benimle alâkadar olursa kocasına hükmetmesini kendisine öğ-

retirim. Bu adam fevkalâde kârlı işlere giriyor, birden bire bir servet toplamama yardım edebilir.

Bunu kendi kendine apaçık şekilde söylemiyordu; bir vaziyetin arz ettiği değeri tâyin edecek, bu değeri bulup hesap edecek kadar da henüz siyasi değildi; fikirleri ufakta hafif bulutlar şeklinde uçuşuyordu ve bunlarda Vautrin'inkilerin şiddeti bulunmamakla beraber vicdanın potasına atılmış olsalardı hiç de daha sâf bir şey vermezlerdi. İnsanlar bu neviden bir sürü muvazaalarla, içinde yaşanılan devrin şiarı müsamaha olan ahlâkına uyarlar. O her şeyi düz ve açık adamlar, kötülük karşısında hiç eğilmiyen, kendilerine doğru yoldan en küçük inhina bir cürüm gibi görünen güzel iradeler bu devirde her zamandan daha azdır. Öteki nevidekiler bize iki şaheseri, Moliére'in Alceste'ini ve daha yakında, Walter Scott'un eserinde Jenny Deans ile oğlunu temin etmiş olan muhteşem istikamet timsalleridir. Bunların aksine bir cemiyet adamının, bir muhterisin zevahiri muhafaza ederek, kötülüklerin kenarından geçmeye çalışarak vicdanını aldata aldata eğriliklerle dolu bir yolda yürüyüşünü tasvir eden bir eser de aynı derecede güzel bir dramatik olacaktır. Pansiyonunun kapısına vardığı zaman Rastignac Madam de Nucingen'e âşık olmuş bulunuyordu, kadın kendisine narin bir kırlangıç gibi ince görünmüştü. Gözlerinin sarhoş edici tatlılığını, teninin altından kanının akışını görmek hissi-

ni duyduğu nazik ve ipekten nescini, sesindeki saadetler veren edayı, kumral saçlarını, her şeyini hatırlıyordu; ve belki de, kanını harekete getirerek, yürüyüş bu mestliği artırmış bulunuyordu. Talebe Baba Goriot'nun kapısına hızla vurdu.

— Madam Delphine'i gördüm, komşum, dedi.

— Nerede?

— İtalyan tiyatrosunda.

— Çok eğleniyor muydu?... İçeri girin canım.

Adamcağız sırtında gecelik entarisiyle ayağa kalkıp kapısını açtı ve süratle tekrar yatağa yattı.

— Bana ondan bahsedin, dedi.

— Eugéne Goriot Babanın ilk defa olarak odasında bulunuyordu ve kızın tuvaletine hayran olduktan sonra babanın yaşadığı murdar yeri görünce bir hayret hareketi yapmaktan nefsini menedemedi. Pencere perdesizdi; duvarlara yapıştırılmış olan kâğıt rutubetin tesiriyle birçok tarafında kalmış ve kıvrılmıştı ve duvarların dumanla sararmış alçısını gösteriyordu. Adamcağız kötü bir yatakta yatıyordu, bu yatakta ince bir yorgandan ve Madam Vauquer'in eski elbiselerinin iyi parçalarından yapılmış pamuklu bir ayak örtüsünden başka bir şeyi yoktu. Zemin rutubetli ve toza batmış bir halde idi. Pencerenin karşısında gül ağacından mamûl, halkaları çiçek veya yaprakla süslü asma filizi şeklinde bükülmüş bakır-

dan eski biçim bir konsol ve üzerindeki leğende bir su çanağı ile sakal tıraşı için gerekli bütün levazım bulunan tahta rafla bir eski dolap vardı. Bir köşede kunduralar, yatağın başında kapağı ve mermeri bulunmıyan bir gece dolabı vardı. Ateşin izi bulunmıyan ocağın kenarında erik ağacından dört köşe bir masa bulunuyordu ve bunun altındaki tahta çubuk, Goriot Babaya çorba kasesinin yaldızlı gümüşünü külçe haline getirmeye yaramıştı. Üzerine adamcağızın şapkasının konmuş olduğu kötü yazı masası, otları çıkmış bir koltuk ve iki iskemle bu sefil eşyayı tamamlıyordu. Yatağın yere bir bez parçasiyle tutturulmuş olan cibinlik demirinde dört köşeli çizgileri olan kötü bir kumaş parçası bağlıydı. Muhakkak ki en fakir ayak komisyoncusunun çatı katındaki odası Goriot Babanın Madam Vauquer pansiyonundaki odasından daha temiz döşeliydi. Bu odanın manzarası insanı üşütüyor ve kalbi rahatsız ediyordu, bu odada bir hapishanenin en hazin köşesindeki hal vardı. Bereket ki, gece dolabının üzerine şamdanını koyduğu zaman Eugéne'in yüzünden görünen ifadeyi Goriot fark etmedi. Adamcağız çenesine kadar örtülü kalmak şartiyle başını ona doğru çevirdi.

— Peki, Madam de Restaud ile Madam de Nucingen'den hangisini daha çok beğendiniz?

Talebe: — Sizi daha çok sevdiği için Madam Delphine'i tercih ediyorum, cevabını verdi.

Hararetle söylenen bu sözler üzerine adamcağız kolunu yataktan çıkardı ve Eugéne'in elini sıktı.

Müteessir bir eda ile cevap verdi: — Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Benim için neler söyledi bakayım?

Talebe Madam de Nucingen'in sözlerini güzelleştirerek tekrar etti ve ihtiyar kendisini, sanki Cenabı Hakkın kelâmını dinliyormuş gibi dinledi.

— Sevgili çocuk! Evet, evet, beni çok sever. Fakat Anastasie hakkında söylediklerine inanmayınız. İki kızkardeş birbirlerini kıskanırlar, anlıyor musunuz! Bu da muhabbetlerinin bir delilidir. Madam de Restaud da beni pek sever. Bunu bilirim. Bir babanın çocuklarına karşı durumu Allahın bize karşı olan vaziyeti gibidir, baba kalblerin derinliğine kadar nüfuz eder ve niyetler üzerine hüküm verir. Her ikisi de aynı derecede bana muhabbet beslerler. Ah damatlarım iyi adamlar olsalardı çok bahtiyar olurdum. Her halde bu dünyada tam saadet yok. Şayet evlerinde otursaydım, oh o zaman sade seslerini duymakla, kendilerini yakınımda bilmekle, onların evinde bulundukları zamandaki gibi dolaşışlarını, çıkışlarını görmekle kalbim sevinçten taşardı... Pek süslü mü idiler?

Eugène dedi di: — Evet. Fakat Mösyö Goriot, bu kadar mükemmel vaziyette kızlarınız varken bu berbat yerde nasıl oturabiliyorsunuz?

Zahiren lâkayt görünen bir eda ile Goriot Baba cevap verdi: — Adam sen de! Adam sen de! Daha iyi bir yerde oturmaktan kârım ne olacak? Bu şeyleri size anlatamam; iki sözü biraraya getirip konuşmaktan âcizim. (Kalbine vurarak ilâve etti:) — Benim hayatım iki kızımdır. Eğer onlar eğlenirlerse, eğer onlar mesut iseler, kıyafetleri iyi ise, eğer halıları basarak yürüyorlarsa benim hangi çuhadan elbise giydiğimin ve yattığım yerin nasıl bir yer olduğunun ne ehemmiyeti kalır? Eğer onlar üşümüyorlarsa ben üşümem, eğer onlar gülerlerse benim hiç içim sıkılmaz. Benim kederim ancak onların kederleridir. Siz baba olduğunuz zaman, çocuklarınızın cıvıldaştığını duyup "Bu benden çıktı!" dediğiniz zaman, en ince çiçeği, evet en ince usaresi oldukları kanınızın her damlasına bu küçük mahlûkların mensup bulunduklarını hissedeceğiniz zaman kendinizi onların ciltlerine bağlı sanırsınız, onların yürüyüşleriyle hareketlendiğinizi zannedersiniz. Sesleri bana her tarafta cevap verir. Eğer kederli iseler onların bir bakışları kanımı durdurur. İnsanın kendi saadetlerinden ziyade evlâtlarının saadetleriyle bahtiyar olduğunu bir gün anlarsınız. Anlatamam bunu size; bunlar, her şeyi bahtiyarlığa gark eden deruni birtakım hareketlerdir.

Velhasıl ben üç kere yaşıyorum. Size tuhaf bir şey söyliyeyim mi? Ben Allahı baba olduğum zaman anladım. Hakikat kendisinden çıktığı için Allah her yerde hazırdır. Ben de kızlarımla böyleyim mösyö. Ancak ben kızlarımı Allahın dünyayı sevdiğinden ziyade severim, çünkü dünya Allah kadar güzel değildir ve kızlarım benden güzeldirler. Benim ruhuma o derece bağlıdırlar ki, onları bu akşam göreceğinizi düşünüyordum. Yarabbi, Delphinnie'imi bir kadının iyi sevildiği zaman duyduğu saadete mazhar edecek bir adamın ben ayakkabılarını boyarım, hizmetlerini görürüm. Mösyö de Marsay adlı delikanlının kötü bir köpek olduğunu oda hizmetçisinden öğrendim. İçime boynunu burup koparmak arzuları geldi. Mücevher gibi bir kadını, bir bülbül sesini, böyle bir model vücutlu mahlûku sevmemek! Ah o şişman Alzaslıya ne akla kulluk etti de vardı. Her ikisine de pek sevimli birer delikanlı gerekti. Ne yapalım, akıllarına estiği gibi hareket ettiler.

Goriot Baba âdeta ulvi bir hal almıştı. Eugène kendisinin babalık ihtirasının ateşleriyle böyle parlayışını hiçbir zaman görmemişti. Hislerin malik oldukları tesir kudreti görülmeye lâyık bir şeydir. Bir mahlûk ne derecede kaba olursa olsun, kuvvetli ve gerçek bir sevgi bildirir bildirmez çehreyi değiştiren, tavrı canlandıran, sesi renkleştiren hususi bir seyyale neşreder. En ahmak mahlûk da aşkın hükmü altında lisanında değilse

bile fikir bakımından en yüksek talâkate erişir ve ışıklı bir âlem içinde hareket ediyora benzer. Bu sözleri söylerken adamcağızın sesinde, tavrında ancak büyük aktörlerde mevcut olan sâri bir kudret vardır. Güzel hislerimiz de iradenin şiirleri değil midir?

Eugène kendisine dedi ki: — Delphine'in Marsay olacak adamla münasebetini her halde keseceğini öğrenmekten belki de memnun olursunuz. Bu muhterem zat Galathinone prensesiyle birleşmek üzere kendisini bırakmış. Bana gelince, bu gece ben Madam Delphine'e âşık oldum.

Goriot Baba: — Bakında hele! dedi.

— Evet Hoşuna da gittim gibi. Bir saat müddet, aşktan bahsettik, kendisini öbür gün, cumartesi günü göreceğim.

— Azız mösyö, hoşuma giderseniz sizi ne kadar seveceğim. Siz iyisiniz, kendisini muztarip etmezsiniz. Esasen de kendisine ihanet ederseniz boynunuzu keserim. Bir kadının iki aşkı olamaz, anlıyor musunuz! Fakat çok ahmakça şeyler söylüyorum. Mösyö Eugène. Bu oda size göre soğuktur. Yarabbi, demek ki onun sözlerini duydunuz, öyle mi? Benim hakkımda size ne dedi?

Eugène içinden: "Hiçbir şey söylemedi." dedi, yüksek sesle de: — Size iyi bir evlât busesi yolladığını söyledi, diye cevap verdi.

— Allaha ısmarladık komşum! İyi uyuyun, güzel rüyalar görün benim rüyalarımsa bu sözlerden vücut bulacaktır. Allah sizi bütün arzularınızda muvaffak etsin! Bu akşam benim için iyi bir melek oldunuz, bana kızımın havasını getiriyorsunuz.

Eugène yatağa yatarken kendi kendine: — Zavalh adam! Mermerden yüreklere tesir edecek bir hal. Kızı Osmanlı Padişahını hatırına getirmediği kadar onu da düşünmedi, diye söylendi.

Bu konuşmadan sonra Goriot Baba komşusunda umulmadık bir sırdaş, bir dost buldu. Bu ihtiyarı bir başka insana bağlıyabilecek olan yegâne bağlarla aralarında bir münasebet teessüs etti. Derin duygular besliyen kimseler hiçbir zaman yanlış hesaplar yapmazlar. Goriot Baba kendisini kızı Delphine'in biraz daha yakınında görüyor, eğer Eugène kızı için aziz olursa kendisinin de daha iyi kabul olunacağına hükmediyordu. Esasen Eugène ıstıraplarından birini açmıştı. Kendisi için günde bin defa saadet dilediği Madam de Nucingen aşkın lezzetlerini bilmemişti. Goriot'nun ifadesiyle Eugène görmüş olduğu delikanlıların muhakkak ki en sevimlilerinden biriydi ve kızının mahrum olmuş bulunduğu bütün zevkleri ona vereceğini tahmin ettiğine hüküm olunabilirdi. Bu sebeple adamcağız komşusuna karşı gittikçe artan bir muhabbet duydu ve bu hikâyenin neticesini bu muhabbet olmadan anlamak da şüphesiz ki imkânsız olurdu.

Ertesi sabah öğle yemeğinde Baba Goriot Eugène'in yanına oturdu ve onun yüzüne bakışlarındaki sevgi, kendisine birkaç söz söyleyişi ve daima alçıdan bir maskeye benziyen çehresindeki değişme kiracıları hayrete düşürdü. Talebeyi o uzun konuşmalarından beri ilk defa olarak gören Vautrin ruhunu okumak istiyor gibiydi. Önünde açılan geniş sahayı geceleyin, uyumadan önce ölçmüş olan Eugène, bu adamın projesini hatırlıyarak tabiatiyle Matmazel Taillefer'in drahoması düşündü ve en faziletli delikanlının da miras yiyecek zengin bir kıza bakış tarziyle Victorine'e bakmaktan kendini menedemedi. Tesadüfen gözleri birbirine rasladı. Zavallı kız Eugène'i yeni kıyafetiyle pek sevimli bulmamış değildi. Rastignac için teati ettikleri bakış, bütün kızların varlıklarını kaplayıp kendileri rasladıkları ilk cazibeli insana bağlıyan o müphem arzularını bu kız için mevzuunu teşkil ettiğinde şüphe bırakmıyacak kadar Rastignac için mânalı oldu. Ona bir ses: "Sekiz yüz bin frank!" diye bağrıyordu. Fakat birden bire bir gün evvelki hâtıralarına kendisini attı ve Madam de Nucingen'e karşı belki zoraki aşkının kendisine gayri ihtiyari gelen fena fikirlerin panzehri olduğunu düşündü.

— Dün gece İtalyanlar tiyatrosunda Rossini'nin *Sevil Berberi* oynuyordu. Bu kadar lâtif bir musikiyi hiç dinlememişim. Aman yarabbi, bu tiyatroda bir locası bulunmak insam ne kadar

bahtiyar eder! dedi. Goriot Baba bu söz daha söylenirken bir köpeğin efendisinin hareketini derhal sezip yerine getirmeye atılışı gibi hafızasına yerleştirdi.

Madam Vauquer dedi ki: — Siz erkekler Allahın sevgili kullarısınız. Her hoşunuza gideni yaparsınız.

Vautrun: — Tiyatrodan nasıl döndünüz? diye sordu.

Eugène: — Yaya olarak, cevabını verdi.

İnsanı baştan çıkaran bu adam dedi ki: — Ben yarım zevkleri sevmem. Arabama binip kendi locama gitmek ve rahat rahat dönmek isterim. Hep veya hiç! İşte benim düsturum.

Madam Vauquer: — Doğrusu da budur, diye ilâve etti.

Eugène Goriot'ya yavaş sesle dedi ki: — Belki de Madam de Nucingen'i görmeye gidersiniz. Şüphesiz ki sizi tehalükle karşılıyacaktır; benim hakkımda bin türlü malûmat istiyecektir. Akrabamdan Beauséant Vikontesi tarafından kabul edilmeyi pek ziyade istediğini duydum. Kendisine karşı beslediğim muhabbet bu hazzı ona vermek için lâzım gelen şeyleri yapmaya beni sevk edecektir. Bunu söylemeyi unutmayınız.

Rastignac süratle hukuk mektebine gitti, bu berbat evde kabil olduğu kadar az zaman kalmak ihtiyacında idi. Pek kudretli ümitler besliyen

delikanlıların aşinası bulundukları ateşlerle kavrula kavrula hemen bütün gün gezip dolaştı. Vautrin'in muhakemelerini hatırlıyarak cemiyet nizamlarını düşünürken Luşembourg bahçesinde dostu Bianchon'a rasladı.

Sarayın önünde gezinmek üzere kendisinin koluna giren tıbbiyeli: — Bu ciddî eda sana nereden geldi? diye sordu.

— Fena düşuncelerle muztaribim.

— Ne nevi fena düşünceler? Düşünceler tedavi olunur.

— Ne şekilde?

— Bu düşüncelere insan mağlûp olmak suretiyle.

— Meselenin ne olduğunu bilmeden gülüyorsun. Rousseau'yu okudum mu?

— Evet

— Bir ihtiyar mandarini Paris'ten kımıldanmaksızın, sade iradesiyle Çin'de öldürerek zenginleşebileceği takdirde ne yapacağını okuyucudan bir bir soruşu vardır, bunu hatırlıyor musun?

— Evet.

— O halde?

— O haldesı şu: otuz üçüncü mandarin'ime geldim.

— Lâtife etme. Fakat ya işin mümkün olduğu ve bir baş işaretinden başka yapacak bir şey olmadığı sabit olsa bunu yapar mısın?

— Mandarin pek mi ihtiyar? Lâkin ne ehemmiyeti var, genç veya ihtiyar, kötürüm veya sağlam olsun, adam sen de, yaparım! Dur, hayır, yapamam!

— Sen mert bir delikanlısın Bianchon. Fakat her muhakemeyi kaybedecek kadar bir kadını sevsen, bu kadına'da çok para, tuvaleti için, atı arabası için, velhasıl bütün fantezileri için çok para lâzım olsa?

— Ama sen bir taraftan aklımı alıyorsun; bir taraftan da muhakemelere girişmemi istiyorsun!

— Dinle Bianchon, ben deliyim, beni iyi et. Gayetle güzel ve birer melek gibi mâsum olan iki kızkardeşim var, kendilerinin bahtiyar olmalarını istiyorum. Drahomları için lâzım olan iki yüz bir frangı önümüzdeki beş sene içinde nereden bulmalı? Çünkü hayatta öyle haller var ki, insanın büyük oyuna girişmesi ve saadetini küçük paralar kazanmaya bağlamaması lâzım geliyor.

— Fakat sen hayata girerken herkesin karşısında duran meseleyi ele alıyorsun ve gördüğünü kılıçla kesmek istiyorsun. Azizim bu suretle hareket etmek için İskender olmak lâzımdır; yoksa insan zindana gider. Benim için istikbal ancak ve ancak babamın yerini almaktan ibaret olacaktır, fakat taşrada geçireceğim mütevazi hayatı düşünerek kendimi bahtiyar hissediyorum. İnsanın muhabbetleri cesim bir daire içinde olduğu kadar en küçük muhit içinde de tatmin edilir. Napolèon

iki kere akşam yemeği yemezdi ve bir tıbbiyelinin Capucin'lerde leylî iken malik olduğundan fazla metresi yoktu. Azizim bizim saadetimiz daima ayaklarımızın tabaniyle kafamızın arasında kalacaktır. Duygularımız da yılda ister bir milyonun ister yüz liranın mahsulü bulunsun, iç varlığımızda bunların aksi bir olur. Çinlinin hayatta kalması hükmüne varıyorum.

— Teşekkür ederim, Biz daima dost kalacağız.

Tıbbiye talebesi dedi ki: — Sana bir şey söyliyeceğim: Cuvier'nin dersinden çıkıp Nebahat bahçesine girince Michonneau ile Piret'yi bir sıra üzerine oturmuş, geçen yıldaki karışıklıklar esnasında mebusan meclisi civarlarında gördüğüm bir bayla konuşur buldum. Adam bana, iradiyle yaşar namuslu bir burjuva kılığına girmiş bir zabıta adamı tesiri yaptı, Michonneau-Poiret çiftini tetkik edelim: sana sebebini söylerim. Allaha ısmarladık, saat dört yoklamasında bulunacağım.

Eugène pansiyona döndüğü zaman Goriot Babayı kendisini bekler buldu.

Adamcağız dedi ki: — İşte size ondan bir mektup. Ne güzel yazısı var değil mi?

Eugène zarfı açtı ve okudu:

«Mösyö, babam İtalyan musikisi sevdiğinizi söyledi. Locamda bir yer kabul etmek zevkini bana verirseniz bahtiyar olacağım. Cumartesi

günü Fodor ile Pellegrini'yi dinliyeceğiz; her halde davetimi reddetmiyeceğinizden eminim. Bizimle merasimsiz gelip yemek yemenizi rica etmek hususunda Mösyö de Nugincen'de bana iltihak ediyor. Eğer kabul ederseniz, bana iltihak ediyor. Eğer kabul ederseniz, bana refakat etmek suretiyle de onu pek sevindirirsiniz. Bana cevap vermeyiniz, geliniz ve selâmlarımı kabul ediniz.

D. de N.

Eugène mektubu okuyunca adamcağız dedi ki: — Gösterin bana mektubu. Gideceksiniz değil mi?

Sonra kâğıdı koklıyarak ilâve etti: — Ne güzel kokuyor! Parmakları buna değmiş!

Talebe kendi kendine düşünüyordu: — Bir kadın bir adamın üzerine bu şekilde atılmaz. De Marsay'i geri getirmek için beni kullanmak istiyor. Böyle hareketlere insanı ancak kızgınlık sevk eder.

Goriot Baba: — Ne düşünüyorsunuz canım? dedi.

Eugène bu esnada bazı kadınları kaplamış olan tefahür ateşini ve kendisine Saint-Germain mahallesindeki bir kapı açtırmak için bir banker karısının her türlü fedakârlığa muktedir bulunduğunu bilmiyordu. Saint-Germain semtinin cemiyetini teşkil eden hanımların muhitine kabul edilmiş kadınları bütün kadınların üstünde gör-

mek modası o tarihten başlamıştı ve Madam de Beauséant, muhibbesi olan Langeais düşesi ve Maufrineuse düşesi Saint-Germain hanımları arasında birinci safta bulunuyordu. Cinslerine mensup yıldızların parladığı yüksek âleme girmek için Chaussée-d'Antin(1) kadınlarını istilâ etmiş olan hırstan sade Rastignac'ın haberi yoktu. Fakat emniyetsizliğinin kendisine faidesi oldu, kendisine soğukkanlılığını muhafaza etmek kudretini ve şartları kabul edecek yerde ileri sürmenin hazin kudretini verdi.

Goriot Baba'ya: — Evet, gideceğim, mukabelesinde bulundu.

Yani Madam de. Nucingen'in evine kendisini tecessüs götürtüyordu, halbuki eğer bu kadın kendisini istihfaf etmiş olsaydı oraya belki de aşk yüzünden giderdi. Bununla beraber, ertesi günü ve gitme saatini sabırsızlık içinde bekledi. Bir delikanlı için ilk macerada belki ilk aşkta olduğu kadar cazibe vardır. Muvaffak olmak emniyeti erkeklerin itiraf etmedikleri ve bazı kadınların bütün sevimliliklerini teşkil eden bin saadet doğurur. Arzu, güçlükler kadar zaferlerdeki kolaylıktan doğar. İnsanların bütün ihtirasları, aşk mülkünü ikiye ayıran bu iki sebepten ya biri yahut da diğeriyle tahrik edilir veya beslenir. Belki de, bu taksim ne denirse densin cemiyete

(1) O tarihte bankerlerin, iş adamlarının mahallesi. M.

hâkim olan seciyeler dâvasının, o büyük dâvanın bir neticesidir. Melankolikler işvebazlıklardan kuvvet almaya ihtimal ki muhtaçtırlar, fakat sinirli yahut kanlı kimselerde mukavemet çok sürünce ihtimal ki başlarını alıp giderler. Başka bir ifade ile, kaside safvari olduğu kadar hüzünlü şiir lenfatiktir. Tuvaletini yaparken Eugène delikanlıların kendileriyle eğlenilmesi korkusiyle bahsetmeye cesaret edemedikleri fakat izzetinefsi gıcıklıyan bütün küçük saadetleri duydu. Bir güzel kadının bakışının siyah buklelerine dalacağını düşünerek saçlarını düzeltiyordu. Balo için giyinirken bir genç kızın yapacağı çocukça cilveleri nefsine mubah gördü. Gece elbisesini çıkarıp hazırlarken ince endamına beğenerek baktı.

Kendi kendime: — Biçimi daha fena olanlara raslamak muhakkak ki mümkündür! dedi.

Sonra, pansiyonda yiyenlerin hepsinin sofrada bulundukları sırada aşağıya ındi ve zarif kıyafetinin tahrik ettiği ahmakça alkışları neşe ile karşıladı. Orta tabakaya mahsus pansiyonlara has âdetlerden biri de itinalı bir kıyafetin hâsıl ettiği hayrettir. Bu hususta herkes fikrini söylemeden bir pansiyonda hiç kimse için yeni bir elbise giymeye imkân yoktur.

Bianchon dilini, bir beygiri tahrit etmek için gibi damağına çarparak «kt kt kt!» dedi.

Madam Vauquer: — Âyandan bir dukanın kıyafeti! dedi.

Matmazel Michonneau: — Fütuhata mı gidiyor? sorusunu ileri sürdü.

Ressam: — Öörüoö! diye bağırdı.

Müzedeki memur: — Zevceniz Madama hürmetlerim, dedi.

Poiret: — Mösyönün haremi var mı? diye sordu.

Seyyar bir berber çırağının komik gevezeliği ve sesini tedricen yükseltisi ile Vautrin bağırdı: — Su üzerinde giden, iyi rengi garanti, fiyatı yirmi beşle kırk arası, en yeni zevke uygun karulu resimler, yıkanmaya mütehammil, giyilmesi lâtif, yarı iplik yarı yün, diş ağrısını ve krallık tıp akademisince tasvip olunmuş daha başka hastalıkları geçirir, daireli bir zevce! Esasen çocuklar için pek iyidir! Baş ağrıları için, boğaz ve daha başka hastalıklar için de iyidir. Fakat Efendiler bana diyeceksiniz ki: «Bu harika kaça? On paraya mı?» Hayır. Besbedava. Bunlar Hindistan Padişahına yapılan ve Bade büyyyyyyük dukası dâhil bütün Avrupa hükümdarlarınca istenmiş malların bakiyesidir. Önümüze gelen kapıdan girin ve küçük daireye geçin. Haydi çalgılar çalsın. Bruum, la la, trim! la la, bum boum!

Boğuk bir sesle ilâve etti: — Klarinet çalan bay, ters çalıyorsun, parmaklarına vuracağım!

Madam Vauquer Madam Couture'e dedi ki: — Yarabbi bu adam ne kadar hoş! Kendisiyle beraber sıkılmaklığımın imkânı yok.

Gayet gülünç bir eda ile söylenen bu nutkun sebebolduğu gülmeler ve lâtifeler ortasında Madam Couture'e eğilip kulağına birkaç söz söyliyen Matmazel Taillefer'in kendisine göz attığını Eugène fark etti.

Sylvie girerek: — Araba geldi, dedi.

Bianchon: — Akşam yemeğini nerede yıyor? diye sordu.

— Madam la baron de Nucingen'in evinde.

Tıbbiyeli: — Mösyö Goriot'nun kızının evinde, mukabelesinde bulundu.

Bu isim söylenince, bakışlar Eugène'i bir nevi hasetle seyreden eski uncuya teveccüh etti.

Rastignac Saint-Lazare sokağında ince sütunlu, fakir revaklı, Paris'te hoş ve zarif sayılan hafif evlerden birine vardı. Bu, pahalı itinalarla, kabartmadan tezyinatla, mermer mozaikli merdiven sahanlıklariyle dolu olan hakiki bir banker eviydi. Madam de Nucingen'i dekoru kahve dekorlarına benziyen ve İtalyan resimleriyle dolu küçük bir salonda buldu. Barones mahzundu. Kederini gizlemek için sarf ettiği gayretle, bunların hiçbiri yapmacık olmadığı için Eugène'in büsbütün alâkasını celbetti. Bir kadını huzuriyle neşelendirmeyi ummuştu ve onu sonsuz bir keder

içinde görüyordu. Bu vaziyet Eugène'in izzeti nefsini yaraladı.

Hüzünlü halinden dolayı kendisine takıldıktan sonra dedi ki: — Bana karşı emniyet duymanızı istemeye pek de hakkım yok madam, fakat eğer sizi rahatsız ediyorsam doğru sözlülüğünüze güveniyorum, bunu bana açıkça söylersiniz.

Madam de Nucingen: — Gitmeyin, dedi. Eğer giderseniz yalnız kalırım. Nucingen dışarda yemek yiyecek, ben de yalnız olmak istemem, avunmak ihtiyacındayım.

— Fakat neniz var?

Bağırdı: — Kendisine bunu söyliyeceğim sonuncu kimse sizsiniz!

— Bilmek isterim. Söylemezseniz bu sırada bir tesirim var demek olur.

— Belki. (İlâve etti:) — Fakat hayır, bunlar kalbin derinliklerine gömülmesi icabeden ev sırlarıdır. Size evelsi gün söylemedim mi? Ben hiç bahtiyar değilim. Altından zincirler en ağır olan zincirlerdir.

Bir kadın bir delikanlıya bedbaht olduğunu söyler ve bunu söylediği delikanlı hoşsohbet ve düzgün kıyafetli olup cebinde de beş yüz frank harçlığı bulunursa, o delikanlının Eugène'in kendi kendisine söylediği şeyleri düşünmesi ve bir gurur getirmesi icabeder.

Eugène Madam de Nucingen'e: — Daha ne istiyebilirsiniz? Güzelsiniz, gençsiniz, seviliyorsunuz, zenginsiniz, cevabını verdi.

Madam de Nucingen korkunç denecek derecede hazin bir baş işareti yaparak: — Benden bahsetmiyelim. Beraber başbaşa yemek yiyeceğiz, en lâtif musikiyi dinlemeye gideceğiz, dedi.

Ayağa kalkarak ve pahalı bir zarafet arz eden Acemkâri nakışlı beyaz kişmir kumaşı elbisesini göstererek: — Kıyafetim hoşunuza gidiyor mu? diye ilâve etti.

Eugène dedi ki: — Tamamen benim olmanızı isterdim. Pek hoşsunuz.

Acı acı gülümsiyerek barones cevap verdi: — Pek hazin bir malınız olurdu. Burada hiçbir şey size felâketi haber vermiyor, halbuki bu zevahire rağmen nevmitlik içindeyim. Kederden uyku uyuyamaz oldum. Çirkinleşeceğim.

Talebe: — Oh bu imkânsızdır. Fakat fedakâr bir sevginin silmiyeceği bu ıstırapları bilmek isterdim, dedi.

Madam de Nucingen dedi ki: — Ah size bunları haber versem benden kaçardınız. Beni henüz erkeklerde mutat olan iltifatkâr bir hisle seviyorsunuz. Fakat beni hakikaten sevseydiniz korkunç bir nevmitliğe düşerdiniz. Susmam icabettiğini işte görüyorsunuz. (İlâve etti:) — Rica ederim, başka şeylerden bahsedelim. Size her tarafı gösteriyim.

Eugène ateş karşısında, Madam de Nucingen'in yakınındaki küçük bir kanepeye oturup emin bir eda ile elini alarak: — Hayır, burada kalalım, dedi.

Delphine onun elini almasına müsaade etti ve hattâ kuvvetli teessürler ifşa eden bir iç duygusu ile elini delikanlının eline bastırdı.

Rastignac kendisine dedi ki: — Dinleyin beni, eğer birtakım dertleriniz varsa bunları bana bildirmelisiniz. Sizi sizin için sevdiğimi ispat etmek isterim. Ya konuşur ve bunları altı kişiyi öldürmek pahasına da olsa yenmekliğim için ıstıraplarınızı söylersiniz, yahut da bir daha dönmek üzere çıkıp giderim.

Madam de Nucingen ümitsiz bir düşünceye daldıktan sonra birden bire almna vurarak bağırdı: — Pekâlâ, sizi hemen şu anda tecrübe edeceğim.

Kendi kendine konuşarak: — Evet ancak bu yol var, diye söylendi.

Zile bastı.

Getiren uşağına dedi ki: — Mösyönün arabası koşulu mu?

— Evet Madam.

— Bu arabaya bineceğim. Kendisine benim arabamla atlarımı verirsiniz. Akşam yemeğini ancak yedide vereceksiniz.

Eugène'e: — Haydi gelin, dedi ve Eugène kendisini Mösyö de Nucingen'in arabasında, bu kadının yanında görünce rüya gördüğünü sandı.

Fransız tiyatrosunun yakınına vardıkları sırada Madam de Nucingen arabacıya: — Palais-Royal'a, dedi.

Yolda sinirli görünmüş, Eugène'in sorduğu bin suale karşı cevap vermeye razı olmamıştı ve Eugène'in sorduğu bin suale karşı cevap vermeye razı olmamıştı ve Eugène bu sakit, tam ve sert mukavemete karşı ne düşüneceğini bilememişti.

— Bir an içinde elimden kaçıp gidebilir, diye düşünüyordu.

Araba durduğu vakit, hiddetlenmiş bulunan talebe mânasız sözler söylemeye hazırlanıyordu. Madam de Nucingen bu sözlerine sükût emreden bir eda ile kendisine baktı.

— Beni hakikaten seviyor musunuz? diye sordu.

İçine dolan endişeyi gizliyerek Eugène: — Evet, dedi.

— Sizden ne istersem istiyeyim aleyhimde hiçbir şey düşünmezsiniz değil mi?

— Hayır, düşünmem.

— Bana itaat etmeye karar verdiniz mi?

— Körükörüne.

Titrek bir sesle sordu: — Hiç kumarhaneye gittiniz mi?

— Hiç gitmedim.

— Ah çok memnun oldum. Kazanacaksınız. (İlâve etti:) — İşte para kesem. Alım canım! İçinde yüz frank var. O kadar mesut görünen bu kadının bütün malik olduğu şey bundan ibarettir. Bir kumarhaneye çıkın, bunların nerede olduklarını bilmiyorum, fakat Palais-Royal'da kumarhaneler bulunduğunu biliyorum. Yüz frangı adına rulet denen bir oyuna koyarak ya hepsini kaybedin, yahut bana altı bin frank getirin. Derdimin ne olduğunu size dönüşünüzde söylerim.

Eugène dedi ki: — Eğer yapacağım şeyi anlıyorsam beni şeytan çarpsın, fakat size itaat edeceğim.— Bu sözleri söylerken de: «kendisini refakatinde güç durumlara atıyor. Benden hiçbir şey reddetmiyecektir.» düşüncesi ona sevinç veriyordu.

Eugène güzel para çantasını aldı, en yakın kumarhaneyi bir elbise tüccarından sorup öğrendikten sonra 9 numaraya koştu. Yukarı çıktı, şapkasını verdi; sonra içeri girdi ve ruletin nerede olduğunu sordu. Oranın gediklilerinin hayretleri içinde garson kendisini uzun bir masa önüne götürdü. Hareketleri bütün seyirciler tarafından takip olunan Eugène parayı nereye koymak icabettiğini utanmaksızın sordu.

Beyaz saçlı ve hürmete lâyık bir ihtiyar dedi ki: — Eğer bu otuz altı numaradan yalnız birinin üzerine bir lira koʻsanız ve o lira çıkarsa otuz altı lira alırsınız.

Eugène yüz frangı yaşını gösteren rakamların, yirmi bir rakamının üzerine attı. Ne olduğunu anlayıncaya kadar bir zaman geçmeden bir hayret feryadı yükseldi. Bunu kendisi farketmeden kazanmış bulunuyordu.

İhtiyar Mösyö: — Paranızı çekin artık, bu oyunda insan iki defa kazanmaz, dedi.

Eugène ihtiyar bayın kendisine uzattığı gelberiyi aldı, üç bin altı yüz frangı kendisine çekti ve oyun hakkında edna bilgisi olmamakta devam ederek bunları kırmızı üzerine koydu. Oynamaya devam ettiğini görerek etrafındakiler kendisine gıpta ile bakıyorlardı. Çark döndü, yine kazandı ve banka kendisine üç bin altı yüz frank daha attı.

İhtiyar bay kulağına dedi ki: — Yedi bin iki yüz frank kazandınız. Eğer sözüme inanırsanız buradan gidersiniz, kırmızı sekiz defa geçti. Ve şayet hayrı seven bir adamsanız, en derin bir ihtiyaç içinde bulunan bir Napolèon valisinin sefaletini hafifletmek suretiyle bu iyi tavsiyeye karşı kadirşinaslık gösterirsiniz.

Sersemleşen Rastignac beyaz saçlı adama on lira kaptırdı, ve oyundan henüz hiçbir şey anlamamış bir halde, lâkin talihine karşı hayret içinde, yedi bin frankla indi.

Araba kapısı kapanınca, bu yedi bin frangı Madam de Nucingen'e göstererek: — Ah beni şimdi nereye götüreceksiniz? dedi.

Delphine kendisini çılgın bir deraguşla sardı ve kuvvetle, lâki aşka ait olmıyan bir öpüşle öptü.

— Beni kurtardınız! dedi.

Sevinç yaşları yanaklarından bol bol aktı.

— Size her şeyi söyliyeceğim dostum. Dostum olacaksınız değil mi? Beni zengin, servet içinde görüyorsunuz, hiçbir şeyin eksik değil, yahut bende hiçbir şey eksik değil görünüyor. Halbuki şunu bilin: Mösyö de Nucingen beş para harcetmek hakkını bende bırakmamaktadır, bütün ev masrafını, araba, tiyatro masraflarını ödüyor tuvaletim için gayri kâfi bir para tahsis ediyor, kasti olarak beni gizli bir sefalete mahkûm ediyor. Ben kendisinden ricada bulunanam, gururum buna mânidir. Bana satmak istediği bedel mukabilinde parasını satın alacak olsam dünyanın en rezil mahlûku olmaz mıyım? Yedi yüz bin franklık bir servet sahibi olduğum halde nasıl oldu da kendimi beş parasız bir hale düşürdüm? Gururdan, hiddet neticesinde. Evlilik hayatına başladığımız zaman o kadar genç, o kadar mâsumuz ki! Kocamdan para istemek için söylenmesi icabeden söz ağzımdan çıkmıyordu: bu sözü söylemeye cüret etmiyordum, birikmiş paralarımı ve zavallı babamın verdiği parayı yiyordum; sonra borca girdim. İzdivaç benim için hayal sükutlarının en korkun-

cudur, size bundan bahsedemem. Sade şunu bilmek sizin için kâfi olsun: eğer Nucingen'le, her birimiz müstakil bir daire sahibi olmadan başka tarzda yaşamamız icabetseydi kendimi pencereden atardım. Kendisine genç kadın borçlarımı, elmasları, birtakım fantezileri (zavallı babam bizi keyfimiz için hiçbir eyi esirgememeye alıştırmıştı) itiraf ederken hakiki bir kurban ıstırabı çektim; fakat nihayet bunları söylemek cesaretini kendimde buldum. Şahsıma ait bir servet sahibi değil miydim? Nucingen hiddetlendi, kendisini mahvedeceğimi söyledi. Öyle korkunç sözler söyledi ki toprağın yüz adım altında olmayı istedim. Drahomamı almış bulunduğu için bu borçları ödedi, fakat bundan sonrası için şahsi masraflarıma karşı bir para tesbit etti. Yeni meseleler çıkmaması için buna katlandım.

Bir an sustuktan sonra yine söze başlıyarak dedi ki: — Sonra bildiğiniz bir adamın izzetinefsini memnun etmek istedim. Gerçi onun tarafından aldatıldım, fakat ahlâkının necabetini teslim etmemekle hata işlemiş olurum. Ama ne olursa olsun, beni âdi bir şekilde bıraktı. Kendisine bir sıkıntı günü bir sürü altın atmış olduğu bir kadını erkek hiçbir vakit terk etmemelidir! O kadını erkek daima sevmelidir! Siz, yirmi bir yaşındaki güzel ruh, siz genç ve pak insan, bir kadının bir erkekten nasıl para kabul edebileceğini bana soracaksınız, değil mi? Fakat kendisine saadeti

borçlu bulunduğumuz kimse ile her şeyi paylaşmak tabiî değil midir? İki insan biribirine her şeyi verdikten sonra bu her şeyin bir parçasına kim ehemmiyet verir? Para ancak his ortadan kalktığı zaman ehemmiyetli bir madde halini alır. Bütün bir hayat için bağlanılmış değil midir? Bize ebedî bir aşk yemini ediyorsunuz, böyle iken ayrı menfaatler görülebir mi? Operada bir dansöz olan metresine bunu her ay verdiği halde benden altı bin frangı Nucingen bugün katî olarak esirgeyince ne ıstırap çektim, bilmezsiniz! Kendimi öldürmek istiyordum. En çılgın fikirler aklımdan geçiyordu. Bir hizmetçinin, oda hizmetçisinin halini kıskandığım zamanlar oldu. Gidip babamı bulmak bir cinnetti. Anastasie ile ben kendisini evvelden boğazladık. Zavallı babam altı bin frank este kendisini satardı. Onu beyhude yere nevmitliğe atmış olacaktım. Beni ayıptan ve ölümden kurtardınız, ıstıraptan çılgın bir halde idim. Ah mösyö, size bir izahat borcumdu: size karşı çok çılgınca hareket ettim. Benden ayrıldığınız zaman, sizi de gözden kaybedince, yayan kaçmak istedim... Bilmem nereye gidecektim! İşte Paris kadınlarının yarısının hayatları: haricî bir lüks, ruhta zalim endişeler. Benden daha bedbaht olan zavallı mahlûklar tanıyorum. Bazı kadınlar vardır ki alışveriş ettikleri mağazalara borç ettiklerinden aldıkları malın değerinden çok yüksek makbuzlar imza ederler. Bazıları kocalarının parasını çalmaya mecburdurlar. Bazı kocalar vardır

ki yüz liralık kişmir şallarının beş yüz franga satıldığını sanırlar, bir kısım kocalar da beş yüz franklık bir kişmir şalının yüz lira ettiğine inanırlar. Bir elbise yaptırmak için çocuklarını aç bırakan ve ötekiyle berikiyle temas eden kadınlar görülür. Ben bu korkunç hilelere hiç tenezzül etmedim. İşte son ıstırabımı anlattım. Bazı kadınlar kendilerine hükmetmek için nefislerini kocalarına satıyorlar, fakat ben hiç değilse serbestim. Nucingen tarafından kendimi altına garkettirebilirim, fakat kendisine hürmet edebileceğim bir adamın kalbi üzerinde ağlamayı tercih ediyorum. Ah bu gece Mösyö de Marsay'ın bana para vermiş olduğu bir kadın nazariyle bakmaya hakkı olmıyacaktır.

Yüzünü elleri arasına koyarak göz yaşlarını Eugène'e göstermemek istedi ve Eugène onu seyretmek için ellerini çekti. Delphine bu halinde ulvi görünüyordu.

— Parayı gönül işlerine karıştırmak korkunç değil mi? Beni sevemiyeceksiniz, dedi.

Kadınları o kadar büyükleştiren iyi hislerle cemiyetin bugünkü teşekkülünün kendilerini işlemeye mecbur ettiği hataların biribirine böylece karışması Eugène'i altüst ediyordu ve ıstırabının feryadında bu kadar mâsumlukla ihtiyatsız olan bu güzel kadını hayran seyrederek tatlı ve teselli edici sözler söylemeye koyuldu.

Delphine dedi ki: — Bunu bana karşı bir silâh diye kullanmıyacaksınız, vadedin.

Eugène: — Ah madam, böyle bir harekete muktedir değilim, dedi.

Delphine onun elini aldı ve minnettarlık dolu hoş bir hareketle kalbinin üzerine bastı.

— İşte sayenizde yeniden serbest ve neşeli oldum. Bir demir elle sıkılmış gibi yaşıyordum. Şimdi sade bir halde yaşamak, hiç para harcetmemek istiyorum. Beni olduğum gibi beğeneceksiniz değil mi dostum? (Paradan ancak altı binlik banknotları alarak dedi ki:) — Kalanı muhafaza edin. Vicdanen size bin frank borçluyum, çünkü kendimi sizinle yarı yarıya ortak saymıştım.

Eugène buna karşı nefsini bir bâkire şiddetiyle müdafaa etti. Fakat barones kendisine: — «Eğer suç ortağım değilseniz size düşmanım nazariyle bakarım.» dediği için parayı aldı.

— Felâket halinde bu bir sermaye teşkil edecektir, dedi.

Delphine sararak dedi ki: — İşte bu sözden korkuyordum. Eğer sizin için bir şey olmaklığımı istiyorsanız hiçbir zaman oyuna dönmiyeceğinize dair bana yemin ediniz. Aman Yarabbi, ben sizin ahlâkınızı bozayım! Istırabımdan ölürüm.

Gelmişlerdi. Biribirlerine karışmış olan sefaletle zenginlik arasındaki tezat talebeye sersemlik veriyordu ve Vautrin'in korkunç sözleri kulaklarında çınladı.

Barones odasına girerek ve ateş yakınında bir koltuk göstererek: — Şuraya oturun, ben çok güç bir mektup yazacağım. Bana fikir verin, dedi.

Eugène kendisine dedi ki: — Mektup yazmayınız; paraları bir zarfa koyup adresi yazın ve oda hizmetçinizle gönderin.

Delphine: — Aman siz pek lâtif bir insansınız, dedi. (Tebessüm ederek ilâve etti:) — İşte iyi terbiye edilmek buna denir mösyö. Bu en mükemmel üslûbiyle Beauséant'vari bir hareket.

Sevgisi gittikçe artan Eugène «Ne kadar sevimli!» diye düşündü.

Zengin bir fahişenin şehvet havalı zarafetini arz eden odayı tetkik ediyordu.

Delphine oda hizmetçisini çağırırken: — Burası hoşunuza gidiyor mu? dedi.

— Thérèse, bunu kendiniz Mösyö de Marsay'e götürüp bizzat ona teslim ediniz. Eğer kendisini bulmazsanız bana tekrar getirirsiniz.

Thérèse dışarı çıkmadan önce Eugène'in üzerine kurnaz bir bakış fırlattı. Yemek hazırdı. Rastignac kolunu Madam de Nucingen'e verdi ve kendisini lâtif bir yemek odasına götürdü. Akrabasının evinde hayranlıkla görmüş olduğu sofra lüksünü Eugène burada da buldu.

Delphine dedi ki: — Oyun günlerinde gelip akşam yemeğini benimle yersiniz ve tiyatroya beraber gelirsiniz.

— Eğer devam etmesi kabil olsaydı bu tatlı hayata alışırdım; fakat ben istikbalini temin etmesi icabeden fakir bir talebeyim.

Delphine gülerek: — İstikbaliniz temin edilecektir. Görüyorsunuz ki her şey düzeliyor: bu kadar mesut olmayı beklemiyordum, dedi.

İmkânsızı mümkünle ispat etmek ve vakıaları tahminlerle yıkmak kadınların tabiatındandır. Madam de Nucingen'le Rastignac Bouffon'lardaki localarına girdikleri zaman kadında kendisini o kadar güzelleştiren bir memnunluk hali vardı ki herkes kadınların karşısında müdafaasız bulundukları ve alelekser kasten icadedilmiş günahlara hükmettiren o küçük iftiralara cüret ettiler. İnsan Paris'i tanıyınca, orada söylenilen hiçbir şeye inanmaz, orada yapılanlardan hiçbir şeyin söylendiği vâkı değildir. Eugène baronesin elini aldı, ve musikinin kendilerine verdiği hisleri bazan zayıf ve bazan kuvvetli sıkışlariyle biribirlerine elleriyle bildirdiler. Bu gece kendileri için mest edici bir hüviyet aldı. Beraber çıktılar ve Madam de Nucingen Eugène'i Yeni köprüye kadar götürmek istedi. Palais-Royal önünde o kadar bol verdiği büseleri tekmil yol müddetince de reddetti. Eugène bu mantıksızlıktan dolayı kendisine sitem etti.

Delphine cevap verdi: — Demin bu umulmıyan bir fedakârlığa karşı minnettarlıktı; şimdi ise bir vait olur.

— Bana da hiçbir vaitte bulunmak istemiyorsunuz nankör!

Darıldı. Âşıkları bahtiyar eden bir sabırsızlık hareketiyle öpmesi için Delphine elini verdi ve Eugène'in bu eli hep kırgın bir halde alışına memnun oldu.

— Pazartesine, baloya, dedi.

Güzel bir mehtap altında yayan giderken Eugène ciddî mülâhazalara kapıldı. Aynı zamanda bahtiyar ve sıkkındı. Muhtemel neticesi arzularının gayesini teşkil eden ve en güzel ve en zarif Paris kadınlarından birini kendisine veren bir maceradan dolayı bahtiyardı, servet projelerinin altüst olmasına canı sıkılıyordu ve iki gün evvel girişmiş olduğu müphem düşüncelerin katî bir şekil aldıklarını o zaman hissetti. Muvaffakıyetsizlik, iddialarımızın kudretini daima tebarüz ettirir. Eugène Paris hayatından ne kadar çok zevk alırsa meçhul ve fakir olmayı da o kadar istemez oluyordu. Bin franklık kâğıdı cebinde buruşturuyor ve bunu kendine mal etmek için bin aldatıcı muhakeme yürütüyordu. Nihayet Yeni Sainte-Geneviève sokağına vardı ve merdivenin yukarsına gelince orada ışık gördü. Goriot Baba tâbiri veçhile talebenin *kızını kendisine anlatması için* kapısını açık, şamdanını yanıyor bırakmıştı. Eugène kendisinden hiçbir şey gizlemedi.

Goriot Baba şiddetli bir kıskançlık buhranı içinde bağırdı: — Fakat kızlarım beni beş parasız

sanıyorlar, halbuki benim daha bin üç lira üstünden gelirim var! Allahım, zavallı yavru niçin buraya gelmemiş? İrat senetlerimi satardım, resülmalden bir kısmını alırdık ve kalanı kaydı hayat gelire çevirdik. Biçare komşum, sıkıntısını niçin gelip bana haber vermediniz? Zavallı yüz frankçığını gidip tehlikeye atmaya kalbiniz nasıl razı oldu? İnsanın yüreği parçalanacak. İşte damat denen şeyler böyledir. Ah elime geçseler onların boyunlarını sıkardım. Allahım! ağlamak, o ağladı ha?

Eugène: — Başını yeleğimin üstüne dayıyarak ağladı, dedi.

Goriot Baba dedi ki: — Oh bu yeleği bana verin. Nasıl, kızımın, küçükken hiç ağlamıyan sevgili Delphine'imin gözlerinden yaşlar döküldü ha? Oh size ben bir yelek alırım, bunu artık giymeyin, bana bırakın! Mukavelesine göre onun servetine tasarruf etmesi lâzımdır. Ah hemen yarın Avukat Derville'i gidip bulurum. Servetinin ayrı yatırılmasını istiyeceğim. Ben kanunları bilirim, ben ihtiyar bir kurdum, dişlerimi yeniden bileyeceğim.

— İşte kazancımız üstünden bana vermek istemiş olduğu bin frank baba. Bu parayı onun için yeleğinizin cebinde saklayın.

Goriot Eugène'e baktı, onun elini almak üzere elini uzattı ve bu elin üstüne bir damla göz yaşı düşürdü.

Kendisine dedi ki: — Siz hayatta muvaffak olursunuz. Çünkü Allah âdildir, bilin bunu. Ben istikametin ne olduğunu bilirim ve size benziyen pek az adam bulunduğunu temin edebilirim. Siz de benim aziz evlâdım olmayı istiyorsunuz değil mi? Haydi gidip yatın. Siz uyuyabilirsiniz, henüz baba değilsiniz. O ağlamış, kendisi ıstırap çekerken bir sersem gibi yemek yiyen ben bunu şimdi öğreniyorum. Halbuki ben, ben, ben onların ikisinin de bir damla göz yaşı dökmemeleri için babayı, oğulu ve mukaddes ruhu satabilirim!

Eugène yatağa yatarken: — Bütün hayatımca namuslu adam kalacağını sanıyorum. Vicdanımın ilhamlariyle yürümekte zevk var, dedi.

İyiliği gizli yapanlar belki ancak Allaha inananlardır, Eugène ise Allaha inanıyordu. Ertesi günü balo saatinde Rastignac Madam de Beauséant'ın evine gitti ve Vikontes onu kendisine takdim için Carigliano düşesine götürdü. Düşesten Eugène fevkalâde bir kabul gördü ce Madam de Nucingen'i de orada buldu. Delphine, herkesin hoşuna gitmek sayesinde Eugène tarafından daha çok beğenilmek maksadiyle çok süslenmişti ve ondan bir bakışı sabırsızlıklarla, sabırsızlığını gizlediğini zannederek bekliyordu. Bir kadının duygularını keşfetmesini bilen için bu an lâtif hazlarla doludur. Fikrini beklemekten, zevkini işve ile gizlemekten, sebebiyet verdiği endişede itiraflar aramaktan, bir tebessümle dağıtılacak

korkuların hazzını duymaktan kim haz etmemiştir? Bu şenlik esnasında talebe mevkiinin ehemmiyetini birdenbire ölçtü ve Madam de Beauséant'ca kabul edilmiş bir akraba olmak sıfatiyle cemiyet içinde bir yeri bulunduğunu anladı. Madam de Nucingen'in kendisine şimdiden mal edilen fatihliği onu o derecede alâkalara mevzu yapıyordu ki, bütün delikanlılar üzerinde gıpta bakışları fırlatıyorlardı; bu bakışlardan birkaçını fark ederek gururun ilk zevklerini tattı. Bir salondan öbür salona geçerken, gurupları katederken Madam de Nucingen'in sevgilisi olduğundan bahsedildiğini duydu. Kadınlar kendisine her alanda muvaffak olacağını haber veriyorlardı; kendisini kaybetmekten korkarak Delphine iki gün evvel vermeyi ısrarla reddetmiş olduğu buseyi bu gece vadetti. Bu baloda Rastignac birçok yer için davetler aldı. Madam de Beauséant tarafından hepsi zarif olmak iddiasında bulunan ve evleri lâtif sayılan birçok kadınlara takdim edildi. Paris'in en büyük ve en güzel âleminde mergup bir vaziyete girdiğini gördü. Bu gece kendisi için parlak bir başlangıcın cazibelerine büründü ve bir genç kız zaferler tattığı bir baloyu nasıl hatırlıyorsa ihtiyarlık günlerinde bile Eugène bu geceyi hatırlıyacaktı. Ertesi günü, muvaffakıyetlerini Goriot Babaya kiracılar önünde öğle yemeği yenirken anlattığı sırada Vautrin şeytani bir eda ile tebessüm etmeye başladı.

Sonra bu korkunç mantıkçı bağırdı: — Peki, siz alamod bir delikanlının Yeni Sainte-Geneviève sokağında, Vauquer pansiyonunda kalabileceğini mi zannediyorsunuz? Şüphe yok ki bu pansiyon her itibarla hürmete lâyıktır, fakat şık bir yer olmaktan da tamamiyle uzaktır. Zengin bir yerdir, yiyip içmeye mahsus nevalesinin bolluğundan gelme bir güzelliğe sahiptir, bir Rastignac'ın muvakkat şatosu olmaktan mağrurdur, fakat nihayet Yeni Sainte-Geneviève sokağındadır ve tamamiyle pederşahi olduğu için lüks nedir bilmez.

Babacan bir eda ile alay ederek ilâve etti: — Genç dostum, eğer Paris'te görünmek istiyorsanız size sabah için üç beygirle bir tilbury, akşam için bir kupa araba, nakil vasıtaları için ceman dokuz bin frank lâzımdır. Eğer terzinizde ancak üç bin frank, lâvantacıda altı yüz frank, kunduracıda yüz frank, şapkacıda yüz frank harcarsanız erişmek istediğiniz ikbale lâyık olamazsınız. Çamaşırcı kadınınıza gelince, size bin franga mal olacaktır. Alamod delikanlılar çamaşır maddesinde pek kuvvetli olmaktan müstağni bulunamazlar: kendilerinde en çok muayene edilen şey çamaşırları değil midir? Aşkla kilise mihrapları üzerinde güzel örtüler istenir. On dört bine vardık. Oyunda, bahiste, hediyede kaybedeceklerinizden size bahsetmiyorum; cep harçlığını iki bin frank olarak hesabetmeye imkân yoktur. Bu

hayatı sürdüm, girdisini çıktısını bilirim... Bu katî ihtiyaçlara yiyecek için üç yüz lira, mesken için bin frank ilâve edin. Emin olun çocuğum ki bu iş için senede yirmi beş binciğimiz şarttır, yoksa âdiliğe düşeriz, kendimizle alây ettiririz ve istikbalimizden, muvaffakıyetlerimizden, metreslerimizden oluruz. Oda uşağı ile gururumu unuttum. Âşıkhane tezkerelerinizi Christophe mu götürecek? Bunları kullandığınız kâğıda mı yazacaksınız? Bu intihar etmek olur. (Bas sesini gittikçe kuvvetlendirerek ilâve etti:) — Tecrübe dolu bir ihtiyara itimat ediniz. Ya fazilet dolu bir çatı katına nakledin ve orada kendinizi çalışmaya verin, yahut da başka bir yol tutun.

Ve bu bakışta kendisini ifsat için talebenin kalbine serpmiş olduğu aldatıcı muhakemeleri hatırlatacak ve hulâsa edecek bir tarzda Matmazel Taillefer'e bakarak, Vautrin göz kırptı. Bu konuşmayı takibeden bir hayli gün esnasında Rastignac zevk ve safadan başka bir şey düşünmedi. Hemen her gece akşam yemeğini Madam de Nucingen'le beraber yiyor ve gideceği topluluklarda kendisine refakat ediyordu. Pansiyona sabahın üçünde dördünde dönüyor, yataktan öğle vakti giyinmek üzere kalkıyor, hava iyi olursa Delphine'le beraber gezmek üzere ormana gidiyor, bu suretle zamanını değerini bilmeden harcıyor ve düğünün feyizli tozlarına karşı dişi bir hurma çiçeğinin çanağına gelen bütün sabırsızlıkla lük-

sün tekmil öğrettiklerinin ve tekmil cazibelerini israf ediyordu. Yüksek kumar oynuyor, çok kaybediyor yahut kazanıyordu ve Paris gençlerinin acayip ve mantıksız hayatlarına alışmakta gecikmedi. İlk kazançları üzerinden bin beş yüz frangı annesiyle kızkardeşlerine iade etti ve bu vesile ile kendilerine güzel hediyeler yolladı. Vauquer pansiyonundan ayrılmak istediğini bildirmiş olmakla beraber ikincikânun ayının son günlerinde orada bulunuyor ve oradan nasıl çıkacağım bilmiyordu. Delikanlıların hemen hepsi, câhiren izahı imkânsız olan fakat hikmeti kendi gençliklerinden ve kendilerini zevke saldıran hırsın derecesinden ilerigelen bir kanuna tâbidiler. Zengin yahut fakir olsunlar, hayatın zaruretlerine karşılık olmak üzere hemen hiçbir zaman paraları bulunmaz, halbuki keyifleri için daima para bulurlar. Veresiye elde edilen her şey için gayetle cömert iseler de derhal ödenen şeyler için hasistirler ve malik olabildiklerini israf ederek malik olmadıklarının intikamını alıyora benzerler. Meseleyi sarih bir şekilde tâyin için söyliyelim ki, bir talebe elbisesinden çok ziyade şapkasına itina gösterir. Kazancın büyüklüğü terziyi tamamiyle veresi muameleye tâbi kılar, halbuki paranın ufaklığı şapkacıyı, talebenin pazarlığa mecbur olduğu kimseler arasında en terslerden biri yapar. Bir tiyatronun balkonuna oturmuş delikanlı güzen kadınların dürbününe baş döndürücü yelekler arz etmekle beraber kendisinin çorapları bulun-

duğu şüphelidir: çorapçı da kesesinin kurtlarından biridir. Rastignac bu vaziyette bulunuyordu. Madam Vauquer için daima boş, gösterişe vesile teşkil eden haller için her zaman dolu olan para cüzdanının en tabiî tediyelerle ihtilâf halinde olan akıl almaz felâketleri ve muvaffakıyetleri vardı. İddialarını muntazaman mahçupluğa düşüren pis kokulu iğrenç pansiyonu bırakmak için pansiyon sahibine bir aylık vermek ve dandy'liğine uyacak bir apartman için eşya satın almak lâzım değil miydi? Bu, imkânsız bir şey olmak mahiyetini daimî olarak muhafaza ediyordu. Gerçi kumar oynamak için lâzım olan parayı temin etmek üzere Rastignac para kazandıkça bu para ile kuyumcusundan pahalı pahalı saatler ve köstekler almasını biliyor ve bunları emniyet sandığına, gençliğin bu muzlim ve sessiz dostuna götürmesini öğrenmiş bulunuyordu, lâkin yiyeceğini, oda kirasını ödemeye, yahut da zarif bir hayat sürmek için elzem bulunan aletleri almaya taallûk edince muhayyelesi bir şey icadetmiyordu. Âdi bir lüzum, tatmin edilmiş ihtiyaçlar için yapılmış borçlar kendisine artık yeni ilhamlar vermiyordu. Bu tesadüflere tâbi hayatı tanımış olanların ekserisi gibi, burjuvanın nazarında mukaddes olan borçları ödemek için son aynı bekliyor, yediği ekmeğin parasını vâdesi gelip çatmış bir senedin tehditkâr şekliyle meydana çıktığı zaman ödiyen Mirabeau gibi hareket ediyordu. Bu sıralarda Rastignac parasını kaybetmiş ve borçlanmıştı. Sabit gelirle-

ri olmaksızın bu hayata devam etmenin kendisi için imkânsız olacağını anlamaya başlıyordu. Fakat çetin durumunun güç şartları altında inlemekle beraber, bu hayatın derin zevklerinden vazgeçmekten kendisini âciz hissediyor, bu hayatı her ne bahasına olursa olsun sürdürmek istiyordu. İkbale erişmek için ummuş olduğu tesadüfler tamamiyle bir hülya oluyor ve hakiki manialar büyüyordu. Mösyö ve Madam de Nucingen'in ev sırlarına nüfuz ettikten sonra, aşkı ikbal aletine çevirmek için her ayıbı kabul etmek ve gençlik suçlarının kefareti olan asîl fikirlere veda etmek icabettiğini görmüştü. Dışı itibariyle muhteşem lâkin bütün nedamet tenyalariyle delik deşik, ve geçici zevkleri devamlı ıstıraplarla ağır ödenen bu hayatı kabul etmişti, ve la Bruyère'in eserindeki daigın gibi kendisine çukurun çamurundan bir yatak yaparak yuvarlanıyordu; ancak o dalgın gibi henüz ancak elbisesini kirletiyordu.

Bianchon bir gün sofradan kalkılırken: — Mandarin'i öldürdük mü? diye sordu.

Eugène: — Daha ölmedi, fakat can çekişiyor. Cevabını verdi.

Tıbbiyeli bu sözü bir lâtife saydı, fakat öyle değildi. Uzun zamandan beri ilk defa olarak pansiyonda yemek yiyen Eugène yemek esnasında düşünceli görünmüştü. Meyva yedikten sonra dışarı çıkacak yerde yemek salonunda Matmazel Taillefer'in yanında oturmakta devam etti ve

kendisine arada bir mânalı nazarlar attı. Birkaç kiracı henüz sofrada bulunuyor ve ceviz yiyorlardı, bazıları başlanmış münakaşalara devam ederek ayakta dolaşıyorlardı. Hemen her akşam olduğu gibi, herkes müsâhabeden duyduğu alâka derecesine yahut hazmının kendisine verdiği ağırlık miktarına göre keyfi istediği gibi hareket ediyordu. Kışın ise yemek salonunun saat sekizden evvel tamamen boşalması nadirdi, o zaman da dört kadın yalnız kalır ve bu erkek toplantısının ortasında cinslerinin kendilerine emrettiği sükûtun intikamını alırlardı. Eugène'in sıkıntılı hali dikkatini celbetmiş olan Vautrin ilk önce çıkmak için acele ediyor görünmüşken yemek salonunda kaldı ve kendisini gitmiş zannetmiş olması icabeden Eugène tarafından görülemiyecek bir yerde durmakta devam etti. Sonra da, en son giden kiracılara refakat edecek yerde, hilekârlık edip yan salonda bekledi. Talebenin ruhunu okumuştu ve katî bir hareketin belireceğini tahmin ediyordu. Filhakika, Rastignac, birçok delikanlıların bilmiş olmaları icabeden nazik ve kararsızlıkla dolu bir durumda bulunuyordu. Muhabbet veya işve tesiriyle Madam de Nucingen Paris'te geçen kadın diplomatlığının bütün usullerini kullanarak Rastignac'ı hakiki bir aşkın tekmil ıstıraplarından geçirmişti. Madam de Beauséant'nın akrabasını kendi yakınında tutmak için nefsini halk nazarında dile getirmişti, bundan sonra da onun

malike benzediği hakları kendisine gerçekten vermekte tereddüdediyordu. Eugène'in arzularını bir aydan beri o kadar iyi tahrik ediyordu ki nihayet kalbini de istilâ etmişti. Gerçi münasebetlerinin ilk zamanlarında talebe kendisinin hâkim olduğunu zannetmişti; fakat bir Paris delikanlısında bulunan iki yahut üç şahsiyetin iyi yahut fena bütün hislerini Eugène'in varlığında tahrik eden bu usulle Madam de Nucingen kendisine galebe çalmış bulunuyordu. Bu onun tarafından bir hesap eseri miydi? Hayır. Gerçek bir hisse tâbi oldukları için kadınlar hattâ en büyük sahtekârlıklarının ortasında daima doğrudurlar, çünkü mağlûp oldukları tabiî bir his vardır. Belki de nefsi üzerinde bu delikanlıya pek çok iktidar verdikten ve kendisine pek ziyade muhabbet gösterdikten sonra, Delphine ya verdiklerini geri almaya yahut da bir müddet artık vermemeye sevk eden bir vakar duygusuna itaat ediyordu. Aşkın kendisini sürüklediği bir sırada, sukuttan önce tereddüdetmek ve aşkını kendisine teslim edeceği adamı sınamak o derecede tabiîdir ki Madam de Nucingen'in bütün ümitleri ilk defa ihanete uğramış ve kendi nefsinden başkasını düşünmiyen bir delikanlıya gösterdiği sadakatin değeri takdir edilmemiş bulunuyordu. Haklı olarak emniyetsizlik duyabilirdi. Süratli muvaffakıyetinin şımarık etmiş olduğu Eugène'de, vaziyetlerinin tuhaflığından ileri gelen bir hürmetsizlik

de görmüş olabilirdi. Bu yaşta bir delikanlıya şüphesiz ki pek yüksek görünmek istiyor ve tarafından terk edildiği adama karşı ufak göründükten sonra bunun karşısında büyük olmak arzu ediyordu. De Marsay'in malı olmuş bulunduğunu da bildiğinden dolayı Eugène'in kendisini kolay ele geçer bir şikâr sanmasını Delphine istemiyordu. Ve nihayet, hakiki bir canavarın, genç bir sefihin aşağılatıcı zevkine alet olduktan sonra aşkın çiçekli mıntakalarında dolaşmaktan o kadar tatlılık duyuyordu ki, bu âlemin bütün manzaralarını seyretmekte hafif seslerin uzun müddet dinlemek ve mâsum rüzgârlarla kendini uzun zaman okşatmakta şüphesiz ki büyük bir haz duyuyordu. Hakiki aşk, fena aşkın borcunu ödüyordu. Aldatmanın ilk darbelerinin bir genç kadın ruhunda ne kadar çok çiçek harabettiğini erkekler bilmedikçe bu garabete maalesef sık raslanacaktır. Hareketinin saikleri ne olursa olsun, Delphine Rastignac'la oynuyordu ve sevildiğini bildiği ve kadınlığının mülûkâne arzusu tecelli edince sevgisinin ıstıraplarım dindireceğinden de emin bulunduğu için, onunla oynamaktan şüphesiz ki hoşlanıyordu. Kendi şerefine hürmeten Eugène de ilk mücadelesinin bir mağlûbiyetle neticelenmesini istemiyor ve ilk Saint-Hubert bayramında mutlaka bir keklik vurmak istiyen bir avcı gibi takibinde sebat gösteriyordu. Istırapları, hakaret gören izzetinefsi, sahte veya gerçek ümitsizlikleri bu kadına kendisini gittikçe daha çok bağlıyordu.

Bütün Paris Madam de Nucingen'i kendisine ait olarak kabul ediyordu, kendisi ise onunla münasebetinde onu ilk gördüğü günden daha ilerlemiş değildi. Bir kadının işvelerinin bazen aşkının verdiklerinden çok menfaat temin ettiğini bilmiyen Eugène ise ahmakça gazaplara düşüyordu. Bir kadının kendisini aşka salmamaya çalıştığı mevsim Rastignac'a gerçi turfanda meyvalar arz ediyordu. Bu meyvalar ham, kekre ve böyle iken yemeleri lâtif olduğu kadar da ona pahalıya mal oluyorlardı. Kendisini bazen beş parasız, istikbalsiz gördükçe, vicdanının sesine rağmen Eugène Vautrin'in Matmazel Taillefer'le bir izdivaçta gösterdiği servet imkânlarını düşünüyordu. İmdi anlatılan zamanda sefaletinin o derecede kasıp kavurduğu bir anda bulunuyordu ki, bakışları ile kendisini alelekser kamaşmış bir hale sokan müthiş sfenksin marifetlerine istemiyerek mağlûp oldu. Poiret ile Matmazel Michonneau'nun odalarına çıktıkları sırada, kendisini Madam Vauquer ve sobanın yakınında uyuklıyarak yün kollar ören Madam Couture'le yalnız sanan Rastignac, Matmazel Taillefer'e kızı gözlerini indirecek kadar muhabbetli bir eda ile baktı.

Bir sükût anından sonra Victorine kendisine: — Bir gözlerini indirecek kadar muhabbetli bir eda ile baktı.

Rastignac cevap verdi: — Dertsiz adam olur mu? Biz gençler iyi sevildiğimize, yapmaya daima

hazır olduğumuz fedakârlıkların bize mükâfatını verecek bir vefa ile sevildiğimize emin olsaydık, belki de hiçbir zaman dert nedir bilmezdik.

Matmazel Taillefer cevap olarak pek açık bir bakışla mukabele etti.

— Siz Matmazel, kalbinizden kendinizi bugün emin hissediyorsunuz. Fakat hiçbir zaman değişmemeyi taahhüt edebilir misiniz?

Bir tebessüm ruhundan çıkmış bir ışık gibi zavallı genç kızın dudakları üzerinde dolaştı ve yüzüne öyle bir parlaklık verdi ki, bu kadar şiddetli bir his coşkunluğuna sebebiyet vermiş olmaktan Eugène dehşete düştü.

— Nasıl, eğer yarın zengin ve bahtiyar olursanız, eğer azîm bir servet size göklerden düşerse, âciz günlerinizde hoşunuza gitmiş olan fakir delikanlıyı yine sevmekte devam edecek misiniz?

Kız güzel bir baş işareti yaptı.

— Pek betbaht bir delikanlıyı yine sevecek misiniz?

Yine aynı işaret.

Madam Vauquer: — Ne saçmalar söylüyorsunuz orada? diye bağırdı.

Eugène: — Bırakın bizi, anlaşıyoruz, cevabını verdi.

Yemek salonunun kapısında birden bire görünerek Vautrin kalın sesiyle: — Şu halde demek

ki Mösyö le şövalye Eugène de Rastignac'la Matmazel Victorine Taillefer arasında izdivaç va'di alıp verildi dedi.

Madam Couture'le Madam Vauquer aynı zamanda: — Ah beni korkuttunuz, dediler.

Vautrin'in sesiyle hayatında duymuş olduğu en acı teessürü duymuş olan Eugène gülerek: — Daha fena bir intihapta bulunabilirdim, dedi.

Madam Couture dedi ki: — Baylar, münasebetsiz lâtifelere lüzum yok. Dairemize çıkalım kızım.

Yatıncaya kadarki zamanı onların yanında geçirerek mumundan ve ateşinden tasarruf etmek üzere Madam Vauquer iki kiracısını takibetti. Eugène Vautrin'le yüz yüze kaldı.

Bu adam mutlak bir soğukkanlılık muhafaza ederek dedi ki: — Bu vaziyete geleceğinizi biliyordum. Fakat dinleyin beni, bende de her hangi bir adam kadar ince hisler vardır. Şu anda karar vermeyiniz, tabiî halinizde değilsiniz. Borçlarınız var. Size bana gelmek kararını verdiren şeyin ihtiras, ümitsizlik değil fakat mantık olmasını istiyorum. Belki de bin eküye muhtaç bulunuyorsunuz. İşte, ister misiniz?

Bu iblis cebinden bir cüzdan çıkardı ve içinden üç bankınot çekerek talebenin gözleri önünde oynattı. Eugène fevkalâde güç bir vaziyette bulunuyordu. Ajuda Markisiyle Trailles kontuna yüz

lira borçlu idi. Bu paraya malik değildi. Madam de Restaud'nun davetli bulunduğu evine geceyi geçirmek üzere gitmek cüretini kendinde bulamıyordu. Madam de Restaud'nun evinde o gece pastalar yenerek, çay içilerek, fakat whist oyununda da altı bin franktan fazla para kaybedilerek geçirilen merasimsiz davetlerden biri yardı.

Eugène vücudunun baştan ayağa titreyişini Vautrin'den güçlükle gizliyerek dedi ki: — Mösyö, bana açtığınız şeylerden sonra size karşı borçlu olmanın imkânsızlığını takdir edersiniz.

Zihin çalıcı adam tekrar cevap verdi: — Başka türlü konuşmakla beni kederlendirmiş olurdunuz. Siz nazik, bir aslan gibi mağrur ve bir genç kız kadar halim olan güzel bir delikanlısınız. Şeytan için mükemmel bir şikârsınız. Bu nevi delikanlıları severim. Yüksek siyasete dair daha iki yahut üç düşünce sahibi olun, dünyayı olduğu gibi görürsünüz. Bu dünyada birkaç küçük fazilet sahnesi oynıyarak parterdeki ahmakların şiddetli alkışlarını kazanmak şartiyle yüksek adam her keyfini yerine getirir. Kısa bir zaman sonra bizim olacaksınız. Ah benim talebem olmayı isteseydiniz, sizi her ikbale eriştirirdim. Şeref, servet, kadın, ne isterseniz isteyin, derhal yerine getirilmiyecek bir arzunuz olmazdı. Sizin için bütün medeniyet emrinize tâbi bir ziyafet masası olurdu. Siz bizim şımarık çocuğumuz, bünyaminimiz olurdunuz, sizin için hepimiz kendimizi memnuniyet-

le mahvederdik. Size mania olan her şey yamyassı edilirdi. Eğer vicdanınızda itirazlar duyuyorsanız beni bir ahlâksız mı sanıyorsunuz? Şunu bilin ki kendisi sizin kendinizi sandığınız kadar dürüst olan bir adam, Mösyö de Turenne, suçlu vaziyetine girdiğine hükmetmeksizin haydutlarla birtakım işlere girişirdi. (Vautrin bir gülümseme ile devam etti:) — Bana mânen borçlu olmak istemiyorsunuz değil mi? İş buna kalsın. (Bir pul çıkardı:) — Bu kâğıt parçalarını alın ve bunun üzerine, nah şuraya, yana: *Bir senede ödenmek üzere üç bin beş yüz frank için kabul edilmiştir* diye yazın ve tarih koyun! Faiz sizden her türlü vicdan azabını alacak kadar yüksektir; bana Yahudi diyebilirsiniz ve her türlü minnettarlıktan kendinizi muaf sayabilirsiniz. Beni ilerde seveceğinizden eminim. Bende ahmakların iğrençlikler dedikleri azîm uçurumlar, geniş hisler bulursunuz; fakat beni hiçbir vakit ne bir ukalâ ne bir divane bulmıyacak, lâkin mert bir adam bulacaksınız yavrum.

Eugène: — Siz nasıl bir adamsınız kuzum? Bana ıstırap vermek için halk edilmişsiniz, diye bağırdı.

— Yok canım, ben ömrünüzün bakiyesinde çamurdan mahfuz kalmanız için çamura bürünmek istiyen iyi bir adamım. Bu alâkanın neden ileri geldiğini kendi kendinize soruyorsunuz değil mi? Onu bir gün yavaşça size, kulağınıza söyle-

rim. İçtimai nizamın ahengini ve makinenin nizamını size göstererek sizi ilk önce hayrete düşürdüm; fakat ilk dehşetiniz yeni neferin harb meydanındaki dehşeti gibi geçer ve insanları kendi kendilerini kral olarak taçlandıranların hizmetinde ölmeye karar vermiş askerler saymak fikrine alışırsınız. Zamanlar çok değişmiştir. Eskiden gözü pek bir adama: «İşte yüz ekü, Mösyö falanı bana öldür» denirdi, ve bir adamı bir evet yahut bir hayır için ebedî istirahte verdikten sonra rahatça supe edilirdi. Bugün sizi hiçbir itibarla müşkül bir vaziyete koymıyan bir baş işaretine mukabil güzel bir serveti size teklif ediyorum, siz ise tereddüd ediyorsunuz. Asır yumuşamış.

Eugène senedi imzaladı ve bankınotlarla değiştirdi...

Vautrin devam etti: — Durun, mantıki konuşalım. Gidip tütünümü ekmek üzerine birkaç aya kadar Amerika'ya gitmek istiyorum. Size dostluk nişanesi sigaralar yollarım. Eğer zengin olursam size yardım ederim. Eğer çocuğum olmazsa burada yeni bir dalla tekrar kökleşmek istemediğinden bu pek muhtemeldir de Servetimi de bu takdirde size bırakırım. Böyle bir hareket insanın dostu olmak değil midir? Evet ben sizi seviyorum. Bir başkası için fedakârlık etmek benim âdetim ve derdimdir. Bunu daha evvel de yaptım. Şunu bilin yavrum ki, ben başka adamlardan daha

yüksek bir âlemde yaşıyorum Ben hareketleri vasıtalar gibi sayar ve ancak gayeyi görürüm. Bir adam benim için nedir? (Başparmağının tırnağını dişlerinden birinin altında çınlattı): — Şu! Bir adam her şeydir yahut hiçtir. Adı Poiret olunca hiçten de azdır: onu insan bir tahtakurusu gibi ezebilir, böyle bir adam yassıdır ve fena kokar. Fakat size benzeyince bir adam bir Allahtır: deri ile örtülmüş bir makine değil en güzel hislerle çarpan bir makinedir, ben de ancak hislerle yaşarım. Bir his, dünyanın bir düşünce içine sığması değil midir? Goriot Babaya bakın: iki kızı kendisi için bütün kâinattır, âlem içinde hareketlerini tanzim eden şeydir. Fakat hayatı iyi derinleştirmiş olan benim için gerçekten mevcut olacak şey ancak bir duygu, erkekten erkeğe bir dostluk vardır. Pierre ile Jaffier, işte benim taptığım şey. *Kurtulmuş Venedik*'i ezbere bilirim. «Gidip bir insanı gömelim!» deyince oraya tek söz söylemeden, ahlâk lâflariyle arkadaşı rahatsız etmeden gidecek kadar pek gözlü çok adam gördünüz mü? Bunu ben yaptım. Herkesle bu şekilde konuşmam. Fakat yüksek bir adamsınız, size her şey söylenebilir, siz her şeyi anlıyabilirsiniz. Bizi burada ihata eden cücelerin yaşadıkları bataklıklarda uzun zaman kalmıyacaksınız. İşte her şey halledildi. Siz evleneceksiniz. Her birimiz çivimizi sokalım. Benimki bir demirdir, hiçbir vakitte yumuşamaz!

Vautrın onu rahatsız etmemek için talebenin menfi cevabını beklemeden çıktı. İnsanların kendi kendilerine karşı bir nümayiş olarak kullandıkları ve takbihe lâyık hareketlerine karşı kendilerini haklı çıkarmaya yarıyan bu küçük mukavemetlerin, bu mücadelelerin sırrına aşina görünüyordu.

Eugène kendi kendine: — İstediğini yapsın, Matmazel Taillefer'i katiyen almıyacağım, dedi.

Rastignac şahsına karşı dehşet duyduğu, lâkin fikirlerinin sinikliği ile ve cemiyeti sarışındaki cüretten dolayı nazarında büyüyen bu adamla bir ittifak fikrinin kendisinde hâsıl ettiği bir iç hummasının rahatsızlığını çektikten sonra giyindi, bir araba ısmarladı ve Madam de Restaud'nun evine giti. Her adımı kibar âlemin kalbine bir terakki olan ve nüfuzu bir gün korkulur bir hal alacağa benziyen bir delikanlıya karşı birkaç günden beri bu kadın teveccüh ve alâkasını artırmıştı. Rastignac Mösyö de Trailles ile Mösyö d'Ajuda'ya borcunu verdi, gecenin bir kısmında vist oynadı ve kaybettiğini tekrar kazandı. Yollarını yapmaları icabeden ve kadere az çok inanan birçok kimseler gibi inanışları vardı, talihin bu lûtfunda iyi yolda kalmak hususunda sebatı için Allahım bir mükâfatını görmek istedi. Ertesi sabah senedinin durup durmadığım Vautrin'e sormakta acele etti. Bir tasdik cevabı üzerine oldukça tabiî bir sevinç göstererek üç bin frangı kendisine verdi.

Vautrin ona: — Her şey yolunda, dedi.

Eugène kendisine — Fakat ben sizin suç ortağınız değilim, cevabını verdi.

Vautrin sözünü keserek: — Biliyorum, biliyorum. Henüz çocukluklar yapıyorsunuz. Beyhude şeylerle vakit geçiriyorsunuz, mukabelesinde bulundu.

İki gün sonra Poiret ile Matmazel Michonneau nebatat bahçesinin tenha bir yolunda, güneşli bir saatte bir sıra üzerine oturmuş bulunuyor ve tıbbiyeliye haklı olarak şüpheli görünen Mösyö ile konuşuyorlardı.

Mösyö Gondureau diyordu ki: — Çekingenliklerinizin neden ileri geldiğini anlıyorum Matmazel. Krallığın umumi polis nazırı Son Ekselâns Monsenyör...

Poiret: — Ah! Krallığın umumi polis nazırı son ekselâns, diye tekrar etti.

Gondureau: — Evet, Son Ekselâns bu işle meşgul oluyor, dedi.

Gondureau namuslu adam maskesinin arkasından Kudüs sokağının bir ajanının çehresini göstererek polis kelimesini talâffuz ettiği sırada, eski bir memur zihniyetini taşıyan ve zekâdan mahrum olmakla beraber burjuva meziyetlerine sahip bulunan Poiret'nin Buffon sokağının bu sözde irat sahibi adamını dinlemekte devam etmesi kime garip görünmez? Halbuki bu en tabiî bir

keyfiyetti. Dikkat sahiplerince daha evvel tesbit edilmiş fakat yazıya geçmemiş olan bir görüş burada anlatıldıktan sonra, ahmakların teşkil ettikleri kalabalık aile içinde Poiret'nin hangi özel çeşide mensup bulunduğunu herkes daha iyi anlıyacaktır. Bir kâtip milleti vardır, ve bu millet, bir nevi idari Groenland teşkil eden bin iki yüz franklık aylıklardan mürekkep ilk tul derecesiyle biraz daha sıcak olup üç binle altı bin arasında değişen, ve toprağında mükâfatlar yetişen, zirai çetinliklere rağmen çiçekler açan mutedil bir iklim arasında sıkışmıştır. Bu aşağı taifenin halini en iyi açığa vuran şeylerden birisi ise, her nezaretin memurca sade okunmaz imzasiyle mâlum olup *Son Ekselâns Nazır Hazretleri* diye anılan ve bu ezilmiş kütle için mukaddes ve her emri mutlak bir iktidar arz eden Lama'sına(1) karşı şuursuz, mihaniki, mutlak saygıdır. Hıristiyanlar nazarında Papa nasıl suç işlemezse Nazır Hazretleri de öyle suç işlemez; saçtığı şan işlerine ve sözlerine ve kendi namına söylenenlere intikal eder; sırmalariyle her şeyi örter ve emrettiği hareketleri kanunlaştırır; niyetlerinin sâflığına ve isteklerinin mukaddesliğine şahadet eden Ekselâns adı, en kabulü güç fikirlere bir pasaport hizmetini görür. Bu fakir adamlar kendi menfaatleri namına yapmıyacakları şeyi Son Ekselâns sözü talâffuz edilir edilmez yapmaya koşarlar.

(1) Fibetin kalın surlar arkasında yaşıyan büyük ruhani reisi.

Ordu gibi büroların da körükörüne bir itaatleri vardır; bu, vicdanı boğan, bir adamı sıfır haline sokan ve zamanla kendini hükümet mekanizmasına bir vida yahut bir cıvata gibi intibak ettiren bir sistemdir. Bu sebeple, adam tanır görünen Mösyö Gonderau, Poiret'de bu bürakrasi ahmaklarından birini süratle fark etti ve Michonneau Poiret'nin dişisine benzediği gibi Michonneau'nun erkeğine benziyen Poiret'nin gözlerini bataryayı fark etmiyecek surette kamaştırmak icabeder etmez de tılsımlı «Son Ekselâns» sözünü hemen kullandı.

Poiret: — Mademki bizzat Son Ekselâns, Son Ekselâns Nazır Hazretleri... Bakınız o zaman iş tamamen değişir, dedi.

Matmazel Michonneau'ya hitabederek sahta irat sahibi dedi ki: — Reyine emniyet eder göründünüz mösyönün sözünü duydunuz. Bilin ki, Vauquer pansiyonunda oturan ve Vautrin adiyle bilinen şahsın Toulon zindanından kaçmış olup orada *Ölümü Aldatan* ismiyle maruf mahkûm olduğuna şimdi Son Ekselâns katiyen kani bulunmaktadırlar.

Poiret: — Ah! Ölümü-Aldatan, bu ada hak kazandıysa pek bahtiyar, dedi.

Memur cevap verdi: — Evet. Bu lâkabı, yapmış olduğu fevkalâde cüretli teşebbüslerde hayatını hiçbir zaman kaybetmemiş olmak saadetiyle

kazanmıştır. Bu adam çok tehlikeli bir mahlûktur. Kendisine harikulâdelik veren vasıflara sahiptir. Hattâ mahkûmiyeti bile kendisine muhiti içinde sonsuz bir şeref vermiş olan bir şeydir.

Poiret: — Şu halde kendisi şerefli bir adam? diye sordu.

— Ney'ine göre. Bir başkasının suçunu, çok sevdiği gayetle güzel delikanlı tarafından yapılmış bir sahtekârlığı kendi üzerine almaya razı olmuştur. Delikanlı ise hayli kumara düşkün bir genç İtalyandır. Bu vakadan sonra girdiği askerlik hizmetinde ise mükemmel hareket etmiştir.

Matmazel Michonneau: — Fakat eğer son Ekselâns Polis Nazırı Mösyö Vautrin'in Ölümü-Aldatan olduğundan eminse bana şu halde neden ihtiyacı var? dedi.

Poiret dedi ki: — Öyle ya, eğer nazır bize söylemek lûtfunda bulunduğunuz gibi bir kanaat hâsıl etmişse...

— Kanaat kelimesi yerinde değil; ancak şüphe ediliyor. Ölümü-Aldatan diye anılan Jacques Collin kendisini adamları ve bankerleri olmak için intihabetmiş olan üç zindan halkının tam emniyetine sahiptir. Tabiî kuvvetli bir adam istiyen bu nevi işlerle meşgul olmaktan çok kazanıyor. Sahte Vautrin kürek mahkûmu Bayların sermayelerini alıyor, işletiyor, muhafaza ediyor, kürek mahkûmları kaçıp kurtulurlarsa para-

larını kendilerine, ölürken vasiyetnaneleri varsa ailelerine veya metreslerine veriyor.

Poiret: — Metreslerine mi? Karılarına mı demek istiyorsunuz? diye sordu.

— Hayır Mösyö. Kürek mahkûmlarının umumiyet itibariyle ancak kapatmak tâbir ettiğimiz gayri meşru zevceleri vardır.

— Şu halde hepsi nikâhsız bir halde yaşarlar öyle mi?

— Evet bizzarure.

Poiret dedi ki: — İşte Nazır hazretlerinin müsaade buyurmamaları icabeden korkunç haller. Mademki Son Ekselânsı görmek şerefine maliksiniz, cemiyetin bakiyesine pek fena bir misal veren bu adamların ahlâka mugayir hareketleri hakkında kendisini aydınlatmak insanlığa hâdim fikirlerle dolu gördüğüm zatınıza düşer.

— Fakat Mösyö, hükümet bu mahkûmları zindana, bütün faziletlerin modeli olarak görünsünler için koymuyor ki!

— Doğru. Fakat müsaade edin Mösyö...

Matmazel Michonneau dedi ki: — Sevgilim, bırakın da Mösyö sözüne devam etsin.

Gondureau devam etti.: — Vaziyeti takdir ederseniz Matmazel. Oldukça mühim bir yekûne vardığı söylenen ve kanunlar hilâfına vücuda gelmiş bulunan bir sermayeye el koymakta hükü-

metin büyük bir menfaati olabilir. Ölümü - Aldatan sade arkadaşlarından bazılarının malik oldukları değil fakat on binlerce cemiyetinden gelen paraları da toplıyarak elinde mühim paralar tutuyor.

Poiret dehşet içinde: — On bin hırsızdan mürekkep bir cemiyet! diye bağırdı.

— Hayır, on binler cemiyeti yüksek hırsızların, büyük çapta çalışan ve on bin frank kazanılmak ihtimali bulunmıyan bir işe karışmıyan kimselerin cemiyetidir. Bu cemiyet dosdoğru cinayet mahkemesine giden adamların en seçkinlerinden mürekkeptir. Bu kimseler Medeni Kanunu mükemmel bilirler ve ele geçtikleri zaman ölüm cezası tehlikesine hiçbir vakit uğramazlar. Collin kendilerinin emin adamı, müşaviridir. Malik bulunduğu azîm imkânların yardımı ile bu adam kendi kendisine bir polis ve nüfuz edilmez bir sırla örttüğü gayet yaygın münasebetler halk edebilmiş bulunmaktadır. Kendisini bir yıldan beri hafiyelerle sarmış olmakla beraber henüz oyununu anlamadık. Serveti ve iktidarı mütemadiyen ahlâk sularını satın almaya, cürüm için sermaye temin etmeye hizmet etmektedir ve cemiyetle daimî bir harb halinde bulunan kötü mahlûklardan mürekkep bir orduyu hazır tutmaktadır. Ölümü - Aldatan'ı yakalamak ve bankasını ele geçirmek derdi kökünden kesmek olacaktır. Yani, bu teşebbüs, muvaffakıyetine yardım edeceklere

şeref verecek mahiyette bir devlet ve yüksek siyaset işi olmuş bulunuyor. Siz de, Mösyö, yeniden hizmete alınabilir, meselâ bir polis komiserinin kâtibi olabilirsiniz ve bu vaziyet tekaüdiyenizi almanıza mâni olmaz. Bu parayı alıp savuşmuyor. Dedi.

Matmazel Michonneau: — Fakat Ölümü-Aldatan niçin?

Memur dedi ki: — Oo eğer zindandakilerin paralarını çalıp gidecek olursa kendisini öldürmeye memur biri o nereye gitse arkasından yetişecektir. Hem bir para kasası kibar aileden bir hanım kadar kolaylıkla alınıp kaçırılmaz. Esasen de Collin bu tarzda bir harekette bulunmasına imkân olmıyan bir insandır, öyle yapsa kendini şerefini kaybetmiş sayar.

Poiret: — Hakkınız var Mösyö, şerefini tamamiyle kaybetmiş olur, dedi.

Matmazel Michonneau: — Fakat bütün bu söylenilen şeyler kendisini niçin doğrudan doğruya ele geçirmediğinizi anlatmıyor, dedi.

— Peki cevap veriyorum Matmazel... (Kulağına eğilerek ilâve ett:) — Fakat Mösyönüzü sözümü kesmekten mennediniz, yoksa bu işi asla bitiremiyeceğiz. Sözlerini dinletmek için bu ihtiyarın çok zengin olması lâzım. (Yüksek sesle devam etti:) Parise gelince Ölümü-Aldatan namuslu bir adamın derisine bürünmüş, Parisli iyi

bir burjuva kılığına girmiş, gösterişsiz bir pansiyona yerleşmiş. Emin olun ki o çok kurnaz bir adamdır, kendisini kolayca ele geçirmenin imkân ve ihtimali yoktur. Yani diyoruz ki Mösyö Vautrin itibarlı bir kimsedir ve mühim işler görmektedir.

Poiret kendi kendisine: — Şüphe yok, dedi.

— Nazır aldanılarak sahihten Vautrin isimli birinin tevkif edilmesi suretiyle Paris ticaret âlemini ve efkârı umumiyesini kendisine düşman etmek istemiyor. Polis nazırı daima dikkatli olmaya mecburdur, düşmanları var. Eğer yanlış hareket edilirse, kendisini düşürmek istiyenler liberallerin havlamalarından ve bağrışmalarından istifade ederler. Bu işte sahte Saintè - Hélène Kontu Cogniard işinde yapılmış olduğu tarzda hareket etmek lâzım; eğer Coğniard hakiki bir Saint - Hélène kontu olsaydı çok müşkül bir duruma düşmüş olurduk. Onun için evvelden tahkik etmek lâzım.

Matmazel Michonneau: — Evet, bunun için de güzel bir kadına ihtiyacınız var, dedi.

Memur dedi ki: — Ölümü - Aldatan kendisine bir kadını yaklaştırmaz. Size bir sır veriyorum: O kadınları sevmez.

— Şu halde, bu işi iki bin franga yapmaya muvafakat edeceğimiz farz bile etsek, böyle bir tahkik işinde neye yarıyacağımı anlıyamıyorum.

Meçhul adam dedi ki: — Gayetle basit. Size hiçbir tehlikesi olmadan beyne kan hücumu ettirmek ve bir nüzul manzarası hâsıl etmek üzere hazırlanmış bir likörle dolu bir küçük şişe tevdi edeceğim. Bu ilâç hem şaraba hem de kahveye konabilir. Derhal adamınızı bir yatak üzerine taşıyın ve ölüm halinde bulunup bulunmadığını anlamak üzere kendisini soyun. Yalnız olduğunuz esnada omuzunun üzerine Paf! diye bir tokat. O zaman harflerin derhal meydana çıktığını görürsünüz.

Poiret: — Fakat bu hiçbir şey değil, dedi.

Gondureau ihtiyar Kıza: — Söyleyin bakalım, razı oluyor musunuz? diye sordu.

Matmazel Michonneau dedi ki: — Fakat yazı çıkmadığı takdirde iki bin frank elime geçecek mi?

— Hayır.

— Şu halde tazminat ne olacak?

— Beş yüz frank.

— Bu ehemmiyete bir şeyi bu kadar az bir paraya yapmak! İnsanın vicdanında duyacağı acı aynıdır, benim de vicdanımı teskin etmem lâzımdır Mösyö.

Poiret dedi ki: — Size kesin olarak söylemeleyim. Matmazel çok vicdan sahibidir, hem de pek sevimli ve anlayışlı bir kimsedir.

Matmazel Michonneau: — Peki, eğer Ölümü - Aldatan'sa bana üç bin frank verin, eğer bir burjuva ise hiçbir şey vermezsiniz, dedi.

Gondurea dedi ki: — Olur, fakat işin yarın yapılması şartiyle.

Hemen kararlaştıramayız aziz Mösyö, günahlarımı çıkaran papazı görmeliyim.

Memur ayağa kalkarak dedi ki: — Kurnaz! O halde yarın buluşuruz da. Eğer bana söylenecek acele bir şeyiniz olursa Sainte-Chapelle avlusunun nihayetinde Küçük Sainte - Anne sokağına geliniz. Kubbe altında yalnız bir kapı vardır. M. Gondureau'yu istersiniz.

Cuvier'nin dersinden dönen Bianchon oldukça orijinal olan Ölümü - Aldatan sözlerini ve meşhur zabıta âmirinin «olur!» cevabını duydu.

Poiret Matmazel Michonneau'ya: — Bu işi neden kararlaştırmıyorsunuz? Bu yılda üç yüz franklık bir irat olur, dedi.

Kadın dedi ki: — Niçin mi? Fakat etrafiyle düşünmek lâzım. Eğer bu Ölümü - Aldatan Mösyö Vautrin ise kendisiyle anlaşmak belki de daha kârlı olur. Ancak kendisinden para istemek kendisine işi haber vermektir, o da bedava çekip gidecek adamdır. Bu ise dehşetli şekilde faka basmak olur.

Poiret cevap verdi: — Kendisine haber vermenin faidesi olmaz ki! Bu mösyö onun nezaret

altında bulunduğunu söze söylemedi mi? Fakat herif kaçınca sizin elinize hiçbir şey geçmiyecektir.

Matmazel Michonneau: «Esasen bu adamdan hiç haz etmiyorum! Bana hep nahoş şeyler söyler» diye düşündü.

Poiret yeniden söze girişti: — Fakat siz bu işi yapmakla daha iyi hareket etmiş oluyorsunuz. Bende çok iyi bir tesir yapan bu bayın da dediği gibi, bu işin hem hiçbir tehlikesi yok, hem de ne kadar faziletli olursa cürüm işlemiş bulunan bir insandan cemiyeti kurtarmak kanunlara itaat göstermek demektir. Esasen bu adamın faziletlerinin hiç kıymeti yok. Bir kere suç işlemiş mi işlememiş mi, o yine işliyecektir! Ya hepimizi birden katletmek hevesine düşerse? O zaman biz hem bu işin ilk kurbanları oluruz, hem de üstelik işlenecek bu cinayetlerin mesuliyeti bize ait olur.

Matmazel Michonneau'nun dalmış olduğu düşünceler Poiret'nin ağzından bir çeşmenin fena kapanmış musluğundan sızan su damlaları gibi teker teker düşen sözleri dinlenmesine müsaade etmiyordu. Bu ihtiyar bir kere cümlelerinin silsilesine başladığı ve Matmazel Michonneau kendisini durdurmadığı zaman kurulmuş bir makine gibi mütemadiyen konuşurdu. Bir kere bir mevzua girdikten sonra hiçbir neticeye varmamak şartiyle birtakım parantezler açarak tamamiyle zıt mevzulara geçerdi. Vauquer pansiyonuna var-

dığı zaman türlü atlamalardan ve fıkralardan şahit sıfatiyle bulunduğu Bay Ragoulleau ile Bayan Morin işindeki şehadetini anlatmaya girişmiş bulunuyordu. İçeri girdikleri vakitte Eugène de Rastignac'ı Matmazel Taillefer'le mahrem bir müsahabeye dalmış buldular ve bu o kadar hararetli bir müsahabeye dalmış buldular ve bu o kadar hararetli bir müsahabe idi ki ihtiyarın yemek salonundan geçişlerine çift hiç dikkat etmemişti.

Matmazel Michonneau Poiret'ye dedi ki: — Bu işin böyle biteceği belli idi. Sekiz günden beri biribirlerine canlarını teslim edeceklermiş bakışıyorlardı.

Poiret! — Evet. Bundan dolayı da kadın mahkûm oldu, cevabını verdi.

— Hangi kadın?

— Madam Morin.

Michonneau Poiret'nin odasına fark bile etmeksizin girerken dedi ki: — Ben size Matmazel Victorine'den bahsediyorum, siz de bana Madam Morin'in lâfını ediyorsunuz. Bu Madam Morin de kim oluyor?

Poiret: — Peki Matmazel Victorine'in suçu nedir? diye sordu.

— Suçu Mosyö Eugène de Rastignac'ı sevmektir. Zavallı masum bu işin kendisini nereye kadar götüreceğini bilmeden ilerliyor

Madam de Nucingen Eugène'i sabahleyin nevmitliğe uğratmıştı. Bu fevkalâde adamın beslediği dostluğun sebeplerini de, böyle bir birleşmenin istikbalini de düşünmeden Eugène kendini içinden tamamen Vautrin'e terk etmiş bulunuyordu. Matmazel Taillefer'le en tatlı ümitler teati ederek bir saatten beri ayağını atmış olduğu uçurumdan kendisini çıkarmak için artık bir mucize lâzımdı. Victorine ise bir meleğin sesini duyduğunu zannediyordu, kendisini göklere yükselmiş sanıyordu, Vauquer pansiyonu dekoratörlerin tiyatrolarda kurulan saraylara verdikleri harikulâde renklerle süslenmişti. Victorine seviyordu, seviliyordu, hiç değilse buna inanıyordu! Ve Rastignac'ı görürken, pansiyonun tekmil gözcülerinden çalınmış bütün bir saat onu dinlerken hangi kadın buna kedisi gibi inanmazdı? Eugène kendi vicdaniyle mücadele ederek, fenalık yaptığını bilerek ve fenalık yapmak istiyerek, bu günahı bir kadını mesut etmekle ödeyeceğini kendi kendine söyliyerek, nedametiyle güzelliğini artırmıştı ve kalbinde bulunan cehennemin bütün ateşleriyle parlıyordu. Kendisi için lâzım olan mucize yerine geldi: Vautrin neşe içinde içeri girdi ve şeytani dehasının tertipleriyle evlendirdiği iki genç kimsenin ruhlarını okudu. Aynı zamanda kalın müstehzi sesiyle:

O sade halleriyle
Ne dilberdir Fancbette'im

Şarkısını birden bire söylemeğe koyularak neşelerini de bozdu.

Victorine hayatta şimdiye kadar yığılmış felâket kadar saadet götürerek kaçtı. Zavallı kız! Bir el sıkışı, yanağına Rastignac'ın saçlarının sürünüşü, talebenin dudaklarının sıcaklığını hissedeceği kadar kulaklarının dibinde söylenmiş bir söz, boynundan alınmış bir buse aşkının nişan merasimini teşkil etti ve şişman Sylvie'nin bu lâtif yemek salonuna yakın olup oraya girmesi tehlikesinin mevcut olması, bu nişanı en meşhur aşk hikâyelerinde anlatılan en güzel fedakârlık nümunelerinden daha ateşli, daha hararetli, daha sevimli kılıyordu. Cetlerimizin güzel ifadesiyle bu küçük *muvafakatler,* her on beş günde bir günah çıkaran sofu genç kıza birer cinayet gibi görünüyordu. Bilâhare zengin ve bahtiyar olarak kendini tamamen verdiği halde verebileceğinden çok ruh hazinelerini, şimdi, bir saat içinde vermiş bulunuyordu.

Vautrin Eugène'e dedi ki: — İş oldu bitti. İki dandimiz kavga ettiler. Her şey muvafık şekilde geçti. İçtihat meselesi, Güvercinimiz şahinime hakaret etti. Yarın Clignancourt'da, saat sekiz buçukta. Matmazel Taillefer burada tereyağlı ekmek parçalarını kahvesine rahat rahat batırdığı sıralarda babasının aşkına ve servetine sahip olacak. Tuhaf bir hikâye değil mi? Bu küçük Taillefer kılıçta pek ustadır, kendine kumar oyununda en mühim kâğıt gibi güvenir; fakat Kanı

icadım olan bir usulle, kılıcı yükseltip alnınızdan batırmayı icabettiren bir şekille akıtılacak. Bu hücum şeklini size anlatacağım, çünkü fevkalâde faidelidir.

Rastignac sersem bir eda ile dinliyor ve hiçbir cevap vermiyordu. Bu esnada Goriot Baba, Bianchon ve daha bazı kiracılar içeri girdiler.

Vautrin Eugène'e dedi ki: — İşte sizin böyle olmanızı isterim. Ne yaptığınızı siz biliyorsunuz. Siz adamlara hükmedeceksiniz, güzel küçük kartalım. Kuvvetli, dört köşe ve kıllısınız; sizi takdir ediyorum.

Onun elini almak istedi. Rastignac şiddetle elini çekti ve sararak bir iskemle üzerine yığıldı; önünde bir kan yığını gördüğünü zannediyordu.

Vautrin yavaş sesle: — Ah daha faziletle lekeli birkaç küçük kundak parçamız var. Doliban Baba üç milyona sahip, servetini biliyorum. Drahoma sizi kendi gözlerinize karşı da bir gelin elbisesi gibi beyaz edecektir, dedi.

Rastignac artık tereddüdetmedi. Gece gidip Mösyö Taillefer'le oğluna haber vermeye karar verdi. Bu esnada Vautrin kendisinden ayrılınca Goriot kulağına dedi ki:

— Mahzunsunuz yavrum! Ben sizi neşelendireceğim. Gelin!

Ve ihtiyar uncu lâmbalardan birinden mumunu yaktı. Büyük bir tecessüs içinde, Eugène kendisini takibetti.

Talebenin anahtarını Sylvie'den istemiş olan adamcağız dedi ki: — Sizin odanıza girelim. Bu sabah onun sizi sevmediğini zannettiniz değil mi? diye de ilâve etti. Sizi zorla gönderdi, ve dargın, nevmit bir halde gittiniz. Ahmak! Beni bekliyordu. Anlıyor musunuz? Bundan üç gün sonra gidip oturacağınız mücevher gibi bir apartmanın gidip hazırlıklarını bitirecektir. Ama beni ele vermeyiniz. Size bir sürpriz yapmak istiyor; fakat ben sizden sırrı daha fazla gizlemek istemiyorum. Siz Artoist sokağında, Saint-Lazare sokağına iki adım ötede oturacaksınız. Orada bir prens gibi olacaksınız. Sizin için bir geline yakışacak eşyalar aldık. Size bir şey söylemeden bir aydan beri birçok şeyler yaptık. Vekilim mücadeleye girdi, kızımın senede otuz altı bin frank iradı olacak, bu drahomasının geliridir, sekiz yüz bin frank iradının da pek sağlam işlere yatırılmasını istiyeceğim.

Eugène susuyordu ve eşyası altüst bir halde bulunan zavallı odasında kollarını göğsü üzerinde haçvari kavuşturmuş olduğu halde aşağı yukarı gidip geliyordu. Goriot Baba talebenin arkasını dönmüş olduğu bir anı yakaladı, ve ocağın üzerine üstünde Rastignac'ın altından arması basılmış bulunan kırmızı marokenden bir kutu koydu.

Zavallı adamcağız dedi ki: — Bütün bu işlere müthiş param gitti evlatcığım. Fakat şunu bilin ki bu işte çok hotgâmca hareket ettim, sizin

mahalle değiştirmenizde de menfaatim var. Eğer sizden bir şey istersem benden reddetmezsiniz değil mi?

— Ne istiyorsunuz?

— Apartmanınızın üstünde, beşinci katta, sizin apartmana ait bir oda vardır, ben orada kalırım değil mi? Ben ihtiyarlıyorum, kızlarımdan çok uzaktayım. Sizi rahatsız etmem. Sade yakınızda olurum. Bana her akşam kendisinden bahsedersiniz. Bu sizi sıkmaz değil mi? Eğer siz girdiğiniz zaman ben artık yatmış bulunursam sesinizi duyarım ve kendi kedime: «Küçük Delphine'imden şimdi ayrılmış olacak. Onu baloya götürdü, kızım onun sayesinde mesuttur.» derim. Eğer rahatsız olursam, sizin gidip geldiğinizi, kımıldandığınızı duymak yüreğime merhem sürer. Sizde kızımdan o kadar çok şey olacaktır ki! Her gün geçtikleri Champs-Ehysées'ye gitmek için bir adımlık yolum var, halbuki bazen geç kalıyorum. Sonra belki dairenize gelir! Onu duyarım, sabahlığı sırtında pıtı pıtı dolaştığını, küçük bir kedi gibi gidip geldiğini işitirim. Bir aydan beri genç kızlık halini aldı, neşeli, ateşli oldu. Ruhu nakahat halindedir, saadeti size borçludur. Oh size karşı yapmıyacağım şey yoktur. Demin dönüşte bana: «Çok mesudum babacığım!» diyordu. Bana merasimle: *Peder,* dedikleri zaman buz kesiliyorum, fakat bana *babacığım* dedikleri zaman sanıyorum ki küçük birer kız halinde kar-

şımdadırlar, bütün eski hatıralarımı canlandırıyorlar. Daha iyi bir şekilde babaları oluyorum. Henüz hiç kimseye ait olmadıklarını sanıyorum.

Adamcağız gözlerini sildi, ağlıyordu.

— Bu babacığım sözünü uzun zamandan beri duymamıştım, uzun zamandan beri koluma girmemişti. Ah evet işte on yıl oluyor ki kızlarımdan biriyle yolda yanyana yürümedim. Elbisesine sürünmek, adımına göre adım atmak, hararetini duymak, ne kadar lâtif bir şey! Velhasıl Delphine'i bu sabah her tarafa götürdüm. Kendisiyle dükkânlara girdim. Sonra da onun evine götürüp bıraktım. Ah beni yanınızdan atmayın. Bazen size bir hizmette bulunacak bir adama ihtiyacınız olacaktır, ben elinizin altında bulunurum. Al o Alzaslı şişko ölecek olsa, damlası midesine çıkmak dirayetini gösterse zavallı kızım ne kadar bahtiyar olurdu! Siz damadım olurdunuz, herkesin karşısında kocası olurdunuz. Adam sen de, o bu dünyanın zevklerinden hiçbir şey bilmediği için o kadar betbaht ki her şeyini affediyorum. Kerim olan Allahın çok seven babalarla beraber olması lâzımdır.

Başını sallıyarak ilâve etti: — Sizi çok seviyor! Giderken benimle size dair konuşuyordu. «O iyi bir insan değil mi babacığım! İyi kalbi var. Benim lâfımı ediyor mu?» diyordu. Evet, Artois sokağından Panaromalar geçidine kadar ciltler dolduracak şeyler söyledi. Nihayet kalbini kalbi-

me döktü. Bütün bu lâtif sabah esnasında artık ihtiyar değildim. Kuş gibi bahtiyardım. Bin franklık bankınotu bana teslim etmiş olduğunuzu söyledim. Ah yavrum, buna gözlerinden yaş gelecek kadar rikkatlendi.

Rastignac'ı hareketsiz gördüğü için büyük bir sabırsızlık duyan Goriot Baba nihayet: — Bu ocağın üzerinde duran şey nedir bakılım? diye sordu.

Büyük bir şaşkınlığa uğramış bulunan Eugène komşusuna alıklaşmış bir eda ile bakıyordu. Vautrin tarafından ertesi gün için haber verilen bu düello en aziz ümitlerinin gerçekleşmesiyle o kadar büyük bir tezat arz ediyordu ki, bir kâbusun bütün duygularını duymakta idi. Ocağa doğru döndü, üzerinde dört köşe küçük kutuyu gördü, açtı, ve içinde bir kâğıda sarılmış olan bir Brguét saati buldu. Bu kâğıdın üzerinde şu sözler yazılı idi:

«Beni her an düşünmenizi isterim, *çünkü...*»
Delphine

Şüphesiz ki bu son kelime aralarında geçmiş bir sahneyi ima ediyordu. Eugène rikkat içinde kaldı. Mensup bulunduğu ailenin arması kutunun altında mine ile işlenmişti. Malik olmayı uzun zaman istemiş olduğu bu mücevher, köstek, anahtar, bunların şekilleri bütün dileklerini tatmin ediyordu. Goriot Baba büyük bir saadet içinde idi. Hediyesinin Eugène'de hâsıl edeceği sevinçli hay-

retin en küçük tesirlerini anlatmayı kızına şüphesiz ki va'detmiş bulunuyordu. Çünkü bu genç teessürler dünyasında üçüncü şahıs olarak hazır bulunuyordu ve en az bahtiyar olanına da benzemiyordu. Rastignac'ı şimdiden hem kızının, namına hem kendi hesabına seviyordu.

— Bu akşam kendisini gidip görürsünüz, sizi bekliyor. Alzaslı olacak şişkö dansözün de yemekte. Vekilım ne olduğunu kendisine söyleyince şaşkına dönmüş. Kızımı taparcasına sevdiğini iddia etmemiş mi? Hele ona dokunsun, kendisini öldürürüm. Bu rezil herifin kızıma sahip olması fikri bile.. (İçini çekti) bana bir cinayet işletebilir. Fakat bu hareket bir suç olmaz, çünkü o bir domuz vücudu üstünde bir bozağı kafasıdır. Beni yanınıza alacaksınız değil mi?

— Evet Goriot Babacığım, sizi sevdiğimi iyi bilirsiniz.

— Bunu iyi görüyorum, siz benimle beraber olmaktan utanmıyorsunuz! Müsaade edin de sizi kucaklıyayım.

Bu sözü soyledikten sonra talebeyi kollarının arasında sıktı.

— Onu mesut edeceğinizi bana va'dedin. Bu gece kendisini görmeye gideceksiniz değil mi?

— Evet gideceğim. Şimdi de geciktirmeme imkân olmıyan bazı işler için dışarı çıkmam lâzım.

— Size bir hayrım olabilir mi?

— Evet olabilir. Ben Madam de Nucingen'in evine giderken siz de Baba Mösyö de Taillefer'e gidin ve kendisine fevkalâde mühim bir şeyden bahsetmekliğim için bana bu gece bir zaman tahsis etmesini söyleyin.

Yüzü değişmiş bir halde Goriot Baba bağırdı: — Delikanlı yoksa doğru mu, aşağıdaki sersemlerin dedikleri gibi yoksa kıziyle oynaşmaya mı kalktınız?.. Allah hakkı için, Goriot Babanın bir sillesi nedir siz bilmiyorsunuz. Eğer bizi aldatırsanız bu tek bir yumrukla halledilir. Yok, böyle bir şey kabil değildir.

Talebe: — Size yemin ederim, dünyada yalnız bir kadın seviyorum, bunu ancak bir andan beri anladım, dedi.

Goriot Baba: — Ah ne saadet, dedi.

Talebe ilâve etti: — Fakat Taillefer'in oğlu yarın düello ediyor, vurulacağını da duydum.

Goriot Baba: — Bundan size ne? Dedi.

Eugène: — Fakat Taillefer'e oğlunun gitmesine mâni olmasını söylemeli, diye bağırdı.

Bu esnada Vautrin'in sesi sözünü kesti. Vautrin kapısının eşiği üzerinde şarkı söylüyordu.

Ey Richard, ey benim hükümdarım
Bütün herkes seni terk etti...
Brum! Brum! Brum! Brum! Brum!

Ben hayli dolaştım dünyayı
Ve beni gördüler.. tra la la la la...

Cristophe — Baylar sizi çorba bekliyor, herkes de sofrada, diye bağırdı.

Vautrin: — Gel de Bordeaux şarabından bir şişe al, ded.

Goriot Baba: — Saati güzel buluyorsunuz değil mi? Ne kadar zevk sahibi, ha? diye sordu.

Vautrin, Goriot Baba ve Rastignac beraberce aşağı indiler ve geciktiklerinden dolayı sofrada yanyana yerlere oturdular.

Yemek esnasında Eugéne Vautrin'e karşı pek soğuk bir tavır aldı, halbuki Madam Vauquer'in çok sevimli bulduğu bu adam hiçbir zaman bu kadar zekâ eseri göstermemişti. Pek lâtif nükteler sarf etti ve sofrada bulunan bütün insanları neşelendirdi. Nefse bu emniyet, bu soğukkanlılık Eugéne'i müteessir ediyordu.

Madam Vauquer Vautrin'e: — Bugün size ne oldu böyle? Bir ispinoz gibi neşelisiniz. dedi.

— İyi işler başarınca daima neşeli olurum.

Eugéne: — işler yaptınız ha? dedi.

— Evet ya! Bana yüksek komisyon hakları verecek olan bir miktar mal teslim ettim.

İhtiyar kızın kendisini muayene etmekte olduğunu fark ederek dedi ki: — Matmazel Michonneau, bana Amerikalı edası ile baktığınıza göre

yüzümde hoşunuza gitmiyen bir şey mi var? Neyse söyleyin! Hoşunuza gitmek için bunu değiştiririm.

ihtiyar memura gözünün kuyruğu ile bakarak: — Poiret, bu sözler için darılmayız, değil mi ya? diye ilâve etti.

Genç ressam Vautrine'e dedi ki: — Vallâhi siz şakacı bir Herkül halinde tablonuzu yaptırmalısınız.

Vautrin: — Eğer Matmazel Michonneau Pére-Lachaise Venüs'ü halinde resmini yaptırırsa ben de bunu kabul ederim, cevabını verdi.

Bianchon: — Ya Poiret? dedi.

Vautrin bağırdı: — oh Poiret (1) resmini Poiret olarak yaptırır. Bu resimle Bahçeler Tanrısı olacaktır. O armuttan geliyor...

Bianchon: — Yumuşamış bir armut, dedi.

Madam Vauquer dedi di: — Bütün bunlar boş sözler. Böyle şeyler söyliyerek yerde bana bir şişesi burnunu gösteriyor gibi gelen Bordeaux şarabından bize ikram etseniz isabet edersiniz. Mideye iyi olmasından başka bizi hem de sevinçli bir halde tutar.

Vautrin: — Efendiler, bayan reisemiz bizi abuk sabuk söylememeye dâvet ediyor. Madam Couture'le Matmazel Victorine acayip nutukları-

(1) Poire=armut demektir. M.

nızdan sıkılmıyacaklardır, fakat Goriot Babanın masuniyetine hürmet ediniz. Sizlere hiçbir siyasi ima bulunmadan söyliyeceğim, Lafitte (2) isminin iki şekilde de meşhur kıldığı Bordeaux şarabından bir şişe içmemizi teklif ediyorum.

Christophe'a bakarak: — Hey soytarı! dedı ve o kımıldanmayınca ilâve etti: — Buraya gel soytarı! Nasıl, adını duymuyor musun? Soytarı, içecek getir!

Christophe kendisine şişeyi takdim ederek: — İşte Mösyö, dedi.

Vautrin Eugène'le Goriot Babanın kadehlerini doldurduktan sonra kendi kadehine birkaç damla akıtıp arkadaşları içerken ağır ağır tadına baktı ve birdenbire yüzünü buruşturdu.

— Hay aksi şeytan, tıpa koyuyor. Bu senin olsun. Christophe, bize başka getir; sağ taraftan, biliyorsun? On altı kişiyiz, sekiz şişe getir.

Ressam dedi ki: — Madem ki hovardalık ediyorsunuz, ben de yüz kestane ikram ediyorum.

— Ooo, Ooo!

Buuuuuu!

Prrrr!

Herkes bir ses çıkardı ve bu sesler çok kollu bir şamdanın ışıkları gibi havaya uçtu.

---

(2) Ticaretle de meşgul olmuş bir politikacıdır. M.

Vautrın: — Haydi Vauquer anne, sizden de iki şişe şampanya! diye bağırdı.

— Evet, pek münasip! Neye bütün evi istemiyorsunuz? İki şişe şampanya ikram edeyim öyle mi? Fakat bu on frank eder! Benım bu kadar kazancım mı var. Ama eğer Mösyö Eugène parasını vermek isterse Cassis şarabı takdim ederim.

Tıp talebesi yavaş sesle dedi ki: — Cassissi de müşhilden farksızdır.

Rastignac bağırdı: — Sus be Bianchon! Ne zaman müshil sözünü işitsem midem altüst olur...

İlâve etti: — Peki, şampanya getirin, ben ödeyeceğim.

Madam Vauquer: — Sylvie, büsküvit ve küçük pastalardan takdim edin, dedi.

Vautrin dedi ki: — Küçük pastalarınız ağza alınır gibi değildir. Ama büsküvitlere gelince, getirin.

Bir an içinde Bordeaux şarabı kadehlere dağıldı, dâvetliler canlandılar, neşe arttı Korkunç gülmeler oldu ve bunların arasından bazı hayvan taklidi sesleri yükseldi. Müze memuru âşık kedinin miyavlamasiyle benzerliği olan bir Paris sesini tekrara kalktığı için derhal sekiz ses aşağıdaki cümleleri aynı zamanda böğürdü:

— Bıçaklar bileriz!

— Küçük kuşlar yem alın!

— İşte zevk madamlar, işte zevk!
— Çinileri tamir ediyoruz!
— Kayığa gel! Kayığa gel!
— Karılarınızı dövün, elbiselerinizi dövün!
— Kiraza gel, tatlı kiraza gel!

Birincilik genizden çıkan bir sesle (Şemsiye tüccariyim!) diye bağıran Bianchon'a düştü.

Birkaç dakika içinde insanda kafa bırakmıyan saçma sapan sözlerle dolu bir müsahabe, şimdiden sarhoş olmuşa benziyen Eugène'le Goriot Babayı gözden kaçırmıyan Vautrin'in bir orkestra şefi gibi idare ettiği hakiki bir operaya benzedi. Sırtları iskemleye dayalı, Eugène'le Goriot Baba bu henüz görmedikleri karışık hali ciddî bir eda ile seyrediyorlar ve az içiyorlardı. Bu gece yapmaları icabeden işi her ikisi de düşünüyorlar, bununla beraber kendilerini ayağa kalkmaktan da âciz hissediyorlardı. Onlara yan yana bakarak gözlerinin değişmesini takibeden Vautrin, gözlerinin sallanıp kapanmak istediği anı seçerek Rastignac'ın kulağına eğildi ve şunları söyledi:

— Tosunum, Vautrin babanızla mücadele edebilecek kadar fettan değiliz, o da sizi çok sevdiği için sersemlikler etmenize müsaade etmez. Ben bir şeye karar verdiğim zaman önüme durmaya ancak Allahın kudreti yetebilir. Ah gidip Taillefer Babaya haber vermek, mektep çocuğu kabahatleri işlemek istiyorduk öyle mi! Fırın sıcak, un yuğrulmuş, ekmek ateş küreğinin

üstünde; yarın kırıntılarını başımızın üstünden savura savura yiyeceğiz, böyle iken ekmeğin pişmesine mâni mi olacağız?.. Hayır hayır, her şey pişecektir. Eğer ufak tefek nedametlerimiz varsa hazım bunları silip süpürecektir. Biz uykucağımızı uyurken Miralay Kont Franchessini Michele Taillefer'in mirasını bize kılıcının ucu ile açacaktır. Biraderinden miras yemekle Victorine'in on beş bin frankcık iradı olacak. Ben tetkikatımı yaptım ve valideden kalan servetin üç yüz binden fazla olduğunu biliyorum...

Eugène bu sözleri cevap vermeye muktedir olmaksızın dinliyordu: dilini damağına yapışık hissediyor ve yenilmez bir uyumak arzusuna mağlûp olmuş bulunuyordu; artık masayı ve masa etrafındakilerini ışıklı bir sis arkasından görüyordu. Az sonra gürültü sükûn buldu, pansiyon kiracıları biribirlerinin ardından gittiler. Sonra, Madam Vauquer'den Madam Couture'den, Matmazel Victorine'den, Vautrin'le Goriot Baba'dan başka kimse kalmayınca, Rastignac Madam Vauquer'in şişelerdeki artıklardan dolu şişeler vücude getirmekle meşgul olduğunu bir rüya içinde gibi gördü.

Dul kadın: — Ah ne kadar da deliler, ne kadar da gençler! diyordu.

Bu, Eugène'in anlıyabildiği son cümle oldu.

Sylvie: — Bu oyunları ancak M.Vautrin yapabilir. İşte Christophe'ta horul horul uyumaya başladı, dedi.

Vautrin dedi ki: — Allaha ısmarladık valide... Mösyö Marty'yi *Vahşi Dağ*'da seyretmeye gidiyorum. Bu, *Solitaire* kitabından çıkarılmış büyük bir piyestir. Eğer isterseniz sizi de götürürüm.

Madam Couture: — Teşekkür ederim, dedi.

Madam Vauquer bağırdı: — Nasıl komşum, Solitaire'den Atala de chateaubriand'dan alınmış olan bir piyesin seyrini reddediyorsunuz ha! Kitabını okumayı çok severdik, bu eser o kadar güzeldir ki geçen sene ıhlamurlar altında okurken Elodie'nin Madeleine'leri gibi ağladıktı. Hem bu matmazelinizin bilgilerini artırabilecek değerde, ahlâki bir eserdir de!

Victorine cevap vererek: — Tiyatroya gitmek bize memnudur, dedi.

Vautrin Baba Goriot ile Eugène'in başlarını gülünç bir şekilde kımıldatarak: — Bunlar körkütük olmuşlar, dedi.

Vautrin rahat uyuyabilmesi için talebenin başını iskemlenin üzerine koydu, şarkı söyliyerek alnından hararetle öptü.

Uyu aziz sevgilim! Uyuyun,
Baş ucunuzda ben daima beklerim.

Victorine: — Hasta olmasından korkuyorum, dedi.

Vautrin dedi ki: — O halde yanında kalıp kendisine bakın. (Kulağına eğilip ilâve etti:) —

Bu sizin muti kadın vazifenizdir. Bu delikanlı size perestiş etmektedir ve siz onun karısı olacaksınız, size bunu bildiriyorum.

Yüksek sesle devam etti: — Velhasıl *bütün memlekette hürmet gördüler, bahtiyar yaşadıkları oldu. ları oldu.* İşte bütün aşk romanları böyle nihayet bulur.

Madam Vauquer'e döndü, kendisine sarılarak: — Haydi valide, şapkayı koyun, dallı güzel elbiseyi giyin, kontesin şalını alın. Ben de kendim gibi bir araba bulayım.

Ve şarkı söyliyerek gitti.

Güneş güneş, canım güneş,
Kabakları öldüren sensin...

— Ah Madam Couture bu adam beni emin olun ki bir tavan arasında da bahtiyar yaşatabilir.

Sonra uncuya dönerek dedi ki: — İşte Goriot Baba sızıp kalmış. Bu ihtiyar mıymıntı beni her hangi bir yere götürmeyi hiç düşünmedi. Yarabbi yere düşecek. Yaşlı bir adam için aklını kaybetmek ne ayıp şey! Fakat siz de onun aklı yoktu ki kaybetsin diyebilirsiniz... Sylvie haydi kendini yukarı götürün.

Sylvie adamcağızı omuzundan yakaladı, yürüttü ve kendisini sırtında elbisesiyle, bir paket gibi, yatağın ayak tarafına başı gelmek üzere attı.

Madam Couture Eugène'in gözlerinin üzerine dökülen saçlarını kaldırarak: — Zavallı delikanlı,

bir genç kız gibi, fazla içmek ne olduğunu bilmiyor, dedi.

Madam Vauquer dedi ki: — Pansiyonumu işlettiğim otuz bir yıldan beri elimden tâbir caizse çok delikanlı geçti, fakat katî olarak söylerim ki Mösyö Eugène kadar sevimlisini, kibarını hiç görmedim. Uyurken ne kadar da güzel! Başını omuzunuza alın Madam Couture. Ay başı Matmazel Victorine'in omuzuna düşüyor: çocukları koruyan bir Allah var. Az kalsın başını iskemlenin üstüne çarpıp parçalıyacaktı. İkisi pek güzel bir çift olacaklar.

Madam Couture bağırdı: — Susun komşum! Öyle şeyler söylüyorsunuz ki...

Madam Vauquer dedi ki: — Hiç ziyanı yok, işitmiyor, Haydi Sylvie, gel de beni giydir. Uzun korsemi takacağım.

Sylvie dedi ki: — Nee, yemek yedikten sonra uzun korseniz mi madam? Hayır, bu korseyi sıkmak için başkasını arayın, kaatiliniz olacak olan ben değilim. Bu korseyi şimdi kullanmakla hayatınıza mal olacak bir ihtiyatsızlık işliyorsunuz.

— Ne olursa olsun, Mösyö Vautrin'i mahçup etmemek lâzım.

— Varislerinizi pek mi çok seviyorsunuz?

Dul kadın giderken: — Aman Sylvie, verdiğin akıl yeter, dedi.

Aşçı kadın hanımını Victorine'e göstererek: — Şu yaşında haline bakın! dedi.

Madam Couture'le Eugène'in omuzunda uyuduğu evlâtlığı yemek salonunda yalnız kaldılar. Christophe'un horultuları sessiz evde akisler yapıyor ve bir çocuk kadar letafetle uyuyan Eugène'in rahat uykusundaki sükûnu daha kıymetlendiriyordu. Bütün kadınlık hislerini inkişaf ettiren ve delikanlının kalbinin kalbi üzerinde çarptığını bir suç işlemediği halde kendisine hissettiren bir hayır ve merhamet hareketiyle Victorine bahtiyardı ve çehresinde kendisine gurur veren anaca himayekâr bir mâna vardı. Kalbinde yükselen bin his arasında genç ve sâf bir sıcaklık teatisinin harekete getirdiği şiddetli bir zevk duygusu belirmekte idi

Madam Couture elini sıkarak: — Zavallı kızcağız! dedi.

İhtiyar kadın üzerine saadetin hâlesi inmiş olan bu masum ve mustarip simayı hayranlıkla seyrediyordu. Victorine ortaçağın bütün teferruatı sanatkâr taafından ihmal edilerek sakin ve mağrur fırçanın tekmil sihrini sarı renkte, fakat üzerinde ilâhi kudretin altın renklerle aksetmiş hissini verdiği çehreye tahsis ettiği masum tablolardan birine benziyordu.

Victorine parmaklarını Eugène'ın saçlarından geçirerek:: — Halbuki iki kadehten fazla da içmedi, anne, dedi.

— Fakat kızım o türlü sefahatla ömür geçiren bır insan olsaydı şaraba bütün ötekiler gibi dayanırdı. Bu hale gelişi kendisi için meziyet oluyor.

Sokakta bir araba sesi duyuldu.

Genç kız dedi ki: — Anne, Mösyö Vautrin geldi. Mösyö Eugène'i alın. Bu adam tarafından böyle görülmek istemem. Ruhu kirleten sözleri ve bir kadını sanki elbisesi çıkarılıyormuş gibi rahatsız eden bakışları var.

Madam Couture: — Hayır, aldanıyorsun, dedi. Mösyö Vautrin iyi bir adamdır, biraz merhum Mösyö Couture nev'inden, haşin fakat iyi bir adam, sözleri sert ama kendisi hayır işlemeği seviyor.

Bu esnada Vautrin sessizce içeri girdi ve iki çocuk tarafından vücuda getirilerek lâmba ışığınca okşanıyor gibi görünen levhaya baktı.

Kollarını kavuşturarak dedi ki: — İşte Paul ile Virginie'yi yazan o iyi kalpli Bernardin de Saınt-Pierre'e güzel sahifeler ilham edecek sahnelerden biri. Gençlik çok güzel şeydir Madam Couture!

Eugène'e bakarak: — Uyu zavallı çocuk, saadet bazan insan uyurken gelir, dedi.

Sonra dul kadına hitabederek ilâve etti: — Madam, beni bu delikanlıya bağlayan şey ruhunun güzelliğinin çehresindeki güzellikle hema-

henk olduğunu bildirmektir. Bakın bir meleğin omuzuna konmuş bir masum çocuğa benzemiyor mu? Bu delikanlı sevilmeye lâyıktır. Ben kadın olsaydım kendisi için ölmek isterdim, yok bu kadar ahmak olmazdım, kendisi için yaşamak isterdim.

Dul kadının kulağına eğilerek yavaş sesle devam etti: — Madam bunları böyle hayran seyrederken kaderin kendilerini biribirleri için halk ettiğini düşünmekten nefsimi menedemiyorum

Yüksek sesle bağırdı: — Kaderim pek gizli yolları vardır, ciğerleri ve kalpleri tetkik eder. Çocuklarım sizi böyle birleşmiş, aynı sâfiyet içinde birleşmiş görünce istikbalde ayrılmanızın imkânsız olduğunu düşündüm. Allah âdildir.

Genç kıza hitabetti: — Fakat sizde saadet çizgileri gördüğümü sanıyorum. Bana elinizi veriniz Matmazel Victorine. Ben avuç falından anlarım, çok fala baktım. Haydi korkmayın canım. Ooo ne görüyorum? Namusum hakkı için, yakında Paris'in en büyük miras yemeğe namzet genç kızlarından biri olacaksınız. Sizi seven adamı saadete garkedeceksiniz. Babanız sizi yanına çağrıyor. Sizi fevkalâde sevem asîl, genç, güzel bir delikanlı ile evleniyorsunuz.

Bu esnada aşağıya inen işveli dul kadının ağır adımları Vautrin'in kahanetlerini fasılaya uğrattı.

— İşte Vauquerre anne bir yıldızzz kadar dilber ve bir havuç kadar sicimlere sarılmış.

Elini korsesinin üst kısmına koyarak dedi ki: — Biraz boğulmuyor muyuz? Kalbi haber veren yerler pek sıkılmış anne! Eğer ağlarsak her şey fırlayıp dökülecek. Fakat ben enkazı bir antikacı ihtimamiyle toplarım!

Dul kadın Madam Couture'une kulağına eğilerek: — Bu adam kadına karşı Fransız zarafetinin diline âşina bir insan! dedi.

Vautrin Eugène'le Victorine'e dönerek: — Elveda çocuklar! dedi.

Başlarının üzerine elini koyarak ilâve etti: — Sizi takdis ederim! Bana inanın Matmazel, namuslu bir adamın temennileri bir şeydir, uğur getirmesi icabeder. Allah böyle sözleri duyar.

Madam Vauquer kiracısına: — Allaha ısmarladık aziz dostum, dedi.

Yavaş sesle ilâve etti: — Mösyö Vautrin'in hakkımda bazı tasavvurları olduğuna ihtimal verir misiniz?

İh! Kimbilir!

İki kadın yalnız kaldıkları zaman Victorine içini çekerek ve ellerine bakarak: — Ah anneciğim, şu iyi yürekli Mösyö Vautrin'in sözleri doğru çıkarsa! dedi.

İhtiyar kadın: — Fakat bunun için yalnız bir şey, biraderin olan canavarın attan düşmesi lâzımdır, cevabını verdi.

— Ah anne!

Dul kadın devam etti: — Vallahi düşmanımın kötülüğünü istemek belki de bir günahtır. Fakat günahım için ceza görmeye razıyım. Kalbimde hakikatten hiçbir eza duymadan mezarına çiçekler götürebilirim. Fena yürekli delikanlı! Annesinin hâtırası namına ağız açmaya cesareti yok, onun mirasını da senin zararına hile ile muhafaza ediyor. Annenin güzel bir serveti vardı Senin bahtsızlığından da mukavelede onun getirdiği paradan hiç bahsedilmedi.

Victorine dedi ki: — Eğer saadetim bir insanın hayatına mal olacaksa bu saadeti taşımak benim için çok kere güç gelecek. Mesut olmam için kardeşimin ortadan kalkması lâzımsa daima burada kalmayı tercih ederim.

Madam Couture dedi ki: — Allahın bizi hangi yollardan götürmek istediğini kim bilebilir? İyi kalpli Mösyö Vautrin böyle demiyor mu? Görüyorsun ya bu adam çok mutekit. Şeytanın duyduğu kadar da hürmet duymaksızın Allahtan bahseden ötekiler gibi imansız olmadığını memnuniyetle gördüm.

Sylvie'nin yardımı ile iki kadın Eugène'i nihayet odasına götürdüler, yatağının üstüne yatırdılar ve kendisini rahatlandırmak üzere aşçı

kadın elbiselerini çözdü. Gitmeden önce, analığının arkasını çevirmiş olduğu bir sırada, Victorine bu hırsızlık cürmünün kendisine vermesi icabeden bütün saadetle Eugène'in alnına bir büse koydu. Odasına baktı, bugünün bin saadetini tâbir caizse tek bir düşüncede topladı, bunlardan uzun zaman seyrettiği bir levha vücude getirdi ve Paris'in en bahtiyar mahlûku halinde odasına gidip uykuya daldı. Vautrin'in Eugènele Goriot Babaya sayesinde narkotinli şarap içirdiği şölen bu adamın mahvına sebebolmuştu. Yarı yarıya sarhoş olan Bianchon Ölümü - Aldatan hakkında Matmazel Michonneau'ya sualler sormasını unutmuştu. Bu ismi latâffuz etmiş olsaydı, Vautrin'ı, yahut kendisine hakiki adını verelim, zindanın meşhur şahsiyetlerinden Jacques Collin'ı ihtiyata dâvet etmiş olurdu. Sonra da, Pére-Lachaise Venus'ü lâkabı, Collin'in âlicenaplığına güvenip kendisine haber vermek ve gece onu kaçırmak daha iyi olup olmıyacağını hesabettiği sırada Matmazel Michonneau'yu kürek mahkûmunu ele vermeye sevk etti. Yanında Poiret bulunduğu halde Sainte anne sokağında emniyet polisinin meşhur âmirini bulmaya gitti. Yine Gondureau isimli büyük memurla karşılaşacağını sanıyordu. Adlî polis şefi kendisini nezaketle kabul etti. Sonra, her şeyin kararlaştığı bir konuşmayı müteakip, Matmazel Michonneau yardımiyle sırttaki işaretin tesbit edileceği ilâcı istedi. Küçük Sainte - Anne sokağının büyük adamının yazıha-

nesinin bir çekmesinde bir küçük şişe ararken yaptığı sevinç hareketinden, Matmazel Michonneau bu ele geçirişte ciddî bir kürek mahkûmunun tevkifinden daha ehemmiyetli bir şey olduğunu keşfetti. Derin düşüncelere daldıktan sonra, zabıtanın bazı zindan mahkûmlarınca verilmiş haberlere güvenip pek büyük paralara el koymak kabul olacağını umduğuna hükmetti. Karşısındaki tilkiye bu tahminlerini söylediği zaman o tebessüm etti ve ihtiyar kızın şüphelerini dağıtmak için şu cevabı verdi:

— Aldanıyorsunuz. Collin hırsızlar arasında bulunmuş olan en tehlikeli *Sorbonne*'dur, işte o kadar. Külhaniler bunu bilirler; o kendilerinin bayrağıdır, hâmileridir, hulâsa Bonaparte'larıdır. Kendisini hepsi severler. Bu rezil *tronche*'unu hiçbir zaman bize Grève meydanında bırakmıyacaktır.

Matmazel Michonneau anlamayınca, Gondureau kullanmış olduğu iki argo kelimesini anlattı. *Sorbonne* ile *Tronche*, insan başını iki görüş tarzı altında mütalâa etmek lüzumunu ilk hissetmiş olan hırsızlar dilinin kuvvetli iki tâbiridir. Sorbonne canlı adamın başı, reyi, düşüncesidir. Tronche, kesilmiş olunca başın ne kadar ehemmiyetsiz bir şey haline geldiğini ifadeye mahsus bir istihkar sözüdür.

Adam devam etti: — Collin bizi aldatıyor. Bu gibi İngiliz çeliği yapılı adamları tesadüf ettiğimiz

zaman, tevkifleri esnasında en küçük bir mukavemette bulunurlarsa kendilerini öldürmek gibi bir çaremiz vardır. Yarın Collin'i öldürmek için bazı karşı gelmelerde bulunmasını bekliyoruz. Bu suretle muhakemeden, muhafaza masraflarından, gıdadan kurtulunulmuş olur ve cemiyet bir belâdan halâs edilir. Mahkemeler, şahitlere ihzariyeler yollaması, kendilerine tazminat verilmesi, idam masarifi, bu mahlûklardan kanun yoliyle kurtulmamız için icabeden bütün şeyler, sizin elinize geçecek olan bin eküden fazlasını icabettirir. Zaman tasarrufu var. Ölümü - Aldatan'ın karnına iyi bir dipçik darbesi indirerek bir yüz kadar cinayetin önünü almış, elli haşarının da cünhadan öteye gidip berbat olmalarını önlemiş bulunuyoruz. İşte bu yerinde masruf bir zabıta faaliyetidir. Hakikı insaniyet dostlarına göre bu tarzda hareket etmek cinayetleri önlemektir.

Poiret: — Memleketine de hizmet etmektir, dedi.

Şef: — Oo siz bu akşam makul şeyler söylüyorsunuz, cevabını verdi. Evet şüphesiz ki memlekete hizmet ediyoruz. Bu sebeple dünya bize karşı çok haksız. Cemiyete bilinmemiş çok büyük hizmetler ediyoruz. Ne ise, herkesin batıl fikirler mahsulü hükümlerinin fevkinde kalmak yüksek bir adamın şıarı, umumi telâkkilere göre yapılmadığı takdirde iyiliğin arkasından sürüklediği felâketleri kabul etmek hıristiyanın borcudur.

Paris Paris'tir, onu her şeyiyle kabul etmek lâzımdır. Bu sözler hareketlerimi izah eder. Sizi selâmlamakla şeref bulurum Matmazel. Yarın adamlarımla beraber kral bahçesinde bulunacağım. Christophe'u Buffon sokağında benim bulunmuş olduğum yere, Mösyö Gondrureau'ya yollayın. - Mösyö, hizmetkârınızım. Eğer bir gün bir şeyiniz çalınırsa onu buldurmak için bana emrediniz, hizmetinize hazırım.

Poiret Matmazel Michonneau'ya dedi ki: — Bu polis sözünü duyunca aklı başından giden birtakım sersemler var. Halbuki Mösyö pek sevimli, sizden istediği de Günaydın demek kadar kolay, basit.

Ertesi gün Vauquer pansıyonu tarihinin en harikulâde günleri arasında yer alacaktı. Bu sakin hayatın o vakite kadar en önemli olayı sahte Ambermesnil kontesinin bir yıldız gibi gelip akması olmuştu. Fakat Madam Vauquer'in konuşmalarında edebiyen bahsi geçecek olan bu büyük günün safhaları karşısında her şey sararacaktı. Her şeyden önce söyliyeyim ki, Goriot ile Eugène de Rastignac on bire kadar uyudular. Gaîte tiyatrosundan gece yarısı dönmüş olan Madam Vauquer saat on buçuğa kadar yatakta kaldı. Vautrin tarafından açtırılmış şarabı tüketen Christophe'un uzun uykusu hizmette gecikmeleri mucip oldu. Poiret ile Matmazel Michonneau kahvaltının geç verilişinden dolayı şikâyet

etmelidir. Victorine ile Madam Couture'e gelince, sabahleyin geç vakite kadar uyudular. Vautrin sekizden evvel sokağa çıktı ve tam öğle yemeğinin verildiği ânda döndü. Kahvaltısının hazır olduğunu söyliyerek Sylvie ile Christophe bütün kapılara vurdukları zaman hiç kimseden bir şikâyet duyulmadı. Sylvie ile uşak odada yoklarken Matmazel Michonneau ilk olarak herkesten evvel indi ve Vautrin'e ait olup herkesin sütlü kahvesinin ısındığı ve altında ateş yanan kapta bulunan kaba ilâcı döktü. ihtiyar kız yapacağını yapmak için bu pansiyon âdetine güvenmişti. Yedi kiracının birleşmeleri kolay olmadı. Eugène gerine gerine sonuncu olarak inerken dışardan gelmiş bir adam kendisine Madam de Nucingen'in bir mektubunu verdi. Bu mektup şu suretle yazılmış bulunuyordu:

"Dostum,

"Size karşı ne sahte gururum ne de hiddetim var. Gecenin ikisine kadar sizi bekledim. Sevilen bir insanı beklemek! Bu işkenceyi tatmış olan onu kimseye çektirmez. İlk defa olarak sevdiğinizi iyi görüyorum. Şu halde ne geçti? Endişeye düştüm. Eğer kalbimin esrarını ilân etmekten korkmasaydım, hayırlı veya hayırsız başınıza ne geldiğini anlamak için gelirdim. Fakat o saatte ister yaya ister araba ile çıkmak nefsini mahvedecek derecede dile getirmek olmaz mıydı? Kadın olmanın felâketini hissettim. Beni teskin edin, babamın

söylediği şeylerden sonra niçin gelmediğinizi bana anlatın. Hiddetleneceğim, lâkin sizi affedeceğim. Hasta mısınız? Neden bu kadar uzakta oturuyorsunuz? Rica ederim bir söz yazın, yakında görüşeceğiz değil mi? Eğer meşgulseniz bana bir söz kifayet edecektir. "koşup geleceğim" yahut "hastayım." deyiniz. Fakat eğer hasta olsaydınız babam gelip bunu haber verirdi. Şu halde ne geçti?..."

Mektubu bitirmeden avucunda buruşturarak yemek salonuna hücum eden Eugène bağırdı: — Evet, ne geçti? Saat kaç?

Vautrin kahvesine şeker koyarak: — On bir buçuk, dedi. Kürek kaçkını manyetizma kudretine malik bazı adamların fırlattıkları ve rivayete göre tımarhanelerde azgın delileri teskin eden soğuk ve hâkim bakışla Eugène'e baktı. Eugène'in bütün âzası titredi. Sokakta bir kira arabasının gürültüsü duyuldu, sonra Mösyö Taillefer'in adamlarına mahsus kıyafeti taşımakta olup Madam Couture'ün derhal tanıdığı bir uşak, dehşete düşmüş bir eda içinde acele ile içeri girerek bağırdı:

— Matmazel, bay pederiniz sizi istiyor... Büyük bir felâket oldu. Mösyö Frédéric düello ederek alnına bir kılıç darbesi yedi, hekimler kendisini kurtarmaktan ümit kestiler. Onu son defa olarak görebilmek için hemen gelmeniz lâzım. Kendisini kaybetmiş bir halde.

Vautrin bağırdı: — Zavallı delikanlı! Hiç insan otuz bın liraya varan mukemmel irat sahibi olunca kavga eder mi? Gençlik nasıl hareket edeceğini muhakkak ki bilmiyor.

Eugène kendisine: — Mösyö! diye bağırdı.

Vautrin kahvesini sakin bir eda ile bitirirken: — Peki, ne olmuş koca çocuk? Paris'te her sabah düellolar olmuyor mu? dedi. Matmazel Michonneau ise onun bu kahve içişini, bütün âlemi şaşkına çeviren fevkalâde vakadan müteessir olmasına imkân bırakmıyacak kadar büyük bir dikkatle takibetmekte idi.

Madam Couture: — Sizinle beraber geliyorum Victorine, diyordu.

İki kadın atkısız ve şapkasız uçup gittiler. Gitmeden evvel Victorine yaşlı gözlerle Eugène'e, "saadetimizin benim için gözyaşlarıma sebebolacağını zannetmedim." demek istiyen bir bakış attı.

Madam Vauquer dedi ki: — Tuhaf iş, yoksa siz bir peygamber misiniz Mösyö Vautrin?

Jacques Collin: — Ben her şeyim, dedi.

Madam Vauquer bu olay hakkında mânasız birtakım cümleler sıralamak üzere söze girişti: — Garip şey! Ölüm reyimizi sormadan bizi ele geçiriyor. Gençler ekseri ihtiyarlardan evvel gidiyorlar. Düelloya mecbur olmadığımız için biz kadınlar bahtiyarız; fakat bizim erkeklerde olmı-

yan hastalıklarımız var. Çocuk dünyaya getiriyoruz ve analık hastalığı çok sürüyor. Victorine için ne nimet! Babası kendisini kabul etmeye mecbur olacak!

Vautrin Eugène'e bakarak dedi ki: — İşte böyle: dün kızın beş parası yoktu, bu sabah birçok milyonu bulunan bir zengindir.

Madam Vauquer: — Oo Mösyö Eugéne, elinizi iyi yere basmışsınız! diye bağırdı.

Bu hitap üzerine Goriot Baba talebeye baktı ve buruşturulmuş mektubu kendisinin elinde gördü.

— Mektubu bitirmemişsiniz! Bu ne demek oluyor? Yoksa siz de ötekiler gibi misiniz? diye ondan sordu.

Eugène, hazır bulunanları hayrete düşüren bir dehşet ve nefret duygusu içinde Madam Vauquer'e hitabederek: — Madam, Matmazel Victorine'le hiçbir zaman evlenmiyeceğim, dedi

Goriot Baba talebenin elini yakaladı ve sıktı. Bu eli öpmek arzusunu duymuştu.

Vautrin: — Oh! Oh! İtalyanların güzel bir sözleri vardır: *Col tempo* (1) ! derler.

Madam de Nucingen'in mektubunu getirmiş olan adam: — Cevabını bekliyorum, dedi.

— Geleceğim, söyleyin.

(1) Zamanla.

Adam gitti. Eugène ihtiyatı muhafaza etmesine imkân vermiyen şiddetli bir hiddet hali içinde bulunuyordu.

— Ne yapmalı? Hiçbir delil yok! diye yüksek sesle kendi kendine konuşuyordu.

Vautrin gülümsedi. Bu esnada midede bulunan ilâç işini görmeye başlıyordu. Fakat kürek mahkûmu o kadar sağlamdı ki, ayağa kalktı, Rastignac'a baktı ve kof bir sesle kendisine: — Delikanlı, iyilik bize bir uykuda iken gelir! dedikten sonra, ölü gibi kaskatı yere serildi.

Eugène: — Demek ki ilâhı bir adalet var! dedı.

— Kuzum bu zavallı sevgili Mösyö Vautrin'e de ne oluyor?

Matmazel Michonneau: — Bir nüzül! diye bağırdı.

Dul kadın dedi ki: — Slyvie, haydi git doktoru bul kızım. — Ah Mösyö Rastignac, hemen Mösyö Bianchon'a koşun. Sylvie belki de hekimimiz Mösyö Grimprel' raslıyamaz.

Bu korkunç inden ayrılmak için bir bahaneye sahip olmaktan bahtiyar, Rastignac koşarak kaçtı.

— Christophe haydi eczacıya gidip nüzüle karşı bir şey işte.

Christophe çıktı.

— Haydi Goriot Baba, kendisini yukarıya, odasına çıkarmamıza yardım edin canım.

Vautrin alındı, merdivenlerden çıkarıldı ve yatağının üstüne kondu.

Mösyö Goriot: — Ben sizin bir işinize yaramam, kızımı görmeye gideceğim, dedi.

Madam Vauquer: — İhtiyar herif, hep kendini düşünürsün! Senin bir köpek gibi ölmeni dilerim, diye bağırdı.

Poiret'nin yardımiyle Vautrin'in elbiselerini çözmüş olan Matmazel Michonneau: — Gidip de bakın, eteriniz var mı, dedi.

Madam Vauquer kendi dairesine indi ve Matmazel Michonneau'yu harb sahasının hâkimesi olarak bıraktı.

Matmazel Michonneau Poiret'ye dedi ki: — Haydi, gömleğini çıkarın ve çabuk kendisini çevirin. Ayıp yerlerini görmeme mâni olmak suretiyle bir işe yarayın. Apışmış kalmışsınız.

Vautrin çevrilince Matmazel Michonneau hastanın omuzu üzerine kuvvetli bir darbe indirdi ve kızaran yerin ortasında iki korkunç harf beyaz olarak belirdiler.

Vautrin'i Matmazel Michonneau kendisine gömleğini giydirdiği sırada ayakta tutan Poiret — Üç bin frank mükâfatınızı çok çabuk kazandınız! diye bağırdı.

Sonra adamı tekrar yatırırken: — Uf! Pek ağır, dedi.

Odanın en ehemmiyetsiz eşyasını gözleri duvarları deliyor denecek kadar büyük bir hırs ile muayene eden ihtiyar kız dedi ki: — Susun. Ya bir kasa varsa? Şu yazı masasını her hangi bir bahane ile açmak kabul olsa? diye de ilâve etti.

Poiret: — Belki de fena bir iş işlenmiş olur, cevabını verdi.

Matmazel Michonneau dedi ki: — Hayır olmaz. Çalınmış para herkesin parasından çalınmıştır, bu sebeple de artık hiç kimsenin malı değildir. Fakat vaktimiz yok. Vauquer karının geldiğini duyuyorum.

Madam Vauquer içeri girince dedi ki: — İşte eter. Bu gün de ama maceralı gün oldu ha! Vallahi bu adam hasta olamaz, bir piliç gibi beyaz.

Poriet: — Bir piliç gibi ha? diye tekrar etti.

Dul kadın elini Vautrin'in yüreğinin üzerine koyarak:

— Kalbi muntazam çarpıyor, dedi.

Poiret hayretle: — Muntazam çarpıyor öyle mi? dedi.

— Pek iyi bir halde.

Poiret: — Öyle mi buluyorsunuz? diye sordu.

— İşte meydanda! Uyuyor gibi bir hali var. Sylvie bir doktor aramaya gitti. Bakın Matmazel

Michonneau, eteri kokluyor. Canım bu bir ıspasmostan ibaret. Nabzı iyi. Bir Türk gibi kuvvetli. Bakın matmazel, göğsünün üstünde nasıl bir kürk var. Bu adam yüz yıl yaşıyacaktır. Perükası da ne kadar iyi duruyor. Aa, perukası kafasına yapışık, iğreti saçları var, rengi kırmızı insanların saçları çabuk dökülür. Kırmızı olanların iyi yahut tamamen kötü olduğunu söylerler. Acaba bu tamamen iyi bir adam mı?

Poiret: — Evet, asılacak kadar iyi bir adam, dedi.

Matmazel Michonneau hızla bağırdı: — Bir güzel kadının boynuna asılmaya lâyık demek istiyorsunuz. Haydi gidin Mösyö Poiret. Siz erkekler hasta olduğunuz zaman size bakmak biz kadınların işimizdir. Sonra da ilâve etti: — Esasen elinizden hiçbir şey gelmediğine göre pekâlâ gidip gezebilirsiniz. Madam Vauguer'le ben bu aziz Mösyö Vautrin'e mükemmelen bakabiiriz.

Poiret yavaşça, mırıldanmaksızın, efendisinin tekmelediği bir köpek gibi uzaklaştı, gitti. Rastignac yürümek için, hava almak için çıkmıştı, boğuluyordu. Evvelden tâyin edilmiş saatte işlenen bu cinayete o dün mâni olmak istemişti. Bu olanlar neydi? Ne yapması gerekti? Bu işte suç ortağı olmuş bulunmaktan titriyordu. Vautrin'in soğukkanlılığı kendisini hâlâ dehşete düşürüyordu.

Kendi kendine: — Fakat Vautrin hiçbir şey söylemeden ölürse? diye söylendi.

Luxemborg bahçesinin yollarından sanki bir köpek sürüsü arkasından kendisini sarmak üzere imiş gibi yürüyor ve bu hayalî köpeklerin uluyuşunu duyduğunu sanıyordu.

Bianchon: — Baksana, Le *Pilote'u* okudun mu? diye bağırdı.

Le Pilote, Mösyö Tissot tarafından idare edilen radikal partisine mensup bir gazete idi ki, taşra için sabah gazetelerinden birkaç saat sonra günün haberlerini ihtiva eden bir nüsha çıkarırdı ve bu nüsha vilâyetlere ötekı gazetelerden yirmi dört saat evvel varırdı.

Cochin hastahanesinin entern doktoru dedi ki: — Gazetede dehşetli bir havadis var. Genç Taillefer eski hassa alayından Kont Franchessini ile düello etmiş ve adam alnına iki kurşun yapıştırmış. İşte küçük Victorine Paris'in en zengin kızlarından biri oluyor. Ne dersin, bunun böyle olacağını insan bilseydi? Ölüm ne büyük kumar oyunu! Victorine sana tatlı bakışlar atarmış, doğru mu bu?

— Sus Bianchon, onunla hiçbir vakit evlenmiyeceğim. Lâtif bir kadın seviyorum, kendisi de beni seviyor, ben...

— Bunu sadık kalmak için kendine ezalar edermiş gibi bir eda ile söylüyorsun. Bana bir kadın göster ki bu Tailefer isimli zatın servetini feda etmeye lâyık olsun.

Rastignac: — Bütün şeytanlar mı peşimde? diye bağırdı.

Bianchon dedi ki: — Kime kızıyorsun? Deli misin? Elini ver, nabzına bakayım. Ateşin var senin.

Eugène kendisine dedi ki: — Haydi Vauquer annenin evine git; Vautrin olacak namussuz bir ölü gibi şimdi yere yıkıldı.

Bianchon Rastignac'ı yalnız bırakıp ayrılırken: — Şüphelerini kuvvetlendiriyorsun, gidip tahkik edeceğim, dedi.

Hukuk talebesi uzun gezintisi esnasında çok ciddî şeyler düşündü. Vicdanının pek derin bir şekilde muhasebesini yaptı. Derhal bir hükme varamamış, kendi kendini yoklamış, tereddüt etmiş bile olsa bu sert ve müthiş münakaşadan ismeti yine her tecrübeye mukavemet eden bir demir çubuğu gibi çıktı. Goriot Babanın kendisine bir gün evvel söylemiş olduğu şeyleri hatırladı, kendisine Delphine'in yakınında, Artois sokağında hazırlanan apartmanı hatırladı; aldığı mektubu cebinden çıkardı, tekrar okudu, öptü.

Kendi kendine dedi ki: — Böyle bir aşk benim kurtuluş çaremdir. Bu zavallı ihtiyar çok keder görmüş, çektiklerinden hiç bahsetmiyor, fakat keşfetmek pek kolay? Ben de ona bir baba gibi bakacağım, kendisini daima memnun edeceğim. Eğer Delphine beni severse ekseri günü onunla beraber geçirmek üzere benim evime gelecektir.

Bu Restaud Kontesi olacak hanımefendi bir alçaktır, babasını evinin kapıcısı olarak kullanabilir. Sevgili Delphine! Adamcağız için o daha iyidir, sevilmeye lâyıktır. Ah bu akşam bahtiyar olacağım!

Saatini çıkardı, hayran seyretti.

— Her hususta muvaffak oldum. İnsan biribirini daimi bir aşkla severse biribirine yardım caizdir, ben bu saati muhafaza edebilirim. Esasen elbette zengin olacağım ve her şeyi yüz misli olarak iade edebileceğim. Bu münasebetle ne cürüm var, ne de sert bir fazilete kaş çattırabilecek bir şey var. Pek çok namuslu adamın bu tarzda rabıtaları olur! Biz kimseyi aldatmıyoruz, insanı tezlil eden şey ise yalandır. Yalan söylemek insanlık şerefinden feragat etmek değil midir? Kendisi çok zamandan beri kocasından ayrılmış bulunuyor. Esasen ben Alzaslısından bahtiyar edemediği bir kadını bana bırakmasını istiyeceğim.

Rastignac'ın mücadelesi uzun sürdü. Gerçi bu mücadelede zafer gençliğin faziletlerine kaldı, fakat dört buçuk sıralarında, gece olurken, yenilmez bir tecessüs ebediyen terk edeceği hakkında nefsine karşı yemin ettiği Vauquer pansiyonuna kendisini götürdü. Vautrin'in ölmüş olup olmadığını bilmek istiyordu. Ona Binanchon bir istifra ilâcı içirttikten sonra bunları tahlil ettirmek üzere çıkarmış olduğu şeyleri hastahanesine yol-

lamıştı. Bunları arttırmak için Matmazel Michonneau'nun gösterdiği ısrar üzerine de şüpheleri kuvvetlenmiş bulunuyordu. Esasen Vautrin o kadar çabuk iyi olmuştu ki, pansiyonun bu canlı ve neşeli adamına karşı bir suikast tertibedilmiş olmasından Bianchon'un şüphe etmemesine imkân yoktu. Rastignac'ın içeri girdiği zaman ise Vautrin yemek salonunda sobanın yakınında, ayakta duruyordu. Taillefer'in oğlunun düellosu haberini duyan kiracılar işin tafsilâtını ve bunun Victorine'in mukadderatı üzerinde hâsıl edeceği tesiri öğrenmek merakiyle, Goriot Baba müstesna, vaktinden evvel toplanmışlardı ve bu maceradan bahsediyorlardı. Eugène içeri girdiği zaman gözleri temkinini hiç bozmamış olan Vautrin'in gözlerine rasladı ve adamın nâfiz bakışı kalbinin o kadar derinine nüfuz etti ve orada o kadar fena bazı teller kımıldattı ki delikanlı ürperdi.

Kaçak kürek mahkûmu: — Görüyorsunuz ya, aziz çocuk, ölüm bana karşı uzun zaman mağlûp düşecektir. Bu hanımlara göre bir öküzü öldürecek olan bir kan hucumuna muzafferen mukavemet ettim, dedi

Dul Vauquer kadın bağırdı: — Bir öküz değil bir boğayı diyebilirsiniz.

Vautrin düşüncelerini keşfettiğini zannederek Rastignac'ın kulağına eğildi: — Beni hayatta gördüğünüze yoksa canınız mı sıkılıyor? Bu duygu gerçekse fevkalâde kuvvetli bir adamın duygusu demektir, dedi.

Bianchon dedi ki: — Matmazel Michonneau evvelki gün Ölümü - Aldatan lâkaplı bir adamdan bahsediyordu. Bu isim size doğrusu pek iyi yaraşır.

Bu söz Vautrin üzerinde yıldırım tesiri yaptı. Adam sarardı ve sallandı, nâfiz nazarı Matmazel Michonneasu'nun üzerine bir güneş ışığı gibi indi ve bu irade hamlesi ötekinin dizlerinin bağını çözdü. İhtiyar kız bir iskemle üzerine yıkıldı. Kürek mahkûmunun yüzü tabiî mizacının altında gizlendiği iyilik maskesini bırakarak öyle gaddar bir ifade almıştı ki, Poiret ihtiyar kızın bir tehlikede olduğunu anlıyarak onunla Vautrin arasına hızla girdi. Henüz bu dramdan bir şey anlamamakla beraber, bütün kiracılar hayret içinde kaldılar. Bu esnada birçok adamların gürültüsü ve askerlerin sokak kaldırımı üstünde çıkardıkları birkaç tüfek sesi duyuldu. Collin'in pencerelerle duvarlara mihanikî bir tarzda bakarak her hangi bir çıkar yol aradığı sırada, salonun kapısında dört adam göründü. Bunların ilki adli polisin şefi, diğer üçü emniyet memuru idi.

Bunlardan biri: — Kanun ve Kral namına! dedi ve hayret mırıltısı sesini bastırdı.

Az sonra yemek salonunda sükût hâkim oldu, hepsinin eli yan ceplerinde olup bu cepte dolu bir tabanca tutan bu adamlardan üçüne yol vermek üzere pansiyon kiracıları geri çekildiler. Memurları takibeden iki jandarma salonun kapısını

tutular ve diğer iki jandarma merdivene açılan kapı önünde göründüler. Birçok askerin ayak ve tüfek sesleri binanın cephesi önündeki çakıllı kaldırım üstünde akisler yaptı. Üzerinde bakışların mukavemet edilmez şekilde durduğu *Ölümü - Aldatan* için artık her kaçma ümüdi memnu buluyordu. Şef doğru ona yürüdü, ilk iş olarak başına o derecede şiddetli bir yumruk indirdi ki, perukayı sıçratıp düşürdü ve Collin'in başına bütün dehşetini iade etti. Collin'in kırmızı kısa saçları vardı ve bu saçlar omuzların ve göğsün heybetine uygundu. Collin'in vücudunun üst kısmına yakışan başı ve yüzü güya ki cehennem ateşiyle aydınlaşmışa benziyen bir ışığın zekâsiyle yandılar. Herkes bütün Vautrin'i, mazisini, halini, istikbalini, merhamet tanımıyan düsturlarını, keyfinden başka din bilmeyişini, düşüncelerinin ve hareketlerinin riya ve hicap tanımayışı ile beraber her şeye mukavemet edebilecek bir uzviyetin kendisine temin ettiği kral kudretini anladı. Collin'in yüzüne kan sıçrattı ve gözleri vahşi bir kedinin gözleri gibi parladı. O kadar korkunç bir irade taşıyan bir hareketle bir doğruluş doğruldu ve öyle bir kükreyiş kükredi ki, bütün kiracıları dehşetle bağırttı. Bu aslan hareketi üzerine ve umumi feryada istinat ederek memurlar tabancalarını yakaladılar. Bütün silâh namlularının parlayışını görünce Collin maruz bulunduğu tehlikeyi anladı ve birden bire en büyük insanlık kudretinin misalini verdi. Müthiş

ve muhdeşem manzara! Çehresi öyle bir hal aldı ki, bunu ancak bir kazanın dağları parçalıyabilecek kudretteki kaynar dumanlarını bir göz açıp kapama anı içinde soğuk bir su damlasının dağıtmasiyle kıyaslamak mümkündür. Gazabını soğutan su damlası, bir şimşek hıziyle gelmiş bir düşünce idi. Collin gülümsedi ve perukasına baktı.

Adli polis şefine: — Terbiyeli günlerinde değilsin, dedi.

Ve kendilerini bir baş işaretiyle çağırarak ellerini jandarmalara uzattı.

— Jandarma efendiler, bana kelepçelerimi takınız. Karşı gelmediğime hazır bulunan kimseleri şahit tutuyorum.

Bu insan volkanına lavla ateşin çıkıp girişindeki çabukluğun kopardığı takdirkâr bir mırıltı salonda akisler yaptı.

Adli polisin meşhur müdürüne bakarak kürek mahkûmu ilâve etti: — Vaziyet seni hayrete düşürüyor değil mi, kilitler kıran bay!

Küçük Sainte: — Anne sokağının adamı istihkar dolu bır eda ile: — Fazla lâfa lüzum yok, soyun! dedi.

Collin dedi ki: — Niçin? Burada hanımlar var. Hiçbir şeyi inkâr etmiyorum ve teslim oluyorum.

Bir lâhza durdu ve hazır olanlara hayret verici şeyler söyliyecek bir hatip edasiyle baktı.

Tevkif zabıthanesine ait kâğıdı bir cüzdandan çıkardıktan sonra masanın nihayetine oturmuş olan ak saçlı ufak tefek bir ihtiyara hitabederek dedi ki: — Yazın, Lachapelle Baba. *Ölümü - Aldatan* lâkaplı ve yirmi yıl prangaya mahkûm Jacques Collin olduğumu tasdik ediyorum ve size lâkabını çalmamış olduğumu da ispat etmiş bulunuyorum. (Kiracılara hitap etti:) — Eğer sadece elimi kaldırmış olsaydım bu üç hafiye bütün suyumu Vauquer annenin döşemelerine dökeceklerdi. Bu herifler karşı gelmeler tertibetmeyi bilirler.

Bu sözleri duyunca Madam Vauquer'in üzerine fenalık geldi.

Sylvie'ye: — Aman Yarabbi, insan dertli olacak Ben de dün kendisiyle Gaîté'ye gıtmiştim! dedi.

Collin cevap verdi: — Filozof olun anne. (Sonra bağırdı:) — Dün tiyatroda locamda bulunmuş olmakla bir felâket midir? Bizden iyi bir insan mısınız? Kangren olmuş bir cemiyetin sarkık uzuvları, bizim omuzlarımıza basılan lekeden fazlası sizlerin kalblerinizdedir. Aranızdan en iyisi tekliflerime karşı durmazdı.

Gözleri Rastignac'ın üzerinde durdu ve ona çehresinin haşin ifadesiyle bir tezat teşkil eden cazip bir tebessüm gönderdi.

— Aramızdakı küçük pazarlık hep muteberdir meleğim. Fakat tabiî kabul takdirinde!

Şarkı söyledi.

O sade halleriyle
Ne dilberdir Fancbette'im...

İlâve etti: — Telâş etmeyin, ben gene suyun üstüne çıkarım. Benden o derecede yılgındırlar ki öbür dünyayı boylatamazlar!

Zindan âdetleri ve lısanı ile, hoştan müthişe âni geçişleriyle, korkunç büyüklüğü ile, lâubaliliği ve âdiliği ile bu hitapta, bu adam vasıtasiyle birdenbire odaya gelmiş oldu ve bu adam artık sadece bir insan değil, fakat bütün bir dejenere milletin, vahşi ve mantıki, haşin ve çevik bir milletin timsali kesildi. Colin bir teki, pişmanlık müstesna, bütün insanlık duyguları varlığında görünen cehennemi bir şair kesildi, düşmüş bulunduğu halde bakışı, el'an cenketmek istiyen meleğin bakışı idi. Rastignac onunla arasındaki mücrim bir yakınlığı fena düşüncelerinin bir cezası sayarak gözlerini indirdi. Collin korkunç bakışını odadakiler üzerinde gezdirerek: — Beni kim ele verdi? diye sordu.

Sonra bakışlarını Matmazel Michonneau üzerinde durdurarak dedi ki:

— Sensin ihtiyar musibet! Hile ile üstüme fenalık getirttin, mütecessis seni!... Bir çift söz söyliyerek senin boynunu sekiz gün içinde biçtire-

bilirim. Seni affediyorum, ben hıristiyanım. Esasen beni ele veren sen değilsin. Fakat kimdir? (Adli polis memurlarının dolaplarını açtıklarını ve eşyasını ele geçirdiklerini duyarak bağırdı:) — Yaa, yukarda ortalığı karıştırıyorsunuz öyle mi? Kuşlar yer değiştirdiler, dün uçtular. Siz de hiçbir şey öğrenemiyeceksiniz. (Alnına vurarak dedi ki:) — Ticaret defterlerim buradadır. Beni kimin ele verdiğini şimdi biliyorum. Bu ancak İpek tırtılı atlı rezil olabilir. (Polis şefine hitabetti:) — Öyle değil mi kelepçeci baba? Bu, banknotlarımızın yukarda bir müddet bulunmuş olmalarına çok uyuyor. Artık hiçbir şey yok hafiyeciklerim. İpek tırtılına gelince, siz kendisini tekmil jandarmanızla muhafaza da ettirseniz on beş gün içinde indirilecektir. (Polis memurlarına sordu:) — Bu Michonnea'cuğa ne verdiniz? Bin ekü ha! Çürümüş Ninon, (1) üstü başı yırtık Pompadour, (2) PéreLachaise Vénüs'ü ben bundan fazlasına değerdim. Eğer işi bana açmış olsaydın, altı bin frank alırdın. Evet buna ihtimal vermemiştin ihtiyar et satıcısı, yoksa benimle muameleyi tercih ederdin.

Ellerine zincirler vurulurken dedi ki: — Evet, işimi bozan ve bana para kaybettiren bir seyahatten kurtulmak için bu altı bin frangı verirdim.

(1) Ninon de Lenclos güzelliği ve zekâsıyle meşhur olan hafifmeşrep bir Fransız kadınıdır. (1620 - 1705)

(2) Fransa Kıralı XV inci Louis'nin gözdesi. M.

Beni muhakeme etme zevkine bu adamlar sonsuz bir zaman tahsis etmeye kalkacaklar. Eğer beni derhal zindana yollasalar, Orfévre'ler rıhtımındaki (1) küçük sersemlerimize rağmen az vakit içinde işimin gücümün başına dönerdim. Generallerinin, iyi kalpli Ölümü - Aldatan'ın kaçmasını temin için zindandakilerin hepsi akıl almaz şeyler yapacaklardır. (Gururla sordu:) — İçinizde benim gibi uğrunda her şeyi yapmaya hazır on binden çok kardeşi bulunan, böyle bir servete sahip olan var mıdır? (Kalbine vurarak dedi ki:) — Burada hiç bozulmamış bir şey vardır; ben hiçbir zaman kimseye ihanet etmedim!

İhtiyar kıza hatabederek: — Hallerine dikkat et musibet! Bana dehşetle bakıyorlar, fakat sen istikrahtan midelerini bulandırıyorsun. Eğil nasibini al, dedi.

Kiracılara bakarak bir saniye durdu.

— Ama da budala imişsiniz ha! Hiç kürek mahkûmu görmediniz mi? Burada hazır bulunan Collin çapında bir kürek mahkûmu başka insanlardan daha az alçaktır ve tilmizi olmakla mübahi bulunduğum Jean - Jacques'ın dediği gibi İçtimai Mukavele'nin derin hayal sukutlarını protesto etmektedir. Velhasıl hükümete karşı yalnızım ve onun bir sürü mahkemelerini, jandarmalarını ve bütçelerini alt ediyorum.

(1) Pariste Emniyet Müdürlüğü dairesinin bulunduğu sokağın adı. M.

Ressam: — Uff, bu haliyle resmi citten yapılacak bir güzellikte, dedi.

— Söyle bana cellât efendimizin yamağı, (emniyet polisi şefine dönerek ve kürek mahkûmlarının giyotine taktıkları vahşi şiir dolu kelimeyi kullanıp ilâve etti:) — Dul kadının valisi, samimî davran, beni ipek tırtılının ele vermediğini söyle. onun bir başkasının suçunu ödemesini istemem, bu adilâne bir şey olmaz.

Bu esnada odasında her şeyi açmış ve karıştırmış olan emniyet memurları içeri girdiler ve vazife âmirine yavaş sesle bir şeyler söylediler.

Zabıt tutulması işi bitmişti.

Collin pansiyon kiracılarına hitabederek dedi ki: — Beni götürecekler baylar. Burada oturduğum müddetce bana karşı pek iyi muamele ettiniz, bundan dolayı minnet duyacağım. Sizlere veda ediyorum. Provence'tan manzaralar göndermeme müsaade ediniz.

Birkaç adım attı ve Rastignac'a bakmak üzere döndü.

Nutuklarının haşin edasiyle büyük bir tezad arz eden tatlı ve hüzünlü bir sesle dedi ki: — Allaha ısmarladık Eugène. Eğer güç bir vaziyette kalırsan sana vefakâr bir dost bıraktım.

Ellerindeki kelepçeye rağmen selâm vaziyeti alabildi, bir silâh başına daveti yaptı, "Bir, iki!" diye bağırdı ve kendine yol açarken ilâve etti:

— Bir felâket halinde oraya müracaat et. Adam ve para, her şeye malik olabilirsin.

Bu garip adam söylediklerinin ancak Rastignac'la kendisi tarafından anlaşılabilmesi için son sözlerine oldukça tuhaf bir eda vermişti. Ev jandarmalar, askerler ve polis memurları tarafından tahliye edildikten sonra, hanımının şakaklarını sirke ile ovmakta olan Sylvie kiracılara baktı.

— Her ne olursa olsun o yaman bir adamdı, dedi.

Bu cümle, bu geçen sahnenin halk ettiği ağır ve çeşitli hislerin herkes üzerindeki hüküm ve tesirini bozdu. Kiracılar birbirlerini tetkik ettikten sonra hepsi birden Matmazel Michonneau'yu karşılarında gördüler. O bir mumya kadar zayıf, kuru ve soğuk, alnındaki örtünün gölgesi bakışlarının ifadesini gizlemeğe kadir olmayacağından korkuyormuşcasına gözleri inik, sobanın yanına büzülmüş bulunuyordu. Kendilerine o kadar uzun zamandan beri sevimsiz gelen bu çehrenin mahiyeti onlar için birdenbire anlaşıldı. Sesleri tam birliği ile müşterek bir iğrenişi haber veren bir mırıltı hafif perdeden akisler yaptı. Matmazel Michonneau bunu duydu ve vaziyetini muhafaza etti. ilk olarak Binchon komşusuna doğru eğildi.

Yavaş bir sesle: — Bu karı eğer bizimle beraber yemek yemekte devam ederse ben buradan giderim, dedi.

Poiret müstesna olmak üzere herkes tıbbiyelinin fikrini bir an içinde kabul etti ve Bianchon umumi tasvipten kuvvet bulmuş bir halde ihtiyar Poiret'ye doğru ilerledi.

Ona: — Siz ki Matmazel Michonneau ile sıkı münasebettesiniz, kendisiyle konuşunuz, buradan şu anda çıkıp gitmesi icap ettiğini ona anlatınız, dedi.

Şaşırmış olan Poiret: — Şu ânda mı? diye tekrar etti.

Sonra ihtiyar kadının yanına gitti ve kulağına birkaç söz söyledi.

Michonneau öteki kiracıların üzerine bir dişi yılan bakışı tevcih ederek: — Fakat ayın parası verilmiştir, ben de burada herkes gibi paramla oturuyorum, dedi.

Rastignac dedi ki: — İş buna kalsın! Bunu size iâde için biz aramızda para toplarız.

Talebenin üzerine zehirli ve sorgular taşıyan bir bakış atarak Michonneau cevap verdi:

— Bay, Collin'i müdafaa ediyor. Niçin olduğunu anlamak güç değildir.

Bu söz üzerine Eugène ihtiyar kızın üstüne sanki sıçrayıp kendisini boğmak istercesine hücum etti. Hain imalarını anladığı bu bakış ruhuna korkunç bir ışık salmış bulunuyordu.

Kiracılar: — Bırakın onu canım, diye bağırdılar.

Rastignac kollarını kavuşturdu ve sâkit kaldı.

Ressam Madam Vauquer'e hitap ederek dedi ki:

— Matmazel Yahuda işini bitirelim. Madam, eğer Michonneau isimli mahlûku kapı dışarı etmezseniz, hepimiz dükkânınızdan ayrılırız ve burada ancak hafiyelerle kürek mahkûmları bulunduğu her tarafta söyleriz. Aksi takdirde, kürek mahkûmlarının alınlarına birer işaret konuluncaya kadar ve Paris burjuvası kıyafetine girerek türlü soytarılıklara kalkmaları menedilinceye kadar esas itibariyle en mükemmel cemiyetlerde de zuhur edebilecek olan bu vaka hakkında hiç birimiz bir şey söylemeyiz.

Bu nutuk üzerine Madam Vauquer bir mucize neticesinde olmuş gibi sıhhatini elde etti, dikleşti, kollarını kavuşturdu, renkleri açık ve içlerinde bir yaş farkedilmeyen gözlerini açtı.

— Fakat aziz Bayım, evimın mahvolmasını mı istiyorsunuz? İşte Mösyö Vautrin... "Sözünü keserek kendi kendine dedi ki:" — Ah yarabbi, kendisini namuslu adı ile anmaktan nefsimi menedemiyorum! "Sonra ilâve etti:" — İşte bir oda boşaldı, sizlerse herkesin yerleşmiş olduğu bir meysimde kiraya verilecek daha iki odam bulunmasını istiyorsunuz.

Bianchon: — Baylar, şapkalarımızı alalım ve SorBonne meydanında Flicoteaux lokantasında akşam yemeği yemeğe gidelim, dedi.

Madam Vauquer en az zararlı hareketi bir lâhzada hesap etti ve Matmazel Michonneau'nun yanına giti

— Ah güzelciğim, müessesemin mahvolmasını istemezsiniz değil mi? Bu Bayların beni nasıl bir şarta mahkûm ettiklerini görüyorsunuz. Bu akşamı da geçirmek üzere odanıza çıkınız.

Kiracılar: — Hayır hayır, öyle değil, derhal çıkıp gitmesini istiyoruz, diye bağırdılar.

Poiret acıklı bir eda ile: — Ama bu zavallı Matmazel yemek yemedi, dedi.

Birçok ses: — Dilediği yerde yer, diye bağırdı.

— Defolsun hafiye karı!

— Defolsun hafiyeler!

Aşkın koçlara verdiği cesaret derecesine birdenbire yükselen Poiret: — Baylar, bir kadına hürmet ediniz! diye bağırdı.

Ressam: — Hafiyelerin cinsiyetleri olmaz! dedi.

— Bunların cinsiyetleri dehşetlidir!

— Defolsun gitsin!

Başına kasketini giyerek ve Madam Vauquer'in nasihatler ettiği Matmazel Michonneau'nun yanında bir iskemleye oturarak Poiret dedi ki: — Bu ayıptır Baylar. Biz paramızı verdik, kalıyoruz.

Ressam gülünç bir tavur takınarak: — Ah fena yüreklisin, bebeğim fena yüreklisin, dedi.

Bianchon dedi ki: — Peki, eğer siz gitmiyorsanız biz gidiyoruz.

Ve kiracılar dış salona doğru toplu bir harekette bulundular.

Madam Vaquer bağırdı: — Kuzum Matmazel ne olsun istiyorsunuz? Ben iflâs ettim. Siz kalamazsınız, zorla bu işi bitirmeğe kalkacaklar.

Matmazel Michonneau ayağa kalktı.

— Gidecek! Gitmeyecek! — Gidecek! — Gitmeyecek!

Münavebe ile söylenen bu sözler ve hakkında söylenmeğe başlanan sözlerdeki düşman eda ev sahibiyle yavaş sesle yapılmış bazı şart koşmalarından sonra Matmazel Michonneau'yu gitmeğe kabul etmeğe mecbur bıraktı.

Tehditkâr bir eda ile: — Madam Buneaud'nun evine gidiyorum, dedi.

Kendisiyle rekabet ettiği ve bu sebeple menfuru olan bir evi onun seçisini dayanılmaz bir hareket sayan Madam Vauquer dedi ki: — Dilediğiniz yere gidin Matmazel. Baneaud kadına gidin, keçileri raksettirecek şaraplar ve artıkcılardan alınmış yemekler yersiniz.

Kiracılar en derin bir sessizlik içinde iki saf oldular. Poiret Matmazel Michonneau'ya o kadar mahabbetle baktı, onu takip etmesi mi yoksa

kalması mı icap ettiğinde o kadar masumane kararsızlık gösterdi ki, Matmazel Michonneau'nun gidişinden bahtiyar, kiracılar birbirlerine bakarak gülmeğe koyuldular.

Ressam kendisine bağırdı: — Ooo, oo, oo Poiret! Haydi huplâ, hup!

Müze memuru şu meşhur şarkının başlangıcını okumaya başladı:

Suriyeye giderken
Genç ve güzel Dunois...

Bianchon dedi ki: — Haydi gidin canım, isteğinizden ölüyorsunuz; *trabit sua quemque voluptas!*

Hocalık eden biri: — Herkes eşini takip eder, Virgile'den serbest tercüme, dedi.

Matmazel Michonneau Poiret'ye bakarak koluna girmek jestini yapınca Poiret bu davete mukavemet edemedi ve ihtiyar kadına kolunu uzattı ve onu himayesine aldı. Alkışlar yükseldi ve kahkahalar koptu

— Bravo Poiret! — Hey gidi ihtiyar Poiret! — Apollon Poiret! — Mars Poiret! — Cesur Poiret!

Bu esnada bir ayak komisyoncusu girip Madam Vauqure'e bir mektup teslim etti ve Madam Vauquer bu mektubu okuduktan sonra iskemlesinin üzerine yığıldı.

— Artık evimi yakmaktan başka yapılacak şey kalmadı. Evimin üstüne yıldırım indi. Oğul

Taillefer saat üçte ölmüş. Bu zavallı delikanlının zararına olarak bu hanımların hayrını dilediğimden dolayı Allah beni müthiş bir surette cezalandırıyor. Madam Couture'le Victorie benden eşyalarını istiyorlar, ikisi de Victorine'in babasının evinde oturacaklar. Mösyö Taillefer dul Couture'ü yanında nedimesi olarak muhafaza etmesi için kızına müsaade etmiş. Boş dört daire, eksilmiş beş kiracı!!

İskemleye çöktü, neredeyse ağlayacak bir insan edası aldı.

— Felâket evime girdi! diye bağırdı.

Duran bir arabanın gürültüsü sokakta akisler yaptı.

Sylvie: — Yeni bir musibet daha olacak, dedi.

Goriot birdenbire, kendisine taze hayat kazınmış zannettirecek parlak ve saadetten renkleşmiş bir çehre ile göründü.

Kiracılar: — Goriot arabaya binmiş. Dünyanın sonu geliyor! dediler.

Adamcağız bir köşede düşünceli kalan Eugène'in doğru üzerine yürüdü ve kendisini kolundan tuttu.

Sevinçli bir eda ile: — Gelin, dedi.

Eugène ona dedi ki: — Olanlardan haberiniz yok mu? Vautrin bir kürek mahkûmu imiş, kendisini şimde tevkif ettiler. Taillefer'in oğlu da ölmüş.

Goriot Baba: — Canım bunlardan bize ne? Ben kızımla sizin evinizde akşam yemeği yiyiyorum anlıyor musunuz? O sizi bekliyor, gelin!

Rastignac'ı kolundan o kadar şiddetle çekti ki kendisini zorla yürüttü; sanki öteki metresi imiş te alıp götürüyormuş gibi bir hali vardı.

Ressam: — Yemek yiyelim, diye bağırdı.

Bunun üzerine herkes iskemlesini alıp sofranın başına geçti.

Şişman Sylvie dedi ki: — Allah Allah; bugün de her şeyde bir felâket oluyor! Fasulyalı koyun etim yanmış! Adam sen de, onu yanmış olarak yersiniz!

Masanın etrafında on sekiz yerine ancak on kişi görünce Madam Vauquer tek kelime söylemek cesaretini bulmadı; fakat herkes kendisini teselli etmeğe ve neşelendirmeğe çalıştı. Pansiyona sade yemeğe gelenler ilk önce Vautrin'den ve bugünün olaylarından bahsettiler, fakat konuşmaların rastgele sürüklenişlerine az sonra tâbi oldular ve düellolardan, zindandan, adaletten, tashihi gereken kanunlardan, hapishanelerden bahsetmeğe koyuldular. Nihayet Jacques Collin'den Victorine'den ve biraderinden bin fersah uzakta bulundular. Sade on kişi oldukları halde yirmi kişi gibi bağırdılar ve mutaddan daha kalabalığa benzediler. Bu akşamki yemekle bir akşam evvelki yemek arasındaki fark bundan ibaret kaldı. Parisin gündelik olaylarında yarın

yemek üzere başka bir şikâr bulacak olan bu sade kendini düşünür âlemin mutat kayıtsızlığı duruma galebe çaldı ve şişman Sylvie'nin sesiyle konuşan ümit Madam Vauquer'e bile sükûn verdi.

Eugène için bugün akşama kadar insanı serseme çeviren fevkalâdeliklerle dolacaktı ve Goriot'nun tuttuğu kira arabasında, onun hiç kendisinde görülmemiş bir sevinçle taşan ve o kadar çeşitli duygudan sonra delikanlıya bir rüya içinde işitilmek tesiri veren nutuklarını dinlerken fikirlerini nizama koymağa çalışıyor ve seciyesinin kudretine ve kafasının sağlamlığına rağmen buna bir türlü muvaffak olamıyordu.

— Her iş sabahtan bitirildi. Her üçümüz beraber yemek yiyeceğiz. Beraber, anlıyor musunuz? İşte dört yıl var ki Delphine'imle, küçük Delphine'imle beraber yemek yemedim. Bütün bir akşam, gece yarısına kadar ona malik olacağım. Bu sabahtan beri sizin evinizdeyiz. Elbiselerimi çıkarıp bir ırgat gibi çalıştım. Eşyanın taşınmasına yardım ettim. Ah siz onun sofrada ne kadar iyi olduğunu bilmezsiniz, benimle meşgul olacak: "İşte şunu alın baba, bundan yiyin, bu iyidir." diyecektir. O böyle söyleyince de ben yiyemem. Bundan sonra geçireceğimiz huzurlu zamanı onunla uzun zamandan beri geçirmemiştim.

Eugène kendisine: — Fakat bugün dünya altüst mü oldu? dedi.

Goriot Baba dedi ki: — Altüst mü? Yok dünya hiçbir devirde bu kadar iyi olmamıştır. Sokaklarda ancak neşeli insanlar, birbirlerine el veren ve birbirlerini kucaklayan insanlar görüyorum; sanki hepsi kızlarının evinde yemek yiyecek ve onun İngilizler kahvesinin şefine benim önümde ısmarladığı güzel bir akşam yemeğini yiyecek insanlar. Ama yemeğin İngilizler kahvesine ısmarlanışının ne ehemmiyeti var! Onun yanında en kötü şey bal gibi tatlı olur.

— Eugène: — Hayata döndüğümü sanıyorum, dedi.

Goriot Baba ön camı açarak bağırdı: — Yahu arabacı, sürün şu beygirleri. Daha çabuk götürün, eğer beni oraya on dakika daha evvel götürürseniz size beş frank bahşiş veririm.

Bu vadi duyunca arabacı bir şimşek çabukluğu ile Paris yollarını aştı.

Goriot Baba: — Bu arabacı hayvanlarını sürmüyor, diyordu.

Rastignac kendisinden: — Kuzum beni nereye götürüyorsunuz? diye sordu.

Goriot Baba: — Evinize, dedi.

Araba Artois sokağında durdu. Adamçağız ilk önce indi ve zevkinin son haddi içinde hiçbir şeye ehemmiyet vermeyen dul bir adam cömertliğiyle arabacıya on frank attı.

Rastignac'a: — Haydi çıkalım, dedi ve kendisini bir avludan geçirerek yeni ve güzel manzaralı bir evin arka tarafında, üçüncü katta bulunan bir daireye götürdü.

Goriot Baba zile basmak ihtiyacında kalmadı. Madam de Nucingen'in oda hizmetçisi, Thérèse kendilerine kapıyı açtı. Eugène kendisini bir dış odadan, küçük bir salondan, bir yatak odasından ve bahçeye bakan bir yazı odasından mürekkep bulunan lâtif bir bekâr dairesinde gördü. Eşyasını ve dekorunu en güzel, en zarif yerlerle mukayese kabil olan bu küçük salonda, bir şamdan ışığı altında Delphine'i gördü. Delphine ateş kenarında bir koltuktan kalkarak elinde tuttuğu siperi ocağın üzerine bıraktı ve muhabbet dolu bir sesle kendisine:

— Hiç bir şey anlamamış görünen Mösyö! Sizi buldurup getirmek icabetti, dedi.

Thérèse dışarı çıktı. Talebe Delphine'i kollarına aldı, hararetle sıktı ve sevincinden ağladı Kalbini ve başını o kadar çok hiddetin yormuş olduğu bir günde, vaktiyle gördüğü şeylerle şimdi görmüş olduğu şeyler arasındaki bu son tezat, Rastignac'ta sinirli bir hassasiyet nöbeti husule getirmiş bulunuyordu.

Eugène tek kelime söylemeğe de, bu son peri degneği darbesinın nasıl indirilmiş olduğunu anlamağa da muktedir olmadan koltuğun üstünde bitap bir halde yığılmış bulunurken Goriot Baba

kızına yavaşça: — Seni sevdiğini ben iyi biliyordum, dedi.

Madam de Nucingen Eugène'in elinden tutarak:

— Haydi gelin de her tarafı görün, demiş ve onu halıları, eşyası ve tekmil teferruatı daha küçük nisbetlerle kendi odasını hatırlatan bir odaya götürmüştü.

Rastignac: — Burada bir yatak eksik, dedi.

Delphine kızararak ve onun elini sıkarak: — Evet Mösyö, cevabım verdi.

Eugène kendisine baktı ve seven bir kadının kalbinde bulunan hakiki hicap hissini gençliği ile anladı.

Delphine onun kulağına dedi ki: — Siz kendisine daima tapılması icap eden mahlûklardan birisisiniz. Evet, mademki birbirimizi bu kadar iyi anlıyoruz, bunu size söylemeğe cüret ediyorum. Bir aşk ne kadar şiddetli ve samimi olursa o kadar da örtülü ve sırlı olmalıdır. Sırrımızı hiç kimseye vermeyelim.

Goriot Baba homurdanarak: — Yok ben o kimselerden olmayacağım, dedi.

— İyi bilirsiniz ki siz bizsiniz.

— Ah işte benim istediğim de buydu. Bana dikkat etmeyeceksiniz değil mi? Her tarafta mevcut olan ve huzuru kendisi görülmeden de bilinen bir ruh gibi ben giderim, gelirim. Söyle bakayım

Delphinette, Ninette, Deldel, sana: "Artois" sokağında güzel bir daire var, bu daireyi onun için döşeyelim!" demekte haklı değil mi imişim? Sen istemiyordun. Ah günlerini yaratan ben olduğum gibi sevincini yaratan da benim. Bahtiyar olmak için babaların daima vermeleri lâzımdır. Baba olmayı temin eden şey daima vermektir.

Eugene: — Nasıl? dedi.

— Evet istemıyordu, sanki âlem saadetle değişmeye değermiş gibi birtakım sersemlikler etmelerinden korkuyordu. Fakat onun yaptığını yapmayı bütün kadınlar tahayyül ederler.

Goriot Baba tekbaşına konuşuyordu, Madam de Nucingen Rastignac'ı tuvalet odasına götürmüştü ve oradan, ne kadar yavaşca alınmış olursa olsun bir busenin sesi geldi. Bu yer de apartmanın zarafetiyle mütenasipti hiç bir tarafta eksik bir şey yoktu.

Sofraya oturmak üzere salona dönerek Delphine: — arzularınız iyi keşfedilmiş mi? dedi.

Eugène dedi ki: — Evet lüzumundan iyi keşfedilmiş. Heyhat! Bütün bu noksansız lüks, gerçekleşmiş bu güzel hülyalar, genç, zarif bir hayatın bütün şiirleri, bunları çok iyi hissettiğim için kendilerine lâyık bulunuyorum; fakat bunları sizden kabul edemem, henüz çok fakir olduğum için de...

Delphine daha kolayca dağıtmak istedikleri vicdan azapları önünde kadınların yaptıkları o

güzel yüz buruşturmalarından biriyle: — Bana şimdiden karşı geliyorsunuz, dedi.

Eugène bugün kendi kendini o kadar mutlak bir ciddiyetle sorgu altına almıştı ki ve Vautrin'in tevkifi içine yuvarlanmasına ramak kalmış olan uçurumun derinliğini kendisine göstererek asîl hislerini ve inceliğini o derecede alevlendirmiş bulunuyordu ki, yüksek duygularının böyle okşanarak çiğnenmesini kabul etmesine imkân yoktu. Derin bir hüzün varlığını sardı.

Madam de Nucingen dedi ki: — Nasıl, ret mi edeceksiniz? Böyle bir reddin ne ifade ettiğini biliyor musunuz? İstikbalden şüphe ediyorsunuz, bana bağlanmağa cüret etmiyorsunuz. Demek ki muhabbetime ihanet etmekten korkuyorsunuz? Eğer siz beni seviyorsanız, eğer ben sizi... seviyorsam, bu kadar ehemmiyetsiz borçlar karşısında neden geri çekiliyorsunuz? Size bütün bu daireyi hazırlarken duyduğum zevki bilseydiniz, tereddüt etmez ve benden af dilerdiniz. Bende size ait para vardı, bunu iyi kullandım, işte bu kadar. Büyük olduğunuzu sanıyorsunuz ve küçüksünüz. İstediğiniz şey daha çoktur. (Eugène'in derin bir sevgi ile baktığını görerek ilâve etti:) — Birtakım sersemce şeyler için de retlere kalkıyorsunuz. Eğer beni hiç sevmiyorsanız, evet bu takdirde kabul etmeyiniz. Bütün mukadderatım bir kelimededir. Söyleyiniz!

Bir dakika sustuktan sonra dönerek ilâve etti: — Onu makul düşünmeye sevkedecek şeyler söyleyin babacığım. Şeref bahsinde benim kendisinden daha az müteassip olduğumu mu zannediyorsunuz?

Bu güzel kavgayı görür, dinlerken Goriot Babada bir tiryakinin sabit gülümseyişi vardı.

Eugène'in elini yakalayarak Delphine dedi ki: — Çocuk, hayatın başlangıcındasınız, bir çok kimseler için aşılması imkânsız bir mania ile karşılaşmışsınız, bir kadın eli bunu kaldırıyor, size ise geri çekiliyorsunuz. Fakat siz muvaffak olacaksınız, güzel bir servetiniz olacak, muvaffakıyet güzel alnınızda yazılıdır. Bugün size iare ettiğim şeyi bana o zaman iade eder misiniz? Eskiden hanımlar kavgalarda gidip kendileri namına mücadele etmeleri için şövalyelerini zırhlar, kılıçlar, migferler, zırhtan gömlekler, atlar vermezler miydi? İşte Eugène size taktim ettiğim şeyler devrin silâhları, bir şey olmak ısteyen için lâzım âletlerdir. Eğer pederin odasına benziyorsa, bulunduğunuz tavan arası pek güzel olacak. Yemek yemiyecek miyiz canım? Beni mahzun etmek mi istiyorsunuz? (Elini sarsarak devam etti:) — Cevap versenize! Baba, onu kabule razı et, yahut giderim ve kendisini artık ebediyen görmem.

Goriot Baba içinde bulunduğu engin saadetten çıkarak dedi ki: — Sizi kabule sevkedeceğim. Azizim Mösyö Eugène, Yahudilerden ödünç para alacaksınız değil mi?

Eugène: — Bu lâzım, dedi.

Tamamiyle eskimiş bir meşinden kötü bir cüzdan çırararak adamcağız sözüne devam etti: — Peki öyle ise, sizi sözünüzle yakalıyorum. Ben Yahudi gibi hareket ettim, bütün hesap pusulalarını ödeyip topladım, işte bunlar. Burada bulunan bütün şeyler için beş para borçlu değilsiniz. Bu büyük bir para tutmuyor, nihayet beş bin frank ediyor. Ben bu parayı size borç olarak veriyorum. Benden bunu ret etmezsiniz, ben bir kadın değilim. Bir kâğıt parçası üzerine borcu tastik edersiniz ve parayı bana ilerde iade edersiniz.

Birbirlerine hayretle bakan Eugène'le Delphine'in gözlerinden aynı zamanda birkaç damla yaş döküldü. Rastignac elini uzattı ve adamcağızın elini sıktı.

Goriot: — Peki, ne imiş ki? Siz benim çocuklarım değil misiniz? dedi.

Madam de Nucingen: — Fakat bunu nasıl yaptınız zavallı babacığım? diye sordu.

Goriot Baba cevap verdi: — Ah işte mevzua geldik. Onu yanına getirmek kararını sana verdirdiğim zaman, bir gelin için alır gibi eşyalar aldığını görünce kendi kendime: "Güç bir durumda kalacak!" dedim. Avukat senin servetini iade ettirmek için kocana açılacak dâvanın altı aydan çok süreceğini iddia ediyor. Âlâ. Ben on üç bin elli lira getiren kaydı hayat iratlarımı sattım. On beş bin frankla pek emin bir şekilde kaydı hayat on

iki bin frank gelir temin ettim ve paranın bakıyesiyle de tüccarlarınıza alacaklarını ödedim çocuklarım. Ben yukarda, yılda elli eküye bir oda sahibiyim, günde iki franga bir prens gibi yaşarım da para bile artırırım. Hiç bir şey eskitmiyorum, bana adeta elbise lâzım değil. Kendi kendime işte o gün var ki: «Ne kadar bahtiyar olacaklar!» diye bıyık altından gülüyorum. Peki, bahtiyar değil misiniz?

Madam de Nucingen: — Ah babacığım, babacığım! diyerek babasının üzerine sıçradı, Goriot Baba kendisini dizlerine oturttu.

Madam de Nucingen yüzünü gözünü buselerle kapladı, sarı saçlarıyla yanaklarını okşadı ve bu mesut, parlak yüz üzerine yaşlar döktü.

— Aziz babacığım, siz hakikaten bir babasınız! Hayır gök altında sizin gibi iki baba yoktur. Eugène sizi daha evvel de çok severdi, bundan sonra artık nasıl sevecek!

Kızının kalbinin kalbi üzerinde çarpışını on yıldan beri hissetmemiş olan Goriot Baba dedi ki: — Fakat çocuklarım, fakat Delphinette, beni sadetten öldürmek mi istiyorsun? Şimdi kalbim duracak. Yok emin olun ki ödeşmiş bulunuyoruz Mösyö Eugène!

Ve kızını ihtiyar o kadar vahşi, o derecede hummalı bir deraguşla sıkıyordu ki, Delphine «ay, canımı yakıyorsun!..» dedi.

Goriot Baba dedi ki: — Canını mı yakıyorum!

Ona fevkalbeşer bir ıstırap edasiyle baktı. Bu babalık Isa'sının çehresini iyi resmetmek için, insanları kurtaran İsa'nın dünyanın selâmeti namına çektiği derdi tasvir edebilmek üzere fırça prenslerinin yaptıkları resimleri görüp mukayese etmek lâzımdır. Parmaklarının çok sıkmış olduğu kemeri Goriot Baba çok yavaşça öptü.

Kendisinden bir tebessümle sordu: — Hayır, hayır, seni rahatsız etmedim değil mi? Bağırışınla sen beni fena ettin.

Bu kulağı hafifçe öperek kızının kulağına: — Güçlük çektik, fakat kendisini iyice anlamak lâzım, yoksa darılır.

Bu adamın nihayet bulmaz fedekârlığı karşısında Eugène taş kesildi ve genç yaşta iman olan masum bir hayranlıkla kendisini seyrediyordu.

— Bütün bu şeylere lâyık olacağım, diye bağırdı.

— Bu söylediğiniz söz güzel, Eugène'im.

Ve böyle söyliyerek Madam de Nucingen Eugène'i alnından öptü.

Baba Goriot dedi ki: — Senin için Matmazel Taillefer'i ve milyonlarını reddetti. Evet kızcağız sizi seviyordu ve erkek kardeşi öldükten sonra da işte karun gibi zengin oldu.

Rastignac: — Bunu anlatmaya ne lüzum vardı? diye bağırdı.

Delphine delikanlının kulağına dedi ki: — Eugène bu akşamın şimdiden, daha içinde iken hasretini duyuyorum. Ah ben sizi, çok, hem de daima seveceğim!

Baba Goriot bağırdı: — İşte kocaya varışlarınızdan beri en güzel günüm! Cenabı Hak bana dilediği dertleri çektirebilir, sizden dolayı ıstıraba uğramıyayım da kendi kendime: «Bu sene şubatın sonunda bir an bütün insanların tekmil hayatlarınca olamıyacakları kadar bahtiyar oldum.» derim.

Kızına hıtabederek: — Bak bana Fifine! — İlâve etti:

— Kızım pek güzel değil mi? Söyleyin bakayım bana, bu güzel renklere ve bu çukura sahip olan çok kadın gördünüz mü? Görmediniz değil mi? İşte bu pek güzel kadını halkeden benim. Bundan sonra sizin sayenizde bahtiyar oldukça yüreği bin kere daha iyi olacaktır. Komşucuğum benim cennetteki yerim size lâzımsa bu yeri verip ben cehenneme gidebilirim.

Sonra, artık ne dediğini bilmez halde: — Yiyelim, yiyelim, her şey bizimdir, dedi.

— Zavallı babacığım!

Goriot ayağa kalkıp kızının yanına giderek ve kendisini saç örgülerinin üzerinden öperek dedi ki: — Beni ne kadar kolayca bahtiyar edeceğini bilsen yavrum. Beni bazen gelip gör, ben

yukarda olurum, ancak bir adımlık yolun olacak Haydi bunu vadet bana!

— Evet babacığım.

— Bir daha söyle.

— Evet, benim iyi babacığım.

— Sus, yoksa aynı şeyi sana yüz kere söyletirim.

Bütün gece çocukça işlere hasredildi ve Goriot üçten en az delisi olmadı. Bu ayakları öpmek üzere kızının ayakları önüne yatıyordu; uzun uzun onun gözlerine bakıyordu; başını elbisesine sürüyordu; velhasıl en genç ve en muhabbetli âşığın yapacağı gibi bin delilik yapıyordu.

Delphine Eugène'e dedi ki: — Evet, babam bizimle beraberken tamamiyle kendisine ait olmak lâzım. Fakat bu hal bazen insanı pek rahatsız edecek.

Birkaç kere kıskançlı hisleri duymuş olan Eugène bütün nankörlerin esasını teşkil eden bu (rahatsız edilmek) sözünü ayıplıyamazdı. Odanın etrafına bakarak Eugène dedi ki: — Peki apartman ne vakit bitmiş olacak? Bu gece biribirimizden ayrılacak mıyız?

Delphine mânalı bir eda ile cevap verdi: — Evet, fakat yarın gelip akşam yemeğini benimle beraber yiyeceksiniz. Yarın İtalyanlar tiyatrosunda oyun günüdür.

Goriot Baba: — Ben de parterde bulunurum, dedi.

Gece yarısı olmuştu. Madam de Nucingen'in arabası bekliyordu. Goriot Baba ile talebe, bu iki şiddetli aşk arasında garip bir ifade mücadelesi hasıl eden hararetli bir heyecan içinde Delphine'den bahsede ede Vauguer pansiyonuna döndüler. Eugene hiçbir menfaat endişesinin lekelemediği baba aşkının devamı ve kuvveti itibariyle kendi aşkını ezdiğini kendi nefsinden gizlemiyordu. Mabude baba için daima sâf ve güzeldi ve şiddet ve harareti bütün mazi gibi istikbalden de kuvvet alıyordu. Madam Vauquer'i babasının başında, bir tarafında Sylvie ve öbür tarafında Sohristophe olduğu halde yalnız buldular. İhtiyar pansiyoncu bu vaziyette Kartaca harabeleri üstünde Marius'e benziyordu.Elinde kalan iki kiracıyı beklerken, Sylvie ile beraber derdine yanıp yanılmakta idi. Lord Byron Tasse'ye oldukça güzel ah ve feryatlar mal etmiş ise de Madam Vauquer'in ağzından dökülenlerdeki derin hakikatten bunlar çok uzak kalırlar.

— Sylvie, demek ki yarın ancak üç fincan kahve pişirilecek. Ne dersin, evimin böyle bomboş olması insanın yüreğini parçalıyacak bir hal değil mi? Kiracılarım olmadan hayat nedir ki? Hiçbir şey değildir. İşte evim insanlarından boşaldı. Hayatı bu insanlar teşkil ediyordu. Bütün bu felâketlere uğramak için Allaha karşı ne suç

işledim? Fasulya ve patatesi yirmi kişi hesabiyle tedarik ettiydik. Benim evime polis gelsin! Demek ki sade patates yiyeceğiz! Christophe'a artık izin veririm!

Uyumakta olan Savvualı birdenbire uyandı ve:

— Emriniz madam? dedi.

Sylvie: — Zavallı delikanlı! Bir köpek gibi sadıktır, dedi.

— Ölü bir mevsım, herkes bir yere yerleşmiş. Bana nereden kiracı düşsün? Çıldıracağım. Ya şu Michonneau olacak fettanın elimden Poiret'yi alıp götürmesi! Bir fino köpeği gibi kendisini takibeden bu adamı böyle kıskıvrak bağlamak için ona ne yapıyordu ki?

Sylvie başını sallıyarak: — Eee, bu kocamış kızlar çok dessastırlar! dedi.

Dul kadın tekrar söze girişerek dedi ki: — Zavallı Mösyö Vautrin'i de bir kürek kaçkını yaptılar ama ben buna bir türlü inanmıyorum Sylvie. Öyle neşeli bir adam, ayda on beş franklık konyaklı çay kahve içen, her borcunu da derhal ödiyen bir adam!

Christophe: — Hem de bol bahşiş verirdi! dedi.

Sylvie: — Yanlış olmuştur! dedi.

Madam Vauquer dedi ki: — Nasıl yanlış olacak, kendisi itiraf etti! Hem de bütün bu şeyler

benim evimde, içinde bir kedi bile dolaşmıyan bir mahallede geçsin! Namusuma yemin ederim ki bunu rüya sanıyorum. Çünkü bak, XVI ıncı Louis'nin başına gelen kazayı gördük, imparatorun düştüğünü gördük, dönüşünü ve tekrar düşmesini gördük, fakat bütün bu şeyler olabilir şeylerdendi; halbuki orta tabakadan halka mahsus pansiyonlara hangi kuvvet karşı koyabilir? Çünkü kraldan vazgeçmek mümkündür, fakat daima yemek yemek lâzım. Halbuki işte Conflans ailesine mensup namuslu bir kadın bütün bu iyi yemekleri yedirecek de yiyecek müşterisi yok, bu kıyamet gelmeden olacak şey değil... Fakat doğrusu da bu zaten, dünyanın sonu gelmiş!.

Sylvie: — Sizi bütün bu dertlere uğratan Matmazel Michonneaunun rivayete göre iki bin frank irat alacağını düşünüyorum da! diye bağırdı.

Madam Vauquer dedi ki: — Bana onun lâfını etme, o gerçekten bir rezil. Üstelik bir de Buneaud'ya gidiyor! Fakat o her şeye muktedirdir, müthiş şeyler yapmış olması lâzım, vaktiyle o adam öldürmüş, mal çalmıştır. Bu zavallı adamcağızın yerine zindana o gitmeliydi...

Tam bu sırada Eugène'le Goriot Baba kapıyı çaldılar.

Dul kadın içini çekerek: — Ah işte bana sadık kalan iki kiracım, dedi.

Pansiyonun uğramış bulunduğu felâketler hakkında pek müphem şeyler hatırlıyan çifte sadıklar Chaussée - d'Antin'e taşınacaklarını hiçbir mukaddemeye lüzum görmeden haber verdiler.

Dul kadın dedı ki: — Ah Sylvie, işte son kozumu da kaybettim. — Bana son darbeyi indirdiniz efendiler! Bu sanki karnımın üstüne inen bir yumruk oldu. Şuramda bir demir çubuk var. İşte on sene ihtiyarlatan bir gun. Namusum hakkı için deli olacağım. Fasulyaları ne yapmalı? — Yok eğer burada yalnız kalıyorsam, yarın buradan gidersin Christophe. — Allaha ısmarladık, gecemiz hayır olsun efendiler.

Eugène Sylvie'ye: — Nesi var kuzum? diye sordu.

— Nesi olacak! Bu olup bitenler yüzünden herkes çekilip gitti. Bu hal aklına dokundu. Şimdi de işte ağladığını duyuyorum. Ağlayışı kendisine iyi gelecektir. Hizmetinde bulunduğum zamandan beri ilk defa olarak göz yaşı döküyor.

Ertesi günü Madam Vauquer kendi ifadesiyle kendi kendine nasihatleri etmiş bulunuyordu. Gerçi bütün kiracılarını kaybetmiş ve hayatı altüst olmuş bir kadın gibi müteessir göründü, fakat bütün soğukkanlığına sahipti ve hakiki bir ıstırabın, derin bir ıstırabın, ziyanlara uğrıyan menfaatten, bozulmuş itiyatlardan hasıl olan bir ıstırabın ne olduğunu gösterdi. Sevgilisinin yaşa-

dığı yerlerden ayrılırken âşığın bu yerlere attığı bakışlar Madam Vauquer'in boş masasına attığı bakışlardan muhakkak ki daha hüzünlü değildi. Eugène, leylilik devresi birkaç güne kadar nihayet bulacak olan Bianchon'un şüphesiz gelip kendi odasını tutacağını, müze memurunun Madam Couture'ün dairesinde oturmak arzusunu birçok kereler göstermiş olduğunu ve birkaç gün içinde kiracılarını tamamlamış olacağını söyliyerek, kendisini teselli etti.

Kadın yemek odasının üzerine pek gamlı bir bakış atarak dedi ki: — İnşaallah söylediğiniz gibi olur. Fakat burada uğursuzluk var. Göreceksiniz ki on beş gün geçmeden, ölüm buraya gelecek. Gelince alacağı kim olacak?

Eugène yavaşça Goriot Babaya: — Taşınmak pek hoş şey, dedi.

Sylvie dehşet içinde koşup gelerek dedi ki: — Madam, Mistigris'i görmiyeli üç gün oluyor.

— Oo eğer kedim öldü ise, bizi bıraktı ise, ben...

Biçare dul kadın sözünü bitirmedi, ellerini birleştirdi ve bu müthiş tahminden dolayı derin bir keder içinde koltuğunun arkasına dayanıp kaldı.

Öğleye doğru, posta müvezzilerinin Panthéon mahallesine geldikleri saatte, Eugène zarif ve Bauséant ailesinin armalarını taşıyan bir mektup

aldı. Bu zarfta bir aydan beri söylenilen ve Vikontes'in konağında verilecek olan balo için Mösyö ve Madam de Nucingen'e mahsus bir davetiye vardı. Bu davetiyeye Eugène'e mahsus kısa bir tezkere ilâve edilmiş bulunuyordu:

«Madam de Nucingen hakkındaki duygularımı kendisini bildirmeye memnuniyetle deruhte edeceğinizi düşündüm Mösyö. Benden istediğiniz davetiyeyi size yolluyorum. Madam de Restaud'nun kızkardeşini tanımaktan pek memnun olacağım. Şu halde bu güzel bayanı bana getiriniz ve her halde bütün sevginize sahip olmamasına da dikkat edin, çünkü benim size karşı beslediğim sevginin mukabelesi olmak üzere bana çok muhabbet borçlusunuz.

Beauséant Vikontesi.»

Bu tezkereyı tekrar okurken, Eugène kendi kendisine:

— Madam de Beauséant Nucingen baronunu istemediğini bana hayli açık bir surette bildiriyor, dedi.

Kendisine her halde bedelini alacağı bir zevk vermekten bahtiyar, derhal Delphine'in evine gitti. Madam de Nucingen banyoda bulunuyordu. Ateşli ve bir seneden beri arzu edilmiş bir sevgiye malik olmak hususundaki tabii iştiyakla dolu bir delikanlıların sabırsızlıkları içinde, Rastignac yanındaki odada bekledi. Rastignac'ın o esnada yaşadığı heyecanlar, delikanlının hayatlarında

iki defa tesadüf edilmeyen teessürlerdir. Bir erkeğin kendisine bağlandığı kadın denmeye gerçekten lâyık olan ilk kadının, yani Paris cemiyetinin istediği şartların ihtişamı içinde karşısına çıkan kadının hiçbir zaman rakibi yoktur. Paris'te aşk başka aşklara hiçbir itibarla benzemez. Gûya menfaat takibetmiyen muhabbetleri üzerinde herkesin edebe riayet maksadiyle serdiği beylik sözlerin bayrakları gösterilerine ne erkekler ne de kadınlar burada kanmazlar. Bu memlekette bir kadın sade kalbi ve arzuları tatminle mükellef değildir, bir hayatı terkibeden bin övünüş için yerine getirmesi gerekli daha büyük mükellefiyetleri bulunduğunu bilir. Bilhassa Paris'te aşk çok övüngen, hayasız, müsrif, şarlatan ve debdebeye meraklıdır. Vermandois dukasının dünyaya gelmesini kolaylaştırmak için XIV üncü Louis'nin kolluklarını, bunların her birinin bin eküye mal olduğunu hesap etmeden parçalayışı üzerine aşkın o büyük prense yaptırdığı bu hareketten dolayı Matmazel de la Vallière'i mademki bütün saray kadınları kıskandılar, şu halde insanlığın geri kalan kısmından ne istenebilir? Genç, zengin, bir asalet unvanına malik olunuz, eğer buna muktedirseniz daha da âlâ olunuz; bir mabudeye malik olduğunuzu hesabederek söyliyelim, onun huzurunda yakmak üzere ne kadar çok günlük tanesi getirirseniz o size o kadar çok teveccüh gösterecektir. Âşk bir dindir ve ibadeti tekmil dinlerden daha pahalıya mal olmak icabeder, o

çarçabuk ve geçişini harabiler bırakarak belirtmek istiyen yaramaz bir çocuk gibi geçer. Gönülden bağlanış tavan aralarının lüksüdür; bu zenginlik olmazsa orada aşk ne hale düşer? Paris yasasının bu karakuşi kanunlarında bazı istisnalar varsa bunlar inzivada, içtimai nazariyelerle sürüklenmemiş olan, aydınlık, kaçıp gidici, fakat sonu gelmez birtakım suların kaynağı yakınında yaşıyan ruhlarda görülür; bu sularsa yeşil gölgelerine sadık, kendileri için her şeye verilmiş olup aksini varlıklarında buldukları ebediliğin dilini dinlemekten bahtiyar, dünya üstünde kalanlara acıyarak sabırla melek kanadları takınacakları günü beklerler. Fakat dünya ikballerini bunları tatmadan anlamış delikanlıların ekserisine benziyen Rastignac, dünya denen güreş meydanına tam silâhlı bir halde çıkmak istiyordu; bu dünyanın hummasını benimsemişti ve bu ihtirasın ne vasıtalarını ne de gayelerini bilmediği halde belki de kendisinde dünyaya hükmetmek iktidarını hissediyordu. Hayatı dolduran sâf ve mukaddes bir aşk yerine bu iktidar ihtirası da güzel bir şey olabilir; her türlü şahsi menfaati bırakmak ve gaye olarak nefsine bir memleketin büyüklüğünü gaye olarak almak kâfidir. Fakat talebe, adamın hayatının seyrini temaşa edebildiği ve oradan hayat hakkında bir hükme vardığı noktaya henüz ermiş değildi. Taşrada büyütülen çocukların gençliklerini bir ağacın dalı ve yaprakları gibi örten taze ve tatlı fikirlerin cazibelerini bile o vakite

kadar silkememişti. Paris'te aşk ve sevda geçidini atlatmakta mütemadiyen tereddüt etmişti. Ateşli meraklarına rağmen hakiki asîlzadenin kasrında geçirdiği bahtiyar hayata ait bazı kanaatleri muhafaza etmiş bulunuyordu. Bununla beraber son vicdan azapları bir gün evvel, kendisini apartmanında gördüğü zaman ortadan kalkmıştı. Asîl doğmanın verdiği mânevi menfaatlerden uzun zamandan beri müstefit olduğu gibi servetin maddi menfaatlerinden istifade edince taşralı hüviyetinden sıyrılmıştı ve içinde güzel bir istikbal keşfettiği bir duruma rahatça yerleşmiş bulunuyordu. Şimdi biraz da kendisinin demek olan bu salonda uzanmış gibi otururken, geçen yıl Paris'e gelmiş Rastignac'tan nefsini o kadar uzak görüyordu ki, bu Rastignac'ı hayalının gözleriyle tetkik ederek onun kendisine benzeyip benzemediğini nefsinden soruyordu.

Thérèse gelerek: — Madam odasındadır, deyince bir titreme geçirdi.

Delphine'i kanepesine uzanmış, ateşin kenarında, terütaze, dinlenmiş buldu. Onu muslin dalgaları üzerine yayılmış görünce, kendisini Hindistan'ın meyvası çiçek içinde gelen o güzel nebatlarına benzetmemek kabil değildi.

Madam de Nucingen heyecanla. — Nihayet geldiniz, dedi.

Eugène kendisinin yanına oturarak elini öpmek üzere kolunu alarak: — Size ne getirdiğimi keşfedin! dedi.

Madam de Nucingen davetnameyi okuyunca bir sevinç hareketi yaptı. Nemli gözlerini Eugène'e çevirdi ve bir gurur sevincinin humması içinde onu kendisine çekmek üzere kollarını boynuna attı.

— Bu saadeti de size «kulağına dedi ki:» — Sana, fakat Thérèse yatak odamda, ihtiyatlı olalım! Size borçluyum. Evet buna saadet adını vermeye cüret ediyorum. Sizin tarafınızdan temin edilince, bu bir izzetinefis zaferinden büyük bir şey olmaz mı? Beni kimse bu âleme takdim etmek istemedi. Beni bu esnada belki Paris kadınlarından her hangi biri gibi hafif, hoppa bulacaksınız; fakat dostum şunu düşünün ki, size her şeyi feda etmeye hazır bulunuyorum. Saint-Germain mahallesine gitmeyi her zamandan ziyade isteyişim de sizin o âlemin içinde bulunmanızdandır.

Eugène: — Ne dersiniz, Madam de Beauséant'nın Nucingen baronunu balosunda görmeyi arzu etmiyor gibi bir edası yok mu? diye sordu.

Madam de Nucingen mektubu geri vererek dedi ki: — Evet öyle. Bu kadınlarda küstahlık kudreti fevkalâdedir. Fakat ne ehemmiyeti var, gideceğim. Kızkardeşim orada bulunacak, fevkalâde güzel bir tuvalet hazırladığını biliyorum. (Yavaş sesle ilâve etti:) — Eugène o oraya korkunç şüpheler dağıtmak için gidiyor. Hakkında dolaşan dedikoduları bilmiyorsunuz. Nucingen bu sabah bana gelip bu dedikoduların kulüpte perva-

sızca yayıldığını söyledi. Aman yarabbi, kadınların, ailelerin şeref ve haysiyetleri ne kolay çiğnenebiliyor! Zavallı kardeşimin şahsında kendimi hücuma uğramış, yaralanmış buldum. Bazı kimselere göre, Mösyö de Trailles yüz bin franga varan senetler imzalamış, bunların hepsinin müddetleri geliyormuş, kendisi takibata uğrıyacakmış. İşte bu haberi alınca kardeşim elmaslarını, görmüş olduğunuz, kendisine de Mösyö de Restaud'nun annesinden gelen o güzel elmaslarını bir Yahudiye satmış. Velhasıl iki günden beri hep bundan bahsediliyor. Anastasie'nin kendisine kılâptanlı bir elbise yaptırmasının ve bütün şaşâsiyle görünerek Madam de Beauséant'ın evinde tekmil nazarları kendisine çekmek isteyişinin hikmetini anlıyorum. Fakat ben onun altında kalmıyacağım. Daima beni ezmeye çalıştı, kendisine her zaman yardımlarda bulunduğum, parası yoksa kendisine para verdiğim halde o hiç bana karşı iyi hareket etmedi...ama âlemi kendi haline bırakalım; bugün pek bahtiyar olmak istiyorum.

Rastignac sabahın birinde hâlâ Madam de Nucingen'in yanında bulunuyordu. Delphine kendisine sevgililerin vedaını, gelecek saadetlerle dolu vedaı esirgemeden verirken mahzun bir eda ile dedi ki:

— Çok korkağım, batıl şeylere çok itikadım vardır, bu hislerime ne ad verirseniz veriniz, fakat saadetimi müthiş bazı felâketlerle ödeyeceğim diye titriyorum.

Eugène: — Çocuk! dedi.

Madam de Nucingen: — Evet, bu akşam çocuk olan benim, cevabını verdi.

Eugène Vauguer pansiyonuna, ertesi günü oradan ayrılacağından emin olarak döndü, bu sebeple de, yol boyunca, bütün gençlerin dudaklarında henüz saadettin lezzeti varken daldıkları güzel hulyalara nefsini bıraktı.

Rastignac kapısının önünden geçerken Baba Goriot: — Ne haber? diye sordu.

Eugène: — Bütün olanları size yarın söylerim, dedi.

Adamcağız bağırdı: — Hepsini söyliyeceksiniz değil mi? Yatın. Bahtiyar hayatımıza yarın başlıyacağız.

Ertesi günü, Goriot ile Rastignac artık pansiyondan ayrılmak için yalnız bir nakliyat komisyoncunun keyfini bekliyorlardı ki, tam Vauquer evinin önünde duran bir konak arabasının gürültüsü Yeni-Sainte-Geneviève sokağında velveleler kopardı. Madam de Nucingen arabasından indi, babasının henüz pansiyonda bulunup bulunmadığını sordu. Sylvie'nin tasdik cevabı üzerine merdiveni acele çıktı. Komşusu bunu bilmemekte ise de Eugène odasında bulunuyordu. Saat dörtte Artois sokağında bulunacaklarını söyliyerek, kendi eşyasını da götürmesini Goriot Babadan öyle yemeğinde rica etmişti. Fakat adamcağız hammallar

aramaya gitmiş bulunurken mektepteki yoklamada sırasını çarçabuk savdığından kimse tarafından görülmeksizin dönüp gelmişti; Madam Vauquer'le hesap görmek arzusunda idi, kendi borcunu da vermeye kalkacağından şüphe etmediği Goriot'ya bu yükü bırakmak istemiyordu. Pansiyon sahibesi dışarı gitmişti. Eugène orada bir şey unutup unutmadığına bakmak için odasına çıktı ve Vautrin'e borç ödediği gün lâkaytlıkla atmış olduğu rakamsız senedi masasının üzerinde bularak çıktığından dolayı kendi kendini alkışladı. Ateşi olmadığı için bu senedi küçük küçük parçalara ayırıp yırtmak üzere iken, Delphine'in sesini duyarak gürültü etmekten çekindi ve onun kendisi için hiç bir sırrı olmaması icabettiği kanaatiyle sözlerini duymak üzere durdu. Sonra, hemen ilk sözler üzerine, baba ile kızın müsahabelerini dinlememesine imkân olmıyacak kadar alâkalı buldu.

Kız: — Ah baba, Allah vere de servetimin hesabını ben beş parasız kalmadan istemeyi düşünmüş olsanız! Konuşabilir miyim? demişti.

Goriot Baba değişmiş bir sesle: — Evet, ev boştur, cevabını vermişti.

Madam de Nucingen: — Ne oldunuz baba? diye sordu.

İhtiyar mukabele etti: — Şimdi başıma bir satır darbesi indirdin. Allah seni affetsin çocuğum. Seni ne kadar sevdiğimi bilmezsin; eğer

bunu bilseydin, hele ortada ümitsiz bir vaziyet yoksa bana böyle şeyler söylemezdin. Bu derecede acele ne oldu ki pek az sonra Artois sokağında bulunacağımız halde beni burada aramaya geldin?

— Ah baba, insan bir felâket karşısında ilk hareketinin hâkimi olur mu? Başımda akıl kalmadı. İlerde patlıyacağında şüphe olmıyan felâketi avukatınız bize daha evvel keşrettirdi. Sizin ticaret işlerindeki büyük tecrübeniz bizim için elzem olacak, insanın boğulurken bir dala sarılması gibi sizi aramaya koştum. Mösyö Derville Nucingen'in karşısına kasten bin güçlük çıkardığını görünce, mahkeme reisinden çarçabuk hüküm alınacağını söyliyerek kendisini dâva ile tehdidetti: Nucingen bu sabah odama gelip meramının kendisini, kendisiyle beraber de bizzat kendi nefsini mahvetmek olup olmadığını sordu. Cevaben bütün bu işler hakkında hiçbir bilgiye malik olmadığımı, bir servet sahibi bulunduğumu, bu servete hükmetmenin hakkım olduğunu, mevcut ihtilâflara taallûk eden şeylerin ise avukatıma ait olduğunu anlattım. Bu işlerin tamamen cahili olduğum için bu hususlarda hiçbir söze muhatap olamıyacağımı söyledim. Bana söylemeyi tavsiye ettiğiniz şeyler bunlardı, değil mi?

Goriot Baba: — Evet, diye cevap verdi.

Delphine devam etti: — İşte bunun üzerine bana işleri hakkında malûmat verdi. Bütün ser-

mayesiyle benim paralarımı henüz yeni başlamış işlere koymuş ve bu işlere açıktan büyük paralar yatırması icabetmiş. Eğer drahomamı bana vermeye kendisini icbar edersem, iflâs etmeye mecbur olacakmış; halbuki eğer bir sene beklemek istersem paralarımı birtakım arazi muamelelerine yatırarak bana iki yahut üç misli bir servet iade edeceğini, ondan sonra da artık bütün mallarıma sahip olacağımı taahhüt ediyor. Sevgili babacığım, kendisi samimî idi, beni dehşete düşürdü. Hareketi için benden af diledi, bana hürriyetimi iade etti, benim adım altında işleri idarede kendisini tamamiyle serbest bırakmam şartiyle istediğim gibi hareket etmeme müsaade etti. Beni mal sahibi olarak gösteren mukavelelerin iyi şekilde tanzim edilmiş olmadıklarını incelemek üzere istersem M. Derville'i çağırmayı da hüsnü niyetini ispat etmek maksadiyle kabul etti. Velhasıl kendisini elleri ve ayakları bağlı olarak bana teslim etti. Bankanın idaresini daha iki yıl için istiyor, verdiğinden fazla olarak kendim için hiçbir şey sarf etmemekliğimi benden rica etti. Bütün yapabileceği şeyin zevahiri kurtarmak olduğunu, dansözünü bıraktığını, itibarına ziyan getirmeden spekülâsyonların neticesine varmak için en mutlak lâkin tamamiyle gizli bir tasarrufa mecbur kalacağını bana anlattı. Ona fena muamele ettim, sabrını tüketmek ve daha fazlasını öğrenmek için her sözüne karşı emniyetsiz göründüm: bana defterlerini gösterdi, nihayet ağladı.

Bir erkeği hiçbir zaman bu vaziyette görmemiştim. Aklını kaybetmişti, kendini öldürmekten bahsediyordu, hummalar içinde gibiydi. Hali bana dokundu.

Baba Goriot bağırdı: — Sen de bu yalanlara aldanıyorsun öyle mi? O bir komedyacı! İş âleminde Almanlara tesadüf ettim: bu adamlar hemen daima samimî, masumiyetle dolu olurlar. Fakat açık yüreklilik ve iyi kalblilik edaları altında kurnaz ve şarlatan olmaya kalkışırlarsa o zaman bu işte başkalarını geçerler. Kocan seni aldatıyor. Sımsıkı sarılmış olduğunu anlıyor, hiç ses sada çıkarmıyor, nefsini de kendi ismi altında olduğundan ziyade senin isminin altında emniyette hissediyor. Giriştiği işlerin tehlikelerinden kendini korumak için bu vaziyetten istifade edecek. Hain olduğu kadar kurnaz, o kötü bir adam Hayır hayır, kızlarımı her şeyden mahrum bırakarak Père-Lachaise'e gitmiyeceğim. Henüz ticaret işlerine aklım eriyor. Paralarını birtakım teşebbüslere yatırdığını söylüyor değil mi, peki bu takdirde paralarının yerine birtakım tahviller, makbuzlar, mukaveleler kaim olmuş demektir! Bunları göstersin ve seninle vaziyeti tasfiye etsin. En iyi spekülâsyonları seçeriz, bunların tehlikelerini kabul ederiz, ve kendi Nucingen baronunun mal bakımından müstakil zevcesi Delphine Goriot namımıza musaddak senetlere sahip oluruz. Fakat bu adam bizi budala mı sayıyor? Seni servet-

siz, ekmeksiz bırakmak fikrine ikı gün tahammül edebileceğimi mı zannediyor? Buna bir gün, bir gece katlanamam, iki saat katlanamam! Eğer bu hakikat olsa artık yaşamam kabil olmaz. Ne demek! Hayatımın kırk yılında çalışayım, sırtımda çuvallar taşıyayım, bana her çalışmayı, her yükü hafif kılan siz melekler için bütün hayatımca mahrumiyete katlanayım, sonra da bugün servetim, hayatım duman halinde uçup gitsin ha! Bu beni gazaptan kudurtarak öldürür. Dünyada ve gökte bulunan en mukaddes şeylerin aşkı için işi açığa çıkarcak, defterleri, kasayı, girişilen işleri tetkik edeceğiz. Senin servetinin yerinde durduğunu bana ispat edemeden uyumam, yatağa yatmam, yemek yemem. Hamdolsun mallarınız ayrılmış vaziyettedir; vekilin sıfatını alacak olan Avukat Derville'de hamdolsun ki namuslu bir adamdır. Allah hakkı için ömrünün sonuna kadar milyoncağızını, elli bin lira iradını muhafaza edeceksin, yoksa Parıs'te müthiş bir gürültü yaparım. Hem eğer mahkemeler bize gadrederse meclislere müracaat ederim. Seni para cihetinden rahat ve bahtiyar bilmek, evet bu düşünce tekmil ıstıraplarımı hafifletiyor, kederlerimi teskin ediyordu. Para hayattır. Akçe her şeyi yapar. Bu şişman Alzas kütüğünün bize söylediği terane de ne ımiş? Seni zincire vuran ve seni bedbaht eden bu koca hayvana bir pul taviz verme Delphine. Eğer sana ihtiyacı varsa kendisini kuvvetle terbiye eder ve doğrù yürütürüz. Aman Yarabbi, başım

ateş içinde, beynımde beni yakan bir şey var. Delphine'im beş parasız! Ah Fifine'im sen ha! Ne, demek bu! Eldivenlerim nerede? Haydi gidelim, gidip her şeyi, defterleri, işleri, kasayı, muhabereyi derhal görmek istiyorum. Servetinin artık hiçbir tehlikeye maruz bulunmadığı bana ispat edildikten ve bunu gözlerimle gördükten sonradır ki sükûn bulacağım.

— Sevgili babacığım, ihtiyatlı davranınız... Eğer bu işe en küçük intikam arzusu sokarsanız ve fazla düşmanca emeller gösterirseniz ben mahvolurum. Sizi biliyor, sizin telkininiz altında servetim için endişeye düşmemi pek tabii buldu; fakat size yemin ederim ki servetimi ellerinde tutmaktadır ve tutmayı istemiştir. O namussuz bütün serveti alıp kaçacak ve bizi burada beş parasız bırakacak adamdır. Kendisinin aleyhinde mahkemeye müracaat ederek taşıdığım ismi bizzat şerefinden mahrum etmiyeceğimi iyi bilir. Aynı zamanda kuvvetli ve zayıftır. Her şeyi iyi düşünüp inceledim. Şayet kendisini pek müşkül bir vaziyete sokarsak ben beş parasız kalırım

— Demek ki o namussuzun, rezilin biri?

Delphine ağlıyarak bir iskemle üzerine kendisini atıp dedi ki: — Evet öyle babacığım. Beni bu çeşit bir adama vermiş olmak kederinden sizi korumak istiyordum, onun için size bunu itiraf etmek istemiyordum. Gizli ahlâklar ve vicdan, ruh ve vücut, onda herşey biribirine uygun!

korkunç bir şey! Kendisine karşı kin ve istihkar duyuyorum. Evet, bana bütün söylediklerinden sonra bu zelil Nucingen'e karşı artık bir saygı besliyemem. Bana bahsettiği ticaret hilelerine muktedir bir adamda en küçük bir dürüstlük yoktur, korkularım da onun ruhunu tamamen okumuş olmaktan geliyor. Bir felâket zuhur ettiği takdirde ellerinde bir alet olmayı kabul edersem, hulâsa ismimi kendisi için bir paravana hizmeti görmeyi kabul edersem bana hür olmayı teklif etti, bunu kocamken açıkça teklif etti. Bu hürriyet teklifinin mânasını tabii anlıyorsunuz?

Goriot Baba bağırdı: — Fakat kanunlar var! Fakat bu çeşit damatlar için bir Grève meydanı[1] var. Hem eğer bir cellât yoksa onu ben kendim giyotinlerim.

— Hayır baba, ona karşı bir kanun yoktur. Bunları tevil tefsir için söyledikleri bir tarafa atılınca ne dediğini iki kelime ile dinleyiniz. Diyor ki: «Ya her şey kaybolmuştur, bir pulunuz olmıyacak, mahvolmuşsunuzdur; çünkü suç ortağı olarak sizden başkasını seçemem; yahut da giriştiğim işleri sonuna kadar götürmeme müsâade edersiniz.» Açık mı? Henüz beni kaybetmek istemiyor. Dürüst bir kadın oluşum kendisini tatmin ediyor; kendisine servetini bırakıp şahsi

(1) Pariste şimdi Şehremaneti Meydanı ismini taşıyan ve vaktiyle idamlar yapılan meydan. M.

servetimle iktifa edecegimi biliyor. Bu, namusla münasebeti olmıyan, açıkça hırsızlık teşkil eden bir işe iştiraktir, kabul etmezsem beş parasız kalmaya mahkûmum. Vicdanımı satın alıyor ve bunu Eugène'in dilediğim gibi karısı olmama müsaade süretiyle bana ödüyor. «Senin hatalar işlemene müsaade ediyorum, zavallı kimseleri beş parasız bırakarak cinayetler işlemekliğime müsaade et!» Bu lisan da kâfi derecede açık, değil mi? Birtakım malî işler diye ne kastettiğini biliyor musunuz? Kendi ismine boş arsalar satın alıyor, sonra elinde oyuncak olan birtakım adamlar vasıtasiyle bu arsalara binalar yaptırıyor. Bu adamlar bu binalar için bütün inşaat müteahhitleriyle uzun vadeli senetler imzalıyarak mukaveleler yapıyor ve hafif birer bedel mukabilinde kocama ibranameler veriyorlar, bu suretle kendisi binalara sahip oluyor, öteki adamlarsa aldatılmış müteahhitlere borçlarını iflâs etmek suretiyle ödüyorlar. Nucingen müessesesinin adı zavallı inşaatçıların gözlerini kamaştırmaya hizmet etmiş. Bunu anladım. Şunu da anladım ki, büyük paralar ödemiş olduğunu lüzum halinde ispat etmek maksadiyle Nucingen Amsterdam'a, Londra'ya, Napoli'ye, Viyana'ya külliyetli esham yollamış. Bunları nasıl ele geçirebiliriz?

Eugène Baba Goriot'nun dizlerinin çıkardığı ağır sesi duydu, her halde adamcağız odasında yere yığılmış, düşmüş olacaktı.

— Sana ne yaptım Allahım? Kızım böyle bir sefilin pençesinde, ondan dilerse istemiyeceği yok.

İhtiyar: — Affet beni kızım! diye bağırdı.

Delphine dedi ki: — Evet şayet ben bir uçurum içinde bulunuyorsam, bunun kabahati belki de sizdedir. Evlendiğimiz zaman muhakeme kudretimiz öyle zayıftır ki! Dünyayı, para işlerini, insanları, insanların türlü ahlâkta olduklarını bilir miyiz? Babaların bizim hesabımıza düşünmeleri icabeder. Babacığım, sizi hiçbir şeyden dolayı meaheze etmiyorum, bu sözden dolayı beni affediniz. Bu işte kabahat tamamen benimdir. (Babasını alnından öperek dedi ki:) — Hayır, hiç ağlamayın baba.

— Sen de ağlama küçük Delphine'im. Gözlerini ver, gözlerini öperek sileyim. Emin ol eski zekâmı tekrar bulacağım ve kocanın karıştırdığı yumağı düzelteceğim.

— Hayır, işi bana bırakın; ben onu idare ederim. O beni seviyor, şu halde bazı sermayeleri namima derhal mülk haline koyması için üzerindeki nüfuzumu kullanacağım. Belki de Alzastaki Nucingen arazisini ona kendi namına satın aldırırım, bu arazinin onca nazarında kıymeti büyüktür. Ancak yarın defterlerini, işlerini muayene etmeye gelin. Ticari mahiyette olan şeyleri Mösyö Derville hiç anlamıyor... Hayır, yarın gelmeyin. Asabımı berbat etmek istemem. Madam de Beauséant'nın balosu öbür gün olacak, bu baloda güzel,

tamamiyle dinlenmiş bir halde bulunmalıyım, sevgili Eugène'ime şeref vermek için istirahat edecegim. Haydi gidip onun odasını görelim.

Bu esnada Yeni-Sainte-Geneviéve sokağında bir araba durdu ve Madam de Restaud'nun Sylvie-'ye: «Babam burada mı?» diyen sesi duyuldu.

Bu vaziyet yatağının üstüne kendini atıp uyuyor görünmeyi bir müddetten beri düşünen Eugène için bir kurtuluş oldu.

Delphine kızkardeşinin sesini tanıyarak dedi ki: — Baba, Anastasie'ye dair size bir şey söylediler mi? Onun evinde de garip şeyler oluyormuş.

Baba Goriot: — Neymiş bu şeyler? Öyle ise benim sonum geliyor demektir. Zavallı başım iki felâkete birden tahammül edemez, dedi.

Kontes içeri girerek: — Bonjur baba, dedi. Sonra ilâve etti: — Ah sen de mi buradasın Delphine?

Madam de Restaud kızkardeşine rasgelmiş olmaktan sıkılmışa benziyordu.

Barones dedi ki: — Bonjur Nasie. Burada bulunuşumu fevkalâde bir şey sayıyorsun demek? Babamı ben her gün gelip görürüm.

— Ne zamandan beri?

— Sen de kendisini görmeye gelseydin bunu bilirdin.

Kontes acıklı bir sesle dedi ki: — İğneleme beni Delphine. — Zavallı babacığım, ben çok bed-

bahtım, ben mahvoldum, bu sefer tamamiyle mahvoldum!

Baba Goriot bağırdı: — Nen var Nasie? Her şeyi söyle yavrum. Rengi soluyor! — Haydi Delphine, haydi yardım et kendisine, ona karşı iyi davran, bundan dolayı seni imkân varsa daha da çok seveceğim

Madam de Nucingen kızkardeşini oturtarak dedi ki: — Zavallı Nasie'ciğim, söyle derdini. Her şeyi affedecek kadar seni seven ancak biz ikimiziz. Şuna emin ol ki, aile arasındaki muhabbetler en emin muhabbetlerdir.

Kardeşine ruh koklattı ve kontes kendisine geldi.

Goriot Baba: — Bu felâketlerden öleceğim, dedi.

Sonra çalı çırpı yakılıp vücuda getirilmiş ateşini karıştırarak ilâve etti: — İkiniz de buraya yaklaşın canım. Ben üşüyorum. Nen var Nasie? Çabuk söyle, öldürüyorsun beni...

Zavallı kadın dedi ki: — Artık kocam her şeyi biliyor. Hatırlıyor musunuz baba, hani bir zaman evvel Maxime'in bir senedi vardı? Fakat bu onun ilk borcu değildi. Daha evvel bu senetlerden birçoğunu ödemiştim. İkincikânun ortasında Mösyö de Trailles bana pek müteessir görünüyordu. Bana hiçbir şey demiyordu; fakat insan için sevdiği adamın yüreğini okumak o kadar kolaydır

ki, bunun için en ehemmiyetsiz bir şey kâfi gelir. Sonra bazı şeyler de insanın içine doğar. Velhasıl hiç görmemiş olduğum bir derecede muhabbetli, müşfikti, ben kendimi gittikçe daha bahtiyar hissediyordum. Zavallı Maxime! Bana sonra dediğine göre gösterdiği bu muhabbet bana vedaı oluyordu, beynine bir kurşun sıkacakmış. Bir gün kendisini o derecede sıkıştırdım, o derecelerde rica ettim ki, iki saat de önünde diz çökmüş bir halde kalınca bana yüz bin frank borcu bulunduğunu söyledi. Yüz bin frank babacığım! Aklım başımdan gitti. Sizde bu para yoktu, sizin bütün paranızı yemiştim.

Baba Goriot dedi ki: — Hayır bunu veremezdim, meğerki gidip çalayım. Fakat gidip çalardım Nasie! Gidip çalarım.

Ölüm halindeki bir adamın can çekişmesini andıran bir matem edasiyle düşen ve acze mahkûm babalık duygusunun ıstıraptan ölüşünü haber veren bu son söz üzerine iki kızkardeş durakladılar. Bir uçuruma atılmış olup onun derinliğini bildirir bir taşa benziyen bu nevmitlik feryadı karşısında hangi hotgâmlık lâkayt kalabilirdi?

Kontes hıçkırıklarla ağlamaya koyularak dedi ki: — Kendime ait olmıyanı elime geçirerek bu parayı ben buldum baba.

Delphine müteessir oldu ve başım kızkardeşinin boynuna dayayarak ağladı.

Kendisine: — Demek ki anlatılanlar tamamen doğru imiş! dedi.

Anastasie başını eğdi, Madam de Nucingen kolları ile kendisini tamamen sardı ve kalbine bastırarak: — Burada hareketin muhakeme edilmeden daima sevileceksin, dedi.

Goriot zayıf bir sesle: — Birleşmeniz neden felâketin eseri oluyor, meleklerim? dedi.

Sıcak ve heyecanlı bir muhabbetin bu tezahürleri ile cesaret bulan kontes anlatmaya devam etti: — Maxime'in hayatını kurtarmak için, velhasıl bütün saadetimi kurtarmak için bildiğiniz o adama, cehennem tarafından halk edilmiş olan, hiçbir şeyden rikkate gelmiyen o Mösyö Gosbeck'e Mösyö de Restaud'nun o kadar kıymet verdiği elmasları götürdüm. Mösyö de Restaud'nun aile elmaslarını, kendi aile elmaslarımı, hepsini sattım. Sattım, anlıyor musunuz? O kurtuldu, fakat ben öldüm. Restaud her şeyi öğrendi.

Baba Goriot: — Kimden öğrendi? Nasıl öğrendi? Söyliyeni öldüreyim! diye bağırdı.

— Dün beni odasına çağırttı. Gittim. Bana: «Anastasie» dedi, ama bir sesle ki, oh sesi kâfi geldi, sesinden her şeyi keşfettim. Evet bana: «Anastasie, elmaslarınız nerede?» dedi. «Odamda,» dedim. Yüzüme bakarak: «Hayır, elmaslar şurada, küçük dolabın üzerinde,» dedi. Mendili ile üzerini örtmüş olduğu mücevher kutusunu gösterdi. «Bu elmasların nereden geldiğini biliyor musunuz?» diye sordu. Dizlerine kapandım... Ağladım, nasıl bir ölümle öldüğümü görmek istediğini sordum.

Goriot Baba bağırdı: — Böyle söyledin ha! Allahın mukaddes adına yemin ederim ki ben hayatta bulunduğum müddetçe birinizden birinize fenalık edecek olanı çevire çevire yakarım. Evet onu lime lime ederim...

Goriot Baba sustu, kelimeler boğazında sönüyordu.

— Velhasıl kardeşim, benden ölmekten daha müşkül olan bir şey istedi. Allah benim duyduğum şeyi duymaktan bir kadını korusun.

Goriot Baba sakin bir eda ile dedi ki: — Ben bu adamı öldüreceğim. Fakat kendisinin yalnız bir hayatı var, bana da iki hayat borçludur.

Anastasie'ye bakarak ilâve etti: — Anlat, ne yaptı sana?

Kontes bir an sustuktan sonra söze devam etti: — Yüzüme baktı, sonra da dedi ki: «Anastasie, her şeyi sükûta gömüyorum. Beraber kalacağız, çocuklarınız var, Mösyö de Traille'ı öldürmiyeceğim, kendisinin belki de düelloda hakkından gelemem, onu başka türlü ortadan kaldırmak isteyince de cemiyetin kurmuş olduğu adalete çarpılabilirim. Onu sizin kollarınızda öldürmek te çocukların şerefini çiğnemek olur. Fakat ne çocuklarınızın, ne babalarının, ne benim mahvolmamaklığımız için size iki şart koşuyorum. Cevap veriniz: babası bulunduğum bir çocuk var mı?» «Evet» dedim. «Hangisi?» dedi. «—Büyük çocuğumuz Ersnest.» dedim. Dedi ki: «Peki. Şimdi bana

yalnız bundan sonra bir noktada itaat edeceğinize yemin edin.» Yemin ettim. «Sizden bunu isteyince emlâkinizin ve eshamınızın satılmasını imzalıyacaksınız.» dedi.

Goriot Baba bağırdı: — İmzalama! Bunu hiçbir zaman imzalama! Ya, Mösyö de Restaud, bir kadını bahtiyar etmenin ne olduğunu bilmiyorsunuz, saadeti bulunduğu yerde gidip buluyor, siz de kendisini ahmak aczinizle cezalandırmaya kalkıyorsunuz, öyle mi?.. Ben buradayım, yerinizde durun! O beni yolu üzerinde bulacaktır. — Hiç üzülme Nasie. Ya, malını bırakacağı çocuğunun nazarında kıymeti büyük öyle mi? Âlâ Âlâ! Ben oğlunu kaçırayım, oğlu nihayet torunumdur da. Ben bu çocuğu pekâlâ aldırabilirim. Onu köyüme yollarım, kendisine baktırırım, sen müsterih ol. Bu canavarı: «İşte karşı karşıya güleşeceğiz! Eğer oğluna sahip olmak istersen kızıma malını iade et ve kendisinin dilediği gibi hareket etmesine karışma.» diyerek mağlûp edeceğim.

— Baba!

— Evet, senin babanım! Ah ben hakiki bir babayım. Bu sözde büyük asîl olan mahlûk kızlarıma fena muamele etmesin. Dikkat Damarlarımda ne bulunduğunu bilmiyorum. Damarlarımda bir kalplanın kanı var, bu iki adamı parçalamak istiyorum. Ah çocuklarım, hayatınız bu öyle mi? Fakat bu hal öldürür beni... Ben bu dünyadan gittikten sonra siz ne olacaksınız? Babaların

çocukları kadar yaşamaları gerekti. Yarabbi, hark ettiğin âlemin nizamı ne kadar bozuk! Halbuki, bize söylendiğine göre, senin bir de oğlun varmış. Bizim evlâtlarımız yüzünden muztarip olmamıza sen mâni olmalıydın. Demek ki, burada bulunuşunuzu ıstıraplarımıza borçluyum sevgili meleklerim! Bana yalnız göz yaşlarınızı bildiriyorsunuz. Evet beni seviyorsunuz, görüyorum bunu. Gelin, gelin dertlerinizi şuraya dökün! kalbim büyüktür, her şeyi içine alabilir... Evet bu kalbi ne kadar parçalasanız beyhudedir, parçalarından da baba kalbleri hâsıl olabilir. Sizin ıstıraplarınızı almak, sizin için ben ıstırap çekmek isterdim... Ah ufakken çok bahtiyardınız...

Delphine dedi ki: — Geçirdiğimiz iyi günler o zamandan ibarettir. Büyük depoda çuvalların üstünden atladığımız o anlar nerede?

Anastasie Goriot Baba'nın kulağına: — Hepsi bundan ibaret değil baba. Elmaslar yüz bine satılmadı. Maxime takibediliyor. Ödenmesi icabeden ancak on iki bin franklık bir borcumuz daha kaldı. Uslu olmayı, bundan sonra oynamamayı kendisi bana vadetti. Bu dünyada artık aşkından başka bana bir şey kalmadı, bu aşkı da o kadar pahalıya satın aldım ki elimden giderse ölürüm. Bu aşka servet, şeref, rahat, evlât feda ettim. Ah Maxime'in hiç değilse serbest bırakılmasını temin edin, bir mevki yapabileceği cemiyette kalabilsin. Şimdi bana sade saadeti değil her şeyi borçlu

oluyor, beş parasız kalmak tehlikesinde bulunan evlâtlarımız var. Eğer tevkifhaneye konursa her şey mahvolacak demektir.

— Ben de bu para yok Nasie! Artık hiç, hiç bir şeyim yok. Dünya sonuna vardı demek. Oh dünya yıkılacak, bu muhakkak. Gidin buradan, daha evvel kaçın. Ha, daha gümüş takımlarım, hayattaki ilk takımlarımı teşkil eden altı parça sofra takımım duruyor. Ama kaydı hayat bin iki yüz franktan başka bir şeyim yok...

— Daimi iradınızı teşkil eden tahvilleri ne yaptınız?

— Yaşıyabilmek için bu küçücük geliri muhafaza ederek onları sattım. Fifine için bir daire tutup döşemek üzere bana on iki bin frank lâzımdı.

Madam de Restaud kızkardeşinden: — Delphine, bu daire oturduğun binada mı? diye sordu.

Goriot Baba dedi ki: — Nerede olduğunun bir ehemmiyeti yok. On iki bin frank harcandı.

Kontes: — Anladım. Mösyö de Rastignac için harcandı. Ah zavallı Delphine'im, bu işte ileri gitme. Bak ben ne vaziyete düştüm, dedi.

— Yok Nasie, Mösyö de Rastignac sevgilisini iflâs ettirecek ahlâkta bir delikanlı değildir.

— Teşekkür ederim Delphine... İçinde bulunduğum bu buhran esnasında senden daha güzel

muamele beklerdim. Fakat sen beni hiçbir zaman sevmedin.

Goriot Baba bağırdı: — Hayır, seni sever Nasie! Demin bunu bana söylüyordu. Senden bahsediyorduk, senin pek güzel, kendisinin ise sadece sevimli olduğunu bana karşı iddia ediyordu.

Kontes: — O mu! Onda his ve sevgi namına hiçbir şey yoktur! dedi.

Delphine kızararak dedi ki: — Böyle olsa da ne icabeder? Bana karşı nasıl hareket ettin? Beni inkâr ettin, gitmek istediğim tekmil evlerin kapılarını bana kapattırdın, velhasıl bana ıstırap vermek için en ehemmiyetsiz fırsatı hiçbir zaman kaçırmadın. Hem ben senin gibi gelip zavallı babamın servetini bin frank bin frank mı çektim, ben mi onu bulunduğu bu hale düşürdüm? İşte eserin kardeşim. Ben babamı imkân bulduğum kadar gördüm, onu kapı dışarı etmedim, sonra da kendisine ihtiyacım olduğu zaman gelip ellerini yalamadım. Bu on iki bin frangı benim için harcadığından haberim bile yoktu. Ben hesabını tutan bir insanım, bunu bilirsin. Babam bana hediyeler verdi ama bunları da hiçbir zaman ben kendim istemedim.

— Sen benden bahtiyardın. Pek güzel bildiğin gibi Mösyö de Marsay zengindi. Sen daima altın gibi parlak hem de onun gibi kötü oldun. Allaha ısmarladık, benim ne kızkardeşim var ne de...

Goriot Baba: — Sus Nasie! diye bağırdı.

Delphine kendisine dedi ki: — Doğru olmadığını artık dünyanın bildiği şeyi ancak senin gibi bir kızkardeş tekrar edebilir, sen bir canavarsın!

— Çocuklarım, çocuklarım, susun, yoksa karşınızda kendimi öldürürüm.

Madam de Nucingen devam ederek dedi ki: — Nasie, seni affediyorum, çünkü sen bedbahtsın. Fakat ben senden daha iyi bir insanım. Sana yardım için her şeye, hattâ kocamın odasına girmeyi kendimi muktedir hissettiğim bir sırada bana bu sözleri söylemek... Bilki kocamın odasına ne kendi menfaatim için girebilirim ne de... Bu hareketin bana karşı dokuz yıldır yaptığın bütün kötülüğe uygun.

Baba: — Çocuklarım, çocuklarım, biribirinizi öpün! Siz iki meleksiniz, dedi.

Goriot'nun kolundan tutmuş olduğu kontes babasının kendisine sarılmasına müsaade etmiyerek bağırdı: — Hayır, bırakın beni. Kocamın duyacağı merhamet kadar da bana karşı merhameti yok. Hem de bütün faziletlerin timsali olmaya kalkıyor.

Madam de Nucingen: — Mösyö de Trailles'ın bana iki yüz bin franktan ziyade mal olduğunu itiraf etmektense Mösyö de Marsay'a borçlu sayılmayı tercih ederim, cevabını verdi.

Ona doğru bir adım atarak kontes: — Delphine! diye bağırdı.

Nucingen baronesi soğuk bir eda ile mukabele etti: — Sen bana iftira ettin, fakat ben hakikati söylüyorum.

Goriot Baba atıldı, kontesı tuttu ve eliyle ağzını kapıyarak konuşmasına mâni oldu

Anastasie kendisine: — Aman yarabbi, elinizi bu sabah nerelere sürmüşsünüz baba? dedi.

Zavallı baba ellerini pantolonuna silerek dedi ki: — Evet, kabahat ettim. Fakat geleceğinizi bilmiyordum, taşınıyorum.

Kızının hiddetini üzerine çeken bir muahezeye uğradığından dolayı bahtiyardı.

Oturarak devam etti: — Ah kalbimi iki parça ettiniz. Ben ölüyorum yavrularım. Beynimin içi sanki ateş varmış gibi yanıyor. Haydi hırçınlıkları bırakın, biribirinizi iyi sevin. Yoksa beni öldürürsünüz. Delphine, Nasie, haydi ikiniz de haklısınız, ikiniz de kabahatlisiniz. (Madam de Nucingen'in üzerine yaşlı gözler çevirerek ilâve etti:) — Bak Dedel, ona on iki bin frank lâzım, arayalım bunu. Birbirinize böyle bakmayınız. (Delphine'in önünde dizçöküp kulağına eğildi:) — Beni memnun etmek için kendisinden af dile; bak o senden bedbaht!

Babasının çehresine ıstırabın getirdiği vahşî ve çılgın ifadeden dehşete düşen Delphine: — Zavallı Nasie'ciğim, ben hata ettim, öp beni, dedi.

Baba Goriot bağırdı: — Ah yüreğimin yarasına merhem sürüyorsunuz. Fakat on iki bin frangı nerede bulmalı? Kendimi kan satın alanlara tektif etsem?

Her biri bir yanına koşan kızları: — Ah baba, hayır hayır, dediler.

Delphine dedi ki: — Allah sizi bu mülâhazadan dolayı mükâfatlandıracaktır, bizim hayatımız size teşekkür için yetmez, dedi.

Kontes: — Hem de bu suda bir damla olur zavallı baba, mülâhazasında bulundu.

İhtiyar nevmitlik içinde bağırdı: — Fakat insan kaniyle hiçbir şey temin edemez mi? Seni kurtaracak olana hayatımı vakfederim. Nasie! Onun için bir adam öldürürüm Vautrin gibi yaparım, zindana giderim! Ben...

Saçlarını yolarak dedi ki: — Artık hiçbir şeyim yok! Çalmak için nerelere gideceğimi bilseydim, fakat hırsızlık etmek için bir yer keşfetmek hırsızlık etmekten daha güç. Hem bankayı basmak için kalabalık, ayrıca da zaman lâzım. Yok ben ölmeliyim, benim artık ölmekten başka bir yapacağım yok. Evet ben hiçbir şeye artık yaramıyorum, hayır ben artık baba değilim! Benden imdat bekliyor, bana muhtaç, ben sefilin ise hiçbir şeyim yok. Ah ihtiyar rezil, kızların varken kendine kaydı hayat iratlar yaptın! Fakat onları sevmiyor musun? Geber, bir köpeksin, bir köpek

gibi geber! Evet ben bir köpekten aşağıyım, bir köpek böyle hareket etmezdi. Oh başım.. başım kaşınıyor!

Kafasını duvarlara çarpmasına mâni olmak için ta yanına gelen iki genç kadın: — Canım baba, mâkul olun! diye bağırdılar.

İhtiyar hıçkırıyordu. Dehşete düşen Eugène Vautrin den geri alınmış olup pulu daha kuvvetli bir paraya mahsus bulunan poliçeyi aldı, rakamını tashih etti, bunu Goriot emrine yazılmış on iki bin franklık muntazam bir poliçe haline getirdi ve içeri girdi.

Kâğıdı takdim ederek dedi ki: — İşte bütün paranız Madam. Ben uyuyordum, konuşmanız beni uyandırdı, bu suretle Mösyö Goriot'ya ne kadar borcum bulunduğunu anlıyabildim. İşte muameleye koyabileceğiniz senet, onu sadakatle ödeyeceğim.

Hareketsiz, kontes kâğıdı tutuyordu.

Rengi uçmuş ve hiddetten, gazaptan titriyerek: — Delphine, dedi, Allah şahidimdir, sana her şeyi affediyordum, fakat bunu hayır! Nasıl, Mösyö burada idi, sen bunu biliyordun! Benim kendisine sırlarımı, hayatımı, çocuklarımın hayatını, aybımı, şerefimi teslim etmeme müsaade ederek intikam almak küçüklüğünü işledin. Yok sen artık benim hiçbir şeyim değilsin, ben sana kin duyuyorum, ben sana kabil olan her fenalığı yapacağım... ben...

Hiddet sözünü kesti ve boğazı kurudu.

Baba Goriot: — Fakat o benim oğlumdur, çocuğumuzdur, senin kardeşindir, halâskârındır, diye bağırdı.

Eugène'i âdeta şiddetle sarsarak: — Öp onu, Nasie, işte bak ben öpüyorum! diye ilâve etti: — Ah çocuğum! ben senin için bir babadan fazla bir şey olacağım, bir aile olmak isterim. Allah olmak isterdim, kâinatı o zaman ayaklarına atardım. Fakat öpsene kendisini Nasie! O bir adam değil bir melek, hakiki bir melek.

Delphine: — Nasie'yi kendi haline bırakın baba, bu dakikada o bir deli, dedi.

Madam de Restaud dedi ki: — Deli! Deli! Ya sen nesin?

Bir kurşunla vurulmuş gibi yatağının üzerine düşerek ihtiyar bağırdı: — Çocuklarım, eğer devam ederseniz ben ölürüm! — Kendi kendine: — Beni öldürüyorlar, diye söylendi.

Kontes bu sahnenin şiddetinden şaşkına dönmüş bir halde hareketsiz duran Eugène'e baktı.

Yeleği Delphine tarafından süratle çözülen babasına dikkat etmeden, Eugène'i tavrı ile, sesi ve bakışı ile istintak ederek: — Mösyö? dedi.

Eugène suali beklemeksizin; — Madam ödiyeceğim ve susacağım, cevabını verdi.

Bayılmış ihtiyarı kızkardeşine göstererek Delphine: — Babamızı öldürdün Nasie! dedi.

Madam de Restaud ortadan kayboldu.

Adamcağız gözlerini açarak: — Kendisini affediyorum, vaziyeti korkunçtur, daha akıllı bir insanı da çıldırtabilir.

Elini sıkarak Delphine'e dedi ki: — Nasie'yi teselli et, ona karşı halim ol, ölüm halinde olan zavallı babana bunu vadet.

Delphine pek korkmuş bir halde: — Fakat neniz var? dedi.

Baba cevap verdi: — Hiç, hiç, geçer. Alnımı sıkan bir şey var, bir baş ağrısı... Zavallı Nasie, ne istikbal!

Bu esnada kontes girdi, babasının dizlerine kapandı:

— Affedin! diye bağırdı.

Goriot Baba: — Bu hareketinle bana şimdi daha çok ıstırap veriyorsun, dedi.

Kontes yaşla gözleri dolu, Rastignac'a dedi ki: — Istırap beni haksız etti mösyö. (Elini uzatarak ilâve etti:) Benim için bir kardeş olacaksınız değil mi?

Delphine kendisini sararak: — Nasie, küçük Nacie'ciğim, her şeyi unutalım, dedi.

Öteki: — Hayır, ben hatırlıyacağım, diye cevap verdi.

Goriot Baba bağırdı: — Meleklerim, gözlerimin üstünde bulunan perdeyi kaldırıyorsunuz,

sesiniz beni canlandırıyor. Biribirinizi bir kere daha öpünüz. — Peki Nasie, bu poliçe seni kurtaracak mı?

— Umarım. Baba onu imzalar mısınız?

— Bunu unutacak kadar ahmaklık ettim öyle mi? Fakat üstüme fenalık geldi Nasie, darılma bana. Bir adam yollayıp derdin kalmadığını bana haber ver. Hayır ben gelirim. Yok hayır, gelmem, kocanı göremem, onu öldürebilirim. Mallarını almasına gelince, ben buradayım. Çabuk git çocuğum, Maxime'in uslanmasını da temin et.

Eugène hayret içindeydi.

Madam de Nucingen: — Zavallı Anastasie, öteden beri hep asabidir, fakat iyi kalblidir, dedi.

Eugène Delphine'in kulağına dedi ki: — İmzayı attırmak için döndü.

— Zanneder misiniz?

Delikanlı söylemeye cesaret edemediği düşünceleri Allaha söylemek ister gibi gözlerini kaldırarak: — Zannetmemek isterdim. Ona emniyet etmeyiniz, dedi.

— Evet, o daima biraz komedyacı olmuştur, zavallı babam da oyunlarına inanır.

Rastignac ihtiyardan: — Nasılsınız Goriot Babacığım? diye sordu

İhtiyar: — Uyumak istiyorum, cevabını verdi

Eugène Goriot'nun yatmasına yardım etti. Sonra adamcağız Delphine'in elini tutarak uyuyunca kızı dışarı çıktı.

Eugène'e dedi ki: — Bu akşam italyanlarda, ne halde olduğunu da bana söylersin. Yarın taşınacaksınız mösyö. Odanızı görelim.

Odaya girince: — Oo, ne korkunç yer, dedi. Fakat babamın odasından da berbat bir odada imişsiniz. Eugène, iyi hareket ettin. Eğer bu kabil olsaydı sizi daha fazla severdim. Fakat, çocuğum, eğer zengin olmak isterseniz, on iki bin frankları böyle pencerelerden atmamak lâzımdır. Trailles kontu kumarbaz. Kızkardeşim bunu anlamak istemiyor. Kendisi altın yığınlarını kaybetmeyi yahut kazanmayı âdet ettiği yerlere gidip bu on iki bin frangı da tedarik edebilirdi.

Bir inilti kendilerini Goriot'nun odasına döndürdü, onu görünüşe göre uyuyor buldular. Fakat iki sevdalı daha yaklaşınca şu sözler kulaklarına geldi.:

— Kızlarım bahtiyar değil!

Uyurken veya uyanık olarak söylenmiş olsun bu cümlenin edası Delphine'in kalbine öyle tesir etti ki, babasının üstünde yattığı sefil yatağa yaklaştı ve kendisini alnından öptü. Goriot Baba gözlerini açarak: — Bu Delphine'dir, dedi.

Madam de Nucingen: — Peki nasılsın bakalım? diye sordu.

Goriot Baba dedi ki: — İyiyim. Merak etme, sokağa çıkacağım. Haydi gidin çocuklarım, gidin, bahtiyar olun.

Eugène evine kadar Delphine'e refakat etti, fakat Goriot'nun kendisinden ayrıldığı sıradaki halinden dolayı endişedeydi, Delphine'in beraber yemek teklifini reddetti ve Vauquer pansiyonuna döndü. Goriot Baba'yı ayakta ve sofraya oturmak üzere buldu. Bianchon uncunun yüzünü iyi muayene edebileceği bir yere oturmuştu. Onun ekmeğini alıp hangi undan yapılmış olduğunu anlamak üzere kokladığını gördüğü zaman tıbbiyeli bu harekette fiil şuuru denebilecek şeyin aslâ bulunmadığını gördü ve bir dehşet işareti yaptı.

Eugène: — Cochin hastanesinin gece doktoru efendi, yanıma gel, dedi.

Bu suretle ihtiyarın yakınına gelmiş olacağı için Bianchon yerini memnunlukla değiştirdi.

Rastignac: — Nesi var? diye sordu.

— Eğer aldanmıyorsam mahvolmuştur. Her halde başından fevkalâde bir şey geçmiş olacak, pek yakın bir maslî nüzül tehdidi altındadır. Bak yüzün aşağı kısmı oldukça sakin olmakla beraber yüzün yukarı kısımları gayri ihtiyari alına doğru çekiliyor. Sonra gözler seromun beyne istilâsını haber veren hususi bir vaziyet içinde. Hafif bir toz gözlere dolmuş gibi değil mi? Yarın sabah vaziyet hakkında daha doğru bir fikrim olacak.

— Her hangi bir deva var mıdır?

— Hiçbir deva yoktur. Aşağlara, bacaklara doğru bir aksülamel yapmak imkânları bulunursa belki ölüm geciktirilebilir; fakat eğer yarın akşam alâmetlerin sonu gelmezse zavallı adamcağız mahvolmuştur. Hastalığın nasıl bir vakaneticesinde hasıl olduğunu biliyor musun? Her halde ağır bir darbe yemiş ve bu darbe altında mâneviyatı mahvolmuş olacak.

Babanın kalbine iki kızın ara vermeden darbeler indirmiş olduklarını hatırlıyarak Rastignac: — Evet, dedi.

Kendi kendine: — Hiç değilse Delphine babasını sever! diyordu.

Akşam, İtalyanlar tiyatrosunda, Madam de Nucingen'i çok endişe düşürmemek için Rastignac biraz ihtiyatlı konuştu.

Eugène'in kendisine bu hususta söylediği ilk sözler üzerine Madam de Nucingen dedi ki: — Endişe etmeyin, babam kuvvetlidir. Ancak bu sabah kendisini biraz sarstık. Servetlerimiz bahis mevzuu, bu felâketin genişliğini takdir ediyor musunuz? Vaktiyle öldürücü ıstıraplar nazariyle baktığım şeylere karşı şimdi muhabbetiniz beni lâkayt bırakıyor, yoksa bu vaziyette ben yaşıyamazdım. Bugün artık benim için tek bir korku, tek bir felâket vardır, o da yaşamak zevkini bana hissettirmiş olan aşkınızı kaybetmektir. Bu hissin dışında benim için her şey ehemmiyetsizdir, dün-

yada artık hiçbir şey sevmiyorum. Benim için siz her şeysiniz. Eğer zengin olmak saadetini takdir ediyorsam, bu hoşunuza daha ziyade gitmek içindir. Utanıyorum ama, ben bir evlâttan ziyade seven bir kadınım. Neden? Bilmiyorum. Bütün hayatım sizdedir Babam bana bir kalb verdi, fakat bu kalbi siz çarptırdınız. Bütün dünya beni ayıplıyabilir, fakat siz ki beni muaheze etmek hakkına sahip değilsiniz, siz mukavemet edilmez bir hissin bana işlettiği düşüncelerden dolayı beraetime hükmettikten sonra benim için o ayıplamaların ne ehemmiyeti olur? Beni tabiat harici bir evlât mı sanıyorsunuz? Oh hayır, bizim babamız kadar iyi olan bir babayı sevmemeye imkân yoktur. Pek kötü olan evlenişlerimizin tabiî neticelerini nihayet görmesine mâni olabilir miydim? Bu izdivaçlara niçin müsaade etti? Bizim namımıza her ciheti düşünmek kendisine düşmez miydi? Bugün biliyorum ki bizim kadar ıstırap çekiyor; fakat biz buna ne yapabiliriz? Onu teselli etmek. onu hiçbir şeyden dolayı teselli edemeyiz. Tahammülümüz kendisine sitemlerimizden çok ıstırap veriyordu, şikâyetlerimizinse ona bir fenalığı olmaz. Hayatta öyle vaziyetler vardır ki baştan başa elemdir.

Hakiki bir duygunun bu safiyetle ifadesi karşısında kalbi rikkat ve sevgiyle dolan Eugène ağzını açıp bir şey söylemedi. Paris kadınlarının alelekser sahte övünme duygulariyle sarhoş, inatçı, işvebaz ve kalbleri hareketten mahrum olduğu

muhakkaktı; fakat cidden sevdikleri vakit ihtiraslarına başka kadınlardan çok his feda ettikleri, bütün küçüklüklerini atarak büyüdükleri ve ulvilik iktisabettikleri de muhakkaktır. Bundan başka derin bir muhabbet varlığını doldurduğun zaman bir kadının en tabiî hisleri muhakeme ederken gösterdiği derin ve doğru zekâya da Eugène hayran kalmıştı. Muhafaza ettiği sükût Madam de Nucingen'i içerletti.

Kendisine: — Ne düşünüyorsunuz canım? Diye sordu.

— Bana söylediğiniz sözleri hâlâ duyuyorum. Şimdiye kadar sizin beni sevmenizden ziyade ben sizi seviyorum sanmıştım.

Madam de Nucingen gülümsedi ve konuşmayı muaşeret adabı çerçevesinde tutmak için bu sözlerin kendisine verdiği zevkin heyecanını duymaya çalıştı. Genç ve samimî bir aşkın çarpıntılarını hiçbir zaman bilmemişti. Birkaç söz daha söyleyince nefsine hâkim olamıyacaktı.

Konuşma mevzuunu değiştirerek dedi ki: — Eugène, olandan haberiniz yok mu? Bütün Paris yarın Madam de Beauséant'nın davetinde bulunacak. Rochefide'lerle Ajuda Markisi hiçbir şey duyurmamak için anlaşmışlar fakat yarın Kral izdivaç mukavelesini imzalıyor, zavallı hısımınızsa henüz hiçbir şeyden haberdar değil. Daveti bozamıyacak ve Marki balosunda bulunamıyacak. Herkes bu işten bahsediyor.

— Ve herkes bir alçaklığı alay mevzuu yapıyor, aynı zamanda bu alçaklığa ortak oluyor. Madam de Beauséant'nın bu halden öleceğini biliyor musunuz?

Delphine tebessüm ederek dedi ki: — Hayır, siz bu nevi kadınları tanımıyorsunuz. Fakat tekmil Paris onun konağına gelecek, ben de orada bulunacağım, ve bu saadeti de size borçluyum.

Rastignac: — Fakat acaba bu rivayet Pariste daima dolaşan o mânasız şayialardan biri değil midir? Diye sordu.

— Hakikati yarın anlıyacağız.

Eugène Vauquer pansiyonuna dönmedi. Yeni apartmanının tadını çıkarmamaya razı olamadı. Bir gün evvel gecenin birinde Delphine'den ayrılmaya mecbur olmuştu, bu sefer de Delphine evine dönmek üzere saat ikide onun yanından ayrıldı. Ertesi günü Eugène oldukça geç vakte kadar uyudu, öğleye doğru Madam de Nucingen'i bekledi ve Madam de Nucingen gelip öğle yemeğini kendisiyle beraber yedi. Bu lâtif saatlere karşı gençlerin meyilleri o derecede büyüktür ki Goriot Babayı âdeta unutmuştu. Malı bulunan bütün bu zarif şeylere alışmak kendisi için uzun bir bayram oldu. Her şeye yeni bir değer vererek Madam de Nucingen orada hazırdı. Bununla beraber, saat ikiye doğru, iki âşık bu evde oturmaktan Goriot Baba'nın ne büyük saadetler ummuş olduğunu hatırladılar. Eugène bir hastalık geçirmek mukadderse adamcağızı derhal buraya taşımak ica-

bettiğini söyledi ve Vauquer pansiyonuna koşmak üzere Delphine'den ayrıldı. Pansiyon sofrasında ne Goriot Baba'yı, ne de Bianchon'ı göremedi.

Ressam Kendisine dedi ki: — Haberiniz var mı? Goriot Baba'nın hali kötü. Bianchon yukarda, kendisinin yanında. Adamcağız kızlarından biriyle, Restaud Kontesiyle görüşmüş. Sonra sokağa çıkacağı tutmuş, hastalığı da artmış. Cemiyet en güzel ziynetlerinden birinden mahrum olacak.

Rastignac merdivene seyirtti.

— Hey, Mösyö Eugène!

Sylvie: — Mösyö Eugène, sizi madam çağrıyor, diye bağırdı.

Dul kadın kendisine dedi ki: — Mösyö, mösyö Goriot ile siz şubatın 15 inde çıkacaktınız. İşte ayın 15 ini geçeli üç gün oluyor, ayın 18 ini bulduk. Kendiniz için ve onun için bana birer ay ödenmesi lâzım. Fakat eğer Goriot Baba'ya kefil olursanız bana sözünüz yeter.

— Niçin? Kendisine emniyetiniz yok mu?

— Emniyet! Eğer adamcağız artık kendine gelmeyip ölürse, kızları bana bir pul vermezler, bütün varı yoğu ise on frank etmez. Son sofra takımlarını bilmiyorum neden bu sabah götürdü. Bir delikanlı kılığına girmişti, Allah beni affetsin ama galiba yüzüne allık sürmüştü: bana tazelenmiş göründü.

Dehşetten ürpererek ve bir felâketten korkarak Eugène: — Ben her şeye kefilim, dedi.

Goriot Baba'nın odasına çıktı. İhtiyar bitkin bir halde yatağında yatıyordu ve Bianchon yanında idi.

Eugène kendisine: — Bonjur baba, dedi.

Adamcağız ona yavaşça gülümsedi ve cama benziyen gözlerini çevirerek cevap verdi.

— Kızım nasıl?

— İyi. Ya siz nasılsınız?

— Fena değilim.

Eugène'i odanın bir köşesine çekerek Bianchon: — Kendisini yorma, dedi.

Rastignac: — Ne halde? diye sordu.

— Ancak mucize sayesinde kurtulabilir. ihtikan başlamış bulunuyor, hardal sürdük, hardalın hayırlı tesiri de göründü.

— Kendisini taşımak kabil midir?

— İmkânsız. Onu burada bırakmak, her türlü beden hareketinden ve teessürden korumak lâzım.

Eugène: — İyi kalbli Bianchon'um, ona biz ikimiz bakarız, dedi.

— Hastanenin başhekimini az evvel getirdim.

— Peki ne dedi?

— Hükmünü yarın akşam verecek. İşlerini bitirdikten sonra gelmeyi bana vadetti. Fakat maattessüf bu adamcağızın bu sabah işlediği bir ihtiyatsızlık var ki sebebini bana anlatmak istemiyor. Bir katır gibi inatçı. Kendisine bundan bahsettiğim zaman beni duymamış gibi yapıyor, bana cevap vermemek için uykuya dalıyor, yahut, şayet gözleri açıksa, inlemeye koyuluyor. Sabaha karşı dışarı çıktım, Paris'te yaya dolaştım, kim bilir nereye gitmiş. Nesi varsa beraber götürmüş, gidip bir alışverişe kalkmış ve bu uğurda gücünü aşan bir yorgunluğa katlanmış! Dün kızlarından biri gelmişmiş.

Eugène dedi ki: — Kontes mi? Uzun boylu, güzel ve canlı gözlü, güzel ayaklı, çevik bir kadın değil mi?

— Evet

— Beni kendisiyle bir dakika yalnız bırak. Ben onu sorguya çekeyim, her şeyi bana o söyler.

— Bu esnada ben de inip yemek yerim. Ancak kendisini çok heyecanlandırmamaya çalış, daha biraz ümidimiz var.

— Müsterih ol.

Yalnız kaldıkları zaman Goriot Baba Eugène'e dedi ki: — Kızların yarın pek eğlenecekler. Büyük bir baloya gidiyorlar.

— Baba, bu sabah ne yaptınız ki bu akşam yatakta kalacak kadar hasta oldunuz?

— Hiçbir şey yapmadım.

Rastignac: — Anastasie geldi mi? diye sordu.

Goriot Baba: — Evet, cevabını verdi

— Benden hiçbir şeyi gizlemeyin. Sizden yine ne istedi?

Konuşmak için Baba Goriot tekmil kuvetini toplıyarak dedi ki: — Ah çocuğum, emin olun ki kendisi çok bedbahttı! Elmaslar meselesinden beri Nasie'nin beş parası yok. Bu balo için kendisine bir mücevher gibi yaraşacak olan kılaptanlı bir elbise ısmarlamıştı. Terzisi olacak alçak karı kredi yapmak istememiş ve kızımın oda hizmetçisi tuvalet için alelhesap bin frank vermiş. Zavallı Nasie, bu hale düşmek! Bundan yüreğim parçalandı. Fakat Restaud adlı adamın Nasie'ye hiçbir emniyeti kalmadığını görerek oda hizmetçisi parasını kaybetmekten korkar ve ancak bin frank iade edilirse elbiseyi vermek üzere terzi ile anlaşır. Balo yarın; elbise hazır, kızım fevkalâde mükedder. Rehine koymak için benden sofra takımlarını ödünç almak istedi. Kocası tarafından satılmış olduğu iddia edilen elmasları bütün Paris'e göstermek üzere bu baloya gitmeyi istiyor. Bu canavara: «bin frank borcum var, ödeyin.» denir mi? Hayır denemez. Bunu takdir ettim ben. Kızkardeşi Delphine oraya fevkalâde bir tuvaletle gidecek. Anastasie kendi küçüğünden aşağı bir vaziyette kalamaz. Hem de zavallı kızım göz yaşına boğulmuş bir halde! Dün on iki bir frankım

olmadığı için o kadar mahçup oldum ki, bu suçumu ödemek için sefil hayatımın bakıyesini verirdim. Anlıyor musunuz, her şeye tahammül etmek kudretini bulmuştum, fakat bu son parasızlığım beni mahvetti. Bunun üzerine bir iki demedim, silkinip kalktım, üstümü başımı giydim, kendime çekidüzen verdim, altı yüz franklık sofra takımı sattım, sonra da iradımın bir yıllığını defaten ödenen dört yüz franga mukabil Baba Gosbec'e devrettim. Eh ne beis var, kuru ekmek yerim. Gençken bana bu yeterdi, yine yetebilir. Hiç olmazsa Nasie'm güzel bir gece geçirecek ya. Fevkalâde bir tuvalet içinde görünecek. Bin frangım burada, yastığımın altında. Zavallı Nasie'yi memnun edecek bir şeyin burada başımın altında olması ruhumu ısıtıyor. Bu vaziyette Voictoire olacak karıyı da defedebilecektir. Efendilerine hizmetlârların emniyet etmemeleri hiç görülmüş şey mi? Yarın iyi olacağım. Nasie saat onda geliyor. Beni hasta sanmalarını istemem, yoksa baloya gitmezler, zamanlarını bana bakmaya verirler. Yarın Nasie beni yavrusu imişim gibi öpecektir, okşayışları beni iyi edecektir. Hem bin frangı ilâca sarf edemez miydim? Bu parayı beni her dertten kurtarana, Nasie'me vermeyi tercih ederim. Bu hazin vaziyetinde kendisine hiç olmazsa bir teselli vermiş oluyorum. Kaydı hayat gelire para yatırmış olmak günahından kendimi bu suretle affettirmiş oluyorum. O uçurumun nihayetinde, bense artık kendisini oradan çekebilecek

kadar kuvvetli değilim. Oh ben tekrar ticarete başlıyacağım. Tohum almak için Odesaya gideceğim. Buğday orada bizdeki değerinden üç kere daha aşağıdır. Hububatın ham madde şeklinde ithali memnudur ama, kanunlar yapan adamcağızlar esasını buğday teşkil eden mamulâtın men'ini düşünmemişlerdir. Evet, evet, bu fikir bana bu sabah geldi. Nişasta ile temin edilecek büyük kârlar var.

Eugène ihtiyara bakarak kendi kendine: — Çıldırmış, dedi.

— Haydi canım, sakın olun, böyle konuşmayın...

Bianchon yukarı çıkınca yemek yemek üzere Eugène aşağıya indi. Sonra geceyi nöbetleşe hastayı beklemekle ve bu esnada biri hekimlik kitaplarını okumakla öteki de annesiyle kızkardeşlerine mektup yazmakla geçirdiler. Ertesi günü hastada beliren alâmetler Bianchon'a göre hayırlı oldu; fakat bu haller ancak iki talebenin muktedir bulundukları ve devrin utanca meraklı edebiyatiyle söylenmesine imkân bulunamıyan devamlı hizmetler istedi. Adamcağızın çok zayıflamış vücuduna konan sülüklerden ayrıca lâpalar, ayak banyoları ve daha başka hizmetler oldu ki, bunlar için esasen iki delikanlının kuvveti ve fedakârlığı lâzımdı. Madam de Restaud gelmedi; bir adam yollayıp parasını aldırdı.

Baba bundan bahtiyar görünerek: — Kendisinin bizzat geleceğini sanıyordum. Fakat gelmeyişi fena olmadı, üzülürdü, dedi.

Akşamın yedisinde, Thérèse Delphine'in bir mektubunu getirdi:

«Neden meydanlarda yoksunuz dostum? Daha sevildiğin bile şüpheli iken şimdiden ihmal mi ediliyorum? Kalbden kalbe dökülen o sır verişlerde bana o kadar güzel bir ruh gösterdiniz ki, ruhların ne çok değiştiğini görerek daima sadık kalanlar safından ayrılmanıza imkân yoktur. *Mose*'nin duasını dinlerken demiş olduğunuz veçhile «Bazıları için bu hep aynı nottur, başkaları için musikinin ebediliğidir!» Madam de Beauséant'nın balosuna gitmek üzere sizi bu akşam beklediğim hatırınızda olsun. Mösyö d'Ajuda'nın mukavelesi bu sabah imza edilmiş, zavallı vikontes de bunu ancak saat ikide öğrenebilmiş. Bir idam olacağı zaman Grève meydanı hıncahınç dolduğu gibi bütün Paris onun evine akın edecek. Bu kadın elemini saklıyabilip saklıyamıyacağını, metanetle ölüp ölemiyeceğini seyretmeye gitmek müthiş bir şey. Dostum eğer ben daha evvel kendisini ziyaret edebilmiş olsaydım, şimdi muhakkak ki gitmezdim, fakat bundan sonra kendisinin bir kabul resmi yapmıyacağı muhakkaktır, bu suretle onun âlemine girebilmek üzere sarf ettiğim bütün gayretler beyhude olacak. Benim vaziyetim ötekilerinkinden çok farklı. Esasen ben

ortaya sizin için de gideceğim. Sizi bekliyorum. Eğer iki saate kadar yanımda bulunmazsanız bu ihanetinizi affedecek miyim bilmem.»

Rastignac bir kalem aldı ve şu cevabı yazdı:

«Babanızın biraz daha yaşayıp yaşamıyacağını anlamak için bir doktor bekliyorum. Kendisi ölüm halindedir. Hukmü size gelip bildireceğim ve bunun bir ölüm hükmü olacağından korkuyorum. Baloya gidip gidemiyeceğinize siz kendiniz o zaman karar verirsiniz. Bin sevgi.»

Hekim saat sekiz buçukta geldi ve hastayı iyi bulmamakla beraber pek yakında ölmesi ihtimali de olmadığını söyledi. Hastalığın zaman zaman hafifleyip ağırlaşacağını ve adamcağızın hayatiyle şuurunun bu durumlara tâbi olacağını söyledi.

— Bir an evvel ölmesi en iyidir, lâfı doktorun son sözü oldu.

Eugène Goriot Baba'yı Bianchon'a emanet etti, ve henüz aile vazifelerine inananı muhafaza eden ruhu gittiği yerde her türlü sevince nihayet vereceğine kani bir halde, bu hüzünlü haberi Madam de Nucingen'e götürmeye gitti.

Kendinden geçmiş görünen Goriot Baba Rastignac giderken yatağında doğrulup bağırdı: — Kendisine söyleyin, beni düşünmeyip eğlencesine baksın.

Delikanlı Delphine'in karşısına büyük bir keder içinde çıktı ve onu saç tuvaleti bitmiş,

ayakkaplarını giymiş, sade sırtına balo elbisesini geçirmesi kalmış olarak buldu. Fakat bu haliyle Delphine hazır da sayılamazdı. Ressamların tablolarını bitirmek için vurdukları son fırça darbeleri tablonun esası için lâzım zamandan fazlasına muhtaç bulunduğu gibi, son hazırlıklar içinde Delphine'in şimdiye kadar sarf edilenden ziyade zamana ihtiyacı vardı

Delphine: — Bu ne? Daha giyinmediniz mi?! dedi.

— Fakat efendim babanız...

Öteki sözünü keserek bağırdı: — Yine mi babam! Babama neler borçlu olduğumu bana siz öğretecek değilsiniz. Babamı çok eskiden beri bilirim. Tek lâf söylemiyelim Eugène. Sizi ancak balo kıyafetinde olduğunuz zaman dinlerim. Thérèse evinizde her şeyi hazırladı; arabam hazır, gidip gelirsiniz. Babamdan baloya giderken bahsederiz. Erken gitmek lâzım. Eğer oraya giden arabaların arasına düşersek, on birde varınca kendimizi bahtiyar saymamız icabeder.

— Madam...

Bir gerdanlık almak üzere yandaki odaya koşarken: — Gidin, tek lâf yok! dedi.

Bir babayı böyle zarafetle ölüme sevk edişten dehşete düşmüş olan delikanlıyı iterek Thérèse dedi ki: — Haydi gidin Mösyö Eugène! Madamı kızdıracaksınız!

Rastignac en hüzünlü, en cesaret kırıcı mülâ hazalar içinde giyinmeye gitti. Cemiyeti bir insanın ayağını dokundurduğu takdirde boğazına kadar içine gömüldüğünü bir çamur ummanı halinde görüyordu.

— Burada ancak zelil cinayetler işleniyor. Vautrin daha büyük, diye düşündü.

Cemiyetin üç büyük ifadesini, itaatı, mücadeleyi isyanı, yani aileyi, kibar âlemini ve Vautrin'i görmüştü. Ve bunlar arasında bir seçme yapmaya cesaret edemiyordu. İtaat sıkıcı idi, isyan imkânsızdı ve mücadelenin vereceği netice belli değildi. Düşüncesi kendisini aile ocağına götürdü. O sakin hayatın tertemiz heyecanlarını hatırladı, kendisini sevenler ortasında geçmiş bahtiyar günlerini hatırladı. Aile ocağının atbiî kanunlarına uyarak bu aziz mahlûklar orada tam, devamlı, ıstıraplara yabancı bir saadet buluyorlardı. Fakat, düşündüğü bu güzel şeylere rağmen, bu tertemiz ruhların inanını gelip Delphine'e anlatmaya ve fazileti aşk namına kendisine emretmeye cesaret bulamadı. Başlamış olan talim ve terbiyesi mahsullerini şimdiden vermişti. Şimdiden hotgâm bir ruhla seviyordu. Seziş kabiliyeti Delphine'in kalbinin mahiyetini anlamasına imkân vermişti, baloya gitmek için onun icabederse babasının ölüsü üzerinden yürümeye kadir bulunduğunu hissediyordu ve mantıkçı rolünü oynamaya kuvveti de, onun hoşuna gitmemeye cesareti de, kendisini terk etmeye, kudreti de yoktu.

— Bu meselede kendisini mağlûp edersen bunu hiçbir vakit bana affetmez, diye düşündü.

Sonra doktorun sözlerini tefsire koyuldu; Baba Goriot'nun kendisinin zannettiği derecede tehlikeli bir şekilde hasta olmadığını düşünmekle teselli buldu, velhasıl Delphine'i haklı çıkarmak için aşkın ilham ettiği muhakemelere girişti. Babasının ne halde bulunduğunu o bilmiyordu. Babasının yanına gitseydi adam da kendisini baloya gönderirdi. Kararları eğilip bükülme bilmiyen içtimai nizam, mizaç farklarının, menfaat ve mevki farklarının ailelerin harimine soktuğu sayısız değiştirilişlerle mazur görülmüş açık hayatı, ekseriyetle mahkûm eder. Eugène kendi kendisini aldatmak istiyordu, sevgilisine vicdanını feda etmeye hazırdı. iki günden beri hayatında her şey değişmiş bulunuyordu. Kadın, karışıklıklarını ve kabahatlerini bu hayatın içine atmış, aileyi yenmiş, kendi menfaati namına her şeyi zaptetmişti. Rastignac ile Delphine, biribirlerinden en şiddetli saadetleri duymak hususunda lâzım olan şartlar içinde biribirlerine rasgelmişlerdi. Bütün müsait şartlarla gelişmiş olan aşkları, sevdaları öldüren şeyle, vuslatla büyümüştü. Bu kadına malik olunca, Eugène onu o vakite kadar ancak istemiş olduğunu anladı ve kendisini ancak saadetin ferdasında sevdi: aşk belki de zevkin minnettarlığından ibarettir. Alçak veya ulvi olsun, bu kadını kendisine sanki bir çeyiz

olarak getirildiği zevkler için ve kendisinden aldığı bütün zevkler için seviyordu. Nitekim Delphine de Rastignac'ı, açlığını gidermeye yahut da kurumuş gırtlağının susuzluğunu geçirmeye gelecek meleği Tantale'ın sevecek olduğu şekilde seviyordu.

Rastignac balo kıyafetiyle döndüğü zaman Madam de Nucingen: — Peki, babam nasıl? Diye sordu.

Delikanlı cevap vererek dedi ki: — Fevkalâde fena. Eğer buna muhabbetinizin bir delilini vermek isterseniz kendisini görmeye gideriz.

Madam de Nucingen: — Pekâlâ gideriz, fakat balodan sonra. Eugène'ciğim, lûtfen bana ahlâk dersi verme, gel, dedi.

Hareket ettiler. Yolun bir kısmında Eugène bir söz söylemedi.

Delphine: — Neniz var canım? diye sordu.

Öteki dargın bir sesle: — Babanızın can çekiştiğini duyuyorum, dedi.

Ve Madam de Restaud'un gösteriş ihtirasiyle yaptığı korkunç hareketi, babanın son fedakârlığının sebebiyet verdiği öldürücü buhranı ve Anastasie'nin kılaptanlı elbisesinin neye malolacağını gençliğin hereketli telâkati ile anlattı. Delphine ağlıyordu.

— Çirkin olacağım, diye söylendi.

Göz yaşları kendiliğinden kurudu.

Delphine: — Gidip babamın hizmetinde bulunacağım, baş ucundan ayrılmıyacağım, diye ilâve etti.

Rastignac: — Ah işte istediğim gibisin! dedi.

Beş yüz arabanın feneri Beauséant konağının etrafını aydınlatıyordu. Donatılmış kapının her iki tarafında atlı bir jandarma heybet saçıyordu. Kibar âlemi o kadar kalabalık bir halde hücum ediyor ve sukutu esnasında bu kibar adını görmeye herkes o derecede istek gösteriyordu ki, konağın alt katta bulunan kabul salonları Madam de Nucingen'le Rastignac içeri girdikleri zaman artık dolmuştu. Louis XIV tarafından sevgilisi elinden alındığı günde bütün sarayın Büyük Matmazel'in(1) dairesine hücum edişinden beri hiçbir kalb felâketi Madam de Beauséant'nınki kadar velveleler yaratmamıştı. Adeta bir kral sülâlesi olan Burgonya hanedanının bu son kızı ıstırabına hâkim göründü ve boş dâvalarını ancak aşkının zaferine hizmet etmek için benimsediği cemiyet son anına kadar hâkim kaldı. Paris'in en güzel kadınları tuvaletleri ve tebessümleriyle salonlarını canlandırıyorlardı. Sarayın en seçkin kimseleri, elçileri, nazırlar, her alanda meşhur olmuş kimseler, göğüsler türlü nişan ve madalya-

(1) Büyük Matmazel diye anılan Fransa prensesinin küffü olmıyan Lauzun isimli asılzade ile gizlice evlenişine hiddetlenen kral bu adamı hapse atmıştı.

larla, rengarenk nişan kordonlariyle kaplı olduğu halde Vikontesin etrafını sarmışlardı. Orkestra musikisinin nağmeleri kraliçesinin nazarında bomboş olan bu sarayın yaldızlı duvarlarına aksediyordu. Sözde dostlarını kabul etmek için Madam de Beauséant ilk salonun önünde ayakta durmuştu. Beyazlar giyinmiş olup sadece örgülerle sarılmış saçlarında hiçbir ziynet yoktu ve haliyle ne ıstırap, ne gurur, ne de yapma bir sevinç bildirmiyordu. Ruhunu hiç kimsenin okumasına imkân yoktu. Diyebilirdiniz ki mermerden bir Niobé'dir.(1) Yakın dostlarına tebessümü bazan müstehzi oldu; fakat herkese daima olduğu gibi göründü ve saadetin kendisini ışıklariyle aydınlattığı zamanki haline o kadar eş bir manzara arz etti ki, en hissizler bile ölüm üstünde iken tebessüm etmesini bilen gladyatörü alkışlıyan genç Romalılar gibi Madam de Beauseant'na hayran oldular. Cemiyet hükümdarlarından birine veda etmek üzere bezenmişti.

Vikontes Rastignac'a: — Gelmiyeceksiniz diye titriyordum, dedi.

Öteki bu sözü bir sitem sayarak müteessir bir sesle: — Madam, en son giden olmak üzere geldim, cevabını verdi.

Vikontes Rastignac'ın elini alarak dedi ki: — Peki. Burada kendisine güvenebileceğim yegâne

(1) On dört evlâdını kaybeden ve ıstırabına merhametten Allahca kaya haline konulan bir kraliçe. M.

insan belki sizsiniz. Dostum, kendisini daima sevebileceğiniz bir kadını seviniz. Hiçbir kadını terk etmeyiniz.

Rastignac'ın koluna girdi ve onu oyun oynanan bir salonda bir kanapeye götürdü.

Kendisine: — Markının evine gidin. Uşağım Jacques sizi oraya götürecek, kendisine verilmek üzere size bir de mektup teslim edecektir. Ona yazmış olduğum mektupları istiyorum. Bunları size tamamen vereceğini umarım. Eğer mektuplarımı alırsanız odama çıkın. Bana haber verirler, dedi.

En iyi dostu olan Langeais düşesi bu esnada gelmiş bulunuyordu. Kendisini karşılamak üzere Madam de Beauséant ayağa kalktı. Rastignac Rochefide oteline giderek orada davetli olması icabeden Ajuda markisini aradı ve buldu. Marki kendisini evine götürdü, bir kutu verdi ve: — Mektupların hepsi bunun içindedir, dedi. Eugène'le konuşmak istiyor gibi bir hali vardı. Ya baloda geçen şeylerle Vikontes hakkında sualler soracağa yahut da bu izdivacın kendisinde bilâhare hâsıl ettiği pişmanlığı ve ıstırabı şimdiden duymaya başladığını itiraf edeceğe benziyordu. Fakat gözlerinde bir gurur ışığı parladı ve esef edilmeye lâyık bir metanet göstererek en asîl hisleri üzerinde sükûtu muhafaza etti.

— Benim hakkımda kendisine hiçbir şey söylemeyin, azizim Eugène.

Rastginac'ın elini hazin bir muhabbet hararetiyle sıktı ve gitmesini eliyle işaret etti. Eugène Beauséant'ların konağına döndü, Vikontesin odasına götürüldü ve bu odada yolculuğuna ait hazırlıklar gördü. Ateşin yanına oturdu, sedir ağacından çekmeceye baktı ve derin bir hüzne daldı. Nazarında Madam de Beauséant İlyada kahramanları çapında idi.

Vikontes içeri girerek ve elini Rastignac'ın omuzuna dayıyarak: — Ah dostum! dedi.

Rastignac onu kalkık gözleri yaşlı, bir elini titremeler içinde, öbür elini havada gördü. Kadın birdenbire kutuyu aldı, ateşe soktu ve yanışına baktı.

— Ateşte raksediyorlar. Hepsi tam olarak geldiler, ölüm ise geç gelecektir.

Bir şey söylemeye hazırlanan Rastignac'ın ağzına parmağını koyarak ilâve etti: — Susun dostum! Bundan sonra artık ne Parisi ne cemiyet hayatını hiç görmiyeceğim. Sabahın beşinde Normandiyanın içerlerine gidip kendimi gömmek üzere yola çıkacağım. Gündüzün üçünden beri hazırlıklarımı yapmakla, mukaveleler imzalamakla, birtakım işleri halletmekle meşgul olmak zaruretinde kaldım. Kimseyi gönderemezdim ona...

Durdu.

— Orada bulunacağı muhakkaktı.. onun...

Ağır bir ıstırap içinde yine durdu. Böyle anlarda her şey ıstıraptır ve bazı kelimelerin ağza alınmaları imkânsızdır.

Tekrar söze başlıyarak dedi ki: — Velhasıl bu son hizmet için bu gece size güveniyorum. Size dostluğumun bir delilini vermek isterim. Sizi sık sık düşüneceğim. Bu vasıfların o kadar nadir olduğu bir dünya ortasında siz bana iyi ve asîl, genç ve masum göründünüz. Beni bazen düşünmenizi temenni ederim.

Etrafını muayene ederek ilâve etti: — İşte eldivenlerimi koymuş olduğum çekmece. Baloya yahut tiyatroya gitmek üzere buradan eldivenlerimi her alışımda kendimi güzel hissederdim, çünkü mesuttum, ve bu çekmeceye ancak ona bazı hoş düşünceler bırakmak üzere el sürerdim. Bu çekmecenin içinde benden birçok şey vardır, artık mevcut olmıyan bütün bir Madam de Beauséant vardır. Bu çekmeceyi kabul ediniz. Artois sokağına götürmelerini tembih edeceğim. Bu gece Madam de Nucingen'in güzelliği üstünde, kendisini çok seviniz. Dostum, belki biribirimizi bir daha görmeyiz, emin olun ki sizin için iyi dileklerde bulunacağım, bana karşı iyi hareket ettiniz. İnelim, onlara ağladığımı zannettirmek istemem. Önümde pek, pek uzun zamanlar var, orada yalnız olacağım ve kimse göz yaşlarımın hesabını benden istemiyecek. Bu odaya bir kere daha bakayım.

Hareketsiz durdu. Bir an eliyle kapadığı gözlerini sildi, soğuk suyla ıslattı ve talebenin koluna girdi.

— Gidelim, dedi.

Bu kadar asaletle zaptedilen bu ıstırap kadar kudretli bir teessüre Rastignac hayatında henüz raslamamıştı. Baloya dönünce Eugéne Madam de Beauséant'la her tarafı dolaştı. Bu dolaşma, bu lâtif kadının ahbablarına son ve ince dikkati idi. Eugène iki kızkardeşi, Madam de Restaud ile Madam de Nucingen'i görmekte gecikmedi. Teşhir ettiği bütün elmaslariyle muhteşem olan kontesi bu elmasların yakması gerekti, çünkü bunları son defa olarak takıyordu. Gururu ve aşkı ne kadar kuvvetli olursa olsun, kocasının yüzüne pek de bakamıyordu. Bu manzara Rastignac'ın düşüncelerindeki hüznü hafifletecek bir mahiyette değildi, iki kızkardeşin elmasları altında Goriot Baba'mn inlediği sefil yatağı gördü. Mahzun tavrının sebebini yanlış anlıyarak Vikontes kolunu onun kolundan çekti.

— Haydi gidin! Sizin için bir zevke mal olmak istemem, dedi.

Delphine az sonra delikanlıyı yanına çağırdı. Delphine hâsıl ettiği tesirden bahtiyardı ve kendini mal etmeyi umduğu bu cemiyette topladığı takdirleri talebenin ayaklarına sermek iştiyakını duyuyordu.

— Nasie'yi nasıl buluyorsunuz? Diye sordu.

Rastignac: — Babasının ölümünü bile kırdırmış, dedi.

Sabahın dördüne doğru salonların kalabalığı hafiflemeye başladı. Az sonra muzıka duyulmaz oldu. Langais düşesi ile Rastignac büyük salonda yalnız kaldılar. Vikontes Mösyö de Beauséant'a veda ettikten ve onun yatmaya giderken tekrar ettiği: «—Bu genç yaşınızda kendinizi hapsetmekle hata ediyorsunuz. Bizden ayrılmayın.» sözlerine tekrar muhatap olduktan sonra bu salona ancak talebeyi bulmak kanaatiyle gelmişti.

Düşesi de orada görünce bir hayret sadası çıkarmaktan kendisini menedemedi.

Madam de Langais dedi ki: — Karşınızı keşfettim Clara. Siz bir daha dönmemek üzere gidiyorsunuz; fakat beni dinlemeden ve biribirimizle anlaşmadan gitmiyeceksiniz.

Dostunu kolundan tuttu, kendisini yan salona götürdü ve orada gözlerinde yaşlarla kendisine bakarak kollarının arasında sıktı ve yanaklarından öptü.

— Sizden bir resmiyet havası içinde ayrılmak istemem dostum, bu benim için çok acı bir ıstırap olur. Kendinize güveneceğiniz kadar bana da güvenebilirsiniz. Bu gece büyüklük gösterdiniz, ben de kendimi size lâyık hissettim ve bunu size ispat etmek isterim. Size karşı kabahatlerim oldu,

daima iyi hareket etmedim, affedin azizem. Sizi yarayabilmiş olan hareketi çirkin buluyorum, söylemiş oldugum sözleri geri almak isterdim. Eş bir ıstırap ruhlarımızı birleştirdi, içinizden hangimizin daha betbaht olacağımızı da bilmiyorum. Mösyö de Montriveau bu akşam burada değildi, anlıyor musunuz? Sizi bu balo esnasında görmüş olan hiç kimse sizi artık bir daha unutmıyacaktır Clara. Ben son bir hamlede bulunacağım. Eğer muvaffak olamazsam bir manastıra gireceğim. Ya siz nereye gidiyorsunuz?

— Allahın beni dünyadan alacağı güne kadar sevmek ve dua etmek üzere Normandiyada Courcelles'e.

Delikanlının beklediğini düşünerek Vikontes mahzun bir sesle: — Gelin, Mösyö de Rastignac, dedi.

Talebe bir dizini yere koydu, akrabasının elini tuttu ve öptü.

Madam de Beauséant Düşese hitabederek: — Allaha ısmarladık Antoinette, bahtiyar olunuz! dedi.

Sonra, talebeye döndü: — Size gelince, siz bahtiyarsınız, gençsiniz, bir şeye inanabilirsiniz. Bu âlemden ayrılırken talihin lûtfuna mazhar olarak ölen bazı kimseler gibi, rahibeler gibi etrafımda samimî teessürler duydum.

Rastignac oradan saat beşe doğru, Madam de Beauséant'nı seyahat arabasında gördükten ve bazı halk dalkavuklarının ona zannettirmek istedikleri gibi en yüksek insanların kalb kanunları dışında olmadıklarını ve kedersiz yaşamadıklarını ispat eden yaşlı busesiyle öpüldükten sonra ayrıldı. Eugène Vauquer pansiyonuna rutubetli ve soğuk bir hava içinde yaya döndü. Cemiyetin kendisine vermekte olduğu terbiye ve tahsil devam ediyordu.

Komşunun odasından içeri girince Bianchon: — Zavallı Goriot Baba'yı kurtaramıyacağız, dedi.

Uyuyan ihtiyara baktıktan sonra Eugène kendisine dedi ki: — Dostum yürü, arzularını hasrettiğin mütevazı ömür yolunu takibet. Ben cehennemdeyim ve orada kalmaya mecburum. Kibar âlemi aleyhinde sana ne derlerse inan! Onun altın ve mücevherler kaplı dehşetini tasvir edebilecek bir Juvénal[1] yoktur.

Ertesi günü, öğle vaktini iki saat kadar geçerken Bianchon Rastignac'ı uykudan uyandırdı. Kendisi dışarı çıkmak zorunda idi ve hali sabahtan beri pek bozulmuş olan Goriot Baba'nın yanında kalmasını Rastignac'tan rica etti.

Tıbbiyeli dedi ki: — Adamcağızın iki günlük ömrü yok, belki daha altı saat yaşamaz, bununla

(1) Hicivleriyle meşhur lâtin şairi. M.

beraber hastalıkla uğraşmaktan vazgeçmeyiz. Tedavisi çok masraflı olacak. Kendisine hastabakıcılık etmeye hazırım, fakat bende beş para yok. Ceplerini karıştırdım, dolapları araştırdım: netice sıfır. Aklı başında bulunduğu bir sırada kendisinden sordum, tek mangıra sahip olmadığını söyledi. Senin kaç paran var?

Rastignac cevap verdi: — Yirmi frangım kaldı. Fakat gider bununla oynarım, kazamrım.

— Kaybedersen?

— Damatlariyle kızlarından isterim.

Bianchon dedi ki: — Ya sana bir şey vermezlerse? Şu sırada en acele olan iş para bulmak değildir: adamcağızı ayaklarından kalçalarına kadar kaynar bir hardal lâpasına sarmak lâzım. Eğer bağırırsa daha bir ümit var demektir. Bu tedavinin nasıl yapıldığını bilirsin. Esasen Christophe sana yardım edecektir. Ben alacağımız bütün ilâçları ödiyeceğimi söylemek üzere eczacıya uğrıyacağım. Biçare adamın bizim Guraba hastanesine götürülmeyişi çok yazık, orada kendisine daha iyi bakılırdı. Haydi gel, seni yerine oturtayım, ben gelmeden de yamndan ayrılma.

İki delikanlı ihtiyarın yatakta inlediği odaya girdiler. Bu hatları kısılmış, rengi kalmamış ve bitkin yüzde gördüğü değişiklikten Eugène dehşete düştü.

Sefil yatağa eğilerek: — Nasılsınız bakalım, baba? Dedi.

Goriot soluk gözlerini Eugène'e doğru kaldırdı ve tanıyamadan kendisine çok dikkatle baktı. Talebe bu bakışa dayanamadı ve gözleri yaşla nemlendi.

— Pencerelere perde lâzım değil mı Bianchon?

— Hayır, artık hava şartlarının onun üzerinde bir tesiri olamaz. Eğer fazla sıcak duysa yahut üşüyebilse çok iyi idi. Ancak ilâçları kaynatmak, daha birçok şey hazırlamak için bize ateş lâzım. Sana şimdi tahta parçaları, ağaç kökü falan gönderirim, odun tedarik edinceye kadar işimize yarar. Dün ve bu gece senin odununu, zavallı adamın tekmil çalı çırpısını yaktım. Rutubet vardı, duvarlardan su sızıyordu. Odayı adamakıllı yine kurutamadım. Christophe yerleri süpürdü, burası ahır haline gelmiş, ardıç yaktım, fevkalâde fena kokuyordu.

Rastignac: — Ne hal yarabbi! Fakat kızları nerde! dedi.

Tıbbiyeli Rastignac'a büyük bir beyaz kab göstererek dedi ki: — Eğer su içmek isterse kendisine işte buradan verirsin. Şayet şikâyetlerde bulunursa, karnının sıcak ve katı olduğunu görürsen, Christofe'un yardımı ile kendisine tenkiye yaparsın. Büyük bir heyecana kapıldığı, çok konuşmaya başladığı, velhasıl halinde çılgınlığa benzer bir şey göründüğü takdirde ise onu kendi haline bırak. Bu fena bir alâmet olmaz. Ancak

Christopheu Cochin hastanesıne yolla. Doktorumuz, arkadaşım yahut ben gelip kendisine Çin yakısı koruz. Sen uyurken biz bu sabah, doktor Gall'ın bir talebesi, Hôtel-Dieu hastanesiyle bizim hastaneden birer başhekim, büyük bir konsolto yaptık. Bu baylar dikkate değer bazı delillerle karşılaştıklarına hükmettiler, hastalığın terakkisini takibederek oldukça ehemmiyetli birçok noktada malûmat elde etmeye çalışacağız. Bu baylardan biri şayet serom vücut âzasından birini ötekinden ziyade tazyik ederse bundan birtakım neticeler hâsıl olacağını iddia ediyor. Şayet konuşmaya başlarsa, sözlerinin ne gibi mevzulara ait olduğunu anlamak için kendisini dikkatle dinle: sözleri eski hâtıralara mı taalluk ediyor, birtakım muhakemeler yapıp hükümlerde mi bulunuyor, maddi şeylere mi yoksa hissî şeylere mi yoksa hissî şeylerle mi meşgul, hesaplara mı kalkıyor yoksa maziye mi dönüyor, velhasıl dikkatle dinle ve bize tafsilâtlı bir rapor ver. Bütün fikirlerin ve hâtıraların kafasına birdenbire hücum etmesi mümkündür, bu takdirde şimdiki vaziyetinde, muhakemesine hâkim bulunmadığı halde ölür. Bu hastalıkların her hali çok tuhaftır!

Bianchon hastanın kafasının arka tarafını göstererek ilâve etti: — Şiş bu taraftan delinirse, birçok misalleri görüldüğü gibi garip vaziyetler hâsıl olabilir: dimağ melekelerinin bazılarını yeniden elde eder ve ölüm daha geç gelir. Masıllar

beyinden uzaklaşabilir ve istikameti ancak otopsi ile anlaşılabilecek yollar takibedebilir. Hastanenin şifa bulmaz hastalara mahsus koğuşunda tamamen alık bir ihtiyar var, bu masıl umudu fıkar isinden gitmiş; kendisi müthiş surette ıstırap çekiyor, fakat yaşıyor.

Eugène'i Baba Goriot tanıdı: — Kızlarım iyi eğlendiler mi? Dedi.

Bianchon dedi ki: — Ah bütün aklı fikri kızlarında! Bu gece bana yüz kereden fazla: «kızlarım dans ediyorlar! Kızımın sırtında balo elbisesı var!» Dedi. Kendilerini isimleriyle çağırıyordu. «Delphine! Küçük Delphine'im! Nasie!» Derken sesi beni Allah bilir ağlattı.

Tıbbiyeli: — Namusum hakkı için insanın hüngür hüngür ağlıyacağı geliyordu, diye ilâve etti.

İhtiyar dedi ki: — Delphine burada, değil mi? Onun geleceğinden emindim

Gözlerine gelen delicesine bir oynaklıkla duvarlara ve kapıya bakıyordu.

Bianchon bağırdı: — Hardal lâpası hazırlamasını inip Sylvie'ye söyliyeceğim. Zamanı.

Rastignac ihtiyarın yanında yalnız kaldı, yatağın ayak ucuna oturmuş, manzarası insana dehşet ve ıstırap veren bu başa gözlerini dikmişti.

Kendi kendine dedi ki: — Madam de Beauséant kaçıyor, bu ölüyor. İyi insanlar bu dünyada

uzun zaman kalamıyorlar. Yüksek ve asîl hislerin âdi ve havai bir cemiyet içinde yaşamaları nasıl mümkün olabilir?

Bulunmuş olduğu balodaki manzaralar hafızasında yeniden canlandı ve bu ölüm yatağının haliyle büyük bir aykırılık arz etti. Bianchon birdenbire göründü.

— Eugène şimdi başhekimimizi gördüm ve koşa koşa dönüp geldim. Eğer aklının başına geldiğine dair alâmetler görünürse, eğer konuşursa, enseden kasıkların aşağısına kadar hardalla saracak şekilde kendisini bol lâpa üzerine yatır, bizi de çağırt.

Eugène: — Sevgili Bianchon, dedi.

Tıbbiyeli bir dine yeni girmiş adamın bütün ateşiyle dedi ki: — Tamamiyle ilmî bir dâva karşısındayız!

Eugène: — Anlaşıldı, bu zavallı ihtiyara sade sevgiden dolayı bakan bir ben varım, dedi.

Bu söz gücüne gitmeden Bianchon cevap verdi: — Beni bu sabah görmüş olsaydın, bu sözü söylemezdin. Hastaya bakan hekimler ancak hastalığı görürler; ben henüz hastayı görüyorum aziz dostum.

Eugène'i ihtıyarla yalnız ve gelebilecek bir buhran korkusu içinde bırakarak gitti; bu buhran da kendisini göstermekte gecikmedi.

Baba Goriot Eugène'i tanıyarak dedi ki: — Ah siz burada mısınız sevgili çocuğum?

Talebe kendisinin elini tutarak: — Daha iyisiniz değil mi? diye sordu.

— Evet, başım bir mengene içinde sıkılmış gibiydi, fakat şimdi yavaş yavaş geçiyor. Kızlarımı gördünüz mü? Yakında gelecekler, hasta olduğunu öğrenir öğrenmez koşacaklar. Jussien sokağında bana ne kadar baktılardı! Ah odamın kendilerini kabule lâyık bir temizlikte olmasını isterdim. Bir delikanlı tekmil çalımı çırpımı yaktı.

Eugène kendisine: — Christophe'un gürültüsünü duyuyorum. Size o delikanlının yolladığı odunu çıkarıyor, dedi.

— İyi, fakat bu odunun borcunu nasıl ödemeli? Benim beş param yok evlâdım. Ben nem varsa, her şeyimi verdim. Yabancıların merhameten baktıkları bir insan oldum ben. Kılaptanlı elbise güzel miydi bari? (Ah canım yanıyor!) Mersi Christophe! Allah size mükâfatını ihsan eder çocuğum, benim artık verecek bir şeyim yok.

Eugène uşağın kulağına: — Sana da Sylvie'ye de iyi bahşiş vereceğim, dedi.

— Kızlarım geleceklerini size söylediler, değil mi Christophe? Kendilerine bir kere daha git, sana beş frank veririm. Kendimi iyi hissetmediğimi, ölmeden evvel kendilerini bir kere daha kucaklamak, görmek istediğimi onlara söyle.

Bunları kendilerine söyle, fakat söylerken çok korkma.

Rastignac'ın bir işareti üzerine Christophe çıktı.

Sözüne devam eden ihtiyar dedi ki: — Gelecekler. Ben onları bilirim. İyi kalbli Delphine, eğer ölürsem kendisini ne kadar kederlendirmiş olacağım. Onları ağlatmamak için ölmemek isterdim. Ölmek kendilerini görmemektir, Eugène'ciğim. İnsanların ölünce gittikleri yerde çok içim sıkılacak. Bir baba için cehennem evlâtlarından ayrı olmaktır, onlar kocaya varalı bunun tecrübesini yaptım. Benim cennetim Jussienne sokağında idi. Ha söyleyin bana, eğer cennete gidersem, ruhum bu dünyaya dönerek onların etrafında dolaşabilir, değil mi? Böyle şeyler söylendiğini duydum. Doğru mudur? Şimdi kendilerini Jussienne sokağındaki halleriyle görür gibi oluyorum. Sabahleyin aşağıya inerlerdi. «Bonjur baba» derlerdi. Onları dizlerimin üstüne oturturdum, kendilerine bin türlü oyun, muziplik yapardım. Beni tatlı tatlı okşarlardı. Sabah kahvaltısını beraber eder, yemeği beraber yerdik, velhasıl baba idim, çocuklarımın zevkini sürerdim. Onlar Jussienne sokağında yaşarken birtakım ukâlâlıklara kalkmazlardı, kibar âlemi hakkında hiçbir şey bilmezlerdi, beni çok severlerdi. Niçin birer küçük kız, kalmadılar yarabbi? (Uf! Canım yanıyor, şakaklarım çekiliyor!) Ah affedin beni çocuk-

larım. Müthiş surette ıstırap çekiyorum, hem bu ıstırabın ne kadar derin olması lâzım ki böyle duyuyorum, onlar beni acıya çok alıştırdıkları halde duyuyorum. Yarabbi, hiç olmazsa ellerimde onların elleri olsaydı, hastalığımın ıstırabını duymazdım.

— Geleceklerine emin misiniz? Christophe o kadar ahmaktır ki! Doğrudan doğruya ben gitmeliydim. Christophe kendilerini görecek. Fakat dün siz baloda idiniz. Anlatın bana, nasıldılar? Hastalığıma dair hiçbir şey bilmiyorlardı değil mi? Yoksa zavallı yavrucaklar dans etmezlerdi. Ah artık hasta olmak istemiyorum. Daha bana çok ihtiyaçları var. Servetleri tehlikededir. Hem de ne kocalara düştüler! İyi edin beni, iyi edin beni! (Ah ne kadar acı çekiyorum! Ah! Ah! Ah!) — Anlıyor musunuz, benim hastalığımı iyi etmeli, çünkü onlara para lâzım, bu parayı nereye gidip kazanmak icabettiğini de biliyorum. Odesaya nişasta yapmaya giderim. Ben işini pek bilen bir adamım, milyonlar kazanırım. (Uf, çok canım yanıyor!)

Goriot bir müddet hiçbir şey söylemeden kaldı, acıya dayanabilmek için bütün kuvvetini toplamaya çalıştığı belli oluyordu.

— Burada bulunsalar şikâyet etmezdim. Onlar varken şikayet edilir mi? dedi.

Hafif bir uykuya daldı ve bu hal uzun zaman sürdü. Christophe dönmüştü. Goriot Baba'nın

uyuduğunu zanneden Rastignac uşağın neler yapmış olduğunu yüksek sesle anlatmasına ilişmedi.

Uşak dedi ki: — Mösyö, ilk önce Madam la Kontesin evine gittim. Ama kendisiyle kabil değil konuşamadım, kocasiyle mühim işler müzakeresindeymiş. Ben ayak direyince Mösyö de Restaud geldi ve bana şunları söyledi: «Mösyö Goriot ölüyor mu? Yapacağı en münasip şey işte budur. Bazı mühim işleri neticelendirmek için Madam de Restaud'ya ihtiyacım var, her şey halledildikten sonra gelir.» Bu Bayın hiddetli bir hali vardı. Ben ayrılmak üzere iken görmediğim bir kapıdan Madam la Kontes bulunduğumuz odaya girdi, bana dedi ki: — «Christophe, kocamla vaziyeti münakaşa ettiğimi babama söyle, kendisini bırakamam; iş evlâtlarım için ölüm dirim meselesidir, fakat her şey kararlaşır kararlaşmaz geleceğim.» Madam la barona gelince, bu da başka hikâye! Kendisini ne gördüm, ne de kendisiyle konuşabildım. Oda hizmetçisi kadın bana dedi ki: «Ah Madam balodan sabahleyin beşi çeyrek geçe döndü, şimdi uyuyor;şayet öğleden evvel uyandırırsam beni azarlar. Zil çalıp beni çağırdığı vakit babasının rahatsızlığının artmış olduğunu ona söylerim. Kendisine fena bir haber verecek olduktan sonra aceleye lüzum yok.»

Ne kadar yalvardımsa hep boşa gitti! Bundan sonra da Mösyö le Baronla konuşmak istedim, evde değildi.

— Rastignac bağırdı: — Kızlarının ikisi de gelmiyecek. Kendilerine birer mektup yazacağım.

İhtiyar yattığı yerde doğrularak bu sözlere mukabele etti: — İkisi de gelmiyecek! İşleri var, uyuyorlar, gelemiyecekler, biliyordum bunu. Evlât denen şeyin ne olduğunu anlamak için insanın ölüm döşeğine yatması lâzım... Ah dostum evlenmeyin, evlât sahibi olmayın! Siz onlara hayat verirsiniz, onlar size ölüm verirler. Siz onları hayata sokarsınız, onlar sizi hayattan kovarlar. Hayır gelmiyecekler! Bunu on yıldan beri biliyorum. Bunu kendi kendime bazen söylerdim, fakat inanmaya cüret edemezdim.

Gözlerinin kızıl kenarına her gözünden bir damla yaş aktı, ve bu yaşlar orada asılı kaldı.

— Ah eger zengin olsaydım, eğer servetimi muhafaza etseydim, bu serveti kendilerine vermiş bulunmasaydım, şimdi burada olurlardı, yanaklarımı öpmekle doyamazlardı! Bir konakta otururdum, güzel odalarım, uşaklarım, benim için yakılmış ateşim olurdu; kendileri de kocalariyle, çocuklariyle beraber burada bulunur ve ağlaşırlardı. Ben bütün bu saadetlere, bu ihtimamlara mazhar olurdum. Fakat şimdi hiçbir şeyim yok. Para her şeyi temin ediyor, hatta kız evlâtları temin ediyor. Ah param nereye gitti? Bırakacak hazinelerim olsa kızlarım yaralarımı sararlardı bana bakarlardı;kendilerinin seslerini duyardım, yüzlerini görürdüm. Ah sevgili çocuğum, biricik

evlâdım, şu baştan atılmış halimi, şu sefaletimi tercih ediyorum. Hiç değilse bir bedbaht sevildiği zaman sevildiğinden tamamiyle emin olur. Yok hayır, ben zengin olmak isterdim, o zaman kendilerini görürdüm. Ama kim bilir, kızlarımın ikisinin de yürekleri kayadan. Ben kendilerini o kadar çok seviyordum ki onların beni sevmelerine imkân olamazdı. Bir baba daima zengin olmalıdır, dessas birer at gibi çocuklarının dizginlerini sıkı tutmalıdır. Halbuki ben onların önlerinde secdeye varmış bir halde idim. Sefiller! Bu son hareketleri bana karşı on yıldır yaptıklarına ne kadar yaraşıyor. Kocaya varışlarının ilk zamanlarında bana karşı ne yapmacıklardı, ne gösterişlerdi bilseniz! (Aman pek korkunç ağrılar çekiyorum!) Her birine sekiz yüz bin frank kadar vermiş bulunuyordum, ne kendileri ne de kocaları bana karşı kaba muamele edemezlerdi. Beni evlerine alıyorlardı; «Benim iyi kalbli babam, benim sevgili babam» sözleri ağızlarından düşmüyordu. Yemek masalarında yerim daima ayrılmış bulunuyordu. Kocalariyle beraber yemek yiyor, onlardan hürmet görüyordum. Daha başka mallarım da olduğuna hükmediliyordu. Ama buna neden hükmediliyordu? Vaziyetim hakkında hiçbir malûmat vermemiştim. Fakat kızlarına sekiz yüz bin frank veren bir adam memnun edilmesi gereken bir adamdı. Bundan dolayı da bana karşı türlü itina gösteriliyordu, ancak bu benim param içindi. Bu dünya kötü. Bunu ben iyi anladım. Beni arabalariyle

tiyatroya götürürlerdi, evlerindeki gece toplantılarında istediğim kadar kalırdım. Velhasıl kızlarım olduklarım söyledikleri gibi babaları olduğumu da söylüyorlardı. Yok emin olun, aklım tamamiyle başımda idi, hiçbir şey gözümden kaçmadı. Her şeyi anladım ve anladıkça yüreğimden vuruldum. Gösterdikleri muhabbetin yapmacık olduğunu iyi görüyordum, fakat bu acının devası yoktu. Onların evlerinde aşağıki sofrada olduğu kadar rahat değildim. Ne söyliyeceğimi bilemiyor, ağzımı açamıyordum. Bundan dolayı kibar âleminden bazı kimseler damatlarının kulaklarına eğilerek: «— Bu Bay da kim?» diye sorarlardı. Kendilerine: «Altın babasıdır, zengindir.» denirdi. Ötekiler de «Vay canına!» derler ve altına karşı gösterilmesi icabeden tâzimle bana bakarlardı. Fakat eğer bazen kızlarımı biraz güç bir vaziyette bırakmışsam bu kusurlarımı ödediğim de muhakkaktı. Esasen dünyada hiç suç işlemiyen insan var mıdır? (Başım cık bir yara!) Azizim Mösyö Eugène, şu anda bir insanı öldürecek kadar ıstırap çekiyorum, fakat Anastasie'nin kendisini utandıran akılsızca bir söz söylediğimi anlatmak üzere bana ilk defa olarak bir baktığı zaman duyduğum acı yanında bu hiçbir şey değildir: O bakışla bütün damarların kurumuştu. Her usul ve kaideyi öğrenmek dileğimdi, fakat adamakıllı öğrenmiş olduğum şey bu toprak üzerinde fazla geldiğimdi. Ertesi günü avunmak için Delphine'in evine gittim, orada yaptığım bir münasebetsizliğe de o

kızdı. Bunun üzerine çıldıracak hale geldim. Ne yapacağımı kestirmekten âciz bir halde sekiz gün geçirdim. Bana acı sözler söylerler diye korkarak kendilerini gidip görmeye cüret etmedim. Kızlarımın evlerinden âdeta kovulmuş vaziyetinde bulunuyordum. Ah Allahım, mademki çektiğim acıları, ıstırapları biliyorsun, beni ihtiyarlatan, değiştiren, öldüren, ak saçlı eden bu zaman içinde yediğim hançer darbelerini mademki saydın, şu halde niçin bana bugün de ıstırap çektiriyorsun? Onları çok sevmek günahını fazlasiyle ödedim. Onlar da sevgimden dolayı beni cezalandırdılar, cellat gibi bana işkenceler ettiler. Fakat babalar o kadar ahmaktırlar, onları da o kadar çok seviyordum ki, bir kumarbazın kendini yenemeyip oyuna dönüşü gibi yine evlerine gittim. Kızlarım benim derdim ve günahımdılar; onlar benim sevgililerimdi; her şeyimdi onlar! Her ikisinin de bazı şeylere, birtakım süslere ihtiyaçları oluyordu; bunu oda hizmetçileri bana söylerlerdi, ben de evlerinde iyi karşılanmak için istedikleri bu şeyleri tedarik edip verirdim. Bununla beraber salonlarda tavır ve hareketlerime dair bazı küçük dersler vermeyi de ihmal etmediler. Bunu yapmak için de hiç zaman geçirmezlerdi. Benim yüzümden artık kızarmaya başlamışlardı. İşte çocuklarına yüksek terbiye vermenin sonu budur. Bu yaşımda mektebe de gidemezdim ya! (Pek müthiş bir ıstırap çekiyorum Yarabbi! Doktorlar, doktorlar! Başımı açsalar çektiğim acı azalırdı!)

Kızlarım, kızlarım! Anastasie, Delphine! kendilerini görmek isterim. Onları jandarma vasıtasiyle, zorla getirtin. Adliye benim tarafımdadır, tabiat, medeni kanun, her şey benimledir! Protesto ediyorum! Eğer babalar ayak altında çiğnenilirse vatan mahvolacaktır. Bu açıktır. Cemiyet, dünya, babalıkla kaimdir, eğer çocuklar babalarını sevmezlerse her şey yıkılıp gider. Ah onları görmek, dinlemek! Bana söyliyecekleri şeylerin hiçbir ehemmiyeti yok, seslerini duyayım da, hele Delphine'in sesini duyayım da! Duyarsam ağrılarım dinecektir. Fakat buraya geldikleri zaman kendilerine söyleyin de, âdetleri olduğu gibi öyle soğuk soğuk bakmasınlar bana! Ah iyi kalbli dostum Mösyö Eugène, bakıştaki altını birden bire kurşuna çevrilmiş görmenin ne olduğunu siz bilmezsiniz. Onların bakışları üzerimde parlamadığı günden beri burada benim için her mevsim kış kesildi. Artık çekmekten başka bir nasibim olmadı, bu hale de katlandım. Utandırılmak, hakarete uğramak için yaşadım. Kendilerini o kadar çok seviyordum ki bana karşılık olarak küçük bir saadeti verdikleri için her hakareti hazmediyordum. Kızlarını görebilmek için bir babanın kendini gizlemesi! Ben onlara hayatı verdim, bana bugün onlar bir saat vermiyeceklerdir. Susadım, acıktım, yüreğim yanıyor, can çekişirken bana biraz ferahlık vermek için gelmiyeceklerdir: evet can çekişirken, çünkü ölüm halinde olduğumu hissediyorum. Fakat bir insan için babasının

cesedini çiğnemenin ne olduğunu onlar bilmiyorlar mı? Göklerde bir Allah vardır, biz babalar bunu hıç istemeden de o Allah intikamımızı alır. Yok gelecekler! Gelin sevgililerim, gelip beni bir daha öpün, son bir buse, bununla ruhumu ihya edin, babanız Allaha sizin için yalvaracaktır, sizin iyi evlâtlar olduğunuzu söyliyerek ceza görmemenize çalışacaktır. Hem esasen de siz suçlu değilsiniz. Evet onlar suçsuzdurlar dostum! Bunu âleme bildirin, benim yüzümden kendilerine bir zarar gelmesin. Hepsi benim hatamdandır, beni çiğnemeye onları ben kendim alıştırdım. Bu hali seviyordum ben. Buna karışmak hiç kimsenin hakkı değildir, ne insan adaletinin, ne Tanrı adaletinin hakkı değildir. Eğer benim yüzümden onları mahkûm ederse Allah adaletsizlik etmiş olur. Ben gerektiği gibi hareket etmeyi bilmedim, haklarından vazgeçmek sersemliğini işledim. Ben onlar için zilletleri kabul edebilirdim. Ne yaparsınız, bir babanın gösterdiği bu uysallığın yaratacağı ahlâk bozukluğu en temiz ahlâkı, en mükemmel ruhları da mahvedebilirdi. Ben bir sefilim, gördüğüm cezayı haketmiş bulunuyorum. Kızlarımın hayatlarındaki karışıklıklara yalnız ve ancak ben sebeboldum, onları ben bozdum. Vaktiyle şeker istedikleri şekilde bugün zevklerini istiyorlar. Genç kızlıklarında akıllarına her gelen şeyi daima elde edebilmelerine müsaade ettim. On beş yaşında iken kendilerine mahsus arabaları vardı.

İsteklerine karşı hiçbir mukavemet olmadı. Yalnız ben mücrimim, fakat cürmü bana işleten aşkım oldu. Sesleri kalbime nasıl bir saadet verirdi; bunu anlatamam. Gelişlerini duyuyorum, geliyorlar. Evet, gelecekler! Babanın ölümünde hazır bulunulmasını kanun emreder, kanun benim tarafımdadır. Hem bu işin zahmeti kısa bir yoldan ibaret olacak. Bu zahmeti ben öderim. Kendilerine bırakılacak milyonlarım olduğunu yazın kendilerine. Bunu namusum üzerine söylüyorum. Odesa'ya gidip makarna yapacağım. Bunun nasıl yapılması gerektiğini bilirim. Projemde milyonlar kazandıracak şeyler var. Bunları hiç kimse düşünmedi. Bu, buğday yahut da un gibi nakledilirken bozulmıyacaktır. Evet evet nişasta, bu işte milyonlar olacak! Yalan söyliyecek değilsiniz, kendilerine milyonlar deyiniz, bunun üzerine tamahkârlıklarından geleceklerdir, ben kendilerini bu sayede göreyim de onlar varsın sadece tamakârlıklarından gelsinler

Yattığı yerde dikleşerek ve Eugène'e beyaz saçları dağılmış başını, bu başın ifade edebileceği bütün tehdidi koyup göstererek bağırdı: — Ben kızlarımı isterim, onlar dünyaya benim sayemde geldiler, onlar benimdir!

Eugène kendisine dedi ki: — Haydi Baba Goriot'cuğum, yatağınıza yatın. Ben onlara yazarım. Eğer gelmezlerse, Bianchon döner dönmez kendim giderim.

İhtiyar hıçkırarak cümleyi tekrar etti: — Eğer gelmezlerse mi? Fakat ben ölürüm, bir hiddet, gazap nöbeti içinde ölürüm. Beni gazap kaplıyor! Şu anda tekmil hayatımı görüyorum. Ben aldatıldım! Onlar beni sevmiyorlar, onlar beni hiçbir zaman sevmediler! Açık bu. Eğer gelmedilerse bundan sonra da gelmezler. Gelmekte ne kadar gecikirlerse gelip beni sevindirmeye karar vermeleri ihtimali de o derecede azalacaktır. Ben onları bilirim. Benim kederlerimi, ıstıraplarımı, ihtiyaçlarımı hiçbir zaman anlıyamadılar, ölümümü de tahmin edemiyeceklerdir. Benim muhabbetimin derecesini bile anlıyamadılar. Evet görüyorum, onlar için her fedakârlığa evvelden razı oluşum yaptığım hiçbir işte bir kıymet bırakmadı. Benden gözlerimi çıkarmayı isteselerdi kendilerine «Çıkarın gözlerimi!» derdim. Ben çok ahmağım Her babanın kendi babaları gibi olduğunu sanıyorlar. İnsan kendi değerini daima takdir ettirmeli. Benim intikamımı onlardan çocukları alacaktır. Fakat buraya gelmek onların menfaatleri icabı. Kendilerine haber verin, bir gün rahat can vermelerini de tehlikeye düşürüyorlar. İşledikleri bu cürümle tekmil cürümleri birden işlemiş oluyorlar... Haydi gidin, gidip söyleyin ki gelmemek bir baba kaatili olmaktır! O kadar çok günah işlediler ki bu günahı da işlemeseler olur. Gidip onlara benim bağırdığım gibi bağırın. «Hey Nasie! Hey Delphine! Size o kadar

iyilikler etmiş olan, şimdi de ıstırap çeken babanıza gelin!» diye bağırın. Hayır hiçbir gelen yok. Bir köpek gibi ölecek miyim? İşte gördüğüm mükâfat, baştan fırlatılmak Onlar birer rezildir, birer alçaktır; onlardan nefret ediyorum, onlara lânet okuyorum; kendilerine bir daha lânet okumak için gece tabutumun içinde ayağa kalkacağım. Ama bunda haksızmıyım dostlarım, bana karşı bakın ne kadar fena hareket ediyorlar!...Ne diyorum? Delphine'in burada bulunduğunu bana haber verdiniz değil mi? O ötekinden iyidir... Siz benim oğlumsunuz Eugène! Onu seviniz, kendisi için bir baba olunuz. Öteki çok badbahttır. Servetleri de emin bir vaziyette değil! Ah Yarabbi! Ölüyorum, ıstırabın hakikaten fazla! Başımı kesin; bana sade kalbimi bırakın.

İhtiyarın şikâyetlerine ve feryatlarına gelen halden dehşete düşerek Eugéne bağırdı: — Christophe, gidin Bianchon'u çağırın, bana da bir araba getirin.

Sonra Goriot'ya dönerek: — Kızlarınızı gidip göreceğim Baba Goriot'cuğum, onları size getireceğim, dedi.

Eugène'e aklın içinde ışık saçtığı bir nazar atarak Goriot Baba dedi ki: — Zorla, zorla getirin! Muhafız kuvvetini, saf saf asker kuvvetini, her türlü kuvveti seferber ettirin. Hukümete, müddeiumumiye söyleyin, onları bana getirsinler, bunu istiyorum!

— Ama kendilerine lânet okudunuz.

İhtiyar hayret içinde cevap verdi: — Kim dedi bunu? Kendilerini sevdiğimi, kendilerine taptığımı iyi bilirsiniz. Eğer onları görsem hastalığım geçer... Haydi gidin iyi yürekli komşum, sevgili çocuğum, haydi gidin; siz iyi bir insansınız, size minnetimi göstermek isterdim, fakat ölüm halindeki bir adamın dualarından başka size verecek bir şeyim yok. Ah Delphine'i hiç değilse size karşı borcumu ödemesini söylemek için görmek isterdim. Öteki gelemezse bana Delphine'i getirin. Eğer gelmek istemezse kendisini sevmeyeceğinizi ona söyleyin. Sizi o kadar sever ki bunun üzerine gelecektir. Ah içecek bir şey! İçim yanıyor. Başımın üzerine bir şey koyun. Kızlarımın eli başıma değse kurtulurdum, hissediyorum bunu... Yarabbi, ben gidersem onların servetlerini tehlikeden kim kurtaracak? Odesaya onlar için gitmek istiyorum. Odesaya, nişasta yapmaya.

Eugène hastayı biraz kaldırıp sol kolu ile tuttu, sağ elindeki ıhlamur dolu bir fincanı uzatarak: — İçin bunu, dedi.

Eugène hastayı biraz kaldırıp sol kolu ile tuttu,

— Siz babanızı, ananızı mutlaka çok seversiniz. Kızlarımı gormeden ölmemi havsalanıza sığdırıyor musunuz? Mütemadiyen susuzluk çekmek ve hiç su içmemek, işte on yıldan beri böyle yaşadım... Iki damadım kızlarımı benim için

öldürdüler. Evet, kocaya vardıktan sonra artık kızlarıma sahıp olmadım. Babalar, meclislere söyleyin de evlenme hakkında bir kanun yapsınlar. Hulâsa eğer kızlarınızı seviyorsanız kendilerini kocaya vermeyin. Damat kızın her şeyini bozan bir alçaktır, o her şeyi kirletir. Artık kimseler evlenmesin! Kızlarımızı elimizden alan şey bu evlenmelerdir, biz can üzerinde iken yanımızda olmayışları da bundandır. Babaların ölümü hakkında bir kanun yapın. Müthiş birşey bu! İntikam! Kendilerini gelmekten meneden damatlarımdır... Öldürün onları!... Restaud'ya ölüm, Alzaslı'ya ölüm, onlar benim kaatillerimdir!... Ya öldürülsünler ya da kızlarımı versinler!... Ah bitti artık, onlardan uzakta ölüyorum!.. Kızlarım!... Nasie! Fifine, haydi gelin artık! Babanız yolcu.

— Goriot Babacığım, sakin olunuz canım. Rahat durun, böyle çırpınmayın, düşünmeyin!

— Kendilerini görmemek, işte ölüm bu!

— Onları göreceksiniz.

Aklını artık kaybetmiş olan ihtiyar bağırdı: — Sahi mi? Ah onları görmek! Kendilerini göreceğim, seslerini duyacağım. Bahtiyar öleceğim. Evet artık yaşamak istemiyorum, yaşamak arzusunu zaten kaybetmiştim, başımdaki gaile gittikçe artıyordu. Fakat onları görmek, elbiselerine dokunmak, ah sade elbiselerine dokunmak, bu çok bir şey değil, tek onların varlıkla-

rından bir şey duyayım! Onların birer tutam saçlarına elimi sürdürün... Saçlarını...

Sanki bir topuz darbesi yemiş gibi başı yastığın üzerine düştü. Kızlarının saçlarını almak istercesine elleri yorganın üzerinde çırpındı.

Güçlükle konuşarak: — Onları takdis ederim... Takdis, dedi.

Birdenbire yığılıp kendisinden geçti. Bu sırada Bianchon içeri girdi.

— Christophe'a rastladım. Sana bir araba getirecek, dedi.

Sonra hastaya baktı, göz kapaklarını zorla kaldırdı ve iki talebe ihtiyarın gözlerinin sönük ve ölgün olduğunu gördüler.

Bianchon dedi ki: — Bu hastalıktan kurtulmıyacak, ümidim yok.

Nabzı aldı, atışını saydı, adamcağızın kalbinin üzerine elini koydu.

— Makina yürüyor, fakat onun vaziyetinde bu bir felâkettir, ölmesi daha iyi olur!

Rastignac: — Evet, doğru söylüyorsun, dedi.

— Nen var senin? Yüzün ölü çehresi bağlamış.

— Dostum, öyle feryatlar ve şikâyetler duydum ki...

Bir Allah var, oh evet bir Allah var, aslında bize daha iyi bir âlem de vermiştir, aksi takdirde

dünya denen şeyin hiç bir hikmeti kalmaz. Eğer manzara bu kadar feci olmasa hüngür hüngür ağlardım, fakat kalbimle midemin üstünde sanki birer taş var.

— Yahu baksana, her işi adamakıllı yapmak lâzım: parayı nerden bulmalı?

Rastignac saatini çıkardı.

— Al bunu, derhal rehine koy. Bununla ben meşgul olamam, çünkü bir dakika bile kaybetmekten korkuyorum, Christophe'u da bekliyorum. Meteliğim yok, arabacıya dönüşte parasını vermek lâzım.

Rastignac hemen merdivene yürüdü ve Helder sokağında Madam de Restaud'ya gitmek üzere yola çıktı. Şahit olduğu müthiş manzaranın hayali arabada giderken hiddet ve gazabını büsbütün artırdı. Madam de Restaud'nun kapısına varıp kendisini görmek istediğini söyleyince, madamın kimseyi kabul etmediği cevabı verildi.

— Mösyö lö Konttan pek katî emirler aldık, Mösyö...

— Eğer Mösyö de Restaud burada ise kayın pederinin ne halde bulunduğunu kendisine söyleyin, derhal konuşmam icabettiğini de haber verin.

Eugène uzun müddet bekledi.

Beklerken: — O bu esnada ihtimal ki can çekişiyor, diye düşünüyordu.

Uşak kendisini içiçe salonların ilkine aldı ve Mösyö de Restaud tarafından ayakta oturtulmadan, ateşi olmıyan bir ocak önünde kabul edildi.

Rastignac ona dedi ki: — Mösyö lö Kont, şu esnada kaynatanız berbat bir evde, odun tedarik etmek için beş parası olmadığı halde can çekişiyor; tamamiyle ölüm halindedir ve kızını görmek istemektedir...

Kont soğuk bir eda ile cevap verdi: — Mösyö Goriot'ya karşı pek az muhabbetim olduğunu farkedebilmişsinizdir. Madam de Restaud uğrunda hiçbir ahlâk kaidesine uymaz hareketlerde bulunmuştur, beni betbaht etmiştir, o benim nazarımda huzurumu mahvetmiş bir düşmandır. Ölmüş yahut yaşamış, benim için her ikisi de tamamen birdir. İşte ona karşı duygularım. Âlem beni ayıplayabilir, âlemin kanaatinin nazarımdaki değeri ise sıfırdır. Birtakım ahmakların yahut yabancıların benim hakkımda ne diyeceklerinden evvel düşünülecek çok daha mühim işlerim var. Madam de Restaud'ya gelince, çıkabilecek vaziyette değildir. Esasen evinden ayrılmasını istemiyorum. Babasına söyleyin: kızı bana karşı, çocuğuna karşı vazifesini yerine getirir getirmez gidip kendisini görecektir. Eğer babasını seviyorsa birkaç dakika içinde serbest olabilir...

— Mösyö lö Kont, hareketinizi muhakeme etmek bana düşmez, kararınızın hâkimisiniz; fakat dürüstlüğünüze güvenebilir miyim? Şu halde

bana vadedin: Babasının bir günlük ömrü bile kalmadığını ve yatağının başında görmediği için kendisine beddua ettiğini ona bildireceksiniz.

Eugène'nin sesindeki hiddetli edadan teessür duyarak Mösyö de Restaud: — Bunu ona kendiniz söyleyin, cevabını verdi.

Kontesin oturmak mutadı bulunan salona Rastignac kontun delâletiyle girdi. Kadını gözleri yaşla dolu, bir geniş koltuğa ölmek istiyen bir insan edasiyle gömülmüş buldu. Haline acıdı. Kadın Rastignac'a bakmadan önce kocasına, manevi ve uvzi bir zulüm altında ezilen kuvvetlerinin sonsuz aciz ve zafını bildiren korkak bakışlar attı. Kont başını salladı ve öteki bundan konuşmasına müsaade edildiğine hükmetti.

— Her şeyi duydum Mösyö. Babama söyleyin, içinde bulunduğum vaziyeti bilse beni affederdi... Bu işkenceye de uğrayacağıma ihtimal vermiyordum, bu artık takatimin üstünde Mösyö!

Kocasına dönerek dedi ki: — Fakat sonuna kadar dayanacağım. Ben anayım.

Talebeye derin bir ızdırap içinde bağırdı: — Babama söyleyin, görünüş ne olursa olsun kendisine karşı hiçbir suç işlemedim.

Eugène kontesin içinde bulunduğu korkunç buhranı tahmin ederek karı kocayı selâmladı ve hayret içinde oradan ayrıldı. Mösyö de Restaud'nun tavrı buraya gelmekle güttüğü gayenin bey-

hudeliğini nazarında ispat etmişti ve delikanlı Anastasie'nin artık hareketlerinde serbest olmadığını anlamış bulunuyordu. Madam de Nucingen'in evine koştu ve kendisini yatakta buldu.

Kadın kendisine: — Hastayım zavallı dostum. Balodan çıkınca çok üşüdüm, şiddetli bir soğuk almış olmaktan korkuyorum, doktoru bekliyorum, dedi.

Eugène sözünü keserek dedi ki: — Can üstünde de bulunsanız sürüne sürüne babanızın yanına gitmelisiniz. Sizi çağırıyor. Yükselttiği feryatların en hafifini duymuş olsanız kendinizi hasta sanmazdınız.

— Eugène, babam belki de söylediğiniz derecede hasta değildir. Fakat size karşı suçlu görünmekten çok korkarım, söylediğiniz gibi hareket edeceğim. Şimdi sokağa çıktığım için hastalığım pek ağırlaşacak olursa kederinden eminim ki o da ölecektir. Fakat ben doktorum gelir gelmez geleceğim...

Sonra saatin kordonunu görmeyerek: — Ah neden saatiniz yok? dedi.

Eugéne kızardı.

— Eugène, bu saati şimdiden sattı iseniz, kaybetti iseniz... Oh bu pek fena bir şey olur!

Talebe Delphine'nin yatağına eğildi ve kulağına dedi ki:

— Bilmek mi istiyorsunuz? Öyle ise öğrenin! Babanızın bu gece içine konacağı kefeni satın alacak parası yok. Saatiniz rehindedir, bende hiçbir şey kalmamıştı.

Delphine yatağından birdenbire dışarı sıçradı, küçük yazı masasına koştu, para cüzdanını alıp Rastignac'a uzattı, zile bastı ve bağırdı:

— Şimdi gideceğim Eugène, şimdi gideceğim. Bana elbisemi giyecek kadar zaman verin. Gitmesem bir canavar gibi hareket etmiş olurum! Emin olun ki oraya sizden evvel gitmiş bulunacağım.

Oda hizmetçisine bağırdı: — Thérèse, Mösyö de Nucingen'e benimle konuşmak için derhal yukarı çıkmasını söyleyin.

Kızlarından birinin olsun yanında bulunacağını hastaya haber verebileceğinden bahtiyar, Eugène Yeni Sainte Geneviéve sokağına âdeta sevinçli bir halde vardı. Arabanın borcunu derhal ödeyebilmek için para çantasını karıştırdı. Bu pek zengin, bu pek süslü genç kadının çantasında topu topu yetmiş bir frank vardı. Merdivenden yukarı çıktı, odada Bianchon'un Goriot Babayı tuttuğunu ve hastane hekiminin nezareti altında cerrah tarafından kendisine ameliyat yapıldığını gördü. Sırtını Çin yakısı ile yakıyorlardı. Bu fennin son deva ve çaresi, beyhude bir deva ve çare idi.

Hekim hastaya: — Bu yakıları hissediyor musunuz? Diye sordu.

Talebeyi farkeden Goriot Baba: — Kızlarım geliyorlar, değil mi? dedi.

Cerrah dedi ki: — Hastalığı atlatabilir, konuşuyor.

Eugène Goriot Babaya cevap vererek: — Evet, Delphine arkamdan geliyor, dedi.

Bianchon dedi ki: — Hep kızlarından bahsetti, kazığa oturtulmuş bir adam rivayete göre nasıl suya hasret çekerse o da öyle kızlarına hasret.

Doktor cerraha: — Bırakın, artık yapılacak bir şey kalmadı, kendisini kurtarmak kabil olmayacaktır, dedi.

Bianchon ile cerrah ölüm halindeki hastayı murdar yatağının üzerine yüzü koyun yatırdılar.

Doktor dedi ki: — Fakat çamaşırı ve çarşafları değiştirmek lâzım. Hiçbir ümit kalmamış olmakla beraber şahsında insanlık şerefine hürmet etmek gerek.

Talebeye döndü: — Tekrar gelirim Bianchon. Şayet gene şikâyet ederse kendisine afyon veriniz.

Cerrahla hekim çıktılar.

Yalnız kaldıkları zaman Bianchon Rastignac'a dedi ki:

— Haydi Eugene, cesaret oğlum! Kendisine beyaz bir gömlek giydirmek, yatağını da değiştirmek lâzım. Git Sylvie'ye söyle de çarşaf çıkarsın, hem gelip bize yardım etsin.

Eugène aşağı indi ve Madam Vauguer'i Sylvie ile beraber sofrayı hazırlamakla meşgul buldu. Rastignac'ın kendisine söylediği ilk sözler üzerine dul kadın parasını kaybetmek de müşteriyi darıltmak da istemeyen bir esnaf kadının yarı aksi yarı güler yüzlü ve emniyetsiz edasını takınarak kendisine yaklaştı:

— Azizim Mösyö Eugène, dedi, Goriot Babanın beş parası olmadığım siz de benim gibi bilirsiniz. Gözlerini kapamak üzere bulunan bir adama yeni yatak örtüleri vermek bunları kaybetmektir, üstelik bir çarşafı da kefen olarak feda etmek lâzım gelecek. Bana zaten yüz kırk dört frank borcunuz var, yatak çarşaflarına kırk frank koyun, ufak tefek daha başka şeyleri, Sylvie'nin size vereceği mumu da zammedin, bütün bunlar en az iki yüz frank eder ki benim gibi fakir bir dul kadın bu kadar parayı feda edemez. Siz de insaflı olun Mösyö Eugène, evime uğursuzluğun çöktüğü şu beş günden beri az mı ziyan ettim! Hani söylemiş olduğunuz gibi bu adamcağızın şu günler içinde gitmesi için elli frank verirdim. Bu hal pansiyon kiracılarına fena tesir ediyor. Nerdeyse kendisini hastaneye kaldıracağım geliyor Ee, kendinizi benim yerime koyun. Müessesem her şeyin üstündedir, bu benim hayatımdır.

Eugène hızla Goriot Babanın odasına çıktı.

— Saatin parası nerede Bianchon?

— Orada, masanın üstünde. Üç yüz altmış küsur frank kaldı. Aldığım para ile bütün borçla-

rımızı ödedim. Emniyet sandığının makbuzu kalan paranın altında.

Rastignac merdivenın basamaklarını nefret içinde dörder dörder indikten sonra dedi ki: — Madam işte para, borcumuzu alın. Mösyö Goriot pansiyonunuzda uzun zaman kalmayacaktır. Bana gelince...

Kadın yarı neşeli, yarı mahzun bir eda ile paraları sayarak: — Evet, adamcağız ayakları önde olarak buradan çıkacak, dedi.

Rastignac: — Bu işi bitirelim, dedi.

— Sylvie, yatak takımlarını verin, yukarıya da gidip bu baylara yardım edin.

Madam Vauguer Eugène'in kulağına eğildi: — Sylvie'yi unutmazsınız, iki gecedir uyumadan baktı, dedi.

Eugène arkasını çevirip gider gitmez ihtiyar kadın aşçısına koştu ve kulağına fısıldıyarak:

— Yedi numaradan en eski çarşafları al. Bir ölü için çok bile, dedi.

Birkaç basamak merdıven çıkmış bulunan Eugéne ihtiyar pansiyoncunun sözlerini duymadı.

Bianchon Eugène'e: — Haydi gömleğini arkasına geçirelim. Kendisini dik tut, dedi.

Eugène yatağın baş ucuna geçti ve ölüm haline gelmiş olan hastayı diklemesine tuttu, Bianchon da kendisinin gömleğini çıkardı. Gömle-

ği çıkarılırken adamcağız göğsünün üzerinde bir şeyi muhafaza etmek ister gibi bir harekette bulundu ve büyük acılar bildiren hayvanlar gibi şikâyet feryatları yükseltti.

Bianchon: — Ha, demin kendisine yakı yaparken aldığımız bir büklüm saçla medalyonu istiyor. Zavallı adam, bunu boynuna geçirmeli. Zincirle medalyon sobanın üstünde.

Eugène açık sarı saçlarla, şüphesiz Madam Goriot'nun saçlariyle yapılmış bir zinciri aldı. Medalyonun bir tarafında: Anastasie, öbür tarafında Delphine isimlerini okudu. Bunlar kalbinin, gene kalbi üzerinde dinlenen timsali idi. Buklelerin telleri o derecede ince idi ki iki kızın ilk çocuklukları esnasında alınmış olmaları lâzımdı. Medalyon göğsüne dokununca ihtiyar görülmesi korkunç bir sevinç haber veren uzun bir «hıı» sesi çıkardı. Duydu ve sevgilerimizin birtakım dış istikametlere gittikleri veya o dış istikametlerden dönüp geldikleri meçhul bir merkeze artık hassasiyeti çekiliyordu, bu seste hassasiyetinin son akislerinden birini teşkil etti. Çizgileri kısılmış çehresi hastalığa benziyen bir sevinç ifadesi aldı. Zekânın ölümünden sonra yaşıyan bir duygunun bu müthiş tezahürü karşısında derin bir hayrete düşen iki talebe, can üstündeki adamın baş ucunda ağlamaya başladılar ve bu göz yaşlarını derisinin üzerinde duyarak hasta adam keskin bir sevinç çığlığı yükseltti:

— Nasie! Fifine! dedi.

Bianchon: — Daha yaşıyor, dedi.

Sylvie — Bu yaşayışın kendisine hayrı ne? diye sordu.

Rastignac: — Istırap çekmesine yarıyor, cevabını verdi.

Kendisi gibi yapmasını arkadaşına bir işaretle bildirdikten sonra Bianchon diz çökerek hastanın baldırlarından, Rastignac da öbür tarafında sırtının altından kollarını geçirdiler. Sylvie orada, hasta kaldırıldığı zaman çarşafları çekip yeni getirdiklerini yaymaya hazır bir halde duruyordu. Derisinin üzerinde hissettiği yaşlardan her halde aldanmış olduğu halde Goriot son kuvvetlerini sarf edecek ellerini uzattı. Bir eli yatağının bir tarafında, öbür eli öbür tarafında duran talebenin başına değdi; başları saçlarından şiddetle yakaladı ve yavaşça:

— Ah meleklerim! diye mırıldandığı duyuldu.

Bu sözler yalanların en müthişi ve en elde olmıyanı den ruhtan ahenk alan iki mırıltı oldu.

Bu sözler yalanların en müthişi ve en elde olmıyanı ile son defa heyecana gelen muazzam bir duyguyu haber veriyordu. Bu halden rikkate gelerek Sylvie: — Zavallı adamcağız! dedi.

Bu babanın son nefes çekişi bir sevinç ifadesi oluyor du. Bu nefes çekişin bütün hayatının bir hulâsası oldu, bir kere daha aldanıyordu. Goriot

Baba sefil yatağının üzerine saygılarla tekrar yatırıldı. Bu andan itibaren çehresi insan denen mahlûka zevk ve ıstırap veren bir nevi dimağ şuurundan artık mahrum bir makinada, ölümle hayat arasında geçen mücadelenin ıstıraplı tesirini muhafaza etti. Hiçliğe geçiş artık bir müddet meselesi bulunuyordu.

— Böyle birkaç saat kalacak, sonra da fark edilmeden ölecek, can bile çekişmiyecek. Beyinden artık hiç hayır kalmamış olması lâzım.

Bu esnada merdivende genç ve nefes nefese bir kadına ait olduğu hissini veren ayak sesleri duyuldu.

Rastignac: — Çok geç geliyor, dedi.

Gelen Delphine değil, onun oda hizmetçisi Thérèse'di.

Dedi ki: — Mösyö Eugène, zavallı Madamın babası için istediği paradan dolayı Mösyö ile Madam arasında şiddetli bir kavga oldu. Madam bayıldı, doktor geldi, kendisinden kan almak icabetti. Madam: «Babam ölüyor, babacığımı görmek isterim!» diye bağırıyor, insanın yüreğini parçalıyan feryatlar yükseliyor...

— Yeter Thérèse. Gelse bile şimdi bu lüzumsuzdur artık. Mösyö Goriot kendini tamamiyle kaybetti.

Thérèse: — Zavallı Mösyö demek ki bu kadar fena bir halde! dedi.

Sylvie: — Artık bana ihtiyacınız yok, gidip yemeği hazırlayayım, saat dört buçuk! dedi, giderken de merdivenin üst sahanlığında az kalsın Madam de Restaud'ya çarpıyordu.

Kontes elemli ve dehşetli bir manzara halinde göründü. Tek bir mumun iyi aydınlatmadığı ölüm yatağına baktı ve babasının hayatın son çırpınışları farkedilen çehresini görünce göz yaşları döktü. Bianchon saygı gösterip odadan çıktı.

Kontes Rastignac'a — Evden kâfi derecede erken fırlıyamamışım, dedi.

Talebe hüzün dolu bir baş işaretiyle bu sözü tasdik etti. Madam de Restaud babasının elini aldı, bu eli öptü.

— Beni affedin baba! Sesimin sizi mezardan çıkarabileceğini söylerdiniz. Öyle ise pişmanlık içindeki kızınıza hayır dua için bir an hayata dönünüz. İşitin sözlerimi. Ne müthiş ha! Sizin hayır duanız bu dünyada bana nasip olabilecek tek şeydir. Bütün dünya bana karşı kin besliyor, beni sade siz seviyorsunuz. Çocuklarım da bana karşı kin duyacaklar. Beni beraberinizde götürün, sizi severim, size bakarım. Artık duymuyor... Çıldıracağım...

Diz üstü düştü ve enkaz haline gelmiş olan babasını dinden geçmiş bir eda içinde seyretti.

Eugène'e bakarak dedi ki: — Felâketimin hiçbir eksik tarafı yok. Mösyö de Trailles burada

pek çok borç bırakarak gitti, beni aldattığını da öğrendim. Kocam beni hiçbir zaman affetmiyecektir, tekmil malımı da kendisinin eline bıraktım. Artık hiçbir ümidim kalmadı.

Babasını eliyle göstererek ilâve etti: — Ah bana tapan kalbe kimin için ihanet ettim! Onun kadrini bilmedim, onu yanımdan itip kovdum, ben bir alçağım, ona bin acı çektirdim!

Rastignac: — Yaptıklarınızı biliyordu, dedi.

Bu esnada Goriot Baba gözlerini açtı, fakat bunu can vermenin bir çırpınışı ile yapmıştı. Kontesteki ümidi haber veren hareket bu ölü gözünün manzarası kadar müthiş oldu.

Kontes: — Sözlerimi işitecek mi? diye bağırdı. Yatağın yakınına oturarak: — Hayır, işitmiyor, diye ilâve etti.

Madam de Restaud babasının yanında oturup bekliyeceğini bildirdiği için Eugène bir parça şey yemek üzere aşağıya indi. Pansiyon kiracıları masa başında toplanmış bulunuyorlardı.

Ressam: — Söyle bakalım, galiba yukarıdan ahrete bir seyran olacak? diye kendisinden sordu.

Eugène cevap vererek: — Charles, daha az hazin bazı mevzular üzerinde lâtife etmeniz münasip olur sanıyorum, dedi.

Ressam tekrar söze girişti: — Burada artık gülmemiz yasak mı? Bianchon adamcağız için

kendisini kaybetti dediğine göre benim bu sözümün ne zararı var?

Müze memuru: — Ne kadar sessiz yaşadı ise o kadar da sessiz ölecek, dedi.

Kontes: — Babam öldü! diye bağırdı.

Bu müthiş feryat üzerine Sylvie, Rastignac ve Bianchon yukarı çıktılar ve Madam de Restaud'yu bayılmış buldular. Ayılttıktan sonra bekliyen kira arabasına taşıdılar. Kendisini Madam de Nucingen'in evine götürmesini söyliyerek Eugène onu Thérèse'e teslim etti.

Bianchon yukardan inerek: — Evet öldü, dedi.

Madam Vauguer: — Haydi efendiler yemeğe, çorba soğuyacak, dedi.

İki talebe sofrada yan yana oturdular.

Eugène Bianchon'a: — Şimdi ne yapmak gerek? Diye sordu:

— Ben gözlerini kapadım ve yatağa münasip bir vaziyette yatırdım. Gidip ölümünü haber vereceğimiz belediye doktoru bu ölümü tasdik edince kendisini bir kefen içine diker ve gömerler. Artık başına bir şey gelecek değil ya!

Bir kiracı Goriot Babanın tavırlarını takdir ederek:

— Ekmeğini artık böyle muayene etmiyecek, dedi.

Muallim dedi ki: — Yahu Efendiler, Goriot Babayı kendi haline bırakın, kafamızı onunla şişirmeyin. Bir saatten beri boyuna onun lâfı ediliyor. Şu Paris şehrinin meziyetlerinden biri kendisine hiç kimse dikkat etmeden insanın doğabildiği, yaşayabildiği ve ölebildiğidir. Şu halde medeniyetin getirdiği bu faydalardan istifade edelim. Bugün altmış adam ölmüştür, Parisin bütün ölüleri için dertlenmek mi istiyorsunuz? Baba Goriot can verdi ise ne mutlu ona! Eğer kendisine pek büyük muhabbetiniz varsa gidip başını bekleyin, bizi de kendi halimize bırakın da rahatça yemek yiyelim.

Dul kadın dedi ki: — Evet, ölümü hakkında her halde hayırlı olmuştur. Zavallı adam bütün ömrünce pek çok dert görmüşümüş.

Eugène için babalığın timsali mahlûk hakkında söylenen yegâne mersiye bundan ibaret kaldı. Pansiyonun on beş kiracısı hiçbir şey olmamış gibi konuşmaya koyuldular. Eugène'le Bianchon yemeklerini bitirip etraflarına dikkat edince bıçak ve kaşıkların gürültüsü, konuşmalara karışan gülüşmeler, bu obur ve kayıtsız çehrelere gelen çeşitli ve neşeli ifadeler, her şey kendilerini dehşetten buz haline getirdi. Gece ölünün yanında bulunması ve dualar okuması için bir papaz aramaya çıktılar. Adamcağıza karşı yapılacak son hizmetleri ellerinde kalmış para ile ölçmeleri lâzımdı. Akşamın dokuzuna doğru ölü

çıplak bir odada, iki mum arasında yatak üzerine uzatıldı ve bir papaz gelip ölünün yanına oturdu. Yapılacak dinî âyinle cenaze masrafı hakkında malûmat aldıktan sonra, Rastignac yatmadan evvel Nucingen baronu ile Restaud kontuna birer mektup yazdı ve bütün cenaze masrafını görmek üzere kâhyalarını yollamalarını rica etti. Kendilerine Christofe'u gönderdi, sonra yattı ve yorgunluktan bitap bir halde uyudu. Ertesi sabah Bianchon ile Rastignac bizzat gidip ölümü haber vermeye mecbur oldular ve belediyeden ikiye doğru memur gelip bunu tesdik etti. İki saat geçtiği halde iki damat hiç para göndermemişlerdi, kendi namlarına hiç kimse görünmemişti ve Rastignac papaz masrafını ödemeye mecbur olmuş bulunuyordu. Sylvie adamcağızı kefene sarıp dikmek için on frank istediğinden, Eugène'le Bianchon ölünün akrabası hiçbir şeye karışmak istemezlerse ellerindeki paranın masrafa zor zoruna yetişeceğini hesabettiler. Bu sebeple tıp talebesi cesedi bir fukara tabutuna bizzat koydu, bu tabutu da ucuzca temin ederek hastanesinden getirtti.

Eugène'e de dedi ki: — Bu rezil mahlûklara bir oyun oyna. Pére - Lachaise'den beş sene için bir toprak satın al va kilise ile cenaze idaresine üçüncü sınıftan bir cenaze merasimi sipariş et. Eğer damatlarla kızlar verdiğin parayı ödemeyi reddederlerse mezarın taşına: «Burada Restaud kontesiyle Nucingen baronesinin babaları olup iki

talebenin verdikleri para ile gömülmüş bulunan Mösyö Goriot yatmaktadır.» diye yazarsın.

Eugène ancak Mösyö ve Madam de Nucingen ile Mösyö ve Madam de Restaud'nun evlerine boş yere baş vurduktan sonra dostunun tavsiye ettiği gibi hareket etti. Nucingenler'le Restaud'ların evlerinden içeri adım atamamıştı. Kapıcıların her ikisi de katî emirler almış bulunuyorlardı.

— Mösyö ile Madam hiç kimseyi kabul etmiyorlar. Babaları öldüğünden kendileri pek derin bir keder içindedirler, demişlerdi.

Eugène ısrar etmemesi gerektiğini bilecek kadar Paris âlemi hakkında tecrübe sahibiydi. Delphine'i görebilmenin imkânsızlığını anlayınca yüreği büyük bir hüzünle doldu.

Kapıcının odasında kendisine: «Bir mücevherinizi satın ve babanız son yerine uygun bir şekilde götürülsün.» diye bir tezkere yazdı.

Bu satırları zarfladı ve kâğıdı hanımına vermesi için Thérèse'e teslim etmesini baronun kapıcısından rica etti; fakat kapıcı tezkereyi Nucingen baronuna verdi, o da ateşe attı. Bütün hazırlıkları bitirdikten sonra Eugène üçe doğru pansiyona döndü ve insan geçmiyen bu sokaktaki dar bir kapı önünde iki iskemle üzerine konmuş ve bir siyah örtü ile pek de sarılamamış olan tabutu görünce gözünden yaş aktığını hissetti. Dualı su ile dolu gümüş kaplamalı bakırdan bir

sahan içinde duran ve bu suyu serpmeye mahsus bulunan kötü bir aptana henüz kimse el sürmemişti. Kapıya siyah bir örtü bile örtülmemişti. Bu, her türlü debdebeden mahrum bir cenaze, ne arkasından geleni, ne dostu, ne akrabası olmıyan bir ölünün cenaze merasimiydi. Hastanesinde bulunmaya mecbur olan Bianchon kilisede ne yapmış olduğunu bildirmek üzere kısa bir tezkere yazmıştı. Bunda bütün bir âyinin fevkalâde pahalı olduğunu, masrafı daha az olan bir dua ile iktifa etmek icabettiğini ve Christophe'u bir tezkere ile cenaze kaldırma idaresine yolladığını yazıyordu. Eugène Bianchon'un tezkeresinin son kelimelerini okurken iki kızının saçları bulunan altın halkalı medalyonu Madam Vauquer'in ellerinde gördü.

Kendisine: — Bunu almaya nasıl cüret ettiniz? dedi.

Sylvie cevap vererek: — Allah Allah! Kendisini bununla mı gömmeliydi? Bu altından, dedi.

Eugène hiddetle dedi ki: — Neden olursa olsun dokunulmıyacak. İki kızına âit olan yegâne şeyi bari beraberinde götürsün.

Cenaze arabası gelince Eugène tabutu kaldırttı, açtırttı ve Delphine ile Anastasie'nın genç ve tertemiz oldukları ve kendisinin can çekişirken dediği gibi ukalâ olmadıkları zamana ait bulunan hâtırayı adamcağızın göğsü üzerine büyük bir tazim ile koydu. Cenazeyi yeni Sainte Geneviéve

sokağına yakın olan Saint - Etienne de Mont kilisesine götüren arabaya iki mezarcı ile beraber yalnız Rastignac ve Christophe refakat ettiler. Kilisede ölü alçak ve karanlık bir hücreye kondu ve Goriot Babanın iki kızını yahut damatlarını orada Rastignac boş yere aradı. Kendisine birkaç kere iyi bahşişler kazandırmış olan bir adama son hürmeti göstermeye nefsini borçlu bilen Christophe'la yalnızdı. İki papazı, şarkıları okuyacak çocuğu ve hademeyi beklerken Rastignac bir söz söylemeye muvaffak olmaksızın Christophe'un elini sıktı.

Christophe dedi ki: — Evet Mösyö, o bir kere de sesini yükseltip konuşmıyan, kimseye zararı dokunmıyan ve hiç kimseye fenalık etmiyen bir iyi ve namuslu adamdı

İki papaz, dua okuyan çocuk ve kilise uşağı geldiler ve dinin bedava dua edecek kadar zengin olmadığı bir devirde yetmiş frank için elde edilmesi mümkün bulunan her şeyi yaptılar. Kilise adamları ilâhiler, bir Libera ve De profundis okudular. Dinî âyin yirmi dakika sürdü. Bir papazla dua okuyan çocuk için ancak bir kilise arabası vardı. Papazla çocuklar Eugène ile Christophe'u beraberlerine almaya da muvafakat ettiler.

Papaz: — Başka bir ölü yok, geç kalmamak için çabuk gidebiliriz, saat beş buçuk, dedi.

Cesedin cenaze arabasına konduğu sırada armalı fakat içleri boş iki araba, Restaud kontu ile Nucingen baronunun arabaları göründüler ve cenazeyi Pére - Lachais'e kadar takibettiler. Saat altıda Goriot Babanın cesedi çukuruna indirildi, kızlarının uşakları bu çukurun etrafında bulunuyorlardı ve talebenin parası için adamcağızın ruhuna okunması icabeden dua okunur okunmaz kilise mensupları ile beraber bu adamlar da gözden kayboldular. Tabutu örtmek üzere iki mezar kazıcısı birkaç kürek toprak attıktan sonra doğruldular ve bir tanesi Rastignac'a hitabederek bahşişlerini istedi. Eugène cebini karıştırdı, hiçbir şey bulmadı ve Christophe'tan bir frank borç almaya mecbur kaldı. Esasında pek ehemmiyetsiz olan bu hal Rastignac'ı müthiş bir hüzün içine attı. Akşam olmakta idi, nemli bir grup sinirleri bozuyordu, mezara baktı ve bu mezara delikanlılık çağının son göz yaşını, temiz yüreklerin mukaddes teessürlerinden kopan, düştükleri topraktan gök yüzüne kadar yükselen yaşlardan birini gömdü. Kollarını kavuşturdu, bulutları seyretti ve onu böyle dalmış gören Christophe kendisini bırakıp gitti.

Yalnız kalan Rastignac mezarlığın yukarı kısmına doğru birkaç adım yürüdü ve Seine'in iki sahili boyunca kıvrılmış yatan ve ilk ışıkları yanmaya başlayan Paris'i gördü. Rastignac'ın gözleri Vendôme meydanı kulesiyle Envalide'ler

kubbesi arasındaki yere, içine girmeyi istemiş olduğu kibar âlemin yaşadığı semte adetâ acıkmış bir ihtirasla bağlandı. Bu vızıltı arı kovanına, balını şimdiden emiyora benziyen bir bakış gönderdi ve şu muazzam iddialı sözleri söyledi:

— Şimdi karşı karşıya güreşimiz yarı

Sonra da, cemiyete karşı ilk meydan okuyuş hareketi olmak üzere Rastignac akşam yemeğini Madam de Nucingen'in evinde yemeye gitti.

SON